S. AUITI ARCHIEPISCOPI VIENNENSIS OPERA EDITA NUNC PRIMÙM, ...

Alcimus Ecdicius santo Avitus (santo), Jacques Sirmond, ...

Digitized by Google

-16
ALE
VITT. EMANUELE
K
ROMA
M

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

8.28.K.26

S. AVITI ARCHIEPISCOPI VIENNENSIS OPERA

Edita nunc primùm, vel instaurata, curà & studio IACOBI SIRMONDI Societatis IESV Presbyteri.

All. Galliæ.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PARISIIS,
Apud SEBASTIANVM CRAMOISY, Architypographum Regium, viâ Iacobæâ, sub Ciconiis.

M. DC. XLIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

LVDOVICO XIIII.
REGI
CHRISTIANISSIMO.

SANCTVS doctrináq; præstans hic Præsul, qui suos tibi ad purpuram tuam adorandam vice sua libros allegat, REX ADEODATE, qua oris facundia Clodoueo quondam regi Christianæ fidei primordia gratulatus est, eâdem nunc, si viueret, imperij tui natalibus applauderet, felicissimíque principatus spem nobis exploratissimã denuntiaret. Pate-

Digitized by Google

re nos igitur, Serenissime Princeps, nostra de te gaudia tantisper recordari. Ortus tui cæleste diuinúmque beneficium; oris decus & maiestatem, velut Spei publicæ simulacrum, efferentem se in dies apertiúsque renidentem; paterni erga te amoris constans studium & prouidentiam. Qui cælo dudum maturus terras nuper cùm relinqueret, suas de te curas secum emori non est passus: sed prouidentissimo consilio in eam transfudit, in cuius fide securus, tanquam in Blancæ alterius sinu, alter ipse Ludouicus conquiescas. Habes itaque quam auctorem, eandem ipsam vitæ tuæ sapientissimam ducem & magistram, cuius pre-

Digitized by Google

ceptis monitiſque, vt priuatus anteà, ita nunc Rex & dominus, ſed illæſa maieſtate obſequaris. Sic enim te ab illa ſcis regi, vt regnes ipſe, ſic illi obtemperare, vt imperes, ſic illam audire, vt ab omnibus, dum vice tua loquitur, audiaris. Gaudet autem iam illa conatus ſuos profectibus tuis anteuerti, gaudebitq; impenſiùs, cùm prima hæc decennalia, quibus pro te clauum tenet, à vicennalibus tuis ſentiet tricennalibúſque ſuperari. Gaudeat & de cælo Genitor, virtutes laudéſque ſuas virtutibus ac laudibus tuis vinci: & qui te iam victorem hoſtis vidit, quem ſæpe vincebat, videat & pace fruentem quam optabat.

Vt pacis tandem comites, quibus fortunata florere imperia ſolent, pietatem, iuſtitiam, concordiam, vbertatem, reduces te regnante Gallia tua recipiat; ſtatámque ſibi ac perpetuam fore hanc felicitatem non diffidat, quando nihil eſt tam lætum, támque auſpicatum, quod de pij iuſtique Ludouici filio, déque cælitus ſibi conceſſo Principe ſperare votorum ſecura non debeat.

Deuotus ſacræ M. T.

IACOBVS SIRMONDVS
Societat. IESV.

Digitized by Google

LECTORI.

EPISTOLARVM Auiti, quas tibi, LECTOR, iam tot annos debebamus, verendum erat ne sera nunc apud te vel consumpta sit gratia, nisi moræ istius viderem fructum nobis aliquem extitisse. Quippe qui emendatius illarum exemplar, sicunde affulgeret, dum quærimus, in Flori Diaconi volumen apud Cartusiam incidimus, cuius beneficio Auiti Opusculorum septemdecim non titulos modò & nomina, maiorem partem ignota didicimus, sed plurima etiam & illustria fragmenta ornamento editioni futura consecuti sumus. Fecit Epistolarum vtilitas & elegantia, vt tædium, quod in vitiosi codicis e-

mendatione deuorandum fuit, alacriùs perferremus: ac librorum etiam quinque partitionem, quam promittebat, amplexuri eramus, si integram præstitisset. Verùm tanta inerat perturbatio, vt satius nunc quidem visum sit, omisso librorum discrimine, epistolas tibi omnes vno textu continuas repræsentari. Non dubito quin consilium probaturus sis: proximum erit vt corruptæ quoque lectionis vitia, quæ restant, feras indulgentiùs. In Fragmentis sanè nullus noster labor fuit. Flori enim exemplar probum & castigatum sequuti sumus. In Poëmatis autem quid præstitum sit intelligent qui editionem hanc conferent cum Gagneiana. cuius auctor, vir alioqui doctus ac disertus, præter alia quæ passim pro arbitrio mutauit, quingentos pene versus de suis intrusit pro Auitianis. Nobis verò curæ fuit,

ad amussim fidémque veterum exemplarium vniuersa sic exigere, vt reiectis subdititiis, legitimísque restitutis, purum tibi & sincerum Auitum, næuulis quibusdam, quos ætas illa ferebat, neglectis exhiberemus. In quo si calculi quoque tui suffragium, LECTOR, accesserit, erit quod sanctissimo, atque inter poëtas Christianos haud facilè cuiquam postponendo, Ecclesiæ Præsuli non inanem hac etiam in parte operam nos posuisse gratulemur.

Digitized by Google

VETERVM SCRIPTORVM DE S. AVITO TESTIMONIA.

Ennodij Episcopi Ticinensis in vita B. Epiphanij Episcopi.

Dedit etiam præstantissimus inter Gallos AVITVS Viennensis Episcopus, in quo se peritia, velut in diuersorio lucidæ domus inclusit.

Gregorij Turonensis lib. II. *Historiæ Francorum cap.* XXXIV.

Magnæ facundiæ erat tunc temporis beatus AVITVS Episcopus Viennensis. Namque insurgente hæresi apud vrbem Constantinopolitanam, nihil diuinitatis habuisse Dominum nostrum Iesum Christum, rogante Gundobado rege, ipse contra eam scripsit. Extant exinde apud nos epistolæ admirabiles: quæ sicut tunc hæresim oppresserunt, ita nunc Ecclesiam Dei ædificant. Scripsit etiam Homiliarum librum vnum, de mundi principio, & de diuersis aliis conditionibus, libros sex versu compaginatos. Epistolarum libros nouem, inter quas supradictæ continentur epistolæ.

Digitized by Google

Fortunati Pictauienſis Epiſcopi lib. I. de vita S. Martini.

Quod ſacra explicuit ſerie Genealogus olim
ALCIMVS egregio digeſſit carmine Præſul.

Iſidori Hiſpalenſis de illuſtribus Eccleſiæ ſcriptoribus cap. XXIII.

AVITVS Epiſcopus, ſcientia ſæcularium litterarum doctiſſimus, edidit quinque libellos heroïco metro compoſitos: quorum primus eſt de origine mundi, ſecundus de originali peccato, tertius de ſententia Dei, quartus de diluuio mundi, quintus de tranſitu maris rubri. Scripſit & ad Fuſcinam ſororem de laude virginitatis librum vnum, pulcherrimo compoſitum carmine, & eleganti epigrammate coaptatum.

Agobardi Lugdunenſis Epiſcopi aduerſus legem Gundobadi.

Temporibus Gundobadi regis Burgundionum fuit in vrbe Vienna Epiſcopus, AVITVS nomine, fide Catholicus, eloquentia facundiſſimus, ingenio acerrimus, ſacrarum litterarum expoſitor ſuauiſſimus, litterarum etiam ſæcularium doctiſſimus, & in metris facillimus, ſicut & eius opera teſtantur. Qui cum eodem Gundobado frequenter de fide altercans, & dialogos in præſenti conficiens, & epi-

Digitized by Google

ſtolis abſenti reſpondens, plura & clara ingenij ſui & virtutis opera reliquit. Qui ipſo Gundobado in ſua perfidia perdito, ſucceſſorem eius Sigiſmundum regem ad fidem Catholicam conuertit. in cuius conuerſione recitauit Homiliam in populo, ſenſuum ſuauitate pleniſſimam, & verborum compoſitione dulciſſimam. *Eiuſdem aduerſus dogma Felicis.* Beatus AVITVS Photinianorum hæreticorum validiſſimus expugnator. *Item de Iudaicis ſuperſtitionibus.* ALCIMVS AVITVS Eccleſiæ Viennenſis Epiſcopus, quàm eximius doctor orthodoxus & facundus extiterit, pene tota nouit Eccleſia Chriſti.

Flori Diaconi Eccleſiæ Lugdunenſis.

Sententiæ ex Epiſtola B. Pauli Apoſtoli ad Romanos, à ſancto & illuſtriſſimo doctore Eccleſiæ AVITO Epiſcopo Viennenſi expoſitæ, atque ex eius Opuſculis in ordinem digeſtæ.

Adonis Viennenſis Epiſcopi in Chronico ætate ſexta.

AVITVS Viennenſis Epiſcopus, eloquentia & ſanctitate præcipuus, & eius frater Apollinaris Valentiæ Epiſcopus miraculis inſignis, Iſicij, ſenatorij primùm viri, poſteà Viennenſis Epiſcopi, duo lumina, clariſſimi filij. Hic B. AVITVS aduerſus hæreſim Arrianam, quæ tunc non ſolùm Africam, ſed & Galliam, Italiámque magna ex parte occupauerat, ma-

Digitized by Google

gno sudore decertauit, quod clarissima eius opera testantur. Scribit enim Dialogum, hæresim illam oppugnans, fidelissimo & doctissimo immortalique ingenio, ad Gundebadum Burgundionum regem, filium Gundouei. Item alios libellos duos contra Nestorium & Eutychem, auctores erroris, luculentissimo & castigato satis sermone. Fuerunt & alia illius plura eximia opera in Christi Ecclesia probatissima. Hic Sigismundum regem in fide pietatis erudiuit. qui agente illo postmodum Monasterium sanctorum Martyrum Agaunensium, Mauritij sociorúmque eius, construxit. Quem postmodum captum & à Francis occisum vehementer doluit. Quantus autem in Ecclesia Christi vixerit, quisquis scire ad plenum vult, post eius innumera in diuinis laboribus opera, Epitaphium eius legat.

EPITAPHIVM B. AVITI EPISCOPI VIENNENSIS.

Quisquis mœstificum tumuli dum cernis honorem,
Cespite concludi totum deflebis AVITVM,
Exue sollicitas tristi de pectore curas.
Nam quem plena fides, celsæ quem gloria mentis.
Quē pietas, quē larga manus, quē fama perennat,
Nil socium cum morte tenet. Quin prospice sancti
Gesta viri. primùm florescens indole quanta
Spreuerit antiquo demissos stemmate fasces,
Maturum teneris animum dum præstat in annis,
Et licitum mundi voti virtute relegat.
Nec mora, Pontificis sic digna insignia sumit,

Augeat vt soliti felicia cœpta laboris.
Nec tamen ob summi culmen tumefactus honoris
Erigitur, séque ipse aliis plus æstimat, immo
Subiicitur magnus, seruat mediocria summus.
Distribuit parcus, pascit ieiunus, amando
Terret, & austeris indulgentissima miscet.
Cunctantes suasu iuuit, solamine mæstos,
Iurgia dissoluit, certantes fœdere iunxit.
Dissona veridicam inficiunt quæ dogmata legem.
Hortatu, ingenio, monitis, meritísque subegit.
Vnus in arce fuit, cui quolibet ordine fandi
Orator nullus similis, nullúsque poëta.
Clamant quod sparsi per crebra volumina libri.
Qui vixit, viuit, pérque omnia sæcula viuet.

Digitized by Google

INDEX EORVM QVÆ in hoc volumine continentur.

Epistolæ ad quos scriptæ sint.

Digitized by Google

Aliorum ad Auitum.

ALCI-

ALCIMI ECDICII
AVITI
EPISCOPI VIENNENSIS
EPISTOLÆ.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Gundobado Regi.

TANTVM Christo propitio per diuersas sollicitudines mentem vestram veritas indagata perdocuit, vt nihil prorsus sit quod de catholicæ legis definitione vos lateat. Vnde ex his quæ pietas celsitudinis vestræ dignatur inquirere, iam de plenæ instructionis arce descendens, non est nescientis interrogatio, sed conferentis. In tantum vt sententia Euangelij, quam litteris attigistis, non aliquid ambiguitatis in fide habeat, sed reprehensiones Iudaicas in summa magis expositionis inquirat. Sic ergo ait lectio Euangelica, cuius in subdito mentionem fecistis: *Vos autem dicitis, si dixe-*

EP. I. — Marc. 7. 11.

rit homo patri suo aut matri, corban, id est Hebraica lingua munus illud specialiter, quod obsequio deuotæ oblationis offertur, *tibi profuerit*, hoc est patri aut matri, *& iam non missum facitis eum quicquam facere patri aut matri*. Puto vos autem hoc sermone ordiri, quia reuera ipsum specialiùs in epistola memorastis, quid vel vnde dictum sit, Non missum facitis. Quod omnino nihil est aliud quàm non dimittitis. A cuius proprietate sermonis, in Ecclesiis, palatiisque, siue prætoriis, missa fieri pronuntiatur, cùm populus ab obseruatione dimittitur. Nam genus hoc nominis etiam in sæculariis auctoribus, nisi memoriam vestram per occupationes lectio desueta subterfugit, inuenietis. Ergo non missum facitis, id est non dimittitis eum quicquam facere patri vel matri, à quo honorari senio parentali, non verbis tantùm, sed rebus obsequiisque præceptum est. Et similia, inquit, huiusmodi multa facitis, traditionem vestram institutis cælestibus præponendo. Sed hæc ad solos Scribas & Pharisæos dicta, qui sibi de legis supercilio blandientes, quasi debita doctrinæ pretia reposcebant, nullum locum in sermone qui de fide tractatus est habuisse reperio. Racha verò Hebræum nomen est. Latinè sonat inanis aut vacuus: quod vt nostis conuenientiùs exprimit vno vocabulo Græcus dicens κενός. Hoc autem conuitium fratri, id est sub vno Deo patre & vna Ecclesia matre in vna fide posito dicere prohibemur: quia inanitatis opprobrio indignè appetitur qui non est vacuus à salute. Sed his col-

Digitized by Google

lationis magis quàm lucidandæ fidei exercitio reſeruatis, illud potiùs reuoluemus, quod à ſacerdotibus veſtris ſcripſiſtis obiectum. Igitur diſcutientibus vobis, vtrum Spiritus ſanctus, qui in ſecreto baptiſmate indiuiſæ nominationis vendicat vnitatem, creator an creatura credendus ſit, cùm ſi creator eſt à diuinitate nequeat ſeparari, ſi creatura, Deo non poſſit vniri: pro penuria reſpondendi, ſub cuiuſdam lubrico quæſtionis interrogatum eſt à parte diuerſa, vtrum ſpiritus noſter creatus an ſempiternus debeat iudicari. quaſi exemplo ſcripturæ cæleſtis interpoſito, quo dictum eſt, *Inſufflauit Deus ſpiritum in animam vitæ.* Sap.15.11. Primùm ergo coniicite quid in expoſitione facturi ſunt, qui de teſtimonio mentiuntur: aut qualiter adinuentiones ſuas fallaciæ tumoribus impleant, qui dicta diuinæ auctoritatis immutant. Nam quod dixerunt, Inſufflauit Deus ſpiritum in animam vitæ, artificioſa eorum fraude confictum eſt. Quem locum ſi recenſendum ſibi pietas veſtra decernat offerri, ſic inueniet ſcriptum: *Et fecit Deus hominem de limo* Gen.2.7. *terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ: & factus eſt homo in animam viuentem.* Perpendite nunc quanta ſit in ſermone diſtantia. Illi dixerunt, Inſufflauit in animam, cùm ſcriptum ſit, Inſpirauit in faciem. Inſpirare enim incorporeus poteſt, inſufflare niſi corporeus non poteſt. Deus autem non quaſi animæ iam viuenti ſpiritum legitur inſufflaſſe, quem addiderit: ſed materiæ nondum viuenti, ſicut antiqui codices habent, ſpiramentum vi-

Digitized by Google

tæ, quo in animam viuentem sublimaretur, infudit. Ergo si inspiratione hac anima hominis facta est, & non est aliud anima humana quàm spiritus, restat spiritum principio non carere. Quod obiurgati à vobis senserunt sibi protinus opponendum, nisi per insufflationis carnale commentum spiritum ipsum animæ potiùs quàm corpori inditum mentirentur. Nam cùm quærant intentione letali, non quomodo quæ sunt scripta cognoscant, sed qualiter scripta putentur esse quæ prædicant, quid putamus imperitis faciunt, qui instructionis vestræ reuerentiam non pauescunt? Tractemus, si propitij sinitis, quanta ineptia proponatur, quòd si Dei spiritus creatura non est, ac sic nec in homine creatura poterit dici spiritus, quem Deus insufflasse perhibetur. Nihil omnino esse præter duo, id est creatorem creaturámque, sæpe definitum est. Dei porrò spiritus factor, hominis verò, factura accipi debet. Vnde spiritus qui in nobis viuit, potentia Dei intelligitur, non natura. Nam si vegetandis nobis substantia sancti Spiritus credatur immixta, placabilis sit Dei & vester auditus, blasphemia talis, vt etiam conuincatur, vix sine peccato repeti potest. Quoniam si præuentus carnaliter peccat spiritus humanus, Spiritus sanctus peccare in eo dicendus est: vel certè Spiritui sancto remissionem dari poscimus, cùm pro defunctorum spiritibus supplicamus. Parúmne rogo hactenus fuit, vt alter Spiritus sanctus, alter Paracletus diceretur: nisi addatur hæc pro vltima perfugij necessita-

te numeroſitas, vt mancipati inſuper contagio delictorum tot diuini ſpiritus quot homines computentur? Et peritè ſcilicet decreuit ſacerdotalis auctoritas, vno modo cunctis generaliter ſpiritum diuinitatis infundi. Perinde ſe fortaſſe Iudæo, hæretico, gentilique, vt catholico, Spiritus ſanctus inſinuat, an forſitan patris vel filij iuſſione inuitus in criminoſorum membra contruditur? Sed quid facimus, quòd ſpiritus vbi vult ſpirat? Qui ſi abſque arbitrio
ſuo corpora indigna ſanctificat, reuincit Pro- Sap.1.4.
phetam dicentem, quòd non habitabit in corpore ſubdito peccatis. Quocirca humanus ſpiritus creatione inchoatur, diuinus autem benignitate conceditur. Non enim abſque vi-
tæ ſuæ ſpiritu erant, quibus in Apoſtolorum Act. 8.
geſtis imponitur manus vt accipiant Spiritum 17.&19.
ſanctum. Quòd ſi ipſum quoque Spiritum ſan- 6.
ctum, pro eo quòd creatorum fidelium mentes introeat, volunt fieri creaturam, de ſuprascripta videlicet concluſione, qui peremptoriè nihil dicentes, Si Dei, aiunt, ſpiritus creatura non eſt, ac ſic nec in homine creatura poterit dici: quid nunc de patris vel filij diuinitate cenſebunt, quam & creatam comminiſci non poterunt, & lectione perterriti habitare ſanctorum corpora non negabunt, Apoſtolo fi-
delibus proteſtante, *Templum enim Dei ſan-* 1.Cor.3.
ctum eſt, quod eſtis vos? Sed cùm incompara- 17.
biliter plura ſint quæ ſub præſentia gloriæ veſtræ ſuggeri queant, illud in fine ſermonis, cui non ſolùm tribuitis ſed iniungitis libertatem, Deum vóſque; diuina veſtráque promiſſione

Digitized by Google

fretus, obſecro, ne diutiùs ſacerdotes veſtri dicantur, qui ſancto Spiritui contradicunt. ne deinceps coram vobis permittantur docere qui renuunt diſcere: ne ad perfectionem veſtram aliquatenus differendam perſiſtant blaſphemare quod audiatis, qui nolunt ſentire quod creditis: ne tolerando imperitorum verſutias & ineptias callidorum, ſuſpendamini à profeſſione, cùm iamdudum in confeſſione teneamini. Vobis per epiſtolam ſuam ſanctus
2.Cor.6. Apoſtolus Paulus inclamat, *Quæ pax fideli cum*
12.&17. *infidelibus? quæ ſocietas luci cum tenebris! Propter quod*, inquit, *exite de medio eorum, & ſeparamini.* id eſt, ne communicaturos vltra peccatis alienis læuæ partis vicinitas maculet, quos dexteræ veritas acquiſiuit.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Gundobado Regi.

II. VNICVM ſimul & multiplex donum ſæculo noſtro nutu diuinitatis indultum eſt, vt inter regias ordinationes glorioſiſſimi principatus veſtri, principaliter de tuenda catholicæ partis veritate curetis. De cuius ſtudij pietate proceſſit, quòd dimiſſa nuper clementis præcepti auctoritate iuſſiſtis, vt contra Eutychiani dogmatis rediuiuum furorem, velut ab extincto reſurgentis incendij fomite pullulantem, de ſacro ſcripturarum cæleſtium fonte exemplorum flumina deriuentur. O res digniſſima, quam tantus præſul iuberet, ſi eligeretur qui iuſſionem dignus exciperet: ſi virtus

Digitized by Google

facundiæ thematis responderet auctori: sed ad multiplicandam populorum salutem sic nostra satisfaceret lingua proloqui, vt abundè sufficit benignitas vestra præcipere. cùm deuincti vobis Imperatoris patriam personámque, non, vt regibus ceteris moris est, tantummodo ad commodum mundanæ pacis amatis: sed dum coram vobis præueniri timetis errore, omnem quæ inter vos est amicitiam in eo illi vultis prodesse ne peccet. Quem quidem & præconio attollitis, & fidelem Deo deuotúmque laudatis. De qua præcipuè ad triumphalis veniam plenitudinis veniant quis dignè meretur. Ego tamen Deum pro viribus quæso, vt is ipse, de quo loquimur, Cæsar Græcorum, si fidelis vobis, etiam nobis honorabilis, persuadeatur à Principe nostro quod suadeat populo suo: & cùm se ad tenendam veritatem vobis reddiderit docilem, ad expugnanda propriæ regionis contagia prædicationis vestræ factum se gaudeat adiutorem. Eutyches ergo, perniciei, cuius mentio est, funestus incentor, Constantinopolitanæ Ecclesiæ quidem presbyter, sed copiosæ monachorum multitudinis præpositus fuit: cuius officij personas Episcopi Orientales Archimandritas appellant. Hic ergo ad summum sacerdotium famæ suffragio comparandum, intromittendæ cuiuscumque nouitatis studio appetenter ardescens, istud quod in sectatoribus eius horremus, susurris dicitur magis inuexisse, quàm litteris. Siquidem nihil extitit claræ eruditionis in viro, quod in aliqua recti similitudine sensum conceptæ animosita-

tis adſtrueret. Infectis primitus monachorum animis hoc veneno, quos nefario docens ſub colore gubernaculi naufragiis exponebat, numeroſi, vt ſuprà diximus, comitatus hæreſiarches effectus, multorum Antiſtitum iudicante Concilio, nec non & presbyteris vrbis Romæ in id ipſum directis, diſcuſſus, detectus, atque damnatus eſt. Sed quia nullum ſchiſma ſic vnquam cum auctore ſuo potuit abrogari, vt ex integro depelleret perniciem magiſterij, mox malum, quod digna Pontificum fuerat prouiſione ſucciſum, contagio ſuſceptorum iampridem ſemina ſeruans, velut ab infecta loliis tellure ſurrexit. Hinc nunc hæreſeos, contra quam loquimur, audite propoſitum. Filium Dei, cum patre ante ſæcula permanentem, quem idcirco ad ſalutem noſtram deſcendiſſe de cælo vt corpus aſſumeret fides recta confitetur, negant in aluum femineam potuiſſe contrudi: cùm Dei filius, vtique Deus, qui dixerat

Hier. 23. 24. per Prophetam, *cælum & terram ego impleo*, non potuerit venire quo erat, niſi per ſuſceptionem carnis acquieſceret eſſe quod non erat. Quam concluſionem metuens Eutyches ille quem loquimur, cùm in Synodo ſuperiùs deſignata ſtudioſè ab auditoribus vrgeretur, vt Mariam virginem θεοτόκον, id eſt, quæ Deum peperiſſet, pronuntiaret atque ſubſcriberet, ad ingenij nequitiam fraude conuerſus, χριστοτόκον, quæ Chriſtum tantummodo videretur edidiſſe, confeſſus eſt. vt ſcilicet diuiſa credatur perſona quæ ſeruat diuinitatis naturam, ab ea quæ ſuſtinuit paſſionis iniuriam. Refrænan-

dam à prærupto ancipiti læuam fugiens, dexteram non præsumens, ac perinde latus vtrumque formidans, sub temperamenti medio via tutior, in qua duplicem substantiam redemptoris discerni dicimus posse, nō diuidi. Neque nos nitimur, vt inuiolabilis diuinitas dolores corporeos perpessa credatur, cùm omnis cunctorum corporum dolor secuturam mortem naturali quodam præcedat officio. Vnde sicut & ipsa caro nostra, resurrectionis dono impassibilis futura post mortem est: sic Deus, qui sentire obitum non potest, suscepto corpori, cui vnitus adhæserat, sine patiendi acerbitate compatiens, nec defuit in salutis nostræ glorioso agone, nec doluit. Contra huius distinctionis sensum hæresis aduersa se subrigens, veris cruciatibus nec Christum patitur inclinari: cùm in ipsa diuinitate, in qua inueniri non potest afflictio corporalis, interdum tamen pietatis reperiatur affectio, sicut legimus dici de Israëlitis, *Exclamauerunt ad Deum, qui doluit super miseriis eorum.* & Apostolus iubet, vt non contristemus spiritum sanctum Dei: & si qua his sententia similis in sacris voluminibus recensita, bonitas potiùs misericordiæ, quàm necessitas est naturæ. Interim in consequentibus duorum assertione dilata, vnitas mihi in Christo substantiæ duplicis adstruetur. Vbi sunt enim tanta in Scripturis cælestia mysteria veritatis, quæ nihil aliud moliuntur, nisi vt nobis incarnationem Verbi cum hominis diuinitate persuadeant? *In principio*, inquit, *erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus*

Iud. 10.
Ephes. 4. 30.
Ioan. 1.

Digitized by Google

erat verbum. Ecce agnouimus quid erat quod non cœptum eſt: nunc ſtudeamus videre quid cœptum atque ſecutum ſit. *Et verbum*, inquit, *caro factum eſt.* Quod Deus in principio erat apud Deum, & initio caret & termino: quod verbum carne veſtitur, caret fine, ſed conſtat à capite. Adſit nunc ſermoni noſtro Emmanuel ille priſca prophetalis oraculi voce prædictus, qui vt nobiſcum Deus eſſet, ſicut dixit

Iſa.9.6. Eſaias, *puer natus & datus eſt nobis* filius Dei. In caſſum corporalitas à diuinitatis diuiditur ſacramento, ſi veraciter propheta Dei filium proceſſiſſe confirmat in puero. *Et vocabitur*, inquit, puer ipſe *admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis.* Quantum pertinet ad vocabuli proprietatem, ſufficit Emmanuel puerum nuncupari. At verò cùm dicat, vocabitur admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, vel cetera quæ ſequuntur, quæ rogo tot vocabulorum ratio reperitur, niſi vt agnoſcamus veridicum vatem, in vna eadémque perſona, quæ diuinitati humanitatique competerent exprimentem, ex operibus ſecuturis beneficia mediatoris potiùs enumeraſſe, quàm nomina? Cogam tamen hîc hæreticum reſpondere, quis vocandus poſſit intelligi Deus fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis. Si filius Dei ante ſæcula manens, cur adhuc in futuro ſic vocabitur qui ſemper hoc extitit? Si filius hominis qui naſcetur, ſeruat copulandæ diuerſitatis myſterium temporum plenitudo. Quam cùm vtique conſequenter

Gal.4.4. Apoſtolus replicaret, *Poſtquam*, inquiens,

autem venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natũ ex muliere. Quod mater peperit, pater misit. hoc est nasci corporeum, quod venire diuinum. Noluit Deus latere quem destinat: capiat mundus dominici aduentus indicia. Quem pater sine matre genuit, genitrix sine patre concepit, hic æquè Dei filius & hominis erit. Super sacramento tamen isto Gabrielem Archangelum consulamus: principem videlicet ministrorum, cui ineffabilia perspicuæ maiestatis arcana, vt pote qui indefessæ obsecutionis ministerio conspectibus perpetuæ claritatis adsistat, non intelligenda tantummodo, sed contemplanda monstrantur. Hic quippe primus legationem cælorum terris attulit: hic verbo virginem fœcundatam diuini germinis promissione dotauit: hic vnius mulieris salutatione omnem mundum salute compleuit.
Spiritus, inquit, *sanctus superueniet in te, & Luc. 1.*
virtus altissimi obumbrabit tibi: ideóque & quod 35.
nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Cùm ratio nulla reperiat, vt solus homo credatur de Spiritu sancto conceptus, cùm omnem hominem Psalmista in iniquitate concipi Psal. 50.
& in peccato asserat nasci: ostenditur hîc per 6.
Angelum, ob Spiritus sancti virtutem feminæ membris infusam, sanctum quod de tali ministerio esset dicendum. quod nunc separatione connexa intelligit Apostolus, ac definit quòd ad redemptionem nostram Deus esset in Christo. Sed callidus forsitan contradictor sic Apostolici sermonis huius testimonio velit abuti, vt acquiescat Deum esse in Christo, sed

gratia, non natura: ſicut eſt in corde Sanctorum, quorum mentes à peccato liberas habitatio diuinitatis illuſtrat. Videamus nunc pareátne commentum, ſi ſententia compleatur.
2.Cor.5. 19. *Deus*, inquit, *erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi*. Eligat hic doctor aduerſus, quis mundum, inter ipſa penè ſui exordij rudimenta, benigniſſimo creatori peccato primi parentis offenſum, ſibimetipſi in ſæculorum fine conciliet. Si ſolus Deus, quid excuſet ſibimet quod ſufficit remiſiſſe? ſi autem ſolus homo, quo effectu ſibi mortalis reconciliat quod diuinitas non relaxat? Vnus eſt ergo Deus & homo, qui ſibi mundum ipſe commendet: qui pro ſæculi vita ſibi patris filio ſupplicet filius matris. Vnde non dixit Apoſtolus, mundum reconcilians Deo, ſed ſibi: ne fòrtè pro redemptione humani generis ſolum hominem oraſſe ſentires. qui vtique niſi in diuinitatis naturam tranſiret aſſumptus, non ſolùm obnoxietatem humani generis nulla interceſſione diſſolueret, ſed & ipſe communis debiti ſarcinam parentali chirographo ſuſtineret. Hoc
Gal.3. 19. ergo remedium idem Apoſtolus dicit diſpoſitum eſſe per Angelos in manu mediatoris. Et oſtendens cauſam, qua medium ſe præberet, aſſumptus ab infimis, inclinatus à ſummis, *Mediator*, inquit, *vnius non eſt: Deus autem vnus eſt*. Quæ cùm ita ſint, ſicut niſi inter duos agat, incongruè mediatio nominatur: ita ipſe, quem mediatorem dicimus, ſi ſolam quam velis ex duabus ſubſtantiam reciperet, ad ſubeundum mediationis officium ipſe medium nihil

haberet. Quod vno quidem, & tali qui nulla calliditate fucetur, sermone concludit dicens: *Ipse est enim pax nostra, qui fecit vtraque vnum.* Ephes. 2.14.
Ipse videlicet pax humilium atque celsorum, vnus factus ex vtroque vnum reddidit ex vtrisque. Certè sicut suprà posuimus, aut expositione testimonium, aut argumento egere videtur exemplum. Quid vel illo Apostoli sermone lucidius, quo cum diuersis hominum generibus se coaptans, omnibus omnia se factum referret, vt omnium animas talentorum cælestium cupidus duplicator acquireret, *Factus* 1. Cor. 9.21.
sum, dixit, *his qui sine lege erant quasi sine lege essem, cùm sine lege Dei non sim, sed in lege sim Christi?* Nunquid est quisquam tam in profunda demersus, qui istud censeat explanandum, si in lege Christi est sine lege diuina? Patet nempe, quòd vnus est lator legis, qui vnus idémque, vt significat Psalmus, præterita futuráque complectens, benedictionem dabit in baptismo, qui legem dederat in præcepto. Ps. 83. 8.
Offendit quidem mentes carnalitate depressas, & coniecturis humanæ consuetudinis hebetatas, tantæ disparilitatis in vnum coacta proprietas: vt scilicet diuina plenitudo & humana conditio, vt serui humilitas dominique maiestas, vt creatoris virtus & seruitus creaturæ, vnam ex his omnibus videantur reddidisse personam. Sed nec ratio soliditatis istius à sapientum soliditate longinqua est, quæ videtur maximum tenere in hæredibus. quòd ille solus hominis statum potuit reformare de perdito, qui formauit è cæno. Vnde beatissimus Paulus,

Digitized by Google

1. Cor. 15. 47. *Primus*, inquit, *homo de terra terrenus, secundus de cælo cælestis.* Verum quidem hominem dixit, sed terrenum cum contagio pollutionis, cælestem cum consortio diuinitatis. Rogo nunc, cùm Apostolus dicat hominem descendisse de cælis, quis est qui negare audeat Deum rediisse de terris? Adhuc si parum est, quod vas electionis asseruit, consulamus illum qui mentem electi pretiosissimi vasis impleuit. Ioan. 3. 13. *Nemo*, inquit, *ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, filius hominis qui est in cælo.* Si ita ipse Deus veritas cum sua incarnatione concordat, vt ante omne sæculum vniret præscientia, quod in sæculorum fine assumere disposuerat in natura: videte vtrúmnam Deus sit qui conscendit post resurrectionis triumphum, si cum patre filius fuisse dicitur ante carnis exordium: aut quanta facta sit soliditas in præteritis, cuius tanta vnitas prędicatur in futuris. Sed ne aliquid de hac immutabilitate cunctemur, ahuc addit Apostolus de Psalmo testimonium ponens: *Propter quod dicit, Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quod autem ascendit*, inquit, *quid est nisi quod etiam descendit in inferiora terræ?* Parum est, quòd Deum dicit in terram venisse, nisi confirmet eum propter vnitatem personæ quam susceperat in inferna descendere. Certè circumfrementibus Iudæis, & in Dominum nostrum blasphemiarum tela vibrantibus, quid respondisse credimus, Ioan. 8. 58. *Amen dico vobis, ante Abraham ego sum*, nisi quia per concordiam genitoris & geniti,

ipſe per traducem maternorum parentum deſcendit ex Abrahæ ſemine, qui ſine annorum numero Abraham præiuit æternitate? Qui maximus Patriarcharum, cùm videret illum diem, in quo ſine fine permanet Deus, concupiuit tamen illum videre, quo homo vnitus eſt Deo. *Vidit*, inquit, *& gauiſus eſt.* quia ſicut cernebat illum, in quo erat genuina maieſtas, ita & iſtum deſiderio conceperat, in quo adoptata illuſtrabatur humilitas. *Tulerunt ergo*, inquit, *lapides vt iacerent in eum.* Quid porrò miramur Eutychianos contra catholicam fremere, cùm videamus caput noſtrum à ſuis ad quos venerat pertuliſſe, redditurúmque perfidiam indignatione vna cum fine? Eo * contumeliæ ſenſu hîc Iudæus ſæuit, quo hîc hæreticus liuet. Parricidalis quidem illic fuit in dominum cæli lapidum iactus: ſed putes & iſtos tempore ſuo veritati perſpicuæ cum duris mentibus ſaxa iaculari. Ne Deus & homo vnum credatur, coniurat furor duorum. Liceat rogo quod facti ſumus in melius prouehi: liceat compactam luto materiam ſupernorum honore ſuſtolli. Quid tantùm contra te homo niteris, ne in Deum tranſire poſſe credaris? Vocat te ad participationem ſuî ſuperna maieſtas: cur offerentem renuis? quid deſpicis ingerentem? Excolo pro adipiſcenda ſimilitudine veritatem, diligo pro ſectanda imitatione doctrinam. Si caput noſtrum eſt Chriſtus, in ſublimatione ſument quantulæcumque ſublimitatis conſortium membra de vertice. Poſcant igitur alij deſtructores de vtriuſque teſta-

menti corpore exemplorum similitudinem, quibus proposita tueantur. negotio huic sic annisus bibliothecæ vtriusque constat, vt si confirmare quod loquimur testimonio adstipulante velimus, cuncta videantur in vnum opus canonicorum voluminum oracula congerenda. De quorum multitudine iustè, ad declinandam prolixitatem, electa quæque ac deflorata ponuntur. Quia sicut minimi effectus sunt, quæ tantùm de nostro prolata, nullo scripturarum cælestium adminiculo fulciuntur: ita qui recipere pauca fastidit, non virtute, sed mole rem coniicit. quoniam vinci metuens, instrui nolens, ad deferendam veri cognitionem volumen potiùs quàm documenta desiderans, non causas putat rerum magnitudine constare, sed paginis. Dominus itaque ac redemptor noster, aduentum gloriæ suæ discipulis specialiùs inter præcepta omnia manifestans; *Cùm*, inquit, *venerit filius hominis in*
Matt. 25.31. *maiestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc congregabuntur ante illum omnes gentes, & separabit eas ab inuicem, & statuet iustos quasi agnos à dextris, impios autem sicut hædos ad læuam. Tunc dicet rex illis, Venite benedicti patris mei, possidete regnum, quod paratum est vobis à constitutione mundi: & eis qui à sinistris sunt, vt discedant ab eo in ignem æternum, quem præparauit Deus pater Diabolo & angelis eius.* Quid rogo hîc contemptibile in Christo superbia humana fastidiat? quid tam metu dignum? tam honore conspicuum? tam terrore venerandum? Excogitet hæreticus, vtrum istud patris gloriæ

gloriæ adiungat, an filij. Ad negotium quod gerimus audire mihi sufficit, *Cùm venerit filius hominis in maiestate sua.* In præsenti sæculo, *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* In futuro, prænoscite quia celsus & terribilis claritate in gloria sua veniet cum Angelis sanctis suis. Dicat nunc diuisor mediatoris vniti, in corpore contumeliis inclinato vnde sit quæcumque maiestas, si non est vlla diuinitas. vt taceam quod à patre seu regnis seu gentibus per singulorum merita destinatur. Formidabilius videri potest, hominem retributiones congruas iudicādo decernere, quàm Deum patrem sentiat filio hominis instrumenta iudicij præparasse. *Filius enim hominis venturus est in maiestate patris sui cum Angelis suis sanctis, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua.* Non dixit, cum patris Angelis veniet, sed cum suis: quia quæcumque habet pater, & sua sunt. Vnde cùm filius matris recipiat in celsitudine quod patris filius contemptus est in humilitate: quis vnquam sit hæreticus tam rebellis, qui Deum, cui immortalem Angelorum substantiam videt subici, ipse mortalis in mortem mortuus nollet inflecti? Dixit quodam Euangelij loco Abraham ille, cuius suprà fecimus mentionem, cùm à quodam pro remedio æstuantis incendij cassis serò precibus oraretur, quòd si quis Moysem, vel prophetas noluisset recipere, vtique nec venientem à mortuis audire. Quis est autem prædicator ex mortuis suscitatus, nisi Christus Iesus, in cuius duplicem quam loquimur substantiam duplicis

Mat. 11. 29.

Mat. 16. 27.

Luc. 16. 31.

testamenti vnitas ex diuersitate colligitur? Ea siquidem referuntur in Euangeliis, quæ prædicata sunt in prophetis, & fit ex viribus testamenti, non diuersitate, sed tempore. Recens quippe, quod hodie completur: quod autem diu expectabatur, antiquum est. Nam quia de Abraham opportunitas sermonis exorta est, qui auctor vtriusque testamenti legitur institutus, vetusti scilicet intromittendo circumcisionem, noui verò placendo per fidem, in illo Iudæorum tantummodo, in isto autem multarum gentium pater: experiamur vtrum Euangeliis de Christi generatione concordet, in quo se patrem gentium recognoscat, an æternitatem huius ipsius sobolis, quam erat geniturus, intelligat. Vtrum se iuniorem nepote cognoscat. vtrúmnam redemptori, quòd se ante Abraham ponit, & ipse consentiat: vtrum sine supercilio parentali, reuerenter impenderet ministerium semine corporali exorto creatori. Inserat se paulisper loco præsenti illa obtestatio, iuramenti fidem poscens, sed sacramenta patefaciens, qua dispensatorem domus suæ non sine mysterio gratiæ subsequentis adiurans, *Pone*, inquit, *manum tuam sub femore meo, & iura mihi per dominum cæli, quod non accipias vxorem filio meo de filiabus Canaam.* Dicat mihi quæso, quæ iurisiurandi reuerentia putetur in femore. Quod si personaliter tantummodo fieret, faciliùs caput tangeret adiuratus. Aut quæ causa femoris, interposita Dei ac domini mentione iurandi; nisi quia per illum Deum ac dominum cæli, quem inde sæ-

Gen. 24. 2.

Digitized by Google

cula videbantur prolatura, iuratum est? Scit ergo nimirum, cui prosapiæ non tam præmineat ipse, quàm seruiat. Nouit quippe quid in corpore suo debeat adorare: intelligit membra, quæ contra humanam consuetudinem speciali honore veneretur. Post quæ præcedentum indicia, miracula subsequentum, licet plurima testimoniorum de Euangeliis Apostolísque promamus, metuo ad vltimum, quòd cùm Eutychiani nec patriarchalibus factis, nec dictis prophetalibus excitentur, si Moysem & prophetas non audierint, nec ei qui ex mortuis reuersus est credent.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS. Domno Gundobado Regi.

PVTO nunc non parui operæpretium esse momenti, si occasionem, quæ præsenti tempore in abruptæ diuersitatis letabundum virus erupit, pagellæ præsentis mentione contingam. Quieuerat ergo post Acacij quondam Constantinopolitani sacerdotis excessum, mali eius quod expugnandum suscepimus, pullulans ab Eutychete persuasio. Cuius idem Acacius, vt celsitudo vestra potest habere compertum, amator magis trepidus, quàm assertor publicus erat: laudans quidem quæ ab illo repererat, sed prædicare ea deuoto tunc, itáque impolluto, populo non præsumens. Pro cuius obumbratione figmenti simulati, ob gratiam Imperatoris sæculi sui, non impunitus tantummodò, verùm & indiscussus interiit. III.

Digitized by Google

Hinc ſe de impendenda defuncto communione in contrarium vulgi, immò, quod aſperius fuit, & ſacerdotum ſtudia diuiſerunt. Et vt quiſque rectè aut prauè de fidei ratione conceperat, ita etiam de prædicatoris præteriti memoria ſentiebat. Tracta eſt interim, non per manifeſta ſed ſubita, nec tam ſeparatione quàm ſimultate diſſenſio. Actum eſt igitur cum rege Orientis anno ſuperiore, vt hinc cum Epiſcopo vrbis ſuæ quaſi leni colloquio & blanda meditatione conferret. Eſt autem illic conſuetudo in Eccleſiis nobilium ciuitatum, ſupplicationem cum laude diuina inter Miſſarum initia celebrari: quam tanta deuotione atque alacritate conſonæ plebis clamor attollit, vt credant non immeritò, omne ſuffragium ſacrificij ſubſequentis præmiſſo huius deuotionis obſequio placiturum. Supplicationis verò ipſius imam partem, licet pietati veſtræ notiſſimam, in loco, ſicuti res poſtulat, ſuggerendam putaui. Ἅγιος ὁ θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον, ἡμᾶς. ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς. Itaque ſicut inſuſurratum fuerat principi, & ipſe inſinuat ſacerdoti, nil in querelam venire, nullam fieri de ſchiſmate mentionem, ſi hoc quod in ipſa oratione animos aliquantorum mouebat, à principe obſecratus Antiſtes aut iuberet aut permitteret abrogari. Illud moleſtè quoſpiam ferre, quod in ima prædicationis ipſius parte clametur, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς. quod Latinè intelligitis dici, Qui crucifixus es propter nos, miſerere nobis. Perſuadetur Epiſcopo negligenti, nec vſque

ſic docto, vt tantæ vrbis, perindéque totius Orientis Patriarcham decet. Concipit igitur atque diſponit, ſollennis huius præconij incautè definitionem facturus: eo maximè effectu, quo res, nec de canonicis ſcripturis tradita, nec Apoſtolorum temporibus inſtituta, etiam contra vota populorum facilè videretur poſſe mutari. Sed vbi primùm hymnus in Eccleſia cantari ſolitus, vltima orationis parte truncatus, minus audientibus ſatisfecit, quicquid putabatur ab Eutychianis hæreticis concipi, patuit totum hoc ab Epiſcopo prædicari. Quis enim fidelium non iure moueretur, audiens crucifixo pro nobis, vt miſereatur, minimè ſupplicandum? Quid multis? creſcente ſeditionum procella, dum inſiſtit populus, nec obſiſtit Auguſtus, antiqua ſacerdos, quódque magis dolendum eſt, nec innocens, ſede propellitur. ſicut legimus quodam loco Scripturæ, *Si peccauerit vir in virum, orabit pro eo* 1. Reg. 3.
ſacerdos: quòd ſi peccauit ſacerdos in Deum, 25.
quis exorabit pro eo? Super omnia verò delicta ſpecialiùs in Deum peccat, qui doctrinæ Apoſtolicæ contradicens, à regula veritatis exorbitat: ſicut nihil eſt grauius, quàm ſi cæcus, prçſumpto ducatu, ex prædicatore fidei incipiat eſſe deſtructor. Vos modò perpendite amentiam totius hæreſis in vnius reprobatione ſermonis. In quo parum eſt quidem quod auribus putetur ablatum: ſed totus cum verbo illo catholicæ veritatis ſenſus excluditur. Nolunt enim à nobis ei qui crucifixus eſt ſupplicari, vt videatur tam nihil poſſe præſtare per-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſona hominis, quàm nihil pœnæ pati potuit ſubſtantia maieſtatis. quod quid eſt aliud, quàm odium pro dilectione reponere, & conuitia pro beneficiis repenſare? Inſerta eſt namque humano corpori dignitas ſupernorum. Deus quidem non ſubiacet cruciatui, ſed diuinitas intereſt paſſioni. Dei iniuriam crucis tempore mundus diurnis fuſcatus tenebris expauit: in cælum peccare Iudæos teſtata eſt terra quæ tremuit. Caret coniectura quæ per neceſſitatem veritas fulget: nec ſe affirmari à nobis expectat, cùm ſalua ſibi auctoritate ſufficiat. Audiamus ex his Apoſtolum proteſtan-
1.Cor.2.8. tem: *Qui ſi*, inquit, *cognoſcerent, nunquam Dominum maieſtatis crucifixiſſent:* Sed dixerat hoc priùs etiam ille propheta, qui ob præſcientiam futurorum cognomento Angelus nun-
Mal 3.8. cupatur: *Si affiget homo Deum ſuum, quoniam vos affigitis me?* Rogo quis contentionis obſtaculo tam aperta ſibi obſtruat? Si Dominus maieſtatis pependit vel affixus eſt patibulo, dicat aduerſarius, cur hominem non rogemus in cælo? Adhuc quippe cæleſtem potentiam in corporis ſecreto repoſuerat: adhuc obitum ex ventre debebat: adhuc ad informationem noſtram exercebat humilitatis ſtudia etiam in opere claritatis. Cùm Cananæa quædam, credulitatis quidem Iſraëliticæ, ſed gentis alienæ, virtute virili, petitione laudabili, obſtinatione victrice, Chriſto pro filia ſupplicaret,
Mat. 15.22. *Miſerere*, inquiens, *mei fili Dauid*, vicit hîc ſenſus interiore ſapientia ſexum carnis, ſupra humanum ſentit in homine. Non acquieſcunt

Digitized by Google

Eutychiani doctores ei qui propter nos crucifixus est supplicare. Ista in crucifigendo & diuinitatem precata est, quæ non poterat mori, & humanitatem, quæ poterat suscitari. *Fili David*, carnem resonat: *miserere mei*, Deum declarat. Dominus cæli inuocatus est in virtute: auctor hominis vocatus est in genere. Longè iam, vt opinor, post mortem Dauid, de cuius semine terris per Mariam Christus effulsit, temporum serie stemmatis regij prosapia ducebatur. Posco nunc, his proauorum successionibus ac nepotum, ex memorato patre vsque ad virgineum fœtum, toto deriuatæ hæreditatis accessu, phantasmatis linea ducatur, an traducis. Porrò autem ambiguo caret, quòd & de genere caro vera processit, & phantasma genus habere non potuit. Experiamur tamen, vtrum spreuerit Christus præfatæ Cananitidis in oratione sermonem, an fortassis exasperet ineptiam supplicantis. *O mulier*, ait, *magna est fides tua. fiat tibi sicut vis.* Si ista fides est, vtique magna si constat, non erit recta, altera certè fuerat ad matrem illa responsio, cùm comitante discipulorum choro festis nuptialibus inuitatus, deficiente vino ad faciendum miraculum posceretur. atque ille, *Quid mihi* Ioan. 2,
& tibi est mulier? nondum venit hora mea. Velut 4.
si dicat, Cur illud tantummodo quod peperisti esse me credis? Si hoc solùm mihi putas constare quod carnis est, non possum complere quod exigis. Sublimia hæc quæ à me requiris de patre attuli, non in matre suscepi: formato in te corpori, debita infirmitatis institu-

Digitized by Google

tione, opera virtutis iniungis. Benè me putas posse quod petis, si te, sicut mei corporis, sic matrem tui intelligas creatoris. Quod si solùm te edidisse hominem velis, *nondum venit hora mea.* Nemo autem sic ineptus reputandus est, vt istud quod dixit, *Nondum venit hora mea*, velut errore gentili, constitutis velit fatalibus applicare. Ad intelligendum horæ illius mysterium discretionem potiùs requiri conuenit, quàm decretum. quòd cùm ipsa quoque nostræ mortalitatis conditio non eligatur, sed omnis status nostri necessitas gubernatoris perpetui sit voluntas: quanto magis Christus, qui potestatem habebat ponendi animam suam, & iterum sumendi eam, nullo se fati voluit implicare præscripto? Sed cùm venerit subeundi hora patibuli, apparebunt cælestia quæ pater genuit, & corporea quæ aluus effudit. Ergo cùm ipse Dominus hîc, perficiendo miraculo actus diuini, non repulerit genitricem, sed instruxerit ignorantem, videamus quid hinc cum Apostolis suis tractatu impensiore contulerit. Interrogabat autem eos quodam Euangelij loco, quæ de persona sua vulgi variantis sentiret opinio. Cúmq; diuersitate sententiæ populum, aut vnum ex vatibus priscis, aut Moysem, vel certè Heliam, il-
Mat.16. lum credere suggessissent, *Vos autem*, inquit,
15. *quem me esse dicitis?* Tum princeps condiscipulorum, principium responsionis assumens, *Tu es*, inquit, *Christus filius Dei viui.* Sufficere planè potuerat quod confitetur hîc Petrus, etiamsi hoc non tam manifesta respon-

ſione confirmaſſet Chriſtus. *Beatus es*, inquit, *Simon barIona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cælis eſt.* Beatus es, inquam, quia vt Deum cerneres, non carnem tantummodò, ſed & ſanguinem cenſuiſti: nec reuelandam tibi gloriam meam lineamenta ſumpti corporis obtulerunt. Non auertiſti generoſæ mentis aſpectum, quod & carne prolatum eſt. Sed pater meus qui eſt in cælis reuelauit tibi filium, cui adhæret in terris: cuius gloria paupertate nunc tegitur, cuius honor contumeliis nunc celatur. Pendebat ſiquidem in ligni ſalutaris excelſo, triumphali præeminentia, mediatoris noſtri corpus altatum, & vniuſcuiuſque ſententiam de cordis penetralibus virtus ſalutiferi ſtipitis exigebat. Iniuriam ille deridebat, Ecce qui deſtruebat, Matt.
inquit, templum Dei, vt illud triduò ſuſcitaret: 26.40.
alter aceti potionem ferino felle corruptam ſpongiæ poculo porrigebat. Ipſe tamen ſeruans inter pœnas hominis miſericordiam Creatoris, dolens eos pro quibus venerat adhuc ſub tempore ipſius redemptionis errare, clamabat, *Pater ignoſce illis, quia neſciunt* Luc.23.
quid faciunt. Quid eſt neſciunt quid faciunt, 34.
niſi quia credunt ſe ſolum hominem adduxiſſe iudicio? Ignorat quid faciat, qui non ſentit in cruciato corpore maieſtatem. Et ſi illi ſolius matris filium interficere ſe credentes quid facerent ignorabant, cur adhuc hodie Eutyches ignorare ſe ſimulat, quod ſi illi tunc ſciſſent, Chriſto & Apoſtolo proteſtante, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent? Vnde quod

hîc Dominus neſcientibus optat ignoſci, conſtat expertorum conſcientiæ non poſſe concedi. An fortè miramur, quòd tam euidenter Chriſtus paſſionis ſuæ myſterium dignatur exponere? Auſim dicere, habemus hîc adhuc amplius quod mirari. Comitata eſt, vt legitis, dominicam mortem circumpendentium latronum coniuncta crucifixio: quos tamen temeritas crudelis iudicij, non ſeruilis culpæ meritum, coæquauerat innocenti. Non enim poterat ſancti germinis incorruptum nitorem vicinæ pollutionis horror aſpergere: ſicut & ſol, ſi radium in fæculenta dimittat, intactum prorſus neſcit ſentire contagium. Horum igitur vnus latronum, longi ſceleris vitam breuis compendij fine permutans, ex interfectore medicus, martyr ex fure, nexus membris, criminibus abſolutus, fixus clauo, liber affectu, *Domine*, inquit, *memento mei, cùm veneris in regnum tuum*. O felicis beatitudo teſtimonij! ô ineffabilis fortitudo credendi! Non iſtum, vt diuinitatem in homine ſentiret, ſigna vicerant: ſed virtutis dilectionem infirmitatum collegit indicio. Concupiuit inuocare ſimiliter vinctum: & adhuc Eutyches orare deſpicit ſublimatum. Obeuntem ille contremuit: regnantem iſte faſtidit. Iſte mortem non timebat à iudicaturo, cùm ille vitam requirat à mortuo. Sed redemptori ſuo ſqualentis veterni mortificatione compaſſus, iunxit dominicæ propriam crucem. Adorauit expertem culpæ particeps pœnæ: dudum inuadendi cupidus, mutauit vota prædandi. arma-

tus trabalibus clauis vim intulit regno cælorum. Intellexit in Christo pauperem locupletem, vicinum inuenit quod tolleret nudo, sumpsit veniæ plenitudinem, rapuit innocentiæ portionem. In ligno Deum contuitus, in cælo hominem consecutus. Iam porrò, quoniam transacta passio docet hominem verum, cruciatum doloribus, latronibus comparatum, confectum supplicio, tumulatum sepulcro, per hæc omnia phantasmatis assertoribus assumpti corporis veritas contradicit. Quos cùm in Christo vnitas vtriusq; substantiæ perspicua testimoniorum luce conuincit, omnem, quæ in consequentibus replicatur, dominicæ seriem passionis phantastica honoris contumeliosi molitione perturbant: asserentes quoddam nebulosi corporis extitisse figmentum, quod pro redemptore nostro iniuriis pœnarum dolorúmque videatur oppositũ, & per inanis hominis similitudinem, pœnis, quas maiestas incurrere non possit, addicta quoque vera caro non extiterit, quam execratur populus, cruciat iudex, pulsant verbera, quam contumeliæ illudunt, spinæ transpungunt, cui calamus illiditur, figitur clauis, sanguis excutitur. Adhuc cùm omne quod spei est in solo redemptionis nostræ mysterio collocemus, nec sit aliud nostrum reuiuiscere, quàm dominum necem pertulisse: falsum est quod sua incarnatione nos saluat, si & hoc in dubium venit, quod tolerandum pro nobis in carne susceperat. Veni potiùs sancte Esaia, propheta quidem tui, sed Euangelista temporis nostri.

veni celeriter ad tuendam contra Eutychetis mendacia Christianorum salutem. Dicere te de Christo, immo etiam iurare non pigeat, Esa. 53: 4. *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.* &, *liuore eius sanati sumus.* non medendi facultate secura, sed voluntariè pro nobis dolendi veritate suscepta. Si veraciter dolores nostros ipse portauit, iam & nos securi sumus, quòd veros dolores commentitium phantasma non pertulit: & si liuore eius sanati sumus, in cassum collatam mihi sanitatem inuidet falsiloquus liuor. Ceterùm rectè omni definitione concluditur, quòd si potuit esse commentitium, non potuit liuere simulatum. Sed etiam in hoc prophetæ sermone euidens geminatæ substantiæ proprietas inuenitur. *Verè*, inquit, *languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.* Duo sunt ista, quorum aut Deus solus, aut homo solus, vtrumque non fecerit, sed vnum Deus, aliud possit homo. Dicendo autem propheta, Ipse languores tulit, ipse dolores portauit, vnum euidenter expressit, qui ex diuinitate constaret & corpore. Languores enim, quos Adæ sauciata progenies ex vulnere corruptæ originis attrahebat, ille solus sanauit, qui sanum antè condiderat. Dolores verò nostros portauit, qui desudare prælia passionis, nisi cruciatibus ac labore, non potuit. Quocirca quod in natura malum habuimus, tulit Deus: quod in corpore malum patimur, pertulit Christus. Vnde respiciédum est hîc, quantum Eutychiani Bonosiacis baratro profundiore merguntur.

Digitized by Google

Illi Christo diuinitatis honorem tantummodo adimunt, isti & corporis veritatem. Photinus hominis personam nos adorare deridet, hic nebulam. An fortè hæretici huius ipsius illusionis exordium ab ipsis in Christo sacræ natiuitatis crepundiis ordiuntur, ac perinde falsum erit, quod iacuit in pannis, quod apparuit Magis, quod planxit in cunis? Taceo reliquos in succidua ætate profectus, quibus diuinam pariter humanámque naturam complectens, lassitudinem refectio pertulit, consolatio lacrymas effudit, lux dormiuit, panis esuriit, fons sitiuit. Taceo planctum illum, quem super defunctum Lazarum habuit, antequam effectu resuscitandi ostenderet Deum, præmisisse humanæ conditionis affectum. Quòd si in dubium vocatur qui tanta præstitit, necesse est vt ambigua incipiant esse quæ gessit: ac perinde falsò se putat sanatum paralyticus, claudus erectum, circumscribendus solis radius, quem cæcus ab vtero post natiui carceris tenebras intuetur. aut hoc phantasmate Lazarus ipse delusus est, vt cùm inter mortuos dormiret, iam resurrexisse se crederet. Quòd si hæc omnia vera esse recipiunt, & solius passionis iniuriis contradicunt; respondeant vbi tunc fuerit filius virginis, cùm vmbram tenui nube fallentem pro se offerens, quem pro nobis putamus offerri, vana sui specie & persequentes falleret & fideles. Patrem quoque faciens hac illusione mendacem, de quo Apostolus ait, quòd *filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum.* Quem filium, si non verum, quomodo tradi-

Ioan. 11.

Rom. 8. 32.

dit, si conlusit? qualiter non pepercit, si dolere prohibuit? vel certè, qua Dominus noster morte finitus sit, qui non potuit non aliquantulam mortem pro matris mortalitate debere soluturus conditionem obeundi legitimam, sed corruptionem pro resurgendi instantia non visurus? Quam legem vtriusque naturæ significauit fel istud, quod gustatum noluit bibere; dum mortem, quam ex Adam parente omnes debemus, pro diuinitate noluit bibere, sed debuit pro dispensatione gustare. At verò cùm factum est quod Apostolus dixit, quòd
Rom.6.9. *resurgens Christus iam non moritur, & mors ei vltra non dominabitur*, audeat nunc, si quid valet hæreticus, aut Christum sine Deo, aut sine homine Deum confiteri. Absuerat sanctus
Ioan. 20. Thomas, cùm reuersus saluator à mortuis præsentia visibili præstolantium discipulorum vota repararet, & vacillantem quodammodo fidem suorum reualescens à mortuis vita componeret. Referunt ergo discipuli Dominum se vidisse. Negat ille se credere, nec se adhibiturum vllatenus fidem promittit, nisi contemplatione percepta. Transacto temporis interuallo, superueniens secundò IESVS, sed iam omnibus simul, pacis salutatione præmissa, arguit increpatione mitissima cunctantis Apostoli tarditatem: & iubente Domino, ne adhuc parum sit quod visus iudicat, fidem tactus
Ioan. 20.27. explorat. *Infer*, inquit, *digitum tuum in latus meum, & noli esse ambigens, sed fidelis.* qui vtique inexcusabiliter iam perseuerabis incredulus, cùm palpando reddaris expertus. Scru-

tatur ille digito vestigia passionis. Permanebat vt inflictum fuerat medicum vulnus, & hiulcum transpuncti lateris aditum felici indicio vitalis plaga seruabat. Tunc demum in semetipsum reuersus, & sancto illuminatus corpore, *Deus meus*, inquit, *& Dominus meus*. Quid rogo sacer Apostolus de cælestibus intellexit in carne? quid curiosæ manus attactu diuinum sensit in vulnere? nisi quia iampridem didicerat, Christum sine Deo esse non posse, & hæc ipsa vulnera quæ palpabat, præualuisse quidem homini, sed cessisse victori: tamen nec afficere morte nisi hominem, nec vinci à Deo nisi resuscitante potuerunt. Hîc itaque, magno miraculorum stupore conclusi, cùm audiunt Dominum nostrum recepti corporis situ, visibilem oculis, digitísque palpabilem, locum quo Apostoli consuerant clausis foribus introisse, ad familiare commentum asserendi phantasmatis, & per fallaces inanium nebularum fraude præstigias, illusos humanę caliginis queruntur obtutus. Sentiunt enim in facti magnitudine quiddam diuinum, vigorémque illius subtilitatis, quo foribus obseratis penetrale secretum sine aditu corpus intrauerit, ne cogantur facere mirificum, comminiscuntur incertum. Quod videte ad quantam spectet diuinitatis iniuriam, si veritatis magister, qui nobis etiam verborum mendacia interdicit, ipse factis credatur potuisse mentiri. Proculdubio enim mendacij genus foret, si quod ipse non fuerit se credi à suis velit, & putaretur factum à Christo, quod non licet facere

Christiano. Qui ad cognoscēdam mysterij dispensationem & visu instructus, quod sufficit sano, & tactu conuictus est, quod additur cæco. Sed caret remedio sponte petita debilitas. quicquid libet medicaminis oculis lippientibus imponatur, curari non potest qui cæcatus ire delectat. Aut quis in tali obstinatione vsus oculorum est, qui verum esse renuit quod annuit visum? quasi non minus sit Deum penetrasse conclusa, quàm homini patuisse cælestia. qui tamen suis post resurrectionem sæpe
Luc.24. 39. testatus est: *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Quid Eutychi tam clausum? quid contra phantasmata tam apertum? velut si dicat, molem ossium carniúmque species ventura non recipit. Noluit se, vel solum quemlibet virum, hoc est sine corpore, spiritum dici: sed vt talem recognoscatis in iudicio, qualem redisse conspicitis è sepulcro. Vnde iam post passionis certamina triumphator nihil quidem habuit, quod mundanum indigentia rediuiui corporis postularet. Non illi quippe aut fames cibum, aut potum sitis, aut requiem labor, aut somnum poposcit operatio. Quæ omnia non solùm in capite nostro, quod est Christus, exigua illa parui temporis morte decocta sunt: sed etiam in nobis sic vsque ad obitum valebunt, quòd resurrectione finientur. & tamen, vt dicere cœperam, cùm membra illa dominica, nulli iam indigentiæ obnoxia tenerentur, ad suspicionem phantasmatis suorum cordibus eximendam, cùm Apostolis visus est, cibum

iussit

Digitized by Google

iussit apponi, quibus côuesci commissâ benedictione dignatus est. Quod faciebant illi adhuc pro redéptione corporis; fecit bonus magister pro testimonio veritatis. Nisi forsitã dicat phãtasmatis prædicator, caliginem illam, membrorum speciem seductricem, quæ apponebantur assumere, nec escam illam pignoris sancti in dominicum corpus sine onere corruptionis intrare, sed inanem ventrem incerti esus gravare ponderibus. Quem certè pastum fallens imago, aut futura est si subripuit, aut non est aëria, si comedit. Scio tamen, quòd non alter quàm Christus, inter suprema cibi illius monimenta testatur, *Quia oportet impleri omnia quæ scripta sunt in Lege, & Prophetis, & Psalmis de me.* Luc. 24. 44.
Et nos pauca exemplorum quærimus, cùm ille omninò Scripturam in sua dicat vnitate compleri. *Et post hæc,* inquit, *cùm benediceret suos, ferebatur in cælum.* Ibid. 51. Recede procul, Eutyches, cum præstigiis quas animo concepisti. Solus hac benedictione careat, qui se à phantasmate aut benedici lætatur, aut redimi. Interim ferebatur in cælum filius hominis, qui erat in cælo, dudum præscientia, nunc natura. Nec aliquo Angelicæ manus auxilio, quanquam portari dicatur, indiguit: sed ferebat matris filium filius patris: ibat quod Deus erat, quod homo ferebatur. Patebat redeunti porta cælestis, & Deum suum cum accessu corporis reuertentem originalis patriæ claritas inuitabat. Quo recepto, *duo,* inquit, *Angeli adstiterunt,* Apostolis sic loquentes, *Viri Galilæi,* IESVS *hic, qui receptus est à vobis,* id est, quem in sedo Pater, seu Act. 1. 2.

quem vos recepiſtis in fide, *ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum*. Habent ergo in hoc ſermone quod ſperent quibus phantaſma videtur eſſe quod geſtum eſt, ſi ſic veniet quomodo vidiſtis eum euntem in cælum. Vbi videbunt catholici quem ambiunt, aduerſarij quem confixerunt. vbi ad eadem clauorum veſtigia quæ cernuntur, vel illos ignes Eutyches ſimulatos putare deſinat, quibus poſt phantaſmatis fumum ſera pœnitudine perpetuò torris ardebit. Ad cuius priſtinum dogma denotandum, vel corrigendos aliquantiſper, ſicut optandum eſt, ſectatores, pauca hæc dixiſſe ſufficiat: vt ex ſimilitudine teſtimoniorum quæ poſuimus, etiam ipſi ſibi neceſſariè numeroſiora perquirant. Quod ſi fortè priſtino ſceleri dogmatis ſui, aut infidelitatis perſeuerantiam ſeruant, aut aliquid nouæ molitionis accumulant: ſi quidem peculiaris errantibus mos eſt, in obſtinatione peruerſa ſemper dicere velle quo pereant: dabit Deus, vt iuſſu veſtro, meóque famulatu, prauitas quæ adhuc augmento accenditur, vno & ſemper æquali ſcripturarum cæleſtium magiſterio propulſetur.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Gundobado Regi.

IV. SCISCITATIO veſtra plena religionis atque pietatis eſt. Sed quia inquiſitione propoſita, conſultoris vel reſpondentis nomina præmiſiſtis, ſuggerendum puto, fuiſſe in

Digitized by Google

Africa quendam Faustum Episcopum secta Manichæum, opusculorum quorumpiam conditorem, execrabilium sanè, & in nonnullis etiam sermone turpissimorum. Hic autem, quantum ad frontem pertinet, quasi abstinentissimam vitam professus, & non secretam crucem, sed publicam vanitatem, iactantia ventosi tumoris exaggerans, quantum potuit, auditoribus venenatam disputationem velut indeclinabilis virtutum seruator indixit. Et quia legistis, consulenti cuidam Paulino Burdegalensi, ab Episcopo supradicti nominis fuisse responsum: cuius temporibus Paulinus quidam, Deus viderit vtrum is quem memoratis, tamen perinde Burdegalensis, non pauca stylo catholico & irreprehensibili fide conscripsit: præfati hæretici mentionem idcirco præmisi, ne Manichæi ipsius Fausti opus infaustum, vel alterum, quem etiam gloria vestra nouerat, ortu Britannum, habitaculo Regiensem, titulo nominis accusaret: simul & qui aut consulere supra ambiguo quæstionum, aut dignus rescripto posteris reseruando potuerit inueniri. Cuiuslibet tamen eorum in manus vestras dicta peruenerint, sanctè, sollicitè, regiè, vos mouerunt. Pœnitentiam, quam propriè momentaneam nominastis, id est in ægritudine quasi sub momento mortis acceptam, nihil aut nulli prodesse, aduersa veritati & admodum cruda definitio est. Apud diuinam quippe misericordiam vel ipsa humilitas confitentis dici non debet fructu carere. Quia cùm legimus, quòd qualitate vitæ anterioris abolita,

quia plerumque contingit & peccare iustos, & resipiscere peccatores, in ea quis via iudicetur, qua obitus sui tempore fuerit deprehensus, incunctanter credenda est vel ipsa correctionis voluntas placere, si vera sit. Sed totum apud cælestem clementiam fidei qualitate pensatur.
Mat. 20. Vnde & inter illos operarios, quos in Euangelio legitis esse conductos, pro deuotionis ardore, mercedem prioribus exæquatam etiam qui tardiùs venerant sortiuntur. Sicut & Niniuitarum breuissima pœnitudo, omnem indulgentiæ summam triduo feruente mercata, gladium peccatricis vrbis ceruicibus imminentem, quem iam ictui destinato per manum Io-
Ionæ 3. næ prophetæ dies statuta vibrauerat, repagulo consonæ satisfactionis obtudit. Contradicant autem exemplis huiusmodi, quos veriùs reddit appetita superbia turgidos, quàm conscientia illibata securos. Hoc tamen loco quid sæpè doleam, quia fandi licentiam dignamini præstare, confiteor. Contristamur nonnunquam in hac nostrorum facilitate, quòd rem tam pretiosam pro leui accipere graue discrimen est. Cùm enim videntur pœnitentiam precibus ac lacrymis poscere, impium dicimus denegare. Sin igitur contingat interdum, vt acceptam quicumque pœnitentiam, si sanitatem corporis recipit, aut negligat, aut factus
2. Pet. 2. sit, vt Apostolus ait, canis reuersus in vomitum, qui veniabiliùs onerabatur fragilitate peccati, plectibiliùs opprimetur abusione remedij. & dicetur illud, quod Ananiæ in Acti-
Act. 5. 4. bus Apostolorum: *Nonne manens tibi manse-*

Digitized by Google

rat, & de promittendo in tua potestate pendebat? Melius est autem, vt ait Propheta, *non vouere, quàm vouere & non reddere*. Vnde contraxit consuetudo sermonis, vt donec quisque nostrûm votum compleat, voti reus dicatur. Quocirca fateor, in necessitate positis non sine metu dari debere pœnitentiam. quos si absque capitalibus culpis, in vsu coniugalis copulæ dies suprema reperiat, vtpote rem licitam præsumentes, nec damnatione dignos putamus, nec à sacrificio commemorationis excludimus. E contra, si professam compunctionem sæculo retrahente vacuauerint, quasi iam apostatas, id est ab standi firmitate deciduos, necesse est à communione suspendi: cùm melius sit manere intra quantulamcumque salutem humilitate mediocrium, quàm ipsam salutem ex toto destrui violatione summorum: & tutius inueniatur cum honestate in matrimonio viuere, quàm castitate mentita illicitis licita maculare. Quod præuidens Apostolus, & viduas, quæ primam fidem irritam fecerint, maiorem damnationem denuntians subituras, personas legitimi atque irreprehensibilis tori pace deuinctas, vacare orationi ad tempus, ac rursus in idipsum regredi sinit: ne Satanas, inquit, per incontinentiam illorum, tentet in promissione perfidos, quos in carne non vicerat coniugatos. In secunda quoque quæstione, quod negamus est, fidem solam homini prodesse non posse, hoc minimè probo: neque ab illorum parte profiteor, qui, sicut ait Dominus, graue super humeros discipulorum

Ecclesf. 5. 4.

1. Tim. 5. 12.

1. Cor. 7. 5.

Digitized by Google

pondus imponunt, quod ipsi tamen vno digito mouere detrectant. Propter quod, tam rigidam de fide sententiam, aut extraneus potuit præsumere, aut noster debuit temperare. Quòd si dignanter admittitis, coniectura breuiter exemplísque patefaciam. Fidem esse omnium bonorum spiritalium fundamentum, per hanc primitus informata Christianorum rudimenta testantur. Nam si baptizatus, aut etiam translatus ab hæresi qualibet paruulus, vel forsitan æuo longiore prouectus, celeri post lauacrum fine rapiatur, nec ipse operis iactitator abnuerit, hominem sola fide saluatum. Extra quam quòd nihil quælibet bonæ profuerint actiones, de sæculi philosophis æstimemus: quos contemptores mundi, amatorésque sapientiæ, castitate proposita, facultate despecta, quicquid hodie catholici prædicamus, quia fides defuit, non profuit operatos. Adeò machina vanitatis, nutabundis exculta fastigiis, quia sine fundamento surrexit, per se sola constare non potuit. Quid si nunc diuersorum in Scripturis cælestibus fidem retexam, quam semper desiderij compotem reddidit laudata credulitas?
Rom. 4. 5. Abraham quòd solùm credidit Deo, reputatum est illi ad iustitiam.
Iosu. 2. 3. Raab meretrix vitam præteritam prostitutione sordentem, Israëlitarum populum per fidem præstolata purgauit.
Matt. 15. Sic illa Euangelij Cananitis, quanquam repulsa conuitio, dari tamen catulis suis filiorum panem perseuerantia petitionis elicuit.
Matt. 9. 20. Alia fluxum carnalitatis obscenæ tactu fideliter medente restrinxit. Suadetur tamen & bo-

norum operum iungenda deuotio, quam negligere non pertinet ad fidelem. Sed cùm dicat Apostolus, *quicquid non est ex fide peccatum est*, Rom.14.
videtis ipsam quoque quam rectam credimus 23.
operationem, nisi fidei suffragio fulciatur, in peccatum posse mutari. Expertus est hoc nimirum Pharisæus ille in Euangelio, qui gratias se referre, quòd non esset sicut ceteri homines, raptores, iniusti, adulteri, eleemosynas subinde facere, bis in Sabbato ieiunare, tumido ac resupino pectore iactitabat: cùm Publicanus, fronte cernuus, fide rectus, merita bonorum operum sola humilitate præripiens, domum suam, de qua non iustus exierat, iustificatus intraret. Quid plura commemorem? adhuc vnum patienter accipite. Latro ille, cuius assuetum sceleribus corpus, iuxta crucem Dominicæ puritatis, seruili patibulo criminum vindicta suspenderat, sentiens in morientis Christi corpore maiestatem, pro præmissa crudelitate addictus supplicio, pro subsecuta confessione additus paradiso, per iniustum deductus est æuum, vt de iusta raperet morte martyrium. Ecce sunt virtutes ex fide: ostendat quisque, si potest, sine fide virtutem. Dominus in Euangelio exiguitatem fidei, grano si- Matt.13.
napis comparatam, quæcumque voluerit va- 31.
lituram promittit. Sic fit vt, cùm opera sine fi- Luc.13.
de possint esse, fides sine operibus esse non 19.
possit. quia si corde credatur ad iustitiam, & ore fiat confessio ad salutem. Apud sensum Spiritus sancti, promissiones sequêtem, principium est boni operis integrè credidisse: si ta-

men, vt Apoſtolus ait, ipſe ſpiritus teſtimonium reddat ſpiritui noſtro: non, vt ſuper audiſtis aſſertum, qui creatura nobis, ſed qui creator infuſus, auctor & teſtis eſt noſtri ſpiritus, non natura. Ecce ad epiſtolam Fauſti Epiſcopi, nec intereſt cuius, quæ veritati arbitror conuenire ſuggeſſi. Mihi & eis quorum ſalutem ſitio, fidei plenitudo donetur: illis opera ſua, ſi fide fuerint viuificata, ſufficient.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Gundobado Regi.

V. SI gratiam priſcæ pietatis expertus, ritè artificium ſanctæ dignationis interpretor, ad conſolandum me, dominos & conſeruos meos ſacerdotes vobis iubentibus puto veniſſe. Quod ecce ſub diuino teſtimonio loquar, pro debiti famulatus reuerentia præcelſiſſimo Domno dependere non præſumpſi. Virtuti enim veſtræ derogat, ſi quis ſuper caſu qui contigit, conſolationis aliquid ſcripto verbóque ſuggeſſerit. Neque porrò cadet in regiam quidem, ſed philoſophicam, mentem mœroris abiectio. Laceſſiuit, verum eſt, cunctorum lacrymas amor veſter. Sed ſi ambienti ſæculo ſalus veſtra conceditur, parum eſt quòd perdidit vnum pignus omnium pater. Temporalis luctus eſt, vbi tam innocens quis obiit, cuius mortem nullus putauit. Iudicet vnuſquiſque quod ſentit, nihil vnquam veſtris temporibus contingere poteſt, quod non ſemper arbitrer

profuisse. Vnde nihil hîc casuale præsumo, nihil asperum. Ordinauit hunc potiùs occulta dispensatio, quàm inflixit, angorem. Flebatis quondam pietate ineffabili funera germanorum, sequebatur fletum publicum vniuersitatis afflictio, & occulto diuinitatis intuitu, instrumenta mœstitiæ parabantur ad gaudium. Minuebat regni felicitas numerum regalium personarum, & hoc solùm seruabatur mundo, quod sufficiebat imperio. Illic repositum est quicquid prosperum fuit catholicæ veritati. Et nesciebamus illud tunc frangi tantummodo, quod deinceps nesciret inflecti. Aut quid de fraterna sorte dicamus? Ipse quem vocitari paruum vestra natura circumdedit, bonis vestris absque omni malitia militauit, cùm seruiret vobis nescientibus periculum gentis, cùm futuram pacem disponeret turbatio regionis. Experto credite, quicquid hîc nocuit hîc profecit: quicquid tunc fleuimus, nunc amamus. Non valentibus ista præscire potest equidem durum videri, vicinam thalamis virginem tædio incumbente præreptam. quæ tamen ambita est vt regina, defuncta est incontaminata. Quanquam reuera maiorem causam luctus sui reliquisse dixerim, si diem vltimum post recentia vota clausisset. Ibi enim fortè potuerit inueniri, vbi mihi post inuidiæ nodum, insultationis dentem fixisset æmulus liuor. At verò nunc, quæ mens tam barbara non misereatur virginitatem felicitatémque in paterno regióque sinu receptam? Nec mutauit sedem, nec contigit peregrinationem: vbi non

Digitized by Google

diu esse potuit domina, nec breuiter extitit peregrina. Vnde cùm lætitiam vestram, quasi serenitatem cæli, expectet vniuersitas, reddite vos gaudiis populorum: quia nunquam respublica orphanitatis incurrit perniciem, quandiu sustentantibus vobis mater Ecclesia non senserit orbitatem.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS. Victorio Episcopo.

De hæreticorum oratoriis non recipiendis.

PETISTI, immo potiùs præcepisti, frater piissime, vt datis ad beatitudinem tuam litteris indicarem, vtrum hæreticorum oratoria, siue basilicæ, ad vsus possent nostræ religionis aptari, cùm conditores earum ad catholicam se legem erroris correctione transtulerunt. Digna profectò res, de qua tu consulis, si respondendi idoneum reperisses. Quia iussisti tamen, reserabo in subditis quid consequens putem: ea scilicet definitione, vt locum succensendi aliis non reseruem, si modò id quod statuendum crediderunt, vel ratione perspicua, vel prolata de canonicis voluminibus auctoritate confirment. Istud, quod de oratoriis vel basiliculis priuatis interrogasti, perinde vt de Ecclesiis eorum, difficile definitur. Hoc namque suadendum est catholicis regibus, quod de subiectis eorum fuerit constitutum. Vnde primùm quæso, si à principe regionis nostræ, cuius nobis Deus præstitit in vera religione consensum,

Digitized by Google

ſortis ſuę Antiſtites conſulantur, vtrum reſpondere poſſimus, fabricas à patre ſuo hæreticis inſtitutas catholicis debere partibus applicari. Quod ſi aut nos ſuademus, aut ille conſentiat, perſecutionem in ſe commotam hæretici non immeritò cauſabuntur, cùm catholicam manſuetudinem calumnias hęreticorum atque gentilium plus deceat ſuſtinere quàm facere. Quid enim tam durum, quàm ſi illi, qui aperta peruerſitate pereunt, de confeſſione ſibi aut martyrio blandiantur? Et quia poſt nos, noſtríque regis, Deus tribuat, feliciſſimam longęuitatem, ſi quidem nihil de proceſſu temporum immutabili credi debet, poterit forſitan hæreticus quicumque regnare, & quicquid perſecutionis Eccleſiis perſoníſque commouerit, non ſectæ ſuæ ſtudio, ſed ex viciſſitudinis retributione feciſſe dicetur, & nobis etiam poſt mortem grauandis ad peccatum reputabitur, quicquid fuerit perpeſſa poſteritas. Et forſitan adiciet diuina miſeratio, vt proles principis, de quo loquimur, per receptam fidei plenitudinem catholicum ſequatur auctorem. Quid tamen, ſi nunc quiſquam de vicinis regibus legis alienæ vlciſci in regione ſua ſimiliter velit, quod hîc ſacerdotibus ſuis doluerit irrogari? At ſi quis huiuſmodi me deridens in hæc verba prorumpat, vtar gloria temporis mei, proſpiciat ſtatui ſuo ſubſequens ætas. Sed qui talia ſecum tractat, pauliſper mihi redhibeat quam poſtulo rationem, vtrum hæretici à nobis cum veritate recipi debeant. recipiantur: lucidiſſima ſalus eſt, Pſal.115,
quia ſicut ſcriptum eſt, *Credidi propter quod lo-* 1.

diu esse potuit domina, nec breuiter extitit peregrina. Vnde cùm lætitiam vestram, quasi serenitatem cæli, expectet vniuersitas, reddite vos gaudiis populorum: quia nunquam respublica orphanitatis incurrit perniciem, quandiu sustentantibus vobis mater Ecclesia non senserit orbitatem.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Victorio Episcopo.

De hæreticorum oratoriis non recipiendis.

PETISTI, immo potiùs præcepisti, frater piissime, vt datis ad beatitudinem tuam litteris indicarem, vtrum hæreticorum oratoria, siue basilicæ, ad vsus possent nostræ religionis aptari, cùm conditores earum ad catholicam se legem erroris correctione transtulerunt. Digna profectò res, de qua tu consulis, si respondendi idoneum reperisses. Quia iussisti tamen, reserabo in subditis quid consequens putem: ea scilicet definitione, vt locum succensendi aliis non reseruem, si modò id quod statuendum crediderunt, vel ratione perspicua, vel prolata de canonicis voluminibus auctoritate confirment. Istud, quod de oratoriis vel basiliculis priuatis interrogasti, perinde vt de Ecclesiis eorum, difficile definitur. Hoc namque suadendum est catholicis regibus, quod de subiectis eorum fuerit constitutum. Vnde primùm quæso, si à principe regionis nostræ, cuius nobis Deus præstitit in vera religione consensum,

Digitized by Google

ſortis ſuę Antiſtites conſulantur, vtrum reſpondere poſſimus, fabricas à patre ſuo hæreticis inſtitutas catholicis debere partibus applicari. Quod ſi aut nos ſuademus, aut ille conſentiat, perſecutionem in ſe commotam hæretici non immeritò cauſabuntur, cùm catholicam manſuetudinem calumnias hęreticorum atque gentilium plus deceat ſuſtinere quàm facere. Quid enim tam durum, quàm ſi illi, qui aperta peruerſitate pereunt, de confeſſione ſibi aut martyrio blandiantur? Et quia poſt nos, noſtríque regis, Deus tribuat, feliciſſimam longęuitatem, ſiquidem nihil de proceſſu temporum immutabili credi debet, poterit forſitan hæreticus quicumque regnare, & quicquid perſecutionis Eccleſiis perſoníſque commouerit, non ſectæ ſuæ ſtudio, ſed ex viciſſitudinis retributione feciſſe dicetur, & nobis etiam poſt mortem grauandis ad peccatum reputabitur, quicquid fuerit perpeſſa poſteritas. Et forſitan adiciet diuina miſeratio, vt proles principis, de quo loquimur, per receptam fidei plenitudinem catholicum ſequatur auctorem. Quid tamen, ſi nunc quiſquam de vicinis regibus legis alienæ vlciſci in regione ſua ſimiliter velit, quod hîc ſacerdotibus ſuis doluerit irrogari? At ſi quis huiuſmodi me deridens in hæc verba prorumpat, vtar gloria temporis mei, proſpiciat ſtatui ſuo ſubſequens ætas. Sed qui talia ſecum tractat, pauliſper mihi redhibeat quam poſtulo rationem, vtrum hæretici à nobis cum veritate recipi debeant. recipiantur: lucidiſſima ſalus eſt, Pſal. 115, 1.
quia ſicut ſcriptum eſt, *Credidi propter quod lo-*

cutus sum. Præcedit fides locutionem, & sequitur confeſſio credulitatem ; & per impoſitionem manus ſacerdotalis fit prauitatis amiſſio, fidei redditur plenitudo. Res autem inſenſibilis, quæ primùm innouata polluitur, ignorare me fateor qua deinceps ſanctificatione purgetur. Dico certè, ſi poteſt pollutum ab hæreticis altare ſacrari, poſſe & panem, qui ſuper illum poſitus eſt, ad ſacrificia noſtra transferri. Idem primitus hæreticus conditor fecit. Tranſit ad repromiſſionem diuinam : libertate gaudens dimittat Ægyptum. Ad fidem rectam felici mutatione tranſmigrans, reliquit potiùs maculam, quàm attrahat. cùm aliquid non legitimum impurgabili errori, grauant magis polluta contactum, quàm capiant à tangente remedium. Vnde & in Aggæo propheta : *Hæc*
Agg. 2.12 *dicit Dominus exercituum, Interroga ſacerdotes legis dicens: Si ſuſtulerit homo carnem ſanctificatam, & tetigerit de ſummitate eius panem, aut quodcumque aliquid, nunquid ſanctificabitur? Reſpondentes autem ſacerdotes dixerunt, Non. Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollutus ex omnibus his, nunquid contaminabitur? id eſt ille panis, qui dudum ſanctus extiterat : & dixerunt ſacerdotes, Contaminabitur.* Quapropter coniciendum eſt, ſi poteſt ille panis in his altaribus conſecrari, quem ſi conſecratus panis tetigerit, redditur inquinatus. Malachias quoque propheta
Mal. 1.8. ta ſic dicit : *Si offeratis cæcum ad immolandum, nónne malum eſt? & ſi offeratis claudum, nónne*
Ibid. 14. *malum eſt?* & paulo pòſt : *Maledictus*, inquit, *doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum & vo-*

Digitized by Google

rum faciens immolat debile Domino. Quid hoc iudicio ſincerius? quid tali auctoritate manifeſtius? Fabrica, quam iterata cupis innouatione præſumere, ſi ſana eſt, quid benedicitur? ſi languida, cur offertur? Quantumcumque munera à malis oblata in bonum trahere concupiſcas, ſequi te ad ſanctitatem clauda non poterunt. Dicit Apoſtolus, ſuſcepiſſe *viro virginem caſtam exhibere Chriſto*, id eſt Eccleſiam. 2.Cor.11. 2.
Eccleſia porrò, quæ hæreticorum fuit, & ſi licet meliori nubere, non erat virgo. Cur ergo appetat ſacerdos illicitam, qui prorſus à contactu repudiatæ ac viduæ prohibetur? Poſt inceſti nexum ſera coniunctio eſt. *Qui ſociatur,* 1. Cor.6.
inquit, *meretrici, vnum corpus efficitur. nec tollam membra Chriſti, & faciam membra meretricis.* Vide ſi poſſit iunctis ſibi Chriſti membris meretrix redintegrari, in cuius corpus vnita Chriſti, id eſt Chriſtiani, per pollutionem membra vertuntur. Vnde & alio loco Apoſtolus dicit, talem ſe Eccleſiam velle, quæ non habeat maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi. Nunquid vllo pacto poterit iſtud de hæreticorum fabricis dici? Benedictio, quæ rebus ſenſu carentibus ac pollutis impenditur, nec purgat maculam, nec explicat rugam. Immo magis, ſi paulo attentiùs intuemur, caret macula quod ſymbolum eſt nouitate rugoſum. Porrò quod iteratione duplicatum eſt, ruga tegitur. talem nequaquam ſancta ſinceritas, & Adam veterem exuens, nouo quod offertur homini comparetur. Quam nouitatem nobis auctoritas Teſtamenti noui Euangeliorum vo-

Matt.19. 30. ce commendat. Vnde etiam ipse sibi Dominus sterni pullum præcepit, cui ante ipsum nullus insederat: quem totius sæcularis vsus expertem, feliciter redderent non imposita flagella subditum, sed exordia sancta mansuetum. Et Luc.27. 60. vt ipsum quoque dominicæ mortis mysterium nouitatis honore non careat, in monumento nouo, quod in petra excisum est, redemtricem nostram dominicam carnem legimus quieuisse. Quis ergo mihi persuadere conetur, post errores funerum sepulcrum posse mundari? Quamuis putredinis humore siccato, consumptis iam carnibus, albis tumulis attollãtur, remanet immunditia recordatione, etiamsi abesse putetur aspectu. Expulisti quidem morticinum dogmatis alieni, & fortitudinem eius emortuam de sepulcro suo, quasi ossa honore carentia proiecisti. Sed puto quòd imponi in fætores sacri corporis membra non debeant. Et dices forsitan hæreticos, si eis potestas detur, altaria nostra temerare. Verum est, nec refello. Sæuiunt quidem cùm possunt fædis vnguibus alienarum ædium peruasores. Sed vim intendere, loca peruadere, altaria commutare, non pertinet ad columbam. Specialiùs ergo fugiendum, quod licere sibi hæreticus putat. Ab exemplo magis vitare conuenit quod hostis amplectitur. Nec mirum est, si dedicationes geminare audeant, qui baptismata confrequentant. Quod circa non quid statuam, sed quid optem breuiter indicaui. Hæretici cultus loca peruadi nollem, cuperem prætermitti in morem ergastulorum. Semper optandum est, non

vt mutata transeant, sed infrequentata torpescant. Salubri populorum correctione desertis maneat æterna viduitas: nec vnquam recipiatur à nostris, quod conuersionis studio repudiatur à propriis. De ministeriis hæreticorum, quæ illis sacra, nobis execrabilia iudicantur, id est patenis paterisque, quia quid censeam perinde rescribere me iussisti, validæ quidem obseruationis exemplum est, quod legitur in Heptatycho, de thuribulis peccatorum, qui ignem illicitum præsumentes, incendio temporalis gehennæ æternam signante consumpti sunt. Iacebant namque cineri prunísque permixta, ad mortuorum iudicium, terrorémque viuentium, vasa quæ diximus, & odoribus thuris assueta, abominabilem immunditiam peruersi vsus fætore contraxerant. Tunc duci legifero consulenti præceptum est sermone diuino, vt hæc infusa fornacibus, & distenta per laminas, sacro altari affigeret. Vides ergo, quòd illic pariter erudimur, vsum execrabilem metallorum, ad bonum, si ignibus careat, non posse trãsferri. Adeo ad catholicam comparationem hoc præstat metallis ignis, quod sensibus fides. Vnde & in Psalmo propheta sic orat: *Vre renes meos, & cor meum.* Reprehendat certè quispiam, pro sensus sui discretione, quod sentio. Fateor ministeriis illis minimè delectari, quæ superioris Galliæ partibus ad Ecclesias legis nostræ captiua venerunt: quæque nil voluntarium, nil innocens præferentia, si dolentibus rapiantur, offerentibus prodesse non poterunt. Cur mihi dicat victor, quod altaribus tuis exhi-

Num. 16.

Psal. 25. 2.

beo, quo quolibet ordine meo factum, si iube-
Prou. 1. 9. tur, *Honora Dominum de tuis iustis laboribus?*
Parum est de laboribus, nisi de tuis: parũ est de tuis, nisi de iustis. Nunquã oblata pronuntiem, quæ antequã offerrentur, ablata sunt. Sed talia sẽper munera gratulor sanctis altaribus superponi, qualiter religiosè si non solùm propriè, quia eis sua videtur vbicumque catholica est. Cur de thesauris suis lectissima quæque producens, haud omni impendio curat, vt in his quæ ad sanctum ministeriũ pertinebunt, non magis pretiositas possit placere, quàm nouitas? Orate quod restat, vt longo tempore post votorum opes sibi à Deo creditas, non in secretis molibus, sed in publicis muneribus possessuras, cum populo sibi subdito gaudens vsibus sacris semper habeat quod donabit.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Papæ Constantinopolitano.

VII. DVM domnus meus, filius vester, patricius Sigismundus gloriosissimum Principem officio legationis expetiit, nobis quoque deferendi ad vos famulatus aditum dupliciter sancta opportunitate prospexit. Cùm enim, vt præcipuum sacerdotem, iusto vos desiderio sitiremus, adiecit vir illustris Laurentius honorem vestrì animis nostris, indicans apicibus suis omne nubilum, quod quietem Orientalium populorum ambiguo caligante fuscauerat, reintegratæ pacis serenitate detersum: & eam cum Romano Antistite vos habere concor-

cordiam, quam velut geminos Apoſtolorum principes mundo adſignare conueniat. Quis enim, qui vel catholicus dici poteſt, de tantarum ac talium Eccleſiarum pace non gaudeat, quas velut in cælo poſitum religionis ſignum pro gemino ſidere mundus expectat? Quis non meritò delectetur infirmantium reditu, incolumium ſtatu, cùm aliis ouibus intra clauſtra ſaluatis, illa quæ vitio errantis arbitrij fuerat euagata, cæleſtibus caulis lætitia plaudente reuocatur? Cuſtodite igitur, quaſi patres, traditam vobis etiam ſuper nos Eccleſiæ diſciplinam. Concordiæ veſtræ tantum opus eſt magiſterio, quãtum & exemplo. Quam caritatem populis ſuadebimus, ſi hanc in noſtris rectoribus neſciamus? quid in corpore firmum videri poterit, quod nutat in vertice mancum? Ergo piam redeuntibus date, ne quis intentione pereat, prædicationem. Proſpicite ne ſpeculata ſigna tam fera beſtia populetur, ſi ab vnitate ſenſus veſtri Roma diſſultet. Memores verò noſtrî, quia ſi ſuper diſſenſionem veſtram Sol occidat, damnum Orientis eſt, proſperrimum quem ſupradixi nuntium per fideliſſimum virum ad notitiam noſtram firmate reſcripto: vt expectans occidentalis Eccleſia in ſermonibus veſtris donum cæleſtis oraculi, quod ſe lætatur accepiſſe per condiſcipulum, multiplicari ſibi gaudeat per magiſtrum.

Digitized by Google

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Eustorgio Episcopo.

VIII. ADVENTV præsentium portitorum ecce iam secundò à te desiderandi reuerendíque affatus vestri dona venerunt: quæ tamen plus fierent prosperitate secunda, si fierent numerositate copiosa. Reuera duplex in litteris vestris materia gratulationis accessit. Primùm quòd saluam mihi gratiam, sic etiam in vestro, sicut in vestrorum extitit animo decessorum, hereditario monstratis affectu. Deinde quòd in eo me famulari negotio præcepistis, quo, dum tuendæ vel reparandæ libertatis curam geritis, etiam me non indignum tali ministerio censuistis. Impletum est igitur beatitudinis vestræ sanctum ac spiritale præceptum. Cumulastis oratione mercedem: interuentu vestro pretiosius factum est pretium quod misistis. Victa est per reuerentiam vestrî in rigore barbarico humilitate immanitas, intercessione crudelitas, illatione cupiditas. Conicimus qualiter illic prædicationibus duriores animos edomatis, cùm interueniendi viribus absentia vobis saxa sic frangitis. Visitatur opere vestro nostrarum ærumna regionum: & emanans ex largiendi thesauro irrigui fontis vbertas, cùm Italiam rigauerit, adspergit & Galliam. Quapropter depenso salutationis honorificæ famulatu, me vestro intercessui vel fauori votis præfusa supplicatione insinuo: optans licet in cunctis, mihi tamen specialibus

Digitized by Google

caufis litteras veftras: in quibus fic vobis per mifericordiam competat, vt etiam me per obedientiam veftrorum operum fructus attingat.

Avitvs Viennensis Episcopvs Cæfario Epifcopo.

Licet ipfa fefe venerandi portitoris perfona animis fraternæ caritatis infinuet, fanctus tamen Maximianus Antiftes hanc peculiariùs ad vos officij mei paginam petiit deftinari: per quam me potiùs ab illo, quàm illum à me commendari debere manifeftum eft, Et quia iubere dignatus eft, vt neceffitates fuas fermone meo panderem, nihil dicendum de peregrinationis labore fufcepi: quia quantalibet vel temporum longitudine, vel itineris vaftitate, genitalis patriæ linquat habitaculum, peregrinus facerdos dici non poteft, vbi catholica reperiri Ecclefia poteft. Quanquam nec illa vobis regionis fuæ fubuerfio quafi incognita exaggerari debeat: cùm pietatem veftram, quærentem vbique mifericordiæ aditus, non lateat vbi eft miferiæ locus. Principalis tamen ei, quantum dignatur afferere, caufa veniendi eft, vt peritiorem medicum quocumque perquirat, qui imbecillitati corporeorum luminum cuiufcumque remedij arte fuccurrat. Quanquam religiofæ mentis intuitus, contemplandis magis fpiritalibus occupatus, nec nimium exterioris hominis cæcitate perterritus, eo temperamento hanc, quantum comperi, curam requirat, vt amato- IX.

Digitized by Google

ribus potiùs ſuis ſatisfacere in huius ſtudij neceſſitate contendat. Simul & ne videatur, per neglectæ ſanitatis culpam, facultas in eo ſacerdotalis officij reprehēſibiliter minorata. Spem verò recipiendi obtutus, quantum arbitror, &

Tob. 11. ab exemplo requirit. quòd ſcilicet Tobiam noſtrum, caligantem quidem terreſtribus, ſed quæ mundo erant inuiſibilia contuentem, attentum æternæ luci, & iam penè diei mortalis immemorem, latens in Angelo medicina reduxerit per collyrium fellis ad dulcedinem ſanitatis. Quocirca ſuſcipite fratrem ſinceritate ſolita, reuerentia digna: & ſi quid conſolationis ſancto debetur impendite. Implebitur autem commune deſiderium, ſi etiam qualiſcumque infirmitati medela prouenerit. Quod certè ſi minus, ſaltem incorruptibilem vultum pietatis alternæ, nulli obnoxius cæcitati ſacerdotalis conſcientiæ oculus recognoſcat.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Magno Epiſcopo.

X. LICET nulla, quibus ad præſumendum hoc ipſum officium prouocarer, veſtri Apoſtolatus ſcripta promeruero, offerre me tamen paginam debiti famulatus, cùm compellatione non iuſſeritis, opinione compellitis. Siquidem ad occurrendum animis veſtris, ſi non meremur aſpectibus, fama trahimur, etiam dum abſentia cohibemur. His additur, quòd ita ærumnas infelicium Gallorum conſolatione conſilij & largitate palpatis, vt ſub

ſpecie eius quam comperi miſericordiæ, ad agnoſcendam ſuorum neceſſitatem in Italiam feſtinantes, poſt longam peregrinationem, cùm duce Chriſto veſtram meruerint videre perſonam, meritò propriam credant intrare ſe patriam. Commendo quod ſupereſt regionis noſtræ presbyterum, præſentis ſcilicet obſequij portitorem. Qui licet pro redimenda cuiuſdam propinqui ſui filia laborem fatigationis aggreſſus ſit, à quodam tamen nobili viro Prouinciali cum mea proſecutione directus eſt, vt præfati filium à Comite Betanco, nomine Auulum, ante hos circiter quatuor annos pro pignore obſidatus adſumptum, ſub auxilio veſtrę interceſſionis requirat, ac reuocet. Quod ſupereſt obſecro, vt dignabili beatitudinis veſtræ reſcripto, & illic exultantibus ingenuitatis ſtatum reparabilem, & hîc deſiderantibus ſcribendi aditum doceatis eſſe communem.

APOLLINARIS EPISCOPVS AVITO Viennenſi Epiſcopo germano.

SATIS licet iam pœnarum dederit ſera pœnitudo, tamen ad diem feſtum ante alios nobis colendum, ne vicario quidem famulatu adeſſe merui. Qui deuotionem non oſtendi, vel ſatisfactionem deferre curaui. Ad quod verè vt confido ipſo ſum, beate & reuerentiſſime domine, ſpiritu viſitante commonitus. Nam in ipſa ſancta nocte, in viſione neſcio quid manibus meis hæſerat, quod conſedens iuxta me fulgentiſſima, ſed inuſitato colore XI.

Digitized by Google

rubea columba vellebat. Cúmque expergefactus, quotidianum quidem manuum mearum horrorem recognoscerem, sed purgari me immeritò nihilominus meminissem, dum ipsum ambiguum mœstus mecum atque anxius voluo, repentè quasi stimulo percussus, illico sum reliquati fœnoris recordatus. Iam quæ me hinc confusio, quæve presserit amaritudo, pietas sancta perpendit. Aliquatenus tamen hac spe solatus sum, quòd ignoscat quæ commonere dignata est, vt misertò mihi non omnis sancti obsequij opportunitas fraudaretur. Vnum tantùm mixta debitis commemorationis eius officiis supplicatio deposcit, vt hanc quoq; indulgentiæ suæ partem sensibus vestræ, quæ in me plus iam iusta est, imputationis inspiret.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Apollinari Episcopo.

XII. APPARET liquidò quanta sit in vestro merito gratia Dei, aut quantus conici debeat virtutum cumulus, vbi error ipse tam sanctus est. Nam dum iustus accusator suî conatur in se conuincere quod peccare non potuit, confitentis humilitas crescit ad meritum, non confessionis veritas ad reatum. Excessisti fateor consuetudinem; sed pietatis augmento semper diei huius meminisse dignamini. Dulcis à vobis venit sollicitudo: sed non incomparabiliter præuenit obliuio. Minùs enim proculdubio salua obseruatione apparet effectus: sed ostendistis quanta spiritalitate vos exerce-

Digitized by Google

re delectet, quod præteriſſe ſic doluit. Verè ſecuta eſt dignitatem delicti veſtri ſancta reuelatio: & tale repertum eſt in dormiente ſupplicium, quale fuerat in vigilante peccatum. Ecce veritatem dico in Chriſto, non mentior, cùm parturientibus lacrymas oculis legiſſem ſomnium quod vidiſtis, omnis mentem meam ſubiit neceſſitudinis recordatio præmiſſarum, quibus per viſitationem veſtram honorem dependere nos admonitos intellexi. Porrò autem de ipſa reuelatione quid ſenſerim in ſimplicitate depromo. Sic ergo inquis: Nam in ipſa nocte ſancta, in qua ſcilicet germanæ communis depoſitio celebrabatur, neſcio quid manibus meis hæſerat, quod conſedens iuxta me fulgentiſſima; ſed inuſitato colore rubea columba vellebat. At verò, cùm iuxta te pietas tua, nec longè auolans, celeri recordatione conſedit, debitum, quod ſanctiſſimè tu, piiſſime propinquorum, tu inquam meritò hæc columba ſentires, fulgentiſſima, cùm ſimplicitate ſic luceas, inuſitato colore rubrata, cùm innocens ſingulariter quaſi propriis compuncta ſtimulis erubeſcas. Ampliaſtis ergo quidem, vt ſuprà dictum eſt, fœnus aſſuetum: nec illud tamen conſuetudini defuit quod putaſtis. Nam nocti ipſi, quam vos excitante Chriſto non licuit obliuiſci, adhuc de abundantia ſuperioris anni veſtra nihilominus luxit oblatio. Sic ex quodam ſupernæ benedictionis irriguo, quod impenditis annis ſingulis, ſufficit multis. Deum quæſo, vt hoc etiam mihi pietas veſtra quandoque dependat.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Contumelioso Episcopo.

XIII. QVANTVM, vobis apud Deum suffragantibus, qualiscumque voti mei dies propinquantur, tantùm animi mei desiderium pudórque decertant. Benedictionem quippe flagito operi imperfecto. Esset quantulacumque excusatio, si in eo inertiæ meæ noxam velaret ac tegeret magnitudo. Nunc verò exiguo pariter atque impolito quid potest esse deformius? Vnum igitur est, quod trepidantem animum audaci solatur hortatu, vestro scilicet, si nos Deus exaudire dignatur, aduentu cuncta in melius esse vertenda. Neque enim est quod non possitis, aut orando componere, aut perorando excusare. Tantùm sicut de compertæ pietatis voto certi sumus, ita præuio præstolatæ visitationis nuntio gaudeamus.

VICTVRIVS EPISCOPVS Auito Episcopo.

XIV. AD separandum à tritico lolium in area Domini ordinationis vestræ ventilabra poscenda sunt: quia ille, qui vobis constituit tenere loci principis principatum, nos voluit exequi quod præceperitis in opere, quod autem operandum est vos iubere. Quidam enim ciuium, vt nunc delatum est, ante quamplures annos sorori se defunctæ coniugis in matrimonio sociauit, quod ego nunc sub mul-

Digitized by Google

torum præsentia aditus audiui. Accusator tanti criminis, non occulta susurratione atrocis facti disseruit qualitatem, sed ipso coram qui gessit ista proposuit. Quique eodem quo illicita præsumpsit ausu, qui studio à vobis dispensantibus miserabilis propemodum non negauit. Proinde qua sit abstinendus conditione præcipite: siue vt pariter lugeant, vel si est indicenda sequestratio, vel qui modus pœnitentiæ edocete. Nam non est, vt puto, minus in coniugio germanam coniugis, quàm vxorem fratris adsciri. Vos tamen, vt suggessi, statuite quod videtur: quia præter ordinationem vestram, de tali causa quid pronuntiari conueniat vix decerno. Communioni nempe eum trepidè subtraho, vel permitto, nisi auctoritate vestra roboratus extitero.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Victurio Episcopo.

PROBATÆ summæque pietatis est, vt de causis ad pontificium vestrum pertinentibus meum quoque consilium consulendum esse ducatis. Quod facere vos non, vt dixistis, ambiguitatis animo, sed dilectionis ostenditis. Quapropter contra culpam, quam litteris indicastis, arbitror meritò vos moueri. Quis enim vel laicus non aduertat, non sine grandi macula fieri de affinitatis propinquitate coniugium? Vnde, licet sollicitudini vestræ iustissimus dolor de necessitate ipsius districtionis incumbat, salubriter tamen exasperatur in tem- XV.

poráneis, quem ſaluari cupimus in æternis. Oportet ergo, hominem maritum duarum ſcilicet germanarum, non irreuocabili anathemate percuti, ſed propoſitis obſeruationibus, interim ab Eccleſia ſequeſtrari. Et quia indicatis, laborioſum ipſum ante multos iam annos illicitam ſecundæ vxoris copulam fuiſſe ſortitum, ſufficiat impune bacchatum longo tempore crimen inceſti. Nihil hîc quaſi timore diuortij dubitetis: ſed meritò cenſetur ſeparatio legitima, vbi extitit coniunctio criminoſa. Vtrique ſi videtur ergo, dum in tam infelici obſtinatione perſiſtunt, notam excommunicationis indicite, donec à conſortio criminali publica pœnitentiæ profeſſione diſſueſcant: & tum, miſerantibus vobis, ad timoris & correctionis exemplum, gratiam reconciliationis accipiant. Ego certè ſinceritati veſtræ quod rationabile credidi, quia tanti habuiſtis iubere, ſuggeſſi. Auctoritatis veſtræ eſt, errantiũ compunctione perſpecta, ſeueritatis ordinem temperare. Quos tamen æſtimo, ſi veraciter compunguntur, ſupraſcriptis conditionibus parituros.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Victorio Epiſcopo.

XVI. CAVTELÆ & caritati ſatisfacitis, dum me aliquid interrogãdo, non minùs onerare, quàm honorare dignamini. Sed cùm noueritis rectè vos, ſi non de peritia mea, ſaltem de amicitia iudicare: nec aliquid vobis vnquam reſponſione mea ſuggeri, niſi quod volo

Digitized by Google

à Viennensi Ecclesia custodiri. Secutus est ergo, vt indicastis, filium nostrum diaconum Vincomalus: quem Deus tribuat vt in bono vincatis malum. Vidi hominem nimiè crudum: cuius miseriis constat vix quenquam posse misereri. Iuuenis virtute, senex fide, æuo friget, adulterio calet. Quid multis? optandum est vt per voluntatem disparabilem, non quàm libet perire, tam liceat. Nam cùm adhortatoriè plus quàm asperè, pro incesti facinore culparetur, seueritatem nostram sola præscriptione tarditatis accusans, serò nos illicitæ iugationis tricennale consortium damnasse causatus est. Ad hunc locum cessi, fateor, impudenti: quòd scilicet suî dilectione sententiam differentes, maluissemus correctionem viri compunctioni ipsius voluntatíque seruare. ac perinde iustum esse, vt post spatia tot annorum vel criminalia restringeret, qui refrænare iam longæuitatis accessu etiam legitima debuisset. Ad hæc, vt sentire me credidi, non compunctus, sed confusus ingemuit, promittere aliquantisper aggressus, mulieré cohabitationis indignæ ab accessu aspectúque suo protinus coërcendam. Suasi respondens vt vobis ista promitteret, & facti pœnitens eo se solui quo ligatus fuerat postularet. Tamen, quia iussistis vt quicquid sensui meo videatur aperiam, sufficiat censuræ vestræ separatio personarum. scindatur infelix coniugium innocentiore diuortio. sufficiat districtionis fructui terminus mali. Nec sanè promissio eius fidelis putetur, cuius vita extitit infidelis. Ipsis fideiussoribus

emendatio ſecutura credatur, quibus intercedentibus prior culpa laxabitur. De cetero autem, quod ad pœnitentiam expectat, moneatur interim agere, accipere non cogatur. Sufficiunt infelici crimina ſua: nec ingeratur laborioſo cùm reſpuit, quod tam inſtabili animo vix committi debuerat ſi petiſſet. Ceſſet à fragilitate perfidia: nec ſubeat in carnalitatis cumulum rebellionis augmentum. Si iubetis, breuiter ad vltimum ſuggero. Excuſſus ab ſcelere, ſuſcipiatur ad veniam: patiatur pœnitentiam, cùm perdit peccandi occaſionem: profiteatur, cùm amiſerit voluntatem.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Viuentiolo Preſbytero.

XVII. DVPLICITER pietatis plenum eſt quod feciſtis, dum veniendo Lugdunum, húcque mittendo, ſtuduiſtis de duobus fratribus illic requirere infirmum, iſtic viſitare ſollicitum. Nec à vobis propoſitum intermiſſum eſſe putabitur, cùm vos religioſo fratri plus in affectu atque honore debentibus ſpiritalis officij huius conuerſus, etiamſi non popoſciſſet ægrotus. quippe cùm ſacerdotis germani iure vel adhortationem nouitas quæreret, etiamſi conſolatione anxietas non egeret. Proinde laborem, iuſta fatigatione ſuſceptum prorſus excuſare deſiſtite, ne videamini ad hunc arripiendi vel definiendi ambiguitate peccaſſe. Iam verò qualiter dignas pro tranſmiſſo munere gratias agam, votis me magis ſentio inuenire quàm litteris. Illud quoque vt de eremo talia

proferri posse dicatis, elegantia quadam desideria hominum ad locum vestræ cohabitationis attrahitis. Qui proculdubio, personæ vestræ sollicitudine, institutione, doctrina, etiamsi inuenta sit eremus, fieret paradisus. Quapropter pro sella, quam transmisistis, cathedræ vicissitudinem imprecans, quæso vt nutantem scholam cari communis Eugendi, & non minimum, quantum ad statum suum attinet, præsule viduatam, spiritali solatio, & sacerdotali magisterio foueatis. Neque illud ab impendenda caritate vos retineat, quòd simplicitatis magis, vt arbitror, quàm abusionis animo, minus dignè ab eis cura vestræ ordinationis ambitur: vt ad maiora, vt præstante Deo cupimus, gubernacula prouehendi, & ad duplicanda quinque talenta de duobus additis adsurgentes, probati in secundo gradu fideles, & maximus hanc secreti conscientia feratis ad populos, vt quo in aliis fraterna dissensio potuisset eremum facere, in vobis studuerit paterna dilectio monasterium continere. *

* * * *

Vnde, etiamsi pignus reliquiarum sacræ crucis putamus esse vobiscum, à sancto tamen Æliæ vrbis Antistite hanc specialiter munificentiam credimus expetendam. Qui reuera sacramenti istius veram & inuiolabilem puritatem loci administratione conseruans, sic desiderabili potens est impertire nos dono, vt ab omni cunctationis absoluat ambiguo. Qua XVIII.

Digitized by Google

de re plurimùm pagina famulante deposco, vt ad præfatæ Ecclesiæ sacerdotem litteras Apostolatus vester tribuat portitori: quatenus gemina nobis veniat benedictione firmamentum, quòd Ecclesiarum præminentium mundo, vel consulta sedis vestræ auctoritas respondebit, vel humanitas illius obsecrata porrexerit.

DOMNVS GVNDOBADVS REX Auito Viennensi Episcopo.

XIX. DE prophetica lectione sanctitatem vestram censui consulendam, cuius lectionis exemplar subter adieci. Et ideo vtrum iam tempora ista fuerint, an futura sint, scripto vestro declarare dignemini: *Ex Sion procedet lex, & verbum Domini ex Hierusalem. & iudicabit inter plebes multas, & redarguet gentes validas vsque longè. & concident gladios suos in aratra, & lanceas suas in falces. & iam non extollet gens super gentem gladium, & iam non stabunt belligerare.* Et *requiescet vnusquisque sub vinea sua, & sub ficu sua: & non erit qui in timorem mittat eos.*

Esa. 2. 3.
3 Reg. 3. 21.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Gundobado Regi.

XX. LICET de lectione prophetica scitos magis, inter quos ipse profiteri non audeo, debueritis consulere sacerdotes: opto tamen iussioni vestræ satisfacere vel obedientia, & si nequeo respondere doctrina. Ita quod indicari

Digitized by Google

vobis iubetis, etiam textu, ne dicam expoſitione prolixum eſt: & maiorem diſputationis vacationem poſtulat, quàm ſuccincta celeritas reſcripti epiſtolaris admittat. Et idcirco quanta poſſum breuitate reſpondeo, quod ex propheta Iſaia directæ ad me termino paginæ ſubdidiſtis, iam dudum, id eſt tempore dominicæ incarnationis impletum. Nam cùm dicat, *Ex Sion egredietur lex, & verbum Domini ex Hieruſalem*, tractate diligentiùs, an quæ adhuc expectari debeat promulgandæ legis reſtet auctoritas. Certè poſt verbum Dei quod caro factum eſt, vt per natiuitatem corporis habitaret in nobis, ſi adhuc ex Hieruſalem aliud verbum ſperandum eſt, iſtud quod ſuprà diximus vnicum non eſt. Vnde incunctanter in eo quem propoſuiſtis loco ſermo patris Chriſtus, & lex Chriſtiana prædicata eſt. Quia cùm duæ leges ſint, id eſt Iudaica quæ præceſſit, & noſtra quæ ſequitur, & illa vetuſta iam etiam prophetarum temporibus diceretur, videtis ab Iſaia iſtam tantummodo nuntiari, quæ vocatione gentium magiſterio Chriſti docentis exorta eſt. Vnde ſequitur, *& iudicabit inter medium gentium, & increpabit populos multos*. quos ex cunctis cognationibus terræ intra vnam Eccleſiam Dominus noſter iudicando inſtituit, & arguendo conuertit. Quod verò ait, *concident gladios ſuos in aratra, & lanceas ſuas in falces*, licet poſſit de corporea ætate Domini, in qua per orbem quietum inconcuſſa pax floruit, aliquantiſper intelligi: euidentiùs hoc tamen Chriſtianis fidelibus coaptatur. quorum cùm maio-

Eſa 2.

ri numero desit ac defuerit vsus, quem in perniciem hominis malitia primæ natiuitatis armauerat, ad vsus salutis vitalémque culturam natiuitas secunda conuertat. Nam cùm in
Marc. 13. 8. Euangelio de fine sæculi prædicetur, *Exurgent gens contra gentem, & regnum contra regnum.* & ex ipsis malorum indiciis imminere iam penè mundi terminum colligamus, nisi quod suprà dixi de catholicis figuraliter accipiatur, nescio vt quid post sæculi finem obtunsa telorum acies in ligones & vomeres commutetur. Illud verò quod imo lectionis iussistis adiungi,
3 Reg. 4. 25. id est, *requiescet vnusquisque sub vite sua, & sub ficu,* nec esse in eadem lectione, nec ad causam de qua consuluistis suggero pertinere. Quod tamen temporibus priscis Iudæorum populo, meriti alternante distantia, frequenter, aut pro peccati emendatione concessum, aut rursum pro succedentium culparum castigatione sublatum est.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigismundo.

XXI. QVOD me de collocutione regali ad notitiam vestram non detulisse culpatis, occursui meo exacta festiuitate seruaueram: quia reuera indicari vobis litterario famulatu cuncta per ordinem, disceptationis prolixitas perplexitásque non patitur. Nam quantum in animis domini mei, patris vestri, sensisse me puto, feruet in eius studio conficta otij fronte certamen. Nam quod credebamus animosita-

te

Digitized by Google

te deposita, silentio temperante, subitam opportunitatem potiùs quàm quietem requirens, non cessauit præterita induciarum breuitate, sed latuit. Adeo vt nec ipsa contentionis arma, quæ quasi iam in nostra regione defecerant, poscantur extrinsecus, vel vsque ad reditum legatorum suorum feruor meditationis expectat. Redeunti igitur mihi de eo quod nostis itinere, nec aliquid interim de huiusmodi propositionibus opinanti, quicquid per implicatissimos quæstionum mendacium nodos longo spatio sagax industria potuit arare, commotum est. Feruet validus prolixa disputatione tractatus: placidus tamen, nec aliquid à supercilio dominandi turbulentæ commotionis interserens. sed curauit consultè, necessitatis opportunitate prouisa & rei, vt quicumque contentionis fuisset euentus, nec superiorem tumere, nec superatum pateretur erubescere. Quid multis? sine iactantia vobis liberè dico, ad proposita, quantum mihi videtur, quod si audissetis potuit placere suggestum est. Quod sanè vereor audientis plus iudicio satisfacere, quàm studio placuisse. Sed cùm præsentiam vestram, Deo largiente, meruero, per me seriem totius altercationis exponam. Interim sermonis cursum de fine colligite, & ex eo quod discedenti mihi præcepit, vtrum ad responsa motus fuerit æstimate. Iussit namque, vt quodcumque de scripturis nostris testimonium ad interrogata protuleram, seu si fortè occurrisset & aliud, ad singula quæ tempore collocutionis aptaueram, subnotata ei ordi-

Digitized by Google

natáque transmitterem. Quod cùm sibi ex maxima parte pronuntiaret incognitum, adiecit simpliciter sic scriptum misissem sacerdotibus, immo magis seductoribus, & vt adhuc veriùs dicamus sectatoribus suis. Vnde conicere pietas vestra potest, quanquam intento contradictori, tamen arbitro sapienti, non inualida vel absque viribus visa, quibus intentionem suorum, etsi non optat corrigi, desiderat fatigari. Ego autem, licet sciens, quantum potestatibus diuino quoque iussu, frequenter & regibus, pro veritate non ceditur, vtrum parerem diu dubius fluctuaui: sciens, certè hominis animum timens, nunquam me per hæc satisfacturum, nec minus ab eo cauendũ, quàm ab hoste, dum aduersa acies odia priuata publica obsidione circumdat. At quo Deo præstante polletis, fastigio culminis, studio religionis, priuilegio auctoritatis, vallatam muris discordiam propulsate: & furentia in castris, velut per campos Æmathiæ, plusquam ciuilia bella dispergite. Quia cùm iamdudum simus pondere duplicato, & clamantum querimonia, & non audientium duritia fatigati, æquum est, si dignamini, vestram quoque seueritatem, aut illic castigandis consulere, aut hîc erubescentibus condolere.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Apollinari illustrissimo.

XXII. FECIT pietas vestra rem sollicitam, sollicitudinem tam porrigendo de nobis, quàm

de vobis nostram credendo. Nam reuera nuntio vestri discessus accepto, in summo metu trepidatione perpendimus: quia nobis diuersis nuntiis dicebatur, vos dominorum quibus obseruatis accitu, cunctos pariter euocatos. Vnde faciebat hoc meorum conscientia peccatorum, vt quantum mihi pauciores remanserant, tanto intelligerem remanentibus plus timendum. Sed Deo gratias, qui prospero reditu, in lætitiam vestros, vósque reuocauit in patriam. Seruet Christus hanc, quod superest, desideriis communibus libertatem, vt nobis, & consolari absentiam vestram sit possibile, & ad præsentiam peruenire.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Papæ Hierosolymitano.

EXERCET Apostolatus vester concessos à diuinitate primatus, & quòd principem locum in vniuersali Ecclesia teneat, non priuilegiis solùm studet monstrare, sed meritis. Ornat pariter legem nostram cathedra vestra, cathedrámque persona. Vnde obligatus dignationi vestræ debito largitatis, per ipsum dependo gratiarum vota, per quem ad me munera peruenerunt, non quantitatis pretiis, sed salutis præmiis æstimanda. Ditastis namque sanctificationis opibus pauperiem orbis extremi, & obscuritatem solis occidui participato nobiscum fulgidi ortus lumine contigistis. Tersit à prouinciis nostris torpentis religionis rubiginem claritas doni: quæ boni semper cur- XXIII.

Digitized by Google

rentis irriguo, fidem noſtram contemplationẽ munerata eſt, cùm patefactis à pietate veſtra penetralibus cæleſtium theſaurorum, quicquid catholici credere iubemur inſpeximus. Orate quod ſupereſt, vt dignis talia miſeritis: commendate nos myſteriis, quæ nobis committere duxiſtis. Ædificetur his deuotio noſtra, regio defendatur: vt indulto nobis pignore ſalutari, quos terreſtris Hieroſolymæ non cenſuiſtis indignos, ſupernæ ac cæleſtis habitaculo reddatis idoneos.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Stephano Epiſcopo.

XXIV. QVAMLIBET attentis culturæ dominicæ famulis, inter aſſidua plantandi ſtudia, ſemper etiam quæ ſuccidi expediat oriuntur. Ergo periugibus ſollicitudinis veſtræ ſtudiis opportuniſſimum his operibus acquirendæ ſalutis fœnus accreſcit. Sed inter lolium Arriani germinis, numeroſa quod peius eſt corruptione diffuſum, conicere nequeo, vnde ſeſe facies ſeminis inimici, non quidem noua, ſed ſatis rara, monſtrauerit, quis tranſmarina contagia orbi nitido ventus attulerit. Sed Deo gubernante vos, nullo fulta ſolamine, parum labes iſta metuenda eſt. Non habet de multitudine tempeſtas profectum, nec tenuis perficit aura naufragium. Quocirca Donatiſtarum nomen, ne diu in loco viuere poſſit alieno, benedictione protinus ſepelite vitali. In ipſo fomitis ſui ortu peregrinantis igniculi frigeſcat

incendium. De quo ne vel famæ fumus narem Galliæ innocentis aſpergat, manus impoſitionem perſonæ, de qua ſcribitis adhibete, interdicta nominis ipſius in poſterum, ſi ex corde conuertitur, mentione. quam conſtat, ſi reuera in ſupradicti ſchiſmatis profeſſione verſata eſt, cum miniſterio baptiſmatis etiam chriſmate conſignatam. Hoc certè eos in regione illa obſeruare manifeſtum eſt. In qua primùm Deus tribuat, vt quicumque huius erroris fuerint corrigantur: tum deinde à nobis tam ſecta diſtante quàm patria, iam ad partem noſtram, qui ſaluandi noluerint, agnoſcendi tranſire non poſſint.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Apollinari Epiſcopo.

IVBETIS, & voti eſt, vt cultibus nouis pa- XXV.
ritérque conſuetis ſtudiis geminæ dedicationis occurram. Sed vereor ne nos hoc teneat, quòd poteſtates diutiùs tenuiſtis. Orate tamen vt par deſiderio ſuccedat effectus. Niſi fortè illam magis expenſam numeras, quæ penu adhuc frigente animis tuis calet. Quocirca licet paucos rogaſſe te dicas, licet laxato aulico conuentu, releuatum eſſe te gaudeas: ſi qua tamen mihi excurrendi copia fiet, vel inuitos qui ſuperuenerint inuitabis. Prouidebit Deus epulas multitudini tibi conuiuæ. Ibi pauperum cibũ, olei cado & farris hydria perſiſtente, cumulabitur. Ibi ſi vel quinque panes fuerint, geminum piſcem prouidiſſe ſufficiat. Illud autem

Digitized by Google

fidus post hæc miraculorum experimenta promitto, quòd Christo pauperum suorum conuentui minimè defuturo, quanto plura populorum millia collegeris, plures cophinos reportabis. Apud filium nostrum verò, qui sicut scribitis reconciliationem mutuam dignatur ambire, vos estote vadimonio, quòd si ille pacifico voto agere cupit, ego & amico: si ille discordiam poscit tolli, ego cupio concordiam confirmari. Tamen homo ordinis mei, quem nec falli, nec fallere decet, crediturus catholico senatori, non ad hoc solùm securus incipiat fieri, vt incautus valeat inueniri.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Cuidam.

XXVI. EPISTOLAS vestras post longum tempus accepi: in quibus me seruandæ caritatis, quamlibet noueritis tristem, nec sic debeatis credere negligentem. Nam verè testis Deus est, quòd ex magnitudine vestri affectus sit animo meo maior & gemitus. Nec valeo sine grandi vobis dolore suggerere, quàm graui sanctitas vestra, date veniam, facilitate præuenta sit. Instruxistis aduersarios armis vestris, prodidistis imperfectis secreta nostra, cantastis canticum
Psal. 136. 4. Domini in terra aliena. Protulistis velut vasa
Dan. 5. dominica spectaculo conuiuali quæ irrident.
Gen. 9. 22. expos uistis velut nudatum Noe cachinnis nunquam opprobrio carituris. Si retinent aut sequuntur, periculosè subrexit qualitas veritati. Certè si pretiosum vobis erat quod publicati

debere putatum est, terrere vel Ezechiæ regis 4. Reg.
culpa vos debuit, quem iactantiæ odore pec- 20.
cantem propheta redarguit. Sed cùm trepida- Esa.39.
tionem istam dicatis animo conuertentis abs-
tersam, iustum est vt cum exultatione dica-
mus, *Hæc* est *mutatio dexteræ Excelsi*. Nam Psal.76.
quòd vobis inaniter contradicunt belluæ sic 11.
minaces, Deo protegente, quòd debiles, quásque plus mirum est carere dentibus, & furoribus pasci: qui cùm gemerent perditionis suæ perire discipulos, perdere incipiunt & magistros. Salubriter coram Deo vel hominibus lucra talia conquiruntur. Nihil in recipiendo expetente violentum est. vt volentis deuotionem benedictio præstanda confirmet, non est rapina, sed gratia. quod Christus dignatur accipere, dici non possumus inuasisse. De reliquo autem, quòd me super conuersi statu creditis consulendum, definio inspiratione diuina, ad quemlibet sacerdotij gradum hominem posse consurgere, si non est aut in ratione cõiugij, aut in quacumque regula moribúsq; quod prohibeat clericatum. Cur enim non pascat Christi gregem, qui sapienter aduertit oues non esse quas pauerat? quique quia non fur latróque, meritò pastor futurus per ostia ingressus elegit altaria? Quare non fiat in sacerdotio nostro erectus, qui amore humilitatis à suo voluit esse deciduus? Sit verax sacerdos ex laico, qui fieri laicus ex fallace sacerdote contentus est. Teneat in Ecclesia nostra plebem suam, qui in sua contempsit alienam. Datura est tantis bonis augmentum cælestis gratiæ plenitudo, vt &

ille conſecutus incipiat gaudere quod doluit; & hic quotidie fructuoſior, præiſſe ſe magis intelligat quos reliquit.

Epistola ab Avito Episcopo dictata ſub nomine domni Sigiſmundi regis, ad Symmachum Papam Vrbis.

XXVII. DVM ſacra reliquiarum pignora, quibus per me Galliam veſtram ſpiritali remuneratione ditaſtis, negare petentibus non præſumo, me quoque ſanctorum patrocinia poſtulare ab irriguo veſtri Apoſtolatus fonte neceſſe eſt. Quanquam etſi eſt adhuc apud nos de dono veſtro, quod catholicæ religionis debeat ſtudio celebrari, etiam illud tamen conuenit iuſtæ deuotionis intelligi, vt directis litterarij ſermonis officiis alloquia illa captemus, quibus me pontificatus veſter, vel præſentem monitis docuit, vel abſentem interceſſionibus acquiſiuit. Nec nunc paginæ præſentis obſequium reperta opportunitas complectitur: ſed deſtinato ad vos Diacono portitore, viro venerabili Iuliano, ad vniuerſalis Eccleſiæ Præſulem ſpiritu repræſentante concurrimus. Creſcit quippe beneficiorum recordatione deſiderium: nec vnquam meis elui ſenſibus poſſunt, quæ nobis apud Italiam veſtram, vel pontificalis benignitas, vel ciuilitas regalis impendit, cùm poſt familiaritatem totius munificentiæ commodis præferendam, quia iſtic liberiùs laxauit reditum, illinc tenaciùs vinxit affectum.

Attentior pro veſtris quod ſupereſt incumbat oratio. In augmento namque ouium creſcit cuſtodia paſtoralis. Sacris nos Apoſtolorum liminibus commemoratione aſſidua præſentantes, ſpeciali dum vixero prædicatori veſtro, vbi obtinuiſtis initium, impetrate profectum. Litteris nos, in quantum poſſibilitas patitur aut libertas, quibus nobis doctrina & incolumitas veſtra floreat, frequentate. Et vt ſuprà ſperauimus, ambienda nobis venerabilium reliquiarum conferte præſidia: quarum cultu, & beatiſſimum Petrum in virtute, & vos ſemper habere mereamur in munere.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Gundobado Regi.

REDIENS ab vrbe Lugdunenſi ſanctus Chartenius Epiſcopus, in qua, nobis de Concilio diſcedentibus, ad priuata quædam negotia expedienda reſederat, quæſtionem ſibi, immo magis omnibus nobis, propoſuiſſe vos retulit. Quæ ſi fuiſſet coràm poſitis indicata, ſubminiſtrante ſancto Spiritu, facilè ſciſcitationi veſtræ quæ ad cauſam pertinebant ſuggeri potuerunt. Sed quia tam ſanctam ſollicitudinem nulla debemus reſponſi dilatione fraudare, ſciens mihi Chriſto propitio in fide fratrum meorum concordare ſententiam, præſentis paginæ famulatu reſpondere ad conſulta præſumo. Iubetis igitur, oſtendi vobis rationem, vel potiùs auctoritatem, qua pateat Deum habuiſſe in diuinitate ſubſtantiam, priuſquam XXVIII.

ſumeret de incarnatione naturam: & per hoc pernicioſiſſima hæreſis illa vincatur, quæ Dominum noſtrum ex Maria cœpiſſe contendens, etiam Deum patrē in filij execratione blaſphemat. Neceſſe eſt enim, quantum ad illos, imperfectioni diuinę aliquid accreuiſſe, ſi tantis retro ſæculis ſine filio manens, penè iam in termino mundi labētis, cùm Maria prolem, tum ille habere inceperit paternitatem. ac à ſemetipſis aſſertionis ſuæ neceſſitate cōſtricti, quem nominant filium, denegánt Deum. Sentiunt enim, ſanas aures ferre non poſſe, vt ante non multos adhuc annos Deus cœpiſſe credatur ex homine. Sed neſcio in quem effectum redemptio noſtra ſurrexit, ſi non creaturæ ſuæ pretium Deus extitit. Nec enim redimere homo ſolus hominem poterat: aut qui in ſupernis & Deus eſt eguit redemptione. Iubetis ergo, vt hæc quæ ratione colligimus, auctoritate doceamus. Sufficiat ergo acrimoniæ veſtræ paucitas exemplorum, quæ ſumpta de pluribus abundant cognoſcere cupienti: ceterùm renitentibus animis, & in ſua incredulitate durantibus, ſi aliqua non ſatisfecerint, cuncta non proderunt. Eſaias conclamantiſſimus prophetarum, natiuitatem Chriſti ſpiritu reuelante proſpiciens, *Paruulus*, inquit, *natus eſt nobis, filius datus eſt nobis, & vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis.* Intuemini quæſo verbi vigorem. Paruulus natus eſt nobis, filius datus eſt nobis. Paruulus natus eſt, & filius datus. natus eſt nobis hominis filius, datus eſt Dei. &

Eſa. 9. 6.

vocabitur Deus fortis. Ac si diceret, Deus & homo, Deus qui creauerat vitam, fortis qui vinceret mortem. Cuius diuinitatem, sub verbis scribæ ac discipuli sui, propheta Hieremias ostendens sic ait: *Hic est Deus noster. non æstimabitur alius ad eum. Inuenit omnem viam disciplinæ. dedit Iacob puero suo, & Israël dilecto suo. & post hæc in terra visus est, & inter homines conuersatus.* Quòd si est fortè, cui hæc, quæ de antiquis ponimus, obscura videantur, legat Apostolum Paulum, qui cùm corporeos parentes Domini commemoraret, *Quorum patres*, inquit, *& ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.* Nam & Thomas Apostolus, cùm in resuscitati mediatoris corpore fixuras clauorum, hiulcum transpuncti lateris signum, digito tentante palpasset, virtutis experimenta inter infirmitatis indicia colligens, sic clamauit, *Dominus meus, & Deus meus.* Ecce quibus testimoniis, velint nolint, hæretici ipsi, Iudæorũ in perditione confines, de filij diuinitate vincuntur. quorum verbo credas Iudæos in Euangelio Ioannis Dominum discussisse dicentes: *Quadraginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?* At ille inquit, *Amen dico vobis, ante Abraham ego sum.* Est hîc, rogo, quod obscurare vel volens queat? Quid nunc restat, nisi vt qui senior ab Abraham cognoscitur, iunior vel mundo dicatur? Et istud, quamlibet contentiosum sit, vinci potest, ipso Domino inter passionis contumelias proclamante, *Pater clarifica me ea claritate, quam habui apud te antequam*

Bar. 3. 36.
Rom. 9. 5.
Ioan. 20. 28.
Ioan. 8. 57.
Ioan. 17. 4.

Digitized by Google

mundus fieret. Sed fortè & hoc putatur addendum, vt eum filium nominatum cuiuscumque exempli auctoritate doceamus. In Psalmo ait,
Psal.2.7. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Hodie hîc æternitas significatur, quæ termino atque principio perinde caret: cui non pariunt crastina tempora futurum, nec rapiunt hesterna transactum. Penes nos ergo, per tenebrarum vices ista mutantur: apud Deum verò, cui nox non est, semper hodie est. Quod tamen si hæretici aliter volunt intelligere, nostrâ non refert. Nam cùm de solo nomine filij Dei agamus, quale volunt hodie accipiant, concessuri sunt, vt antè genuerit filium pater, quàm mater ediderit. Certè vel Salomon, cui maximam in Scripturis veteribus auctoritatem singularis sapientia facit, planissimè filium in Prouerbiis & lucidissimè nominat dicens:
Prou.30.4. *Quis colligauit aquas quasi in vestimento? quis suscitauit omnes terminos terræ? quod nomen eius, & quod nomen filij eius, si nosti?* De præteritis ista sufficiant. Apostolus autem dicit:
Gal.4.4. *Postquam venit plenitudo temporum, misit Deus filium suum*. Enimuerò qui mittitur erat antequam mitteretur. Qui si ante Mariam non fuisset, hunc similem ceteris adoptio fecerat Dei filium, non natura. Nec in Euangeliis ipse dixisset,
Ioan.3.16. *Tantùm Deus dilexit mundum, vt filium suum vnicum daret*. Non electum ergo ab ipsa ineffabili paternitate, sed genitum. cui tam Deo quàm homini vero, in vtraque natura fideliter proprio, in diuinitate mansisse de patre, in corpore cœpisse de matre

Digitized by Google

est. Hæc ergo, quia iussistis, quædam responsionis nostræ indicula, & ad elucidandam veritatem pauca testimoniorum semina transmisi. quæ possit quidem acrimonia vestra vel eloquentia in frugem salutis Christo irrigante nutrire. Sed si sit quisquam de his contra quos agimus, quem his vestro iudicio ad totum respondisse credatis, licet sint vigilantissimi in catholica & fidelissimi tractatores, dabit tamen Deus, vt ego quoque possim vobis & numerosiorum exemplorum numerum, & rationem quæ satisfaciat, præsumpta scribendi vocatione suggerere.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigismundo.

OMNI quidem vitæ meæ tempore debitorem me asserendi famulatus agnosco: XXIX. sed impensiùs festiuitate præsenti, quæ sollicitudinem vestram non minùs explorandis hæreticorum conatibus, quàm nostræ partis occupat cultibus celebrandis. Siquidem per annuum quoddam contagium congregatis aduersis, attento vobis labore curandum est, ne alienæ calliditatis fraude pullulet, quod in Dei nomine iam vestra victoria celebrabili virtute succidit, quamlibet Christo propitio præsentibus vobis obsistat. Hinc illa sollicitudine pressior constipatio Genauensis, quæ in more originis primæ, virilibus animis virus anguium sibilo feminei sermonis insonuit. Vnde illud, si merear, quamprimum scire desidero, vtrum

Digitized by Google

cum domno clementiæ veſtræ patre mentio illius ordinationis acciderit, quæ bonorum peſtem ab infernalibus latebris excitatam, Catholicis Arrianíſque certantibus intromiſit: vel ſi ſeruatur adhuc credulitatis, immò ſimulationis illius dolus, quem non impreſſum animis, ſed chartulis exaratum, paulatim in antiqua ſui dogmatis crudelitate reuocat literata promiſſio. Quæ certè ſi adhuc, vt cœperat, ſocietati Arrianæ communione immixta eſt, claret glorioſior ſub principatu veſtro noſter triumphus, cum duabus hæreſibus in vnum redactis, tam acquirentibus, quàm conuincentibus vobis, & ſchiſmaticorum numerus decreſcit & ſchiſmatum. Hinc ergo ſeruitium curioſitatis meæ dignanter aſpicite, & de peculiaris patroni veſtri Apoſtoli feſtis expectationi noſtræ proſperitatis & compellationis veſtræ munera duplicate.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigiſmundo.

XXX. NVPER cùm officia culmini veſtro ſemper debita pro Apoſtolicæ feſtiuitatis conſuetudine deſtinaui, non minus ciuilitate pretioſo, quàm declamatione conſpicuo ſermone dixiſtis, idcircò vos tardiùs dediſſe reſcriptum, vt humilitas ſui conſcia, quæ à ſcribendi audacia iure temperat, eo diutiùs ariditatis ſupplicia penderet, quo fontem ſplendidum veſtri alloquij plus ſitiret. Vindictæ, ſicut dignamini ſcribere, genus eſſe cenſentes,

vt portitor à me ſegniùs deſtinatus vobiſcum diutiùs moraretur. O retributio vltionis blandiſſimæ! ô ſententia crudelitatis optandæ! Quis ſcilicet tam intolerabilem pœnam æquanimiter ferat, vt paradiſo veſtri conſpectus incluſus mora beatiore vos videat? Timeo planè, ne frequenter me iubeatis ſcribere, ſi diſponitis tarditatem taliter vindicare. Aut ſi ego certus fuerim huiuſmodi me animaduerſione plectendum, ipſe proculdubio ſcripta porrigerem, quæ iuſto rariùs exaraſſem. Et vtinam mihi vobiſcum poſito negaretur celeritas reuertendi: & verba quæ poſt longum tempus legere, diutiùs in ipſo meatus ſui tramite donarer audire. Certè Deus viderit, quid ego apud iudicium veſtrum, vel audacia ſeruitij, vel trepidatione promerear: tamen officij mei portitoribus reus ero, ſi eos prolixitate præſentiæ veſtræ delicti quo arguor emendatione fraudauero.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Fauſto & Symmacho Senatoribus Vrbis.

PRIMVM fuerat talis ſtatus rerum deſiderandus, vt ipſi per nos vrbem orbi venerabilem pro dependendis diuinis humaníſque expeteremus officiis. Sed quia iſtud iam dudum per rationem temporum fieri poſſe ceſſauit, velimus quod fatendum eſt, vel eò ſecuritatis accedere, vt quæ in cauſa communi ſupplicari oportet, amplitudo veſtra congrega- XXXI.

torum Galliæ ſacerdotum relatione cognoſceret. Sed quoniam huius quoque nos voti non potes reddit prouincia præfixis regnorum determinata limitibus: quamprimum ſupplici prece poſco, ne celeberrimo ordini veſtro pagina hæc aliquod moueat quaſi ab vno dictata faſtidium: quoniam à cunctis Gallicanis fratribus meis, ad hoc ipſum non minùs per mandata, quàm per litteras oneratus, quæcumque à vobis omnes ambimus, vnus ſuggerenda ſuſcepi. Dum de cauſa Romanæ Eccleſiæ anxianimi ac trepidi eſſemus, vt pote nutare ſtatum noſtrum in laceſſito vertice ſentientes: quos omnes vna criminatio vtique ſine inuidia multitudinis percuſſerat, ſi ſtatum principis obruiſſet: perlata eſt ſollicitudini noſtræ ab Italia in exemplaribus ſacerdotalis forma decreti, quam de Papa Symmacho apud Vrbem collecti Italiæ Antiſtites ediderunt. Quam conſtitutionem licet obſeruabilem numeroſi reuerendíque Concilij reddat adſenſus, intelligimus tamen, ſanctum Symmachum Papam, ſi ſæculo primùm fuerat accuſatus, conſacerdotum ſuorum, ſolatium potiùs adſciſcere, quàm recipere debuiſſe iudicium. Quia ſicut ſubditos nos eſſe terrenis poteſtatibus iubet arbiter cæli, ſtaturos nos ante reges & principes in quacumque accuſatione prædicens: ita non facilè datur intelligi, qua vel ratione, vel lege, ab inferioribus eminentior iudicetur. Nam
1.Tim.5. 19. cùm celebri præcepto Apoſtolus clamet, accuſationem vel in preſbyterum recipi non debere, quid in præcipuum generalis Eccleſiæ

cri-

criminationibus licere censendum est? Quod Synodus ipsa venerabilis laudabili constitutione prospiciens, causam quam, quod salua eius reuerentia dictum sit, penè temerè susceperat inquirendam, diuino potiùs seruauit examini: perstringens tamen, prout breuiter potuit, nihil vel sibi, vel gloriosissimo viro Theodorico regi, de his quæ Papæ dicebantur obiecta patuisse. Quibus cognitis, quasi Senator ipse Romanus, quasi Christianus Episcopus obtestor, sic diuinitatis cælestis dono temporibus vestris prosperitas optata succedat, sic dignitas, in qua floretis, vniuerso orbi speciem Romani nominis mundo labente contineat, vt in conspectu vestro non sit Ecclesiæ minor quàm reipublicæ status. quódque vobis Deus posse præstitit, prosit & nobis: nec minus diligatis in Ecclesia vestra sedem Petri, quàm in ciuitate apicem mundi. Si profundo illo tractatus vestri consilio rem videtis, non ea tantummodò quæ Romæ geritur causa cogitanda est. Sed & in sacerdotibus ceteris potest si quid fortè quod vocauerat reformari. at si Papa Vrbis vocatur in dubium, episcopatus iam videbitur, non Episcopus vacillare. Nostis benè inter quas hæresum tempestates, veluti ventis circumflantibus, fidei puppem ducamus. Si nobiscum huiuscemodi pericula formidatis, expedit vt gubernatorem vestrum participato labore tueamini. Alias autem quæ vltio est, si nautis in magistrum furentibus, non sine illorum periculo cedatur isto discrimine. Reddet rationem qui ouili dominico præest, qua com-

Digitized by Google

missam sibi agnorum curam administratione dispenset: ceterùm non est gregis pastorem proprium terrere, sed iudicis. Quapropter reddite nobis principalem, si tamen necdum est restituta, concordiam. quoniam clienti vestro, venerabili Symmacho presbytero, idcirco laborem huius fatigationis iniunximus, vt nobis in vestrarum oraculo litterarum per reintegratæ pacis nuntium supplicationis nostræ referret effectum.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Liberio Præfecto.

XXXII. POSTQVAM multiplices Galliarum labores felicissimus potestatis vestræ visitauit aduentus, nullum sum antehac in affectibus vestris desiderij mei expertus effectum. Vnde licet etiam nobis prodesse credamus beneficia, quæ iam dudum Prouincialibus spargitis, mihi tamen hactenus sitienti litteras vestras quasi primùm modò venistis. Enimuerò vt me offerendis vltro epistolaribus officiis non offerrem, illis occupationibus obstrepere timui, quibus me credebam tanto temporum spatio à votiua lectione suspendi. Sed quia etsi tardè, cõpellantibus vobis, méque ad præcelsos apices rescribente, ordo alternantis commercij in litterario sermone seruatus est, qui fecistis me absque verecundia respondentem, reddite vt cupio frequentia debitorem. Nec desunt si annuitis causæ iubendi: abundant quæ possitis iniungere cupientibus obedire. maior siquidem

potestate ciuilitas, nec minor est dignitate dignatio. Nam hæc ipsa causa, cuius vobis scribendi materiam merces ingessit, quibus inter tribunalia operibus magis studeatis florere perdocuit. Vnde quod nobis à viro spectabili, Vicario vestro, pro quorumdam captiuorum liberatione suggestum est, ad præceptionem culminis vestri lætus impleui, pretio tamen, quod portitores attulerunt, non recepto. Quia si aliquid præfato viro magnifico, filio meo Gemello, conditionis personæ ipsæ per originem debent, potest hoc quod mihi obtulerat, pro redimendis ingenuis distribuere. Si verò istos agnoscitis liberos natos, sufficit pretium profuisse.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Apollinari.

SCIO quòd reuertens ad deuinctissimos mihi domnos Domnolus noster, coràm me vestræ piæ sollicitudinis ambiguitatibus æstuantem, aliter quàm voluit relaturus, aggrauauit magis redeundi festinatione, quàm minuit. Siquidem me apud Lugdunum in aduentu eius grauis oculorum dolor impotem luminis contuendi impetu ingruente reddiderat. Vnde quia nec ipse fuit eliciendi rescripti efficax, nec ego idoneus redhibendi, omnem gratiarum, quæcumque vel pretio munerum, vel animo munerantum deberi potuit, actionem verbo potiùs referendam portitoris auribus alligaui. Licet minimè dubitans, apud sanctæ dulcedi- XXXIII.

nis auiditatem paruipendendam mandatorum seriem desiderio litterarum. Sed cùm primùm, rarescentibus tenebris cubicularis ergastuli, aliquantisper ordinandi officia copia fuit, solutionem debiti non moratus, præsentem baiulum destinaui: cui vltra quàm dici potest verbosis salutationibus onerato, quantum pertinet ad mandata loquaciá, perbreuem paginam dedisse me computo. Nam ecce mihi Deus testis est, quanto lumine præfatus carissimus noster in ipsa contenebrati recessus nocturnali habitatione respersit, cùm dulcissimi pignoris nostri reditu, quem antè nescieram, nuntiato, resolidatam Christo propitio familiam meam ab eo quem misissem inueniendam esse firmauit. Quocirca nec vos iam de vobis aliquid semiplenum putetis: quorum contubernio, diuinitate propitia, etiam oculi mei per præsentem paginam satisfacientes accrescunt. Tum videlicet sinceritate perfecta hilares dici gratia recepturi, si me rescribere hactenus vestra dulcedo sic ignoscens, quamlibet infirmum atque anxium; ad votiuam tamen frequentiam litterarum in Dei nomen, Archadio iam dictante, solis subscriptionibus occupanda compellat.

Avitvs Viennensis Episcopvs viro illustri Aureliano.

XXXIV. INdicivm quidem quantulæcumque prosperitatis esse manifestum est, quòd amicorum affatu tantisper interlucente temporariæ pacis colore visitamur. Verumtamen æstus ille

diluuij, quem procellis temporalibus comparaſtis, humanis rebus, dum per mundanum pelagus curritur, fluctu aſſiduæ perturbationis inſiſtit. Quandoquidem hoc ipſum, quod inter aduerſitates temporum reſpiramus, diſcriminum quæ patiamur interualla magis debemus putare, quàm terminum. Nam idcircò tantùm inter incommoda calamitatum, circumſcribendis potiùs quàm ſanandis, lux quædam videtur alludere, vt mentes fallaci ſecuritate laxatas, inſtaurato grauiùs metu ſucciduus angor afficiat. Quocirca deſiſte, vir optime, mala feruentia credere finem malorum: & cùm ſe, motu diſſimili tempeſtate mollita, facies tantillæ ſerenitatis alternat, varietate prouentuum non delectare, ſed vtere. Nec ſic te aut proſperitas erigat, aut frangat aduerſitas, vt in animis tuis tam amicorum mutetur cauſa, quàm temporum. Mementote ſemper propoſitæ caritatis, ſi licet ſcribere; ſin aliàs, quod prohiberi non poteſt, vel amate. & poſt gurgites, quos litteris deſcripſiſtis, in eo magis ſæculo ſperate portum, quo timere non poterit tranquillitas rata naufragium.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Elpidio Diacono.

PER quoſdam clericos legis alienæ diuinum munus in nuntio tuæ incolumitatis accepi, nec minuit diligentis gratiam qualitas portitorum: ſicut nec Eliæ noſtro tranſmiſſi cælitus cibi inter horrida volatilium baiulo- XXXV. 3.Reg.17. 6.

Digitized by Google

rum rostra viluerunt. Ipsam tamen, quam satis auidus sumpsi, tuarum dulcedinem litterarum, illud aliquantæ amaritudinis asperitate respersit, quo ad te scripta, quæ priùs reddidi, abnegas peruenisse. Nam per Maiorem domus Tullij, qui amorem tuum, dominum meum Sigismundum, à patre suo in legatione directus, in Viennensium ciuitate repererat, epistolas tuas me accepisse lætatus, per ipsum rursus officia profusissimæ caritatis exsolui, & affectum tuî, quem corde conceperam, studio paginæ famulantis excolui. Quo euentu in manus tuas perlata non fuerit, Maior quem supradixi non potest ignorare. Et ego quidem molestè tuli, & tibi molestum fuisse gauisus sum, in tam idonea opportunitate desideriis duorum vnius officij periisse commercium. Verumtamen cùm de institutæ dilectionis proposito pars alterna secura est, nonnunquam casibus oportet ignosci, quibus colloquia nostra potiùs quàm vota frustratis, sollicitudini damnum potest contingere, non amori. Neque tu putes, seu negatis occasionibus, seu repertis, vllum esse negligentiæ tempus, quo apud me inter quaslibet alias actiones frequentandæ sospitatis tepescat ambitio. Illud igitur in mentibus amicorum censeo esse pretiosius, in quo constat fortuitis nil licere, quod nec itineris dissipat longitudo, nec obliuionis frustratur abusio. Compenso tamen in præsenti caritatis verbum, si pro damno dignatus es putare silentium. Simul & specialiùs adolescentem si dignaris insinuo, filium scilicet viri illustris

Digitized by Google

Celeri, qui post Deum vt vnicæ soboli vitam incipiat sperare tu facies. Nam ita lacrymabili pignoris infirmitate constringitur, vt incertus optandi, cuius quasi pater mortem imminere compellitur, vitam quasi orbatus deflere cogatur. Quapropter opitulaturæ diuinitati iunge tua quantum conicimus de peritia singulari. vestrum promisisse iam ex parte fecisse est. Tribuat Christus, vt exultando atque impensius laudando in hac cura magisterio tuo, simul tibi & Italia medicinæ opinionem, & Gallia pueri debeat sanitatem.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Senario.

MAGNIFICENTIÆ vestræ gratiam frequenter expertus, quia dignanter accipitis, salutationis officium pagina famulante direxi. Et quia scitis Synodalium legum esse, vt in rebus quæ ad Ecclesiæ statum pertinent, si quid fuerit dubitationis exortum, ad Romanæ Ecclesiæ maximum sacerdotem, quasi ad caput nostrum membra sequentia recurramus, ex consensu Antistitum prouinciæ Viennensis ad sanctum Hormisdam, seu quicumque nunc ille est, Papam debitæ venerationis obsequium cum sollicitudine destinaui: audire à præfatæ sedis auctoritate desiderans, quid de effectu directæ à se ad Orientem legationis agnouerit. Cùm ergo, vt dixi, à prouincialibus meis consulor, respondere etiam ego, ni priorem consulam, non præsumo. Adminiculo igitur or- XXXVI.

rum roſtra viluerunt. Ipſam tamen, quam ſatis auidus ſumpſi, tuarum dulcedinem litterarum, illud aliquantæ amaritudinis aſperitate reſperſit, quo ad te ſcripta, quæ priùs reddidi, abnegas perueniſſe. Nam per Maiorem domus Tullij, qui amorem tuum, dominum meum Sigiſmundum, à patre ſuo in legatione directus, in Viennenſium ciuitate repererat, epiſtolas tuas me accepiſſe lætatus, per ipſum rurſus officia profuſiſſimæ caritatis exſolui, & affectum tuî, quem corde conceperam, ſtudio paginæ famulantis excolui. Quo euentu in manus tuas perlata non fuerit, Maior quem ſupradixi non poteſt ignorare. Et ego quidem moleſtè tuli, & tibi moleſtum fuiſſe gauiſus ſum, in tam idonea opportunitate deſideriis duorum vnius officij periiſſe commercium. Verumtamen cùm de inſtitutæ dilectionis propoſito pars alterna ſecura eſt, nonnunquam caſibus oportet ignoſci, quibus colloquia noſtra potiùs quàm vota fruſtratis, ſollicitudini damnum poteſt contingere, non amori. Neque tu putes, ſeu negatis occaſionibus, ſeu repertis, vllum eſſe negligentiæ tempus, quo apud me inter quaſlibet alias actiones frequentandæ ſoſpitatis tepeſcat ambitio. Illud igitur in mentibus amicorum cenſeo eſſe pretioſius, in quo conſtat fortuitis nil licere, quod nec itineris diſſipat longitudo, nec obliuionis fruſtratur abuſio. Compenſo tamen in præſenti caritatis verbum, ſi pro damno dignatus es putare ſilentium. Simul & ſpecialiùs adoleſcentem ſi dignaris inſinuo, filium ſcilicet viri illuſtris

Digitized by Google

Celeri, qui post Deum vt vnicæ soboli vitam incipiat sperare tu facies. Nam ita lacrymabili pignoris infirmitate constringitur, vt incertus optandi, cuius quasi pater mortem imminere compellitur, vitam quasi orbatus deflere cogatur. Quapropter opitulaturæ diuinitati iunge tua quantum conicimus de peritia singulari. vestrum promisisse iam ex parte fecisse est. Tribuat Christus, vt exultando atque impensius laudando in hac cura magisterio tuo, simul tibi & Italia medicinæ opinionem, & Gallia pueri debeat sanitatem.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Senario.

MAGNIFICENTIÆ vestræ gratiam frequenter expertus, quia dignanter accipitis, salutationis officium pagina famulante direxi. Et quia scitis Synodalium legum esse, vt in rebus quæ ad Ecclesiæ statum pertinent, si quid fuerit dubitationis exortum, ad Romanæ Ecclesiæ maximum sacerdotem, quasi ad caput nostrum membra sequentia recurramus, ex consensu Antistitum prouinciæ Viennensis ad sanctum Hormisdam, seu quicumque nunc ille est, Papam debitæ venerationis obsequium cum sollicitudine destinaui: audire à præfatæ sedis auctoritate desiderans, quid de effectu directæ à se ad Orientem legationis agnouerit. Cum ergo, vt dixi, à prouincialibus meis consulor, respondere etiam ego, nisi priorem consulam, non præsumo. Adminiculo igitur ora- XXXVI.

dinationis vestræ opus est, vt istud ab vtraque parte per ordinem compleatur, vt vel à nobis interrogatio perueniat, vel ad nos redeat ab exponente responsio. Non ad solos sacerdotes Ecclesiæ pertinet status: cunctis fidelibus sollicitudo ista communis est. Quicumque vel quocumque videmur Ecclesiam regere, vestram in catholica religione rem gerimus. Cùm de fidei regula vel ægrotat aliquis vel sanatur, nobiscum vos aut gaudere oportet, aut gemere. Vnde nec vos aliquid de causa quam consulo latere credendum est. Si mihi soli agerem, satis interrogationi meæ notitia vestra sufficeret, nil plus à Papa quàm à vobis possumus veritatis audire. Sed Ecclesiarum poscit vtilitas, vt quæ vos nostis doctor insinuet. Ego tamen peculiaris vester rescriptum, si dignamini, à vobis peculiarius præstolabor: quo reuera vt dixi, tantum mihi veritas innotescere poterit, quantum se Romanæ vrbis Antistes auctoritatis priuilegio expetentibus respondisse gaudebit.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Petro Episcopo.

XXXVII. ETIAMSI alia causa non esset, qua beatitudinem vestram litterario famulatu occursus meæ deuotionis expeteret, iustum esset vos ab omnibus excoli, qui opinione sancta desiderium vestrî omnibus intimatis. Dignum quippe est vos expeti non minùs sede Romana; quia non magis potestate illa, quàm vos caritate fulgetis. Cuius reuerentiæ vt debitum est

Digitized by Google

ſalutatione præmiſſa, fateor Apoſtolatui veſtro, etſi cum verecundia, ignorantiam Gallicanam. Nec melius eſſe puto quemquam ſimulare quod ſciat, quàm didiciſſe ſi neſciat. Quæ inter Romanam & Conſtantinopolitanam Eccleſiam res agantur, non quacumq; auctoritate cognoſcimus, ſed de rumoribus magis ac nuntiorum varietate captamus. Et ideo, ne fortè quàm ruſtici tam negligentes credamur, perinde ſanctum Papam, & beatitudinem veſtram, per Viennenſes clericos prouincia tota nunc conſulit, vt quæ vobis de ſtatu fidei cum Orientis parte definita ſint, reſcripti ſalubris lumine declaretis. Quia cùm magiſtros etiam procul poſitis vltro deceat prorogare doctrinam, curandum eſt ſoliditati corporis, vt ſemper proſperitatem capitis ſui membra cognoſcant. Quocirca ſi ſeruis veſtris filiis meis, quos in idipſum direxi, tribuatur accedendi vſque ad Romam facultas, per duos Eccleſiæ principes abundabit Gallias erudiri. Quòd ſi forſitan à ſede veſtra quos miſimus reuertantur, veſtri Apoſtolatus fida reſponſio fiet nobis totius inſtructionis, quæ ad cunctos perueniat, plenitudo.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Eufraſio.

IAM quidem per pueros meos litteras dedi, quibus ſcire vos facerem, quantum fratri Imeterio apud me commendatio veſtra profecerit. Tamen non dubitans eum inter initia XXXVIII.

pontificatus sui, senioris germani, sicut dignum est, officia curaturum, has etiam per ipsum libenter adieci, quibus opusculi mei iam diù quæsitum prædonem in manus meas venisse plus gaudeo. Et quia libellum ipsum, quantum mihi indicauerat, vobis reportat, spero vt qualecumque est opusculum ipsum, nec vacanter editum, nec omnimodis emendatum, viro sublimi ac piissimo, si dignamini, fratri nostro Apollinari publicare atque excusare dignemini. Cui impium fuerat non hæc à me primùm iure caritatis offerri, si non rursus fuisset absurdum, me domni Sidonij filio, inter facundiæ paternæ delicias, meis temporibus nausiaturum offerre etiam de præsumptione fastidium. Quocirca volumen per vos temperatiùs ingerendum, si supradictus frater vel infantibus legi debere censuerit, possum per quæcumque magnificentiæ suæ scripta cognoscere. Si autem post flumina fontium paternorum, vt potiùs reor, paupertatem venæ tenuissimo rore manantis abiecerit, sine verecundia mea súáque impietate, sufficiet me reprehensionis suæ censuram hinc tantummodò intellexisse, si taceat.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Gundobado Regi.

XXXIX. QVOD seruum, cui discussio necessaria credebatur, de Viennensi ad Lugdunensem basilicam sub custodia destinaui, timoris & obedientiæ fuisse manifestum est. Nam sicut

Digitized by Google

eum hîc inaccuſatum tradere non præſumpſi, ita illic interrogationibus, quas audientia poſtulabat, viuum fieri procuraui. Cùm verò & regula vbique vna ſit, & eadem ſeu impoſſibilitas, ſeu facultas, pro communis miniſterij obſeruatione nos maneat, non ego proprietatem Lugdunenſis & Viennenſis baſilicæ, ſed reuerentiam Eccleſiæ vtriuſque tractaui: vnde interceſſioni faciliùs de proximo ſuggerendæ, quod vtrumque noſtrûm tangere poterat, præſens Epiſcopus allegaret. Siquidem in omnibus locis ſanctis, ſicut miniſterio noſtro eadem caritas, ita imperio veſtro æqua poteſtas eſt. Vt taceam quòd ſeruus ipſe, à domini collocutione digreſſus, non debuit pro concitanda mihi offenſa Viennenſem expetere, qui illic poſitus intra Lugdunenſem ſe potuit Eccleſiam continere. De cauſa verò, in qua coram examine celſitudinis veſtræ callidus depoſiti negator arguitur, talis conſcientia mea eſt, qualis Deo & vobis in omni actu meo & cõuerſatione monſtratur. Quamquam etiam me teſtante interpellantis ſimplicitas, quæ vt pij domni dicatis non deuitaret operatione diffiteri, qui in eius conſolatione volueram, ſi Chriſtum cogitare putaretur, profiteri. Quod etiam præſenti teſtificatione de ſeruis veſtris, ciuibus noſtris, aliqui cognouerunt. Pulſatis autem laborioſis extra ordinem ſuum omnem parum ſtabilis dicitur eſſe reſponſio. Vtrum de me erit, ſuggerat Deus vobis. declaret & veritas. quia qui caſtigatus à me, eo fortè ſpiritu falſitatis iraſcitur, quo contra ſimplicem de depoſiti inficiatione

mentitur, licet Deo vobíſque propitiis parum ad defenſionem ſuam proficiente commento, dum ſe à me dicit admonitum ne redderet, diffiteri non poteſt quod accepit. Quæ profeſſio ſua, etiamſi cenſeatis quòd grauare me debeat, illum non poteſt ſubleuare. Ego tamen præceptum veſtræ pietatis opperior. Quicquid habet Eccleſiola mea, immo omnes Eccleſiæ noſtræ, veſtrum eſt, de ſubſtantia, quam vel ſeruaſtis hactenus, vel donaſtis. Quod inſpirante Deo præceperitis, in quantum vires habuero, parare conabor. Ceterùm diuinæ maieſtatis aſpectus nihil poteſt offenſam ſuam, quam veſtram ſemper timuiſſem æternam. Hoc ſuppliciter quæſo, vt infelix ille, ad cuius accuſationem ſatis ſufficit quòd excuſat, apud iuſtitiæ veſtræ animos non me faciat ſuæ infidelitatis ſocium, etiamſi viderit pro veſtra commotione multatum.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigiſmundo.

XL. DE feſtiuitate, ad quam profectus fueram, ſũma quidem feſtinatione reuerſus ſum. Sed quia iam duce Chriſto proceſſeratis, lætificandus, vt de Deo credimus, reditu veſtro, immodicè tamen attonitus reddor abſceſſu: quòd ſcilicet in ipſo ſucceſſuræ proſperitatis regreſſu, aduolui genibus domini mei, permulcere oſculis manus, & in ſancto illo pectore ſedem fidei noſtræ adorare non merui. Nec tamen dicere audeam, iſtud mihi peccato frau-

Digitized by Google

dante cessisse: ne diuinæ gratiæ, quæ mihi taliter vestram præsentit, reddar ingratus. Nam cùm omnibus generale iustúmque sit, in gloriæ vestræ cultum quod debemus ambire, illud singulariter accepisse me gaudeo, vt cùm pro effectu voluntatum tenere secum à me seruitij debitum impossibilitas non ferat porrigi, apud vos pietas censeat impendi. Sed ego solus damno percellor, quoties consolationi meæ interesse non mereor: quoties accensus tribulationum æstus intra me solum, à sermonis vestri refrigerio exclusus, includitur: quoties mihi dolores internos medici illius manus experta non confouet. Qui pro tuendo inter talia famulo suo pietate studens, virtute persistens, cùm satis esset si fauorem vellet offerre, laborem dignatur apponere. Sed præsumo maiestate diuina, hinc respectum meî sensibus vestris tenaciùs adhæsurum, quo eum nobis amor catholicæ legis infudit. Sub cuius occasionis sancto præuentu, tum penes vos impossibile erit quem suscepistis seruum reicere, quem cognouistis dominum non amare. Quod superest, egressi felices, ite sospites, redite victores. Fidem vestram telis inserite, prouisionem diuinam promittendo admonete, auxilia cæli precibus exigite, iacula vestra votis armate. Dabit Deus, vt bellorum trophæa, quæ vobis ipse præstiterit, cuiuscumque sermonis obsequio sub materia eius, quem dudum exequor, triumphi pretiosioris exaggerem.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Chlodoueco Regi.

XLI. VESTRÆ ſubtilitatis acrimoniam quorumcumque ſchiſmatum ſectatores ſententiis ſuis, variis opinione, diuerſis multitudine, vacuis veritate, Chriſtiani nominis viſi ſunt obumbratione velare. At dum ſtatus noſtros æternitati committimus, dum quid recti vnuſquiſque ſentiat futuro examini reſeruamus, etiam in præſentibus interlucentis radius veritatis emicuit. Inuenit quippe tempori noſtro arbitrum quendam diuina prouiſio. Dum vobis eligitis, omnibus iudicatis, veſtra fides noſtra victoria eſt. Solent plerique in hac eadem cauſa, ſi pro expetenda ſanitate credendi, aut ſacerdotum hortatu, aut quorumcumque ſodalium ſuggeſtione moneantur, conſuetudinem generis, & ritum paternæ obſeruationis opponere. Ita ſaluti nocentem verecundiam præferentes, dum parentibus in incredulitatis cuſtodia inutilem reuerentiam ſeruant, confitentur ſe quodammodo neſcire quid eligant. Diſcedat igitur ab hac excuſatione, poſt talis facti miraculum, noxius pudor. De toto priſcæ originis ſtemmate ſola nobilitate contenti, quicquid omnis poteſt faſtigium generoſitatis ornare, proſapiæ veſtræ à vobis voluiſtis exurgere. Habetis bonorum auctores, voluiſtis eſſe meliorum: reſpondetis proauis quòd regnatis in ſæculo, inſtituitis poſteros quòd regnatis in cælo. Gaudeat ergo quidem Græcia ha-

bere se principem legis nostræ : sed non iam quæ tanti muneris dono sola mereatur illustrari, quòd non desit & reliquo orbi claritas sua. Siquidem & occiduis partibus in rege non nouo noui iubaris lumen effulgurat. Cuius splendorem congruè redemptoris nostri natiuitas inchoauit: vt consequenter eo die ad salutem regenerari ex vnda vos pareat, quo natum redemptioni suæ cæli dominum mundus accepit. Igitur qui celeber est natalis Domini, sit & vestrî : quo vos scilicet Christo, quo Christus ortus est mundo : in quo vos animam Deo, vitam præsentibus, famam posteris cõsecrastis. Quid iam de ipsa gloriosissima regenerationis vestræ solennitate dicatur? cuius ministeriis etsi corporaliter non accessi, gaudiorum tamen communione non defui. Quandoquidem hoc quoque regionibus nostris diuina pietas gratulationis adiecerit, vt ante baptismum vestrum ad nos sublimissimæ humilitatis nuntius perueniret. Vnde nos post hanc expectationem iam securos vestrî sacra nox reperit. Conferebamus namque, nobiscúmque tractabamus, quale esset illud, cùm adunatorum numerus Pontificum, manu sancti ambitione seruitij membra regia vndis vitalibus cõfoueret. cùm se Dei seruis inflecteret timendum gentibus caput: cùm sub casside crines nutritos salutari galea sacræ vnctionis indueret: cùm intermisso tegmine loricarum immaculati artus simili candore fulgerent. Faciet, si quid creditis, regum florentissime, faciet inquam indumenrorum ista mollities, vt vobis deinceps plus valeat rigor

armorum: & quicquid felicitas vſque huc præſtitit, addet hinc ſanctitas. Vellem verò præconiis veſtris quiddam exhortationis annectere, ſi aliquid vel ſcientiam veſtram vel obſeruantiam prætetiret. Numquid fidem perfecto prædicabimus; quam ante perfectionem ſine prædicatore vidiſtis? an fortè humilitatem, quam iam dudum nobis deuotione impenditis, qui nunc primùm profeſſione debetis? an miſericordiam, quam ſolutus à vobis adhuc nuper populus captiuus gaudiis mundo inſinuat, lacrymis Deo? Vnum ergo, quod vellemus augeri. Vt quia Deus gentem veſtram per vos ex toto ſuam faciet, vlterioribus quoque gentibus, quas in naturali adhuc ignorantia conſtitutas nulla prauorum dogmatum germina corruperunt, de bono theſauro veſtri cordis fidei ſemina porrigatis: nec pudeat pigeátque, etiam directis in rem legationibus, adſtruere partes Dei, qui tantùm veſtras erexit. Quatenus externi quoque populi paganorum, pro religionis vobis primitus imperio ſeruituri, dum adhuc in alios videntur habere proprietatem, diſcernant potiùs gentem quàm principem. Nulla igitur patria quaſi ſpeciali ſede ſibi vindicet totis quos honorum gradibus attollitis. conſtat vos eſſe, quo communis vno ſolis iubare omnia perfruuntur. Vicina quidem plus gaudent lumine; ſed non carent remotiora fulgore. Quapropter radiate perpetuùm præſentibus diademate, abſentibus maieſtate. Succeſſus felicium triumphorum, quos per vos regio illa gerit, cuncta concelebrant.

brant. Tangit etiam nos felicitas: quotiescumque illic pugnatis, vincimus. Inter hæc tamen catholicæ religionis affectum seruat in vobis cura miserandi: & in apice rerum omnium gubernacula continente, non minus eminet sanctitas, quàm potestas. Ex qua vtique factum est, vt dirigi ad vos serui vestri viri illustris Laurentij filium principali oraculo iuberetis. Quod apud domnum meum, suæ quidem gentis regem, sed militem vestrum, obtinuisse me suggero. Nihil quippe est in quo seruire non potest. Commendat directum. congaudi misso, inuidi vos visuro. Cui minus computandum est ad vtilitatem, parenti proprio restitui, quàm patri omnium præsentari.

EPISTOLA AB AVITO EPISCOPO dictata sub nomine domni C. S. ad Vitalianum Senatorem.

QVANTVM pertinet ad dignam iudicij vestri integritatem, quoscumque honorum priuilegiis erigitis, Romanos putare debetis. Ex hac ergo fiducia, non conuenit vt ex toto credantur absentes, quos etsi patria separat, militia repræsentat. Vnde quod solum valeo, sedulitate officij animum deuotionis ostendens, quid adsiduè cuperem, vel cùm possibilitas permittit allego. Vos nunc clementissimo communi Principi quid vellemus asserite. Insinuate attentiùs obedientię famulatum, quem nunc in obsequio, semper habemus in voto. Suggerite, ac pariter commendate, ab amato- XLII.

re vestro domno & patre meo impletam, me intercedente, principalis reuerentiæ iussionem. Clientis vestri viri illustris Laurentij filius studio meo redditus additur regioni. Miseramus dudum in parente famulum. ecce adicimus in filio famulatum. Quo vno vobis directo, qualiter cum aliis agatur aduertite. Superest vt præfatus miles vester, cuius proles & illic gratiæ vestræ porrigitur, & hinc patriæ reseruatur, commendatus vobis studio meo, ipse commendet quòd vel de illius sobolis adeptione iam compos, vel de istius quæ nobiscum redit prosperitate securus est.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Celero Senatori.

XLIII. CONSTAT non minùs desiderij mei esse quàm debiti, vt officia, quæ meritò inclitæ magnitudini orbis deuotus impendit, à me, qui gratiæ eius iam dudum videor obligatus, specialiùs excolantur. maximè cùm opportunam nunc occasionem fauor diuinus obtulerit, in qua imperio celsitudinis suæ plena meruerim deuotione seruire. Quapropter cultoris vestri viri illustris Laurentij filium, quem ad mundum suum dirigi iussio reuerenda præcepit, magnificentiæ vestræ præfato largissimæ sospitatis honore commendo. Augete studio defensionis quod voluistis animo pietatis. In regione expetiit patrem, in vobis reperiat paternitatem. Tuimini etiam cum prole susceptum. Qui vobis licet satis sit debitor per ho-

norem, plus tamen incipiet debere per ſobolem: quòd per vos potietur proprij affectus ſolatio, compenſaturus erga vos affectionis experimento. De cetero autem, quantum ad fideles veſtros pertinet, expectatam ſemper cupimus iuſſionem, optamus obedientiæ facultatem. Vos propitia diuinitate præſtate, vt Romanā ſub glorioſiſſimo principe noſtro proſperitatē, in cuius apice digna honoris arce fulgetis, tam ſerenitate ſermonis auguſti, quàm dignitatis veſtræ reſcripto mereamur agnoſcere.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigiſmundo.

SI vt dignamini credere loqui poſſem, importunè tum obſtreperet Græcis auribus ſermo Latinus. At cùm in lingua noſtra hoc magis abiturum ſit intelligibile, quod minus fuerit expolitum, in litteris, quas per conſeruum meum offerri præcepiſtis, poſſunt & vitia cum ſecuritate dictari. Ipſi certè quid velimus dicere quocumque ſcrutentur interprete, ego in affatu conſueto dignatione plus, ſi dici poteſt, quàm piiſſimi domni experimento interpretante cognoui. De reliquo, Chriſtus vobis pro perſeuerantia gratiæ, quam peculiaribus ſeruis ſeruatis, vicem rependat. Quod etiam in hoc ipſo adoleſcente quem dirigitis tale monſtratur, dum cogitantes in neutro quidem commodum, ſed in vtroque mercedem, quaſi vobis nutriſtis filium, & quaſi patri redditis nutritum. XLIV.

Digitized by Google

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Apollinari.

XLV. DIV est, si aut verbo meo creditis, aut de affectu mutuo digna sentitis, quòd litteras aliquas vestri sumere desiderans, plus tamen officij mei offerre cupiebam, quòd in persona vestra, dilectioni primùm, deinde necessitudini, ad vltimum dignitati à me debentur. Non semper debemus occasionibus commeantum soluenda committere. quia licet & ipsa nobis opportunitas portitorum propter frequentiam debeat esse votiua, necesse tamen est, vt illa sollicitudo præcellat, quæ se appetitu proprio, sine interuentu alienæ necessitatis insinuat. Huius obsequij me obnoxium sciens, intercludi redhibitionem iustam iniusto obstaculi præpedientis obice iam dudum tacitus ingemiscebam. Peruenerat quippe, non ad notitiam tantummodò, sed ad mœstitiā nostram, dispositi fumus incendij, quod sanctam ac simplicem innocentiam vestram, velut de effœtis cineribus, coniuratio procellosa ventis mendacibus sufflans, in cassum mouere tentauerat. Ob quam causam verebamur anxietatis vestræ sarcinam voto libaminis aggrauare, & mœroris augmentum pro consolatione transmittere. Sub huius ergo ambiguitatis nubilo confusa expectatione pendentibus, litteras vestras, serenitatis pristinæ, pietatis expertæ, inopinanti mihi Deus obtulit. Recognoui illic, qua satis delectatus sum, manum vestram, qua plùs,

paternam declamationem, qua maximè, hereditariam benignitatem. Scripsistis igitur, Christo præstante, iam reduces, omnia tuta esse, circáque vos dignationem domni regis Alarici illæsam & pristinam permanere. Quanquam ego censeam, quòd post quamcumque nutationem, gratia talium personarum ita sine augmento non redditur, sicut sine periculo non finitur. Volunt enim quasi satisfacere innocentiæ lacessitæ, túmque eligunt credidisse cùm cernunt: & sic eis conscientia nostra sufficit, si scientia sua testis accedit. Ego tamen nuntio vestræ immo nostræ securitatis accepto, ecce Deo teste loquor, in lacrymas mixtas lætitiæ præteritorum recordatione prorupi. Animum namque, vt ait vester poëta, subiit cari genitoris imago, vt memoria retractaui, vsque ad nostras quamlibet dispari professione personas, quandam parentum communium sortem parilitate laborum inuidia exequente perduci. Illa tamen in Dei nomine etiam nobis suppetit, quæ illis consolatio fuit. quòd toto æmulorum nisu, toto circumlatrantis vndique liuoris dente tentata, quotiescumque appeti visa est, criminationi subiacuit familia nostra, non crimini. Quoniam si vos à patre vestro Archadio didicistis, virum sæculo militantem minùs inter arma quàm inter obloquia periclitari, nec ego parum exempli à Sidonio meo, quem patrem vocare non audeo, quantum clericus perpeti possit assumo. Quocirca illud diuinitas tribuat, vt nobis quàm nouum non est talia obici, tam nos nulla nouitas meritò faciat ac-

Æneid. 2.

Digitized by Google

cusari. Sed desistat nunc lætitiæ tempore amaritudinis ex opportunitate sermo perstrictus: quin potiùs ineptia vacantis audaciæ vnde rideatis exhibeat. Ante aliquot menses datas ad amicum quendam communem magnificentiæ vestræ litteras vidi, quibus salutatione præfata, in epistolæ declamantes parte succidua, scribebatis placuisse vobis libellos, quos inter occupationes seria & magis necessaria conscribendi, nihilominus tamen de spiritalis historiæ gestis etiam lege poëmatis lusi. Hîc nunc nihil falsò, nihil assentatoriè me loqui, coram sinceritate vestra imprecor testem Deum, tantum me tuo iudicio delectatum, veluti si auribus domni mei patris tui meditata confessus, cuiuscumque laudis momento sub censore donarer. Primùm namque gaudebam, quòd sensum vestrum huic liberiùs quàm alteri pandebatis. Deinde quòd agnoui, vos aliquod bonum de conatu fraterni operis non minus velle quàm credere: certè meritis dictionis non quantum volebatis inuentis, supplere vos voto quod non poteratis implere iudicio. Libellum tamen amicus, qui vt puto ad vos peruenire fecit, non de librarij, sed adhuc ex notarij manu, adeò mihi inemendatum crudúmque præripuit, vt non facilè denotes, auctoris magis scriptorísve vitiis irascaris. Quapropter opusculum ipsum in membranis redactum, nec adhuc quanta volueram correctione politum, ne moram desiderio meo facerem, celeriter destinaui. Si reuera non solùm amantibus, sed & iudicantibus vobis placet, quoniam apud

extraneos fortè non deerit, quem audacis conatus tangat inuidiâ, abundè mihi sufficit, vt vos quod cupio sentiatis. quia sicut non minus ad meam, quàm vestram gloriam peruenit, communis Sollij opus illustrare: ita vobis, fauente Christo, militari actu magis magísque florentibus, si in minimis subtiliùs aliquid dignum lectione confecerit, etiam sine me quodcumque Archadium non puderet.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Apollinari.

COMMVNI quidem sed veraci sermone vulgatum est, quòd sese mutuæ dilectionis intuitu concordantium cernunt motus animorum. Patet namque, tam vnam nobis sollicitudinem nostrî esse, vt litteris, quas harum portitor filius meus attulit, antè si benè metiamini responderem, quàm venirent. Nam in pagina famulatus, quam per meos ex causa direxeram, & gaudium de vestra prosperitate conceptum plùs affectionibus quàm sermonibus exhalaui, & necessitatem nostram patrúmque communium, mixta lacrymis exultatione perstrinxi. De cetero autem, tribuat diuina miseratio, quæ spem reparandæ prosapiæ in personæ vestræ honore constituit, & securæ posteritatis nostræ te vno genitore etiam nos patres esse concessit, vt calcatis iugiter, prosperante successu, inimicorum coniuratione & perfidorum liuore, primus victoriæ vestræ gradus sit, integritatem in conscientia re- XLVI.

Digitized by Google

ponere, ſecundus cùm diſcutitur in audientia comprobare, tertius criminantibus poſt ſententiam peperciſſe. Torqueatur animus etiam pro indulgentia ſibi collata hoſtis oppreſſi, & duplici noſtro bono, ſupplicio ſuo, cùm vos gemuerit non poſſe decipi, doleat poſſe miſereri. Sic poteſtati veſtræ ad hoc tantùm redditus ne periret, dum oblatæ vltro veniæ amarus iraſcitur, vitæ quodammodo ſuæ inuidere cogatur. De reliquo, domine ſemper piiſſime frater, cura pectoris mei, pompa generis tui, fer paulisper trepidãtem fraternæ admonitionis ineptiam. Cauete attentè à malis, & linguarum mordacium dolis ſibilantibus, blandimenta venenáque machinantibus, doctiùs poſt experimenta non credite. Nec minus vos ſollertia faciat cautos, quàm innocentia præſtat ſecuros. Siquidem intercluſo probis explorandi nocendíque aditu, vel ob hoc gratiùs debetis debellandis eorum conatibus laborare, quòd vltionem diuino iudicio reſeruantes, debellatis ſemper ſtatuiſtis ignoſcere. Quamquam, vt ſuprà iam faſſus ſum, non ex toto impunitus abeat quem gloria laceſſiſtis.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illuſtri Heraclio.

XLVII. DVM inceſſabilis de amicorum fide ac ſalute cura mihi eſt, nuper proſperitatis veſtræ inter prima ſollicitus agnoui, quod cùm familiari catholico Epiſcopus tacere non debeam: fructum tamen in vobis mercedis ta-

Digitized by Google

liter acquisitæ, non tam verbis valeo exaggerare, quàm gaudiis. Nam nisi vos à præconio vestro maturitate senatoria temperatissimi pudoris fræna cohiberent, effectum certaminis gloriosi ipsa forsitan lingua dignè laudaret apud proprios, quæ mirabiliter conuincit aduersos. Habuistis igitur, vt audio, cum rege tractatum, de quo, quantum comperi, quia non se ducebant lenibus, transistis ad prælium. Discussus est nutu diuino, qui cælis dudum notus, iam & hominibus appareret religionis assertor. Os sæcularis eloquentiæ pompis assuetum, & fluentis exundantibus Romuleæ profunditatis irriguo, alacritate debita missam sibi de supernis materiam dignæ disputationis arripuit: & facundiam, quæ cùm interfuit, aut describendi mundi iucunditatibus, aut regalium triumphorum præconiis patrocinabatur, vbi primùm melior pars poposcit, adstruendæ veritati seruire non puduit. Itaque sicut aliàs laudando regem reddidistis Cæsari quod Cæsaris erat, ita hîc vt redderetis Deo quæ Dei sunt, nec Cæsari pepercistis. Quapropter habet hîc in vobis, etsi non sequitur, potestas regia quod miretur, quæ se aliquoties declamantibus vobis, nunc euidentiùs sentit ornatam. Siquidem nescire vos assentationis illecebram, cùm res admonuit, etiam resistendo monstrastis. Illos igitur denotet sapientia potestatum, facilè humanis fidem posse mutare, quos diuinis vident terrena præponere. Ceterùm cognosci in promptu est, custodem primarum partium etiam quæ sunt residua seruaturum. Hæc igi-

Digitized by Google

tur dicta sunt cùm de sæculari parte tractamus. Si verò ad sacerdotum causam venitur, quorum adhuc non augetis scholam, sustinetis iniuriam, atque ornandam contubernio priùs informatis exemplo, quis horum vos, quis inquam nesciat, ad certamen huius spiritalis palæstræ, non rudes aut ignaros legis, sed sub longo salutarium meditationum gymnasio peruenisse? Quocirca nouum sit aliis, vos necessitatem belli huius à perfectione virtutis ordiri. ego autem, in cuius animo caritatis arcem tenetis, iam dudum incunctanter agnoueram, ad catholicos sensus intuendos per studiũ, tuendósque per verbum, probato in vobis deuotionis ardori non tam desideria deesse, quàm tempora. Quapropter famulatu salutationis oblato, pastu, quo mentem vestram ieiuno corpore satiastis, significans etiam me refectum, vnde paucula hæc saturitatis meæ gratulatio eructat, Deum quod restat exposco, vt cui prædicatoris officium iam imposuit, honorem subiungat, & quod exercetur actu, ostendatur & habitu: nec docilem sed doctum, nec discentem sed doctorem cathedra suscipiat. In qua, velut triumphatore conspicuo sertis gloriæ victricis euincto; inter acclamantum gaudio consonas voces, quantus in clypeum assurges, etiam nolens adstipuletur hostis expertus, nunquam inuenturus quod de qualitate meriti contradicat, sed habiturus semper de prælij inæqualitate quod timeat.

Digitized by Google

Rescriptvm Viri Illvstris Heraclij.

Vtinam mihi ſubinde contingat, vt alloquij veſtri fœcunditate augear, eruditione corroborer. Duplicis ſiquidem gloriæ fructus tali ſuccedit euentu, dum & fides tepore marcida feruentis hortaminis caleſcit affatu, & ingenium naturali paupertate ieiunum perſpicui cultoris ope diteſcit. Vnde ſi dignamini, comitante ſalutationis officio, maximas gratias referre præſumo, quòd reſponſio mea apud Principem habita, & ad vos vt indicaſtis rumore perlata, competens iudicium, non ex meo ore, ſed ex veſtro amore promeruit. Quamquam præcellentiſſimus princeps, cùm ſit ad inueniendum igneus, profluus ad dicendum, ita ſenſus ſcrutatur humanos, vt ſemper conuentibus mitiſſimo pareat auditu: tamen laboris mei ſeriem amputato æquore prolixitatis inſinuo. Laborem inquam dico, quia procellas inopinatis flatibus irruentes imperitus nauta vix ſuſtinet. Ergo cùm, Dei beneficio, tandem ceſſante tædio, tranquillitas publica rediſſet, quaſi mutatis diu caſtris deſtinatum certamen inueni. Semper enim ignauas imbelléſque perſonas petulantior conflictus aggreditur. Primùm quidem è diuerſa parte proprij luctaminis ſermo præluſit. Deinde velut ab inſidiis repentinis fuſus eſt vomitus tranſmarinus. Denique incidi in chartam vacuam, veteri obliterata, quæ ita ſe circúductis irridebat er- XLVIII.

roribus, vt ſalua reſpondentis libertate, propoſitionis prauitas exitum non haberet, & ex propriis inſtrumentis in iugulum ſuum reſiſtenti arma ſuggereret. Quid multis? pagina quæ legi cœperat ad ſilentium conferre ſe maluit: vt omnibus probabiliter innoteſcat, quàm ſit diuiſa, quàm facilis, quàm ſpernenda perſuaſio, quæ excogitatis multiplicibus argumentis diuinæ inſtructionis inopem turbare non valuit. Hæc itaque replico, vt quicquid eſt quod in cauſa Dei placeat, vobis proculdubio ſentiam adſcribendũ. Enimverò in propatulo habetur, quòd me ſic olim collocutionis veſtrę lima componit, omníſque in commune prædicationum veſtrarum cultus inuberat, vt ſedes illa, cui vos contulit cæleſte iudicium, multum adminiſtratori muneris præſtitiſſe, ſed non minùs in adminiſtrantis perſona meruiſſe videatur. Incumbe ergo orationi, domine pectoris mei, & auxilium Dei, quantum pro te tam pro omnibus, ſicut facere conſueſti, pius & peruicax tutor implora, vt fidei murus nulla oppugnatione quaſſetur. Procurandum autem eſt, vt filios alumnóſque tuos vulgata indeſinenter caſtigatione tuearis, & validiſſimis doctrinę armis, ſicut legimus, tecum vincere cogas.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illuſtri Anſemundo.

XLIX. PLVRIMVM miror quòd perſona, pro qua intercedere dignamini, mihi Lugduni poſito ſola negaret crimen, quod vniuerſitas

Digitized by Google

conclamabat, & pòst ad hoc resipiscendo peruenit, vt vobis pro venia supplicaret. Quòd si simpliciter petit, constat hominem etiam reatus ordinem confiteri. Quocirca licet in omnibus causis, pro dignatione quam mihi impenditis, liberum non habeam aliud facere quàm iubetis: non possum tamen, quia sic vobis visum est, remissurus nisi priùs exaggerare quòd doleo. Sic enim pietas vestra, & in Ecclesia legi frequenter audiuit, in ipso adulterij malo quantos scriptura diuina gradus exprimat. Primo fornicandi lapsu peccauit, qui feminam coniugio carentem libidine inflammatus appetiit. Secundo quo peiori, qui furto super cuncta damnabili simplicis tori pudicitiam violauit. Cúmque nihil grauius hac iniuria humanus animus putet, vos conicite qualiter cælestis iustitiæ castitas moueatur, si sponsam Christo deuotam, & in sancti altaris thalamo benedictione dotatam, vt nihil ampliùs dicam, vel petulanter aspexerit. Audio tamen dicere iuuenem ipsum, non se virginem temerasse, cuius turpibus votis prior multorum carnalitas sit abusa. Quapropter, cùm reum facinoris manifesti, nisi satisfactio sua & intercessio vestra non liberet, dici non potest quantum miserum sit, pro reconciliatione sua aliorum crimina confiteri. Accuso in hac parte nostri temporis negligentiam sacerdotalem. Non nos ista perquirimus, offert se nobis inexplorata criminum magnitudo. Quis in malis socium quærat? quis in aliis maculis se inserat? Atque vtinam & ipsius vel sic se temperasset obscenitas vt la-

teret. Deinde ex duobus eligat vtrum velit. Si primus in puellam carne peccauit, adhuc expectat quod prædicit Apostolus, *Si quis tem-*
1.Cor.3. *plum Dei violauerit, disperdet illum Deus.* Si
17. autem corruptionem, quam non inchoauerat, grauauit augmento, quid excogitari turpius, quid horribilius potest, quàm vt illum nec hoc prohiberet à meretrice, propter quod solum Deus separari virum permittit à coniuge? Nec solus, si respicitis, ex hac parte commoueor. Gemunt religiosi parentes scelus admissum, & quasi perditam prolem lugentes, orbitatem in planctibus profitẽtur. Quid de matris mœstitia loquar, quam prædicti iamdudú mariti omni morte deteriùs turpis vita viduauit? Et quanquam coitu moueri solitus, tamen patiẽter hæc tulerat, filius sine pietate, maritus sine sobole, pater sine hærede. & nutritum insuper eius studio quamlibet ortum ex generosis adulteris nobile malum: sic tamen quòd in desiderati natiuitate portenti, non est augmentum prosapiæ, sed infamiæ documentum. Et quidem salua quam mihi Deus in vobis præstitit defensione, plùs culpam præfati quàm pœnitentiam pertimesco. Sed rogo ne irascatur ista dicenti. Speculator sum, tubam teneo, tacere mihi non licet. Atque vtinam peccans humano animo fuerit, cui solitum est labi per facilitatem, & per satisfactionem reuerti: ceterùm iracundia calere, tumere superbia, lasciuia fœtere taurinum est. Quocirca licet diuersas in me iterum flammas euomat, & ad Romanæ forsitan Ecclesiæ audientiam vocet, & si adhuc placet, etiam

Digitized by Google

filios habere me dicat, nec minas suas assentatione placabo, nec fatigationes itinerum verebor, qui ciuicis criminibus in patria plus fatigor, nec multos filios habere me negabo, qui vnum ex eis peperisse iam doleo. Et quidẽ mihi hæc paucula error extorsit. Sed vos, quibus summæ potestatis priuilegio maior facultas suppetit castigandi, hominem violenter arguite. Conciliationem illi meam, quia ita præcipitis, indicate: méque, ne malum hoc vel mandatis aut nuntiis renouetur, curaturũ esse prædicite: vt ei, si non corrigendo per voluntatem, certè vel per custodiam reprimendo, saltem facultas culpæ possit erui, si pœnitentiæ salubritas non possit persuaderi.

Avitvs Viennensis Episcopvs viro illustri Messiano.

Maximvs desiderio nostro cumulus optata gaudiorum vbertate confertur, si magnificum vestrę pietatis statum florenti prosperitate pollentem auida sollicitudinis nostræ vota cognouerint: quia hoc profectibus nostris compendio indubiæ felicitatis accrescit, quicquid eminentiæ vestræ cælestium beneficiorum pietas diffusa contulerit. Nam in eo metimur felicibus incrementis nostrorum propagationẽ successuum, in quo actionis vestræ crescit sine fine suffragium. Quapropter honorificum salue persoluens, rogo quòd si, vt cupimus, felicia erga vos cuncta geruntur, magnitudo vestra occurrentis paginæ elocutione perdoceat. L.

Digitized by Google

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Viuentiolo Rhetori.

LI. AVDIVI quòd in Homilia, qua nuper ad populum Lugdunensem in dedicatione Basilicæ videor concionatus, barbarismum me incurrisse dicatis: palàm scilicet castigantes, quòd publica oratione peccauerim. Fateor istud potuisse contingere: præsertim mihi, cui si qua in annis viridioribus fuerunt studia litterarum, omnia fert ætas. Ambieram tamen hoc ipsum à vobis coràm positus audire, etsi iam sciendi in me facultas minuitur. Sed quia vos absentes dicere comperi, quanquam absens respondere curaui. Igitur culpasse vos ferunt, quòd POTITVR media longa syllaba dixerim; Virgilium in hoc verbo scilicet non secutus, qui syllaba ipsa correpta vsus est di-
Æn.3. cens *vi potitur*. Sed istud remissibile est poëmatis necessitate, quod in opere suo sæpè inuenimus Virgilium præsumpsisse: vt scilicet metri legem, sicubi opus est, barbarismo contentus expediat, & syllabarum naturam certis quibusque locis artem minimè secutus inuertat.
Æn.7. quale est illud, *Non erimus regno indecores*, vel
Æn.8. *Feruere Leucatem*, vel illud, *Namque vt supre-*
Æn.6. *mam falsa inter gaudia noctem Egerimus*. Nullus litteratorũ inficias ierit, productas naturaliter penultimas syllabas ab oratore ponendas. Virgilius vsus licentia poëtarum, secundum ea quæ suprà diximus, corripiens mediam syllabam præsumpsit, id est POTITVR. Quod ver-

verbum, ſequeſtrata pauliſper poëtica libertate, artis potiùs lege tractemus. Commune verbum, tempore præſenti, numero ſingulari, perſonæ primæ potior, ſecundæ perſonæ longa media potiris: reſtat nunc perſonæ tertiæ, id eſt potitur, ſimiliter longa ſit neceſſe. Sicut dicimus, ſortior, ſortiris, ſortitur: ſic tempore præterito perfecto, primæ, ſecundæ, tertiæ perſonæ, potitus ſum, es, eſt: ſic imperatiuo modo, tempore præſenti, ad ſecundam perſonam potire, ſicut ſortire. Similiter optatiuo modo, tempore præſenti & præterito imperfecto, ſub totis tribus perſonis, æquè ſyllaba producta, vtinam potirer, potireris, potiretur. Ceterum ſi tertiæ perſonæ vt potitur breuem ponas, idem facere cogeris & ſecundæ, vt potiris dicas. quod vtique ab omni exemplo atque vſu integritas Latinitatis excludit. Ecce verbum, pro quo à vobis reprehenſus fueram, de qua audeo ratione mutuari. Nunc autem, honorificum ſalue perſoluens, impenſis precibus quæſo, vt quia ego amicitiæ iure quid mihi videretur ſtylo paginæ liberioris expreſſi, vos quoque ad vicem, ſublato vt ſuprà dictum eſt Virgilianæ auctoritatis exemplo, quem vel ob hoc in barbariſmorum vſurpatione non debemus conſequi, licet idem Virgilius potitus vel potiti productè poſuerit, ſicut eſt illud *auróque potiti*, vos mihi rationem, quam ſequi debeam, reſcripto exponente tradatis. Aut ſi certè ſciſcitantem teſtimonij cuiuſcumque eligitis docere compendio, ſpero vt de priſcis magis oratoribus, quos diſcipulis meritò traditis, perquiſi- Æn. 6.

tum diligentiùs repertúmque pandatis. quòd ſine argumento artis, nec oratorio, inuenietur pater & communis filius, quorum ingenia mallem præſenti tempore vt primus quàm ſolus imbueris, hoc vno tantùm vitio eſſe contentus. Qui tamen ex illo quo profluitis vberi fonte doctrinæ iam nunc inter initia ſua non minùs quàm litteras bibant, quòd amicum attrahere magis ſtudiis quàm detrahere, & oratorem eloqui potiùs quàm obloqui decet.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Viuentiolo Epiſcopo.

LII. FESTIVITATI ſanctæ cumulus, quam proſperè veſtra interceſſione tranſegimus, caritatis apicibus quos direxiſtis accreuit: & ob id multipliciter reddidit lætiores, quòd Eccleſiam, quæ vbique vna eſt, vnitas complectitur gaudiorum. Tribuat Chriſtus, vt ſicut anno præſenti deſideria noſtra felicibus compleſtis indiciis: ita quoque tempore ſecuturo viſitationem ſemper optandam Viennenſi Eccleſiæ conferatis.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Gemello Epiſcopo.

LIII. LITTERAS beatitudinis veſtræ, quas diuturnitas temporis fecerat deſiderabiles, vicina feſtiuitas reddidit gratiores, quam in Dei nomine proſperè celebrauimus, & à vobis commodè tranſactam eſſe gaudemus. Orate

illud ſemper Eccleſiæ catholicæ Sanctorum ſuffragio prouenire, quod diuinitas regulæ nouit ac paci ſalua in omnibus fraternitatis caritate congruere.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Apollinari Epiſcopo.

POST ſancta dominicæ Natiuitatis officia, quibus ægerrimus & verè pluſquam feſſus interfui, quod mihi poſt Deum primum ac ſingulare eſt, nuntium veſtrum expecto. quem ſi meruero ſumere, quæcumque illa qua dignus ſum fuit, vt ego confido temperabitur, vt vos meremini detergetur aſperitas. LIV.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Victorio Epiſcopo.

PROSPERA Deo propitio feſtiuitatis exordia, quia obtinueratis ſuffragio, viſitaſtis affectu. Nam dum & curam patri ſolito geritis, & de incolumitate veſtra quæ votis conueniant nuntiatis, pariter quod gaudemus offertis, & quod debemus exigitis. Tribuat Chriſtus huius ipſius pietatis ac dignationis veſtræ vberem commeatum, in quo à vobis munere magiſterij geminati, & per ſollicitudinis beneficium confortentur ſenes veſtri, & per caritatis exemplum poſteri doceantur. LV.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Claudio Episcopo.

LVI. PRo consuetudine desideria nostra votiuis indiciis pietatis studio cumulatis: quorum visitatione suscepta, Natiuitatis dominicæ nobis festa prosperitatis vestræ geminantur augmento. Pro qua gratia, quam erga nos beatitudo vestra assidua dignatione multiplicat, præsentiam vestram succedentium annorum numerositate diuinitas propitiata longæuitet.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Gregorio Episcopo.

LVII. MAGNÆ quidem & nimis admirandæ sunt deliciæ quas misistis, copia, tempore, dignitate: sed tamen affectui, pietati, sollicitudini non æquantur. Per quæ probatur, non tam dignatio vestra nobis quàm præsentia defuisse. Expedita est suffragiorum vestrorum prosperitate festiuitas: cui quantum accessit corporalium, tantum à consuetudine spiritalium defuit epularum. quas mihi Deus si in futuro tribuit commeatu, sicut nunc per vos transmittere, ita tunc vobiscum exhibere dignetur.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Viuentiolo Episcopo.

LVIII. NIsi frequenter vota communia peccatorum impedirentur obiectu, iussioni

consuetudinariæ caritatis solito volueram parere seruitio. Nam cùm festiuitati vobísque occurrere duplicis compendij res fuisset, videtis ad meî solius pertinere dispendium, quòd nequeo implere præceptum. Ita namque apud nos per momenta singula potestatum speratur aduentus, vt nisi illis venientibus præsens esse curauero, ab eis qui solent in nobis etiam leuiora culpare, quālibet simplex abscessus meus, non solùm negligentiæ, sed etiam contumaciæ deputetur. Quapropter, communi necessitate perspecta, impossibilitati meæ clementer ignoscite, & vt desideriis nostris, si non iugiter, vel interdum satisfacere possimus orate.

VIVENTIOLVS AVITO EPISCOPO.

AD similitudinem diuinæ benignitatis deliberatio vestra cultorum suorum petitionibus temperetur, vt in sollemnitate sancti Iusti plebeculam suam Apostolatus vestri visitatio benedicat. LIX.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Viuentiolo Episcopo.

AD firmitatem promissionis diuinæ, sit quod anteà concessistis Est Est, quod posteà repetistis Non, non. quia si benè occupatione præsentium qualitas pertractatur, conditionem inter vos habitam, etiamsi tunc non debuisset interseri, modò specialiter decerет impleri. LX.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Constantio Episcopo.

LXI. LITTERAS sanctitatis tuæ in Pascha quidem sed non paschales accepi. nihil vtique de caritate aut sollicitudine præferentes: sed quibus iubebas, vt fratrem & consacerdotem nostrum Candidianum, quem ego quasi peculiarem commendaueram, non solùm ad clericorum, verùm etiam ad laicorum audientiam destinarem, à quibus constat diaconum eius pro ciuili causa seruili custodiæ mancipatum. Et ideò, si censetis omnia de clericis vestris laicorum testimonio credenda, rescribite. Consequens erit, vt dum sæcularium notitiam ex omnibus quæ in rumorem veniunt consulamus, clericorum libertatem prodamus. Illud tamen quasi amor tuus suggerere ac monere præsumo, ne propter leues causas, & non ad Deum sed ad sæculum pertinentes, ne laici quidem, non dicam clerici, sancta communione priuentur. quia nescit cuius dignitatis sit ipsa communio, qui non eam, omni animositate seposita, & cum magno dolore suspendit, & cum maxima festinatione restituit.

APOLLINARIS EPISCOPVS Auito Episcopo.

LXII. COGITANS atque pertractans, inofficiositatem vestram qua vltione percellerem, nil dignius iudicaui, quàm si declinata iniuria

nihil ſegniùs intentarem. Ne quam igitur in poſterum vereamini, qui cernitis præſentem noxam protinus expiari.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Apollinari Epiſcopo.

NE feſtiuitati occurrerem, neceſſitas obſtitit: vt mihi feſtiuitas occurreret, humanitas procurauit. Scribitis ergo indeuotionem meam marinis vos copiis luiſſe. Dignum ſcilicet genus ſupplicij, quod me faciat * * * * cum deſiderio gulæ conflictum. Satis vobis præſentari cuperem, ſi non taliter puniretis abſentes. Vtinam cenſuræ veſtræ in contumace pœna non deſinat. Nihil magis timeo, quàm quod me iubetis in poſterum nil vereri. Indulgentiam illi qui rogauerit date, cui auari eſſe volueritis ignoſcite. Ceterùm me, qualitatem diſtrictionis expertum, offenſam magis veſtram conſtat deſiderare, quàm veniam. De cetero, orationibus veſtris tribuat Deus noſter, vt qui feſtiuitati huius præſentis anni officiis magis quàm deliciis abfui, in tempore futuro veſtris me orationibus affectu non ſimili præſentetis, & cùm rediero, ſeueritate ſimili abſentaſſe credatis. Octo paluſtres quis * quia ſe duo paria ſolearum, quæ dentibus maceretis, aliquatenus commotus, non tamen ex integro malum pro malo reddens direxi. LXIII.

Digitized by Google

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Viuentiolo Episcopo.

LXIV. SERVATIS dulcedinis morem, immò vt veriùs dicatur augetis. Refecistis sollicitudinem nostram de vobis prospera nuntiando: visitastis festiuitatem de nobis quæ optabatis agnoscere cupiendo. Inter has tamen multiplices epulas animorum, etiam corporalibus quoque deliciis ornastis & mensam, qui spiritalibus paueratis Ecclesiam. Quapropter impar ad gratias conuertor ad preces, diuinam misericordiam rogans, vt caritas, cuius profectum studio asseritis, vobis ad præmium, mihi ad gaudium, cunctis proficiat ad exemplum.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Maximo Episcopo.

LXV. QVANTVM ad infernum spectat & finem, aliquantulis corpusculi viribus vigeo, anxius tamen, quòd de domno filio vestro, vel absolutione colloquij nil agnosco, quòd nec eo loci fuerim vt agnoscere potuissem. Nam monasteriis Grenencensibus occupatus, aliquandiu iam habitaculo ciuitatis abfueram. Siquidem deliciæ, quas dignatione solita direxistis, in itinere me & adhuc ab vrbe remotiùs positum repererunt. Quásque, quod multipliciter mirum, seruus vester Leonianus, multùm gemens, minimùm sumens, auido quidem sed vacuo ventre transmisit. Putasses eulogias

vestras tenaci coruorum rostro ad Eliæ pastum baiulis vnguibus exhiberi. Adeo ab insultatione mea in vos iustitiis exercenda, misit esuriens, quod vorare non potuit concupiscens. Vellem nunc scire quid prosit quòd gulæ peculiaris famuli sic studetis, cui ne mihi datas à Deo vobísque epulas de ore vel manibus raperet, optabilis absentādi causa me rapit. Ceterùm de recentibus, quia præcipitis, & meas partes cedo, & multiplices suas. Vtatur paterarum capacitate procapis: atterat labris phialas, quas circumdet pitaciorum densitate pro circulis. Nam curabo ego quoque, quod Deum velle cognosco, quocum simile aliquid de vestra benedictione eruero, ad multiplicandas recentes gulæ calenti, si non excogitatur modus in calicibus, ponatur in piscibus.

3.Reg. 17.6.

Avitvs Viennensis Episcopvs Victorio Episcopo.

LXVI.

FActvm quod litteris indicastis, leui ad me ante affatum vestrum rumore peruenerat. Cuius per sanctum Archidiam acerbitate comperta, si credere dignamini, non minùs quàm vos dolorem vestræ commotionis ingemui. Siquidem satis grauis exempli est, vt nunc sacerdotalis ordinatio à populis regenda dicatur: cùm idcirco tantùm in consecrandis Episcopis plebibus seruetur electio, vt assiduitas constitutionis velut per quoddam mandatum electis liceat legere quod videtur. Non autem vos pro nouo debetis accipere, quid tribulan-

dis nobis valeat comminisci clericalis nequitia, fulta subsidio insolentiæ sæcularis. Puto sanè districtioni Ecclesiasticæ filij vestri experi debere consensum, propter illos quorum abusioni consuetudinariæ parum de excommunicationibus curare decretum est. Litteras quoque, quas ad presbyterum illicita præsumentem non minus piè quàm regulariter direxistis, inspexi. in quibus verè plus quàm persona meruit patientiæ reseruastis. Quapropter, licet satis diabolo in tam horribili rebellione licuerit, vos tamen sine aliqua animi perturbatione Dei ac vestram iniuriam castigate. Et ne quid in posterum similis ausus arripiat, impensa districtione perspicite.

Avitvs Viennensis Episcopvs Domno Sigismundo.

LXVII. DVM alij sanctis ac serenis præsentiæ vestræ epulantur, ego sterilitatem desiderij mei sustento magis pauperis officij tenuitate quàm ratione. Vnde post festiuitatem, cunctis quidem semper amabilem, sed nunc Cabilonensibus singularem, famulæ sollicitudinis litteras destinaui. Quæ si quantulamcumque particulam laudum vestrarum niterentur attingere, nec hoc quidem sufficienter excolerent, quòd eas vel humilitati meæ licet porrigere, vel dignationi vestræ sumere libet. Coniciens ergo de tantorum lætitia multipliciter vos Deo propitio lætos, peto Paschales nobis dies felici reditu faciatis. quia cùm in absentia vestra

quædam nobis Quadragesimæ perduret austeritas, omnibus catholicis principem Christianum, peculiari seruulo piissimum domnum, etiam per sollennitatem vidisse sollenne est.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigismundo.

CELEBRAVIMVS vobiscum, diuinitate propitia, vobiscum inquam, non loco sed animo, pauperculi Viennenses vestri Paschale festiuum. Si autem interrogetis & qualiter: quia vicinum quenquam, quia adesse faciliùs poterat, plus doleat defuisse. Nec tamen, cùm ista deflemus, discrepare nos à vestra voluntate dicatis. Iam dudum ab illo, sanctè credimus, affectus illic cohibet, non hinc despectus excludit. Vnam in vtraque ciuitate vestra Ecclesiam perinde diligitis: sed pio patri, in quantum expedit, donec vos ad quamlibet sequi consentiat, adhæretis. Vnde sicut iussum est, primùm Deo de sollennitate, tum quod debetur soluimus Cæsari. Vos de lætitia vestra & incolumitate sollicitis, licet Cæsares sitis, quod domnis exigitis, reddite pietati. LXVIII.

EPISTOLA AB AVITO VIENNENSI Episcopo dictata, sub nomine Sigismundi, ad Imperatorem.

SI deuotionem nostram, qua vobis animo militamus, etiam corporaliter præsentari obex temporum regionúmque non patitur, LXIX.

quod tamen habemus in votis, exerere tentamus officiis. Credimus enim toties coram sacris gloriæ vestræ obtutibus intromitti, quoties sollicitudinis debitum studio paginæ famulantis offerimus. Nam licet mundum latere nequeat vestra prosperitas, & orbem suum radiis perspicuæ claritatis illustret: dulce tamen est, si hi, quos militiæ fascibus, & peculiaris gratiæ pietate sustollitis, quos in extremis terrarum partibus aulæ pollentis contubernio, & veneranda Romani nominis participatione ditatis, specialiter gaudia vestræ perennitatis agnoscant, quæ generaliter cunctis fama concelebrat. Ornat quippe imperij vestri amplitudinem longinquitas subiectorum, & diffusionem reipublicæ vestræ asserit quòd remotiùs possidemur. Vnde suscipite propitij cum obsequio portitorem. Et quanquam vniuersis expetentibus ad honoris apicem sufficiat, si vos merentur aspicere, & nos tamen insinuēt quos præsumpsimus cōmendare. Quorum etiam carorum familiariúmque personas, hoc intercurrendi commercio nobis quoque profore iudicantes, desiderij prosiliente compendio in his quos destinamus occurrimus. Illud super omnia deprecantes, vt quia dignatio celsitudinis vestræ obliuisci non potest beneficia sua, pro gratiarum actione qua fungimur, quamprimùm serenissimi oris responsa mereamur.

Digitized by Google

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigiſmundo.

PRÆSENTIA domni patris gloriæ veſtræ biduana occupatione detentus aliquatenus portitorem tardiùs ordinaui, per quem annuum de ſancti Vincentij ſollennitate ſeruitium conſuetudinariæ ſollicitudinis cura dependerem: & inter actiones, quibus veſter pro ſalute noſtra labor inuigilat, debitus ſemper animus cultum meritæ deuotionis offerret. Sufficit ergo ad conſolationem deſiderij mei, ſi omnium noſtrûm ſanitas in veſtra poſt Deum proſperitate conſiſtit. Ceterùm non abſque ſcrupulo poteſt accipi, quòd de Sapaudia itineribus exquiſitis videmur ad prouinciã præteriri. LXX.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illuſtri Anſemundo.

TANTVM ſeruulus veſter domni noſtri recenſet, quantum ſentio. nondum planè deterſa inæqualitate, attentos reddit & anxios. vt pro contemplatione pietatis illius, quam feſtis ſpecialiùs optare conſueuimus, ſufficere nobis commoditatem veſtram pro omni ſollennium iucunditate credamus. Vnde ſeruans poſt cultum Natalis dominici ſolitæ ſollicitudinis ſeruitutem, tota noſſe vos voti ambitione deſidero, ſi decus commune, quod Viennenſis Eccleſiola præſenti vice non meruit, vel Lugdunenſium populorũ gaudia duplicauit. Nam LXXI.

si vos, Christo fauente, aut ad Ecclesiam potuisse procedere, aut deuotionem consuetudinariam rescripseritis implesse, participes redditi lætitiæ vicinorum, epulaturos nos profitemur auditu, si illos, quibus præsentia vestra donata est, refectos cognouerimus intuitu.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Ansemundo.

LXXII. CVM peculiarium vernularum absentando suspenditis vota, facitis nos non ad plenum consequi vel nuntiare votiua. Festis ergo Natalis Domini, in quantum sine vobis potuit, sollenniter celebratis, prosperitatem piissimi Domni nostri, quam iusto desiderio optaueramus videre, tam dignabili alloquio præstolamur agnoscere. Illam plebem refecistis gaudio, istam ditate rescripto. quam per me vester illustret affectus, donec vobis eius seruitium meus præsentet occursus.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Valeriano.

LXXIII. CONSVETVDINEM sollicitudinis suæ pietas vestra custodit, nos dignatione pariter ac litteris visitãdo. Addidistis sollennitati, quam gaudenter Deo præstante suscepimus, & quod spectabatur in votiua cultus consummatione supplestis. Mihi autem de lætitia vestra, in quantum eam cognouero, gratulanti non minus dulce est, post longum tempus absentiæ

prospetè vos rediſſe, quàm feſta Paſchalia cum exultatione tranſigere.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illuſtri Caertio.

AD Domnum communem litterarum ſeruitio deſtinato, etiã deuinctæ mihi ſublimitati veſtræ officia ſemper debenda perſoluo: ſuadens, immo quia tantùm obduruiſtis & ſupplicans, vt ſtomachos multis Saxoniæ deliciis nauſiantes tandem parcioribus iatriæ veſtræ ieiuniis atteratis. Quòd ſi adeo neſcitis deſiderij viciſſitudinem repenſare, vt nondum vobis videatur abſentia veſtra ſufficere, iniuria coactus hoc opto, méque baculo huius imprecationis vlciſcor, vt mutentur præſentiæ vices, & quod Vienna abundat Cabilonis obtineat. Vt ſi hîc non habemus quod debeat expeti, illic mittamus quod libeat declinari. Et quia quod dico in via eſt, ſi adhuc in loco retardatis, excipite: ſi iam redire diſponitis, prætetite. LXXIV.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illuſtri Helladio.

CVM ad officium veſtræ magnitudini deferendum perpetua ſemper cauſa ſuppetat caritatis, & ſpecialem deuotionis obſeruantiam iure debeam obnixæ impenſiùs pietati: nunc tamen deſideratam mihi neceſſitatem ratio feſtiuitatis indixit, vt affectui veſtro vel litterarum præſentarer officio, qui cuperem & LXXV.

Digitized by Google

occursu. Idcirco reuerentia supplicans debita, quàm ex voto festa celebraueritis inquiro, Redemptoris nostri inexhaustam deprecans largitatem, vt vsque ad ætatem centenariam sua protectione vos prouehat, & ad ornatum nostrum, sicut hactenus fecit, bonis omnibus remuneratos attollat.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Riconi.

LXXVI. POST festiuitatem, in qua de præsentia vel incolumitate Domni nostri vota vestra & merita claruerunt, paginis ad ipsum officiis destinatis, iure vobis peculiaribus pectoris mei etiam præsentium litterarum famulatus offertur. per quem nos inter tantos, vt fieri potuit, rerum rumores Pascha prosperè transegisse significo. sic mihi iudicans eius plenitudinem diuini muneris beneficiis prouenturam, si vestri quoque colloquij dignationem cum simili prosperitatis agnitione meruero.

EPISTOLA AB AVITO VIENNENSI Episcopo dictata, sub nomine Leoniani Archidiaconi, ad virum spectabilem Sapaudum.

LXXVII. LICET pompam conuiuij principalis, marinis deliciis terrestribúsque fulgentem, luculento sermone descripseris, incunctanter tamen declarare tuum amorem consuetum est.

Secu-

Digitized by Google

Securus enim taliter recitas, postquam datam tibi materiam non versibus sed dentibus expedisti: cùm in vno prandio, quod vix duorum burdonum terga detulerāt, vnus venter inclusit: cùm in pransu negligens crimen, aluum nimietate concretam pectinibus pexuisti. Quod licet ad insultandum mihi exaggerasse te pateat, ego tamen constanter affirmo, nullum similem nostrî, seu esuriat ille, seu comedat, beatum meritò nuncupari. Nam vt de primo quod exposuisti ferculo colloquamur, paruum tibi pœnæ genus putabas afflictum, quòd appetitum interioribus inhiantem deuorabili tegmine pauus isicio conclusus exclusit, & trepidans accensis faucibus gula aliquantula temporis mora sub docti incisoris pependit arbitrio. Sícque factum est, vt bibendo cibos, pocula ruminando, primam prandij partem esuriens querelis, mediam comedens rapinis, vltimam satur lacrymis exegeris. Nec tibi dixerim profuisse quòd defui. Vel id nobis, quantum tibi superfuit, omnibus satisfecit. Nam cùm tu in tanta conuiuij beatitudine deliciatus maximè, tardissimè satiatus, vix te possis probare felicem, quid de me misero censeas interrogare præsumo, qui à regalis mensæ abundantia non permittor, & in Ecclesiastica frugalitate non saturor. qui sub honoris nomine custodiæ mancipatus, quasi ad primam vocatus & à meliore prohibitus, ne possim fugere iacere compellor. impleor oleribus, & inflor napis: abundo leguminibus, sed quæ tellus non pontus emisit. Inter hæc qualia fuerint bonæ me-

moriæ quondam ostrea nec recordor. Si modicum quid vasculo vno minimo semipleno vini pallentis apponitur, & hîc modus vel regula custoditur. Iam de cibis taceo: in accipiendis recentibus maior est pœna. musta deposcens, aut inediam patior, aut aliquid rapuisse confingor. summa importunitate perago vt tres recentes aliis plus præsumam. Ipsæ etiam pateræ, quas confictis casibus frango, quotidiana reparatione decrescunt. Quapropter laborioso in his tantùm insultare desiste: quia cùm vtrique nostrûm quotidianum fatum sit quod quisque sortitus est, tum familiaris miseriæ obliuisci potero, si epulo suo domnus noster sic adesse me iubeat, vt te deesse contingat.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Apollinari Episcopo.

LXXVIII. CONFIDO planè, nec dubito, diuino munere communem lætitiam communi præsentiæ nuntiatam. Nam quod & ad vos iam suspicor peruenisse, etiam illi qui vastare limitem dicebantur reuersi sunt. Vnde causa sollicitudinis has direxi, vt quæ ad vos postea de cuiuscumque securitatis augmento peruenerint indicetis: aut si iam ad ciuitatem liber recursus à consuetudine vos, immo potiùs ab amore obsidionis extraxit. Præterea magdaliola illa, quæ promisistis, posco vt cum obseruationis breuiculo dirigi iubeatis. Hactenus familiariter, hinc quod restat, quia iam libet, paulo hilariùs indicabo. Signatorium igitur,

Digitized by Google

quod pietas vestra non tam promittere quàm offerre dignata est, in hunc modum fieri volo. Anulò ferreo & admodum tenui, velut concurrentibus in se delphinulis concludendo, sigilli duplicis forma geminis cardinulis inseratur. Quæ vt libuerit vicissim, seu latitabunda, seu publica, obtutibus intuentum alterna vernantis lapilli vel electri pallentis fronte mutetur. Nec quidem talis electri, quale nuper, vt egomet hausi, in sancto ac sincerissimo impollutæ manus nitore sordebat, cui corruptam potiùs, quàm confectam, auri nondum fornace decocti crediderim inesse mixturam: vel illam certè, quam nuperrimè rex Getarum, secuturæ præsagam ruinæ, monetis publicis adulterium firmantem mandauerat. Sed sit eiusmodi color, quem æqualiter ac modestè, ruborem ab auro, ab argento candorem, pretiositatem ab vtroque, à ceteris rapientẽ fulgorem, artificiosa siquidem medioxima viroris commendet amœnitas. Si quæras quid insculpendum sigillo. Signum monogrammatis mei per gyrum scripti nominis legatur indicio. Medium porrò anuli, ab ea parte qua volæ clausæ vicinabitur, delphinorum, quorum superiùs capita descripsimus, caudæ tenebunt. Quibus lapisculus ob hoc ipsum quæsitus, oblongus scilicet, & acutis capitibus formatus indetur. Ecce habes quoddã tantummodo speculũ dogmatis exsequendi. Nec tamen amplitudinem elegantiæ tuæ sic ad memoratum exemplar coarcto, quasi liberum non sit addere quod videtur. Licebit porrò supercurrenti ingenio vestro

terminos præſcriptæ demandationis excedere.
In fine autem epiſtolæ, luteo operi, ſine quo tamen non tranſigetur, fæculentus ſermo depoſcit, vt artificem figulum breui tenendum eueſtigio dirigatis, qui nobis, qualibus ſtrui
* menſuris crebrati cænaculum furni, vel intra quod ſpatium foſſilis glebæ ſcrobis ſordibus ſeptæ animalium pedibus coctilis cæni glutinum lentari poſſit, inſtituat.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Apollinari Epiſcopo.

LXXIX. INNEXVS pariter ac grauatus veſtræ dignatione ſollicitudinis, magnitudine muneris, conſuetudine pietatis, qua digna vel gratiarum actione, non dicam obſequij ſedulitate, reſpondeam? Niſi fortè multipliciter inualidus eadem in hoc ſuſtenter gratia veſtra, quæ nos onerat. Concedat vos ornatui Eccleſiæ, conſolationi & refectioni noſtræ, omnipotens Deus: vt quia reuera non ſolùm vobis viuitis, per aliorum ſolatia veſtra merita cumuletis. Fecerunt quidem peccata mea non qualemcumque neceſſitatem, qua nos in die ſuſceptæ veſtræ feſtitatulæ noſtræ, corporali veſtræ pietatis præſentia fraudaremur. Sed reddidiſtis ac repræſentaſtis nobis viciſſitudinem veſtri aſpectus in lumine, oris in ſermone, tactus in opere. Spero in Dei noſtri miſericordia, quòd non meo tantùm tempore, ſed etiam ſecuturo, donum veſtræ oblationis Eccleſiola noſtra venerabitur. Quod ſicut ego dum viuo

Digitized by Google

in teſtimonium inexhauſtæ largitatis ſeruare deſidero: ita mihi Deus præſtet, vt etiam ei quem poſt me, cùm Deus iuſſerit, electio veſtra decreuerit, peculiariter auctoritas veſtra commendet.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Quintiano Epiſcopo.

DIV eſt quòd rem valde neceſſariam, & non ſine diuina inſpiratione à patribus inſtitutam, aut obliuione aut occupatione deſerimus. Sed rumpenda ſunt interdum vincula neceſſitatum, vt aliquando impleri poſſint à præceptore. Conuentus ergo, quos bis per annum à ſacerdotibus fieri ſeniorum cura decreuerat, ſi benè perpenditis, vtinam vel ſingula poſt biennia faceremus. Nam & venerabilis Papæ vrbis, nobis hanc negligentiam ſuccenſentis, mordacia mihi nonnunquam ſcripta perlata ſunt. Vnde ſupplicat per me, ſi dignamini, Eccleſia Viennenſis, poſcit intermiſſæ conſuetudinis rediuiua ſalubritas, quod hactenus infrequentatum torpuit excitari. Iuſtum eſt, quantum reor, vt conſtitutis prioribus ſub communis præſentiæ opportunitate tractatis, noſtris ſimul nobiſque, prout ordo collocutionis inuenerit, vel inſinuemus vetera, vel ſi neceſſe eſt, etiam noſtra iungamus. Idcirco cunctos ſimul poſcimus fratres, vt Deo fauente octauo Iduum Septembrium in parochia Epaonenſi adeſſe dignemini. qui locus, omnium fatigatione perpenſa, conuentui ſatis opportu- XXC. *

nus electus est: sicut & tempus, in quantum potest, ab instantia ruralis operis vacuum, liberiorem cunctis permittit excursum. quanquam Ecclesiæ potior causa intermitti quaslibet terrarum posceret actiones. Supplicamus ergo & quæsumus, testamur, obtestamur, ne quem à dispositione tam sancta obex vllius excusationis abducat, ne quem à tali caritatis vinculo nexus temporaneæ necessitatis impediat. Sed si fortè, quod Deus auertat, tanta cuicumque acerbitas corporeæ infirmitatis ingruerit, vt spiritale desiderium carnali vincatur incommodo, duos presbyteros magnæ ac probabilis vitæ, mandati instructione firmatos, fratribus pro se præsentare procuret. Sed tales dignetur eligere, quos Episcoporum Concilio non minus scientia quàm reuerentia iure faciat interesse. cum quibus delectet summos Pontifices conferre sermonem, quos ad definitiones pro Episcopo suo sanciendas, subscribendásque, cùm fuerit sollertia eligi, sit auctoritas legi. Sed istud non extorqueat nisi summa necessitas. Ceterùm dilectionis fraternæ ac pastoralis diligentiæ magnitudo, nisi laboris magnitudine, non probatur. Conicit enim sanctitas vestra, post hoc longum abusionis nostræ silentium, qualiter aut definiri debeant quæ Deo præstante tractanda sunt, aut quæ definita fuerint, vniuersi Ecclesiarum prouinciæ nostræ ministri debeant imitari.

Digitized by Google

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigiſmundo.

SCIO quidem curis atque occupationibus, quibus ſub ope cæleſti pro ſalute patriæ fideliter excubatis, importunè ſuggeri ſeruitium litterarum. Sed cùm præcelſa pietatis veſtræ dignatio adeo peculiaris famuli non ſit oblita, vt in ipſo ſuſceptæ expeditionis procinctu, ſenſibus meis deſiderium ſuî ſancto duplicaret alloquio, quis non intelligat quàm patienter ineptiam tolerabitis, quam clementia prouocatis? Vnde qualiter ſani confortante Deo ſitis, ſollicitus eſſe præſumo, aut quomodo cœptis ſpes voti communis arrideat. Illud autem non ſolùm rogo, ſed per illam, quam à Deo accepiſtis, mihíque præſtatis, gratiam precor, vt quanquam meritò de indictæ fidei firmitate ſecuris nobis, magis impenſo cautelæ veſtræ munere trepidationi noſtræ & ignauiæ conſulatis: neque plus cogitetis quod vniuerſitas pro vobis deuota ſupplicat, quàm quod ſuſpenſa formidat. Sed licet pauidi ex conſcientia peccatores, incunctabili tamen fide præſumimus, quòd etiamſi vobis, protegente Chriſto, hic metus noſter riſum mouerit, vel diuinas aures ad donandam nobis felicitatis veſtræ lætitiam permouebit. XXCI

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigiſmundo.

XXCII. VIDETVR quidem de diuina promiſſione diffidere quicumque minùs de veſtra proſperitate ſecurus eſt. Sed ſi animum meum ſolida dignatione perpenditis, facilem intelligitis veniam ignauiæ meæ pro nimia trepidatione deberi. Quippe cùm quicumque veraciter catholicorum nomen vſurpant, peruigili prece Deo ſupplicare nunc debeant, vt vobis vota noſtra illibata atque integra relaturis, & fideliter vicina coniungat, & feliciter aduerſa ſubiciat. Sícque in rerum neceſſitate multiplici ambifariam vobis Chriſto propugnante contingat, & pars quæ cupitur, & victoria quæ debetur. Quapropter ſi memoriæ meæ gratiam de animo veſtro nutantem anxietatis tempus imminuit, famulus ſpecialis ſalutationem quidem deferre non auſus, ſed ſalutem veſtram à Domino præſtolaturus, ſatis ſuſpenſo attentóque animo ſeruitium præſentis paginæ deſtinaui, primùm de veſtra, pòſt de exercitus ſanitate ſollicitus. Vnde licet in Dei nomine per quoſcumque tranſeuntes proſpera cognoſcamus, poteſtis tamen piiſſimi domni conicere, quantum mihi dulcius erit, ſicut me quibuſcumque referentibus paſcit illa ſancti affectus recognitio, ſic me reſcriptio lætificet, in qua ad quandam præſentiæ vicem verba veſtra pro conſpectibus adipiſci, & ſubſcriptionem pro manu merear oſculari.

Digitized by Google

AB AVITO EPISCOPO DICTATA ſub nomine Domni Sigiſmundi regis, ad Imperatorem.

NOTVM eſt omnibus, celſitudinem ve- XXCIII.
ſtram non impedimenta temporum, ſed ſubiectorum vota metiri. Sub cuius fiduciæ ſecuritate atque lætitia, glorioſiſſimo principi noſtro, qui corpore abſumus animo præſentamur. Et quanquam iſtud famula veſtra proſapia mea ex deuotione perſoluerit, me tamen gratiæ debitorem non magis parentalia debita, quàm beneficia mihi impenſa fecerunt. Veſter quidẽ eſt populus meus, ſed me plus ſeruire vobis quàm illi præeſſe delectat. Traxit iſtud à proauis generis mei apud vos deceſſoréſq; veſtros ſẽper animo Romana deuotio, vt illa nobis magis claritas putaretur, quam veſtra per militiæ titulos porrigeret celſitudo: cunctíſque auctoribus meis ſemper magis ambitũ eſt quod à principibus ſumerent, quàm quod à patribus attuliſſent. Cúmque gentem noſtram videamur regere, non aliud nos quàm milites veſtros credimus ordinari. Impartit nos gaudiorum munere veſtra proſperitas; quicquid illic pro ſalute omnium curatis, & noſtrum eſt. Per nos adminiſtratis remotarum ſpatia regionum, patria noſtra veſter orbis eſt. Tangit Galliam ſuam lumen Orientis, & radius, qui illis partibus oriri creditur, hîc refulget. Iubar quidem conſpectus veſtri contemplatione non capimus: ſed lucem ſerenitatis, quam vbique dif-

funditis, desiderio possidemus. Dominationem vobis diuinitùs præstitam obex nulla concludit, nec vllis prouinciarum terminis felicium sceptrorum diffusio limitatur. Saluo diuinitatis honore sit dictum. Non minuit maiestatem vestram quòd accurrere non omnes valent: satis ad reuerentiam vobis debitam sufficit, quòd omnes è propriis sedibus vos adorant. Virtute orbi Eoo, felicitate regnatis Occiduo: licet vos vbicumque diligi, etiamsi non datur omnibus intueri. Sed cùm iure istud de vniuersitate dicatur, conicite nunc quantum debeant quos honoribus fastigatis, quos socios triumphorum omnium successuúmque vestrorum dignitatum titulis applicatis: vt sic virtutis vestræ decora nostra sint, & ad honoratorum ornamenta pertineat quicquid gesserit fons honorum. Offero igitur, principum inclyte, litterarum obsequia, vota gratiarum: præstolor oraculum sermonis Augusti, ambio si quid sit quod iubere dignemini. Quia etiamsi indigere se famulatu nostro perennitas vestra non credat, quisquis tamen felici meruerit seruire, sibi militat. Offerat ergo supplex Orientalium quoque gentium distantia cruditatem: exposcat principari præsulem nostrum. Parthicus ductor, propter pacis commodum, in Romanum imperium gaudeat transire. Indus ipse, post experimenta mansueti oris, stridula voce compressa, leges quibus seruire iubeatur Græco cognoscat interprete. Si quis feruor est quo axis meridianus exæstuet, refrigerio temperate, & edomate per reuerentiam quicquid

Digitized by Google

ante vos indomitum fuerat per naturam. Incumbentia sibi sceptra religionis inuictæ quisquis non optat excipiat. Prorogetur per vos non minùs potestate religio, quæ famulantibus populis ad cælestia paritérque veneranda, & veritatem adstruat, & porrigat libertatem : quáque mediante, vobis culmine æternæ salutis innisis, non humano tantùm ordine, verùm etiam diuino amore, longùm seruire nos deceat.

EPISTOLA AB AVITO EPISCOPO dictata sub nomine domni regis C. S., ad Imperatorem Anastasium.

QVAM piæ maiestatis iudicio serenitas vestra, vel paruipendat impedimenta temporum, vel censeat corda famulorum, nullo indicio meliore cognoscitur, quàm quòd in sacris apicibus longiquiùs porrigendis, implet desiderantum vota, & supplicum non expectat officia. Appetunt occursum vestrî omnium mentes : nec tam gloriosum est quòd pauci possunt, quàm quòd cuncti videre vos cupiũt. Quòd autem nunc Augustæ compellationis affatus debitæ vobis paginæ præuenit obsequium, nihil indeuotioni pius arbiter, nihil imputet tarditati. Nisi aditum conatibus nostris obex interiecta suspenderet, iam nunc profectò verbum mundo venerabile responsa potiùs quàm oracula destinasset. Nec tamen remorando mihi tantùm nocuit, quantum inuidit æmulus liuor. Non me quidem legistis offi- XXCVI.

cij mei compotem, sed reddidistis pij oris compellatione felicem. Nec interest excipiat nos sermo Augustus, an expectet: à celsissima dignatione tantum est nostra non despici, quantum vestra concedi. Igitur post obitum deuotissimi fidelissimíque vobis patris mei, proceris vestri, cui ad felicissimos integra prosperitate successus, id quoque contigit diuino fauore votiuum, vt lætam florentémque rempublicam vobis orbem regentibus sciret, vósque dominos nationum placido receptus sine derelinqueret: ad hæc intimanda, vobísque commendanda quinetiam meæ militiæ rudimenta, quæ genitore quidem meo superstite nutristis, sed magis magísque post eum cumulo sacræ dignationis augebitis, sicut debebam, vel optare par fuerat, vnum de consiliariis meis, qui quantum ad ignorantiam Gallicanam, ceteros præire litteris æstimatur, venerandi comitatus vestri auribus offerebam, specialiùs securitate concepta, quòd rector Italiæ de pace vestra publicè plauderet, & rumore disperso redditam sibi Orientis gratiam colorarет. Interclusum est ergo atque prohibitum relationibus destinatis iter arreptum. Certè ipsa viderit quid hinc apud Augustam lætitiam spectet series veritatis. paruum tamen amicitiæ videtur indicium, eum quem te colere asseras, nolle à ceteris honorari: cùm omnes qui vos digno cultu suspicimus, id ipsum à cunctis fieri velle debeamus. Parum enim propriæ deuotionis ostendit, si quis occurrendi libertate damnata, alios quoque facere studeat indeuotos: cùm tamen

Digitized by Google

ſanctitas cæleſtis ingenij nequeat cenſere culpabilem, quem vel ſola voluntas reddiderit innocentem. Vnde euidenter ipſum videtis allegare quid cuperem, qui tam ſollicitè conatus eſt impedire ne poſſem. Itaque quoniam diuino veſtróque munere & ſacri apices & opportuni proueniunt quam diſcrepat. orant augmentum regni veſtri quibus noua profertis, optant cuſtodiam quibus conſueta ſeruatis. Sic pij moderamine gubernaculi, remedia quidem altera conquiſiuit, & ſi repulſam neutra pars pertulit. Inter hos tamen peculiariùs illud ego debeo, quòd huius petitionis effectum reſpectui meo præſtitum ſupplicantes. Quantum peculiari ſeruo impenderitis gratiæ, gratis præſtando monſtraſtis: ſoláque ob hoc commodum in theſauris veſtris mercede repoſita, quod pauperibus donabatis, non pretio voluiſtis conſtare, ſed præmio. Et hoc ipſum qua elegantia dignè meretur, reddere quod à famulis oblatum fuerat, quàm ſpernere maluiſtis, & quo lætius fieret donum, contriſtare voluiſtis obſequium? Et licet quicquid ad manus veſtras peruenit, vergatur in pauperes, atque idcirco ille vos forſitan dehortetur accipere qui inuidet erogare: ſubminiſtrare tamen retributionis diuinæ, vnde & diſpenſetis cùm egent inopes, & concedatis cùm ſupplicant debitores. Currite quapropter piiſſimi via gemina veſtri operis vnitate. Nunquam ſi creditis ſufficientia deerit animo tali. ipſo poſſibilitatem largiente, vnde præſtetur habetis, à quo voluntati infuſum eſt ne aliquid negare poſſitis.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Heraclio.

XXCV. NISI dolendum amici casum animo concussus gemerem, multa profectò exaggerarem, quòd vos in lectulo, mendacis podagræ metu, medico vegetante de arte consueta, plusquam poëticæ pedibus innitentes, montium scandendorum magis moueat cura, quàm versuum. Mœstus verò has & cum festinatione dictaui: reuocatus videlicet ad sepulturam communis filij quondam Protendi: si tamen vel hoc ipsum patri aliquid consolationis impendat. Vobis porrò si cordi est facta de nobis ex asse iactura, ab incursibus formidandis Rhodano limitante muneri tenete adhuc dum redeo, & Ceratium nostrum, de meo habentem aliqua, de vestro nonnulla, qui à me scholasticum, à vobis asserit bellicosum: sumens de matris sapientia quòd libenter barbaros fugit, de virtute paterna quòd litteris terga nõ præbuit.

RESCRIPTVM VIRI ILLVSTRIS Heraclij.

XXCVI. INDICASTIS quidem tantam doloris caussam, qua epistolaris officij responsio clauderetur, & durissimo nuntio vulnus inflictum plus me lacrymis cogeret seruire quàm litteris: tamen metuens silentij culpam, vel pauca suspiriis meis, vt potui, verba furatus sum. Probant igitur tempora, cui rectiùs adscribatur

nota formidinis, quem magis trepidum prouisio claustris commissa designet. Ego vrbis caueas dedignatus, inter vicina discrimini constantiam pectoris planis exposui, & iamdiu ad patentium locorum æquora perueni, rem vt virtutis audaciam libertate habitationis ostenderem. Vos autem, rumore comperto, ad septa vrbis tanquam venturo æmulo conuolastis: & quem pacis diebus iugiter rura tenuerunt, nunc de murorum latebris non educunt. Enimuerò quàm vos tunc ciuitas flagitabat, tam nunc intra mœnia collocatos quærit relicta possessio.

DOMINO SANCTIS MERITIS præcellentissimo, in Christo gloriosissimo, & Apostolica sede dignissimo, Papæ Hormisdæ Auitus.

DVM religionis statui, & plenis catholicæ fidei regulis perspicitis conuenire, vt gregem per tota vobis vniuersalis Ecclesiæ membra commissum peruigil cura vestræ adhortationis informet, Viennensem prouinciam superiore anno, si meminisse dignamini, datis ad humilitatem meam litteris visitastis, quęque ad me, secundum quod opportunitas oblata contulerat, per Arelatensis Ecclesiæ clericos peruenerunt, & quidẽ plenissimæ sollicitudine pastorali. In quibus nos, sicut per conuersionem prouinciarum, id est Dardaniæ, Illyrici, vel Scythiæ, ad communionem gaudiorũ prouocatis, sic admonitione cautissima quid nos per XXCVII.

ignorantiam præuenire poſſit inſtruitis. Eutychetis igitur Neſtoriíque damnatio, quos iamdudum per beatiſſimos deceſſores ſanctæ ſedis veſtræ calcauit auctoritas, ad notitiam iampridem noſtram Apoſtolicæ ad nos diligentię prouiſione perlata eſt. Sed illud nos modò ſuſpenſos multum redigit & anxios, quòd cùm pendere nos ad effectum legationis ſecundò Conſtantinopolim deſtinatæ omni expectationis ſtudio iuſſeritis, nec quid filius veſter ſanctus frater meus Ennodius retulerit, nec vtrum ſequuta redierit, indicaſtis, & promiſſionem veſtram tanta ſilentij diuturnitate ſuſpenditis, vt non minùs modò prædicatoris taciturnitas reddat attonitos, quàm antea fecerat legationis mora ſuſpectos. Vnde ſola hac cauſa ſeruos veſtros filios meos, Alexium preſbyterum, & Venantium Diaconum, totius prouinciæ Viennenſis nomine, quæ Eccleſiæ ad me pertinenti ab vniuerſis deceſſoribus veſtris & Apoſtolica ſede commiſſa eſt, cum præſentis famulatus pagina deſtinaui: per quos oraculo beatiſſimæ reſponſionis agnoſcam, vtrum feruor ſchiſmatum præfatorum, qui intra Conſtantinopolitanam vrbem vitio pernicioſæ obſtinationis exarſerat, cuique, quod magis dolendum eſt, Alexandrinam vel Antiochenam Eccleſias dicitis illigatas, vobis Chriſto fauente docentibus, digna fuerit correctione reſtinctus. aut ſi reuerſa legatio in paginis euidentibus quod ſimplex legeretur exhibuit. an fortè nuntio magis retulit, vnde vobis ad hoc qualiſcumque ſuſpicio reſeruetur. Veremur enim, ne Pontifica-

tificale iudicium, dum non indicat prospera, sensisset aduersa. His adiicitur, quod diuersorum fida relatione comperimus, de reconciliatione vel cōcordia Ecclesiæ Romanæ iactitare se Græciam. quod sicut amplectendum, si veraciter dicitur, ita metuendum est ne callidè simuletur. Quæsumus ergo seruitio meo cuncti, vt quid filiis vestris fratribus meis, id est Gallicanis, si consular, respondere debeam instruatis. & quia securus, non dicam de Viennensi, sed de totius Galliæ deuotione polliceor, omnes super statu fidei vestram captare sententiam: orate vt sic nos perditorum professio fucata non fallat, sicut ab vnitate quam regitis veritas comperta non separat. Accepta III. Kalendas Februarij, Agapito Consule. per Alexium presbyterum, & Venantium diaconum.

HORMISDA AVITO EPISCOPO, vel vniuersis Episcopis Prouinciæ Viennensis, sub tua diœcesi consistentibus.

QVI de his quæ ad disciplinam catholicam pertinent maximè sciens instrui cupit, quid studij circa mandata diuina habeat euidenter ostendit. Non enim potest esse huiusmodi cura, nisi vbi fides fuerit infucata. Atque ideo exultamus à sinceritate propositi tui, dilectissime frater, dum te secundum directas per Alexium presbyterum atque Venantium diaconum litteras intuemur, & de impiis transgressoribus Eutychete atque Nestorio sedis

Digitized by Google

Apoſtolicæ conſtituta recolere, & ſi quid aduerſum eos admonitio noſtra promouerit, per quos Orientales Eccleſię confunduntur, inquirere. Digna planè ſolicitudo fidelibus, vt de miſerorum lapſibus ingemiſcant, & ipſi ne aliena polluantur contagione prouideant: Sed ne nos quidem hoc ſuperſediſſe credatis, vt ad notitiam veſtram, ſi quid actum fuiſſet, competens perferret inſtructio. Verùm breuiter ſilentium noſtrum, quod dilectio mordet veſtra, purgamus. Nam quòd non ſæpiùs noſtra admonitio vos frequentat, de conſcientiæ veſtræ & fidei ſtabilitate confidimus. Solicitudo impendenda fortaſſe ſit dubiis: ſatis eſt vitanda indicaſſe perfectis. Legationis verò noſtræ, quam ſemel, non ſecundò, ſicut ſcribitis, miſimus, ſi votiuus contigiſſet euentus, alacres illico vobiſcum fueramus deſiderata partituri: ſcientes hoc rationi, hoc noſtro propoſito conuenire, vt quos participes ſolicitudinis fecimus, cum his reintegratæ vnitatis gaudia iungeremus. Sed quantum ad Græcos, ore potiùs præferuntur pacis vota, quàm pectore, & loquuntur magis iuſta, quàm faciunt: verbis velle ſe iactant, quod operibus nolle declarant: quæ fuerint profeſſi negligunt, quæ damnauerint hæc ſequuntur. Nam vnde eſt, quòd cùm per Ennodium fratrem & coepiſcopum noſtrum, ſacerdotales viros ad confirmanda ea quæ Sedes Apoſtolica popoſcerat, directuros ſe eſſe promiſiſſent, multa quoque, quæ ad correctionem prauitatis ſuæ à nobis quæſita fuerant pollicentes, non ſolùm non religioſos viros,

penes quos causæ ipsius plena esse posset instructio, secundum constituta propria non miserunt: verùm etiam quasi res parua gereretur, laicos & alienos ab Ecclesiastico corpore destinantes, non se studuerunt de cœno, quo immersi tenentur, euoluere, verùm etiam catholicæ fidei claritate fulgente, sua quod absit se posse crediderunt obscuritate fuscare. Hæc fuit nostri causa silentij, quam vos quoque spirituali vobis prudentia reuelante vidistis. Quid enim de hac causa poteram directis litteris indicare, quam in statu suo videbam duram pertinaciter custodire perfidiam? Noui exitus solicitè diligentiam relationis inquirant: qui de rebus cognitis nihil indicat, abundè in statu suo manere priora declarat. Quapropter, dilectissime frater, & vos præsentibus hortamur alloquiis, & per vos quoque, quia occasio data est, alios per Gallias, quos fides eadem nobiscum amplectitur, admonemus promissam & amabilem Deo fidei seruare constantiam, & transgressorum societate declinata, constantiam vestram vni viro virginem castam, sicut spopondistis, exhibere Christo, & cauere ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita sensus aliquorum corrumpantur à simplicitate & castitate quæ est in Christo Iesu. Perniciosa sunt blandimenta nocentium, atque ideo vigilare vos conuenit: quia aduersarius salutis humanæ, sicut leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: cui resistite fortes in fide. quia hoc speciale habent patris sui de cæli arce deiecti, qui vestigia eius sequuntur & diligunt, vt illa

veritatis luce priuati, & alios gaudeant sua obscuritate fuscari: & cùm peruersitatis suæ pœnas luituros esse se sciant, exultent si miseros cum sua condemnatione coniungant. Nam vnde est, quòd cùm pro magna parte à conterminis suis Thracibus, Dardanis, Illyricis, cognita eorum peruersitate deserantur, procul positis ignorantiæ spe, fraudibus aut variis artibus nituntur allicere, nisi vt lucem quam ipsi non habent, in aliis quoque impia contagione commaculent? Vt autem quæ sint partium earum studia possitis agnoscere plures Thracum, licet persequentium incursibus atterantur, in nostra tamen communione persistunt, scientes fieri fidem per aduersa clariorem. Dardania, & Illyricus vicina Pannoniæ, à nobis, quod iam fecimus vbi necessarium fuit, vt sibi Episcopi ordinarentur expetiit. In tantum se à consortio perditorum separare gaudentes, vt remedia quærerent, dummodo commune cum transgressoribus nil haberent. Epiri Metropolitanus, hoc est Nicopolitanus Episcopus, cum Synodo sua nuper segregatus ab impiis, ad Apostolicam communionem deprompta, quæ efficeret, professione se contulit. Quæ ideo scriptis æstimauimus indenda præsentibus, vt sicut sortem nos conuenit dolere pereuntium, ita lætemur pariter de salute remeantium: & vt fideles constituti ab eis longiùs instruantur, qua virus eorum solicitudine debeat effugi, quos & à suis videāt tam iusta detestatione vitari. Et nos quidem dispensationis nostræ memores, necesse est eos repetitæ legationis offi-

Digitized by Google

cio cõuenire, quòd si affectu saluationis suæ, si respectu Dei, si rationis intuitu non mouentur, saltem pulsantibus importunè & pertinaciter acquiescant, & aut ad rectam viam declinatis erroribus reuertãtur, aut propter impœnitens cor, ab omnibus inexcusabiles iudicentur, qui & moniti toties in perfidiæ obstinatione persistant. Vos orate, & nobiscum ad Deum preces & vota coniungite, vt per opem misericordiæ eius, nostra actio, laborans pro catholicæ fidei stabilitate, promoueat immaculatos vos & integros ab omni transgressorum societate seruantes, vt aut cum correctis sensus & corda iungamus, aut ab eorum venenis intacti esse mereamur. Nam qui, sicut vos quoque conscientiam vestram non latere testamini, nouimus Eutychetem atque Nestorium, Apostolicæ, id est catholicæ sententiæ auctoritate damnatos, quemadmodum salui esse poterimus, si eorum sectatoribus ac posteris, qualibet parte cõmunionis hæreamus, cùm Belial cum Christo nostro portionem habere non possit? Instructionis autem vestræ interesse credimus, vt ea quæ apud nos à Nicopolitanis vel Dardanis acta sunt, vel quo in communionem ordine sint recepti, vobis nota faceremus ipsarum lectione chartarum. Data xv. Kalendas Martias Agapito consule.

FINIS EPISTOLARVM.

Digitized by Google

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS

HOMILIA DE ROGATIONIBVS.

Vnde consuetudo Rogationum processerit.

CVRRIT quidem tramite vitali, non per Gallias tantummodò, sed penè per orbem totum Rogationalis obseruantiæ flumen irriguum, & infectam vitiis terram vberi fluxu annuæ satisfactionis expurgat. Peculiarior tamen nobis in hac ipsa institutione seruitij & gaudij causa est, quia quod hinc modò ad cunctorum vtilitatem defluit, ex nostro primitus fonte manauit: & fortè nunc pertineat ad cuiuscumque priuilegij ornatum sumptæ primitus institutionis exordium. Ceterùm cùm ad huiusmodi humilitatem ineffabilis necessitas rigida Viennensium corda perdomuit, sentiens Ecclesia nostra causam ægritudinis suæ, non sibi quasi maximè præ omnibus, sed quasi soli ex omnibus existimans opus esse instituenda obseruatione pręsenti, solicitiùs captauit remedium, quàm primatum. Et quidem terrorum temporis illius causas multos nostrûm recolere scio. Siquidem incendia crebra, terræ motus assidui, nocturni sonitus, cuidam totius orbis funeri prodigiosum quoddam bustuale miniabantur. Nam populosis hominum concursibus domestica siluestrium ferarum species obuersabatur, Deus viderit an

Digitized by Google

ludificans oculis, an adducta portentis. Quicquid tamen ex iis duobus foret, perinde monstruosum intelligebatur, seu sic veraciter immania bestiarum corda mansuefieri, seu tam horribiliter conspectibus territorum falsæ visionis phantasmata posse confingi. Inter hæc diuersa vulgi sententia, dispariúmque ordinum variæ opiniones. Alij quod sentiebant dissimulando, quæ fletui nolebant dare, casui dabant. alij spiritu salubriore, abominabilia noua quoque congruis malorum proprietatis significationibus interpretabantur. Quis enim in crebris ignibus imbres Sodomiticos non timeret? quis trementibus elementis, aut decidua culminum, aut disrupta terrarum imminere non crederet? quis videns, certè videre se putans, pauidos naturaliter ceruos per angusta portarum vsque ad fori lata penetrantes, non imminentem solitudinis sententiam formidaret? Quid multis? Tracta sunt hæc inter timores publicos & rumores priuatos vsque ad imminētem solennium vigiliarum noctem, qua celebrari festum Dominicæ resurrectionis annua consuetudo poscebat. Siquidem hanc omnes, laborum opem, malorum finem, metuētium securitatem, communibus animis operiebantur. Adfuit ergo nox illa venerabilis, quæ ad spem publicæ absolutionis votiuum solenne patefecerat. Sed mox illic multo vehementior strepitus ictu flagelli grauiùs ferientis intonuit. vtpote quem iam emensis gradibus, superlatiuum nihil sequi aliud quàm chaos intelligeretur. Ædes namque publica, quam

Digitized by Google

præcelſo ciuitatis vertice ſublimitas immenſiter faſtigiata prætulerat, flammis terribilibus conflagrare crepuſculo cœpit. Interpellatur itaque nuntio diſcriminis iucunditas ſolennitatis: pleno timoribus populo Eccleſia vacuatur. Omnes namque ſimilem facultatibus vel domibus propriis caſum de quadam præminentis incendij arce metuebant. Perſtitit tamen coram feſtiuis altaribus inuictus Antiſtes, & calorem fidei ſuæ accendens flumine lacrymarum, permiſſam ignibus poteſtatem incendio abſcedente compeſcuit. Deſperatione depoſita reditur ad Eccleſiam, & reſtincta flammarum luce clareſcit luminum pulchritudo. Nec ſanè vlteriùs trahitur de arripiendo compunctionis medicamine mora. Prædeceſſor namque meus, & ſpiritalis mihi à baptiſmo pater, Mamertus ſacerdos, cui ante non paucos annos pater carnis meæ accepto, ſicut Deo viſum eſt, ſacerdotij tempore ſucceſſit, totas in ea quam ſupradiximus vigiliarum nocte ſancto Paſchæ concepit animo Rogationes: atque ibi cum Deo tacitus definiuit quicquid hodie pſalmis ac precibus mundus inclamat. Reuoluta ergo ſolennitate paſchali, non iam quid, ſed quomodo aut quādo fieri debeat, ſecretà primùm collatione tractatur. Putabatur à quibuſdam Viennenſis ſenatus, cuius tunc numeroſis illuſtribus curia florebat, inuentis non poſſe addici, cùm vix adquieſceret legitimis inclinari. Sed pius ac ſolicitus paſtor, ſapientiæ ſalibus largus, manſuefaciendarum ouium priùs orando animum, quàm perorando molliuit auditum. Pandit igi-

tur dispositionem, indicit ordinem, exponit salubritatem: & viro tam religiosi quàm solertis ingenij parum fuit, si obedientibus propositum tantummodo institutionis promeret, nisi inter initia etiam vinculum consuetudinis adsignaret. Inspirante igitur compunctorum cordibus Deo, auditur à cunctis, confirmatur, attollitur. eligitur tempori triduum præsens, quod inter Ascensionis sacræ cultum diémque Dominicum, quasi quodã opportunitatis propriæ limbo circumpositis solennitatibus marginaretur. Explorante autem Episcopo feruorem inchoationis, & maximè verente, ne ob tardam populi sequacitatem, paucioribus eductis obseruatio ipsa confestim in sui nouitate reuilesceret, ad Basilicam, quæ tunc mœnibus vicinior erat ciuitatis, orationem primæ processionis indicit. Itur celebri alacritate, copiosa multitudine, maxima compunctione: vt reuera populi lacrymis laboribúsque breuis atque angusta processio videretur. Vbi verò sanctus Sacerdos de minorum effectu maiorum indicia collegit, sequenti die institutum est, quod nunc primo, id est crastino, si Dominus annuit, die laboraturi sumus. Sequutæ sunt succiduo tempore quædam Ecclesiæ Galliarum rem tam probabilis exempli: sic tamen, quòd hoc ipsum non apud omnes iisdem diebus, quibus penes nos institutum fuerat, celebraretur. Nec porrò magni intererat quod triduum eligeretur, dummodo psalmorum officia lacrymarum functionibus annuis persoluerentur. Tamen cum dilectione rogationum etiam

Digitized by Google

ſacerdotum creſcente concordia, ad vnũ tempus, id eſt ad præſentes dies, vniuerſalis obſeruantiæ cura conceſſit. Porrò autem eo attinuit iſta præfari, vt ſeu recolentibus hæc ſeu ignorantibus fortè retulimus, omnes tamen attendant, quòd Eccleſia, quæ miſit aliis formam inſtitutionis, multipliciter eſt debitrix oſtendendæ alacritatis, & prima debet eſſe compunctionis officio, quæ in re tam neceſſaria omnibus facta eſt mater exemplo. Vnde imminere nunc, ſi Deus annuit, rogationum noſtrarum operoſiſſimam feſtiuitatem, non quaſi neſcientibus indicimus, ſed quaſi expectantibus commendamus. Quia licet non abſque labore conſtet ſeruanda profeſſionis ipſius conſuetudo, delectat tamen aſperitas medicaminis, in quo frequenter inueniri probata eſt ſpes ſalutis. *Si*
1. Ioan. 1. 8. *dixerimus*, inquit Apoſtolus, *quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus.* Et ſi confiteri debemus aſſiduè nos peccare, opus eſt confitendi officio, humilitate pœnitendi. Præſertim cùm plebis adunatæ cõpunctio, ſic ad incitamentum boni operis poſſit aptari, vt rebellis magis conuenientiùs erubeſcat, ſi cunctæ multitudini propriæ mentis ſolitudine contradicens, peccata ſua vel vitia cum populo flente non defleat. Neceſſaria eſt igitur boni operis conſpiratio. Sumit alter ex altero, aut de humilitate exemplum, aut in confeſſione ſolatium. Periculoſiùs agitur ſingulare certamen, in quo vires altrinſecus experiri poſſe paucorum eſt. At verò, cùm contra hoſtem communem multitudinis pugnat aſſenſus, trahit etiam timidum

Digitized by Google

militem virtus aliena. Robuſtis bellantibus infirmitas deliteſcit, & quodam vnitatis ſuffragio, laus fit inualidis, in exercitu fortium computari. Denique cùm victoria contigerit, totis adquiritur: & cùm paucorum dextra pugnauerit, omnium gloria triumphauit. Hoc dico de infirmitate communi, quæ ſi ſe rogantibus non ſubtrahat, etiam cùm ipſa per ſe minùs fecerit, non tamen ad integrum fructu carebit. In illa glorioſa & admodum ſingulari hiſtoria Niniuitarum, contra exertum commotæ diuinitatis gladium, iuncta ſeniorum viribus etiam infantilis ætas pugnare compulſa eſt. Humani quoque mercedem & gratiam ieiunij pecorum fames adauxit. Quin & ipſa irrationabilis creatura, quæ offenſam timere non potuit, quodam modo veniam poſtulauit. Et quia homines in morem animalium viuendo peccauerant, rurſus animalia ſua quaſi homines ieiunare coëgerunt. Propter hanc ergo diſcretionem, in Euangelio Dominus ait, *Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur vobis.* Mat.7.7. Petere enim docti eſt, quærere deuoti. petit ſciens, quærit neſciens. Cùm petis, vis accipere quod intelligis: cùm quæris, adhuc conaris inuenire quod petas. Ideò qui iam ſuperiores ſunt, orando petant: qui infimi, laborando quærant. Porrò autem pulſare commune eſt. Nullus quippe obſtructum aditum vocibus pulſat: iſtud ad manus pertinet, & corporis actus eſt. Petat ergo ſcientia, quærat amor, pulſet operatio, maximè in obſeruatione præſenti. Feſtiuitas ſi quidem eſt, cuius

iocunditas tota sola sobrietas, cuius epulæ lacrymæ, cuius pastus esuries est: cuius principium ex necessitate, perseuerantia in dilectione, actus in requie, requies in labore: cùm tota ista obseruantia confessio pœnitendi pro culpa sit, & rogandi pro venia. Etiam verò Euangelica præsens lectio vtilitatem supplicationis exposuit, dum in naui Dominum dormientem chorus discipulorum sub tempestatis strepitu trepidus suscitaret. Neque porrò aliud
Matt. 8. 24. fuit, in tanto repugnantium sibi inuicem ventorum fluctuúmque conflictu, sopitum profundiùs Dominum nostrũ interrita quiete iacuisse, nisi vt ad eum inter discrimina quæ patimur timoris nostri causa cõfugeret. Assiduo nos ictu tempestas ista fatigat, impulsu terribili contra nos tonitrus sæculi clamat, scintillantibus ad punctum radiis mundana commotio non illuminat sed coruscat. Ecclesia est nauis, quæ nos per varios casus velut inter marinos gurgites ducit. Aures quidem nostras obtrectationibus & blasphemiarum stridore, quasi laxata laterum compage, reuerberat: sed puppim veritatis soliditate constructam penetrare non potest quod fatigat. Et quia promisit Dominus noster
Matt. 28. 20. Ecclesiæ, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi*, in naui quidem est in qua sumus: sed metuere iam non potest quod timemus. Post resurrectionem enim ascensionémque suam, totus inter pericula nostra requiescit. Alienæ magis formidini opus est, vt qui securus iacebat euigilet. Clametur ergo vocibus supplicationis: & si ingra-

uante periculo necdum audit, pulsetur manibus largitatis, & dicatur ei, *Exurge, quare obdormis Domine, oblitus inopiæ & tribulationis nostræ?* Dicturus est quidem expergefactus, *Cur timidi estis modicæ fidei?* Reddat salutem, & increpet infirmitatem. Et si parua fides est, quia timemus sæcularia, est tamen aliquantula, si recurramus ad Dominum. Non autem timeretur coram ipso, si ipse timeretur. Sed minima conscientia recti maxima causa trepidandi est, in nostra præcipuè vita, cui criminum continuatio fit discriminum multitudo. Quocirca si non diximus Christo, Vigila nobiscum, saltim dicamus, Euigila propter nos. Non rogauimus ne discederet, obtineamus vt redeat, nec deserat cursum nauigationis infirmæ, donec vento & mari silentium iubeat, & furorem insanientis sæculi celerrimo fine compescat, & fiat in retributione iudicij tranquillitas magna, quæ in hoc mundo esse non potest. Quia si de mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret. Sed deuicto mundo perueniatur ad supernam quietem: vbi quoniam possibilitas pereundi aberit, nec periculi causa nascetur. vbi semper nobiscum Dominus, semper cum illo si dederit nos erimus: & qui hîc aliquoties negligentibus dormit, illic perpetuò fruentibus sine fine vigilabit.

Psal.43. 23.24.

Matt.8. 26.

LECTORI,

Præter Homiliam superiorem, & alteram in conuersione Sigismundi regis habitam, cuius meminit Agobardus, restant in vetustissimis schedis Thuanæ Bibliothecæ tituli aliarum octo, cum primis cuiusque verbis, in hunc modum.

Digitized by Google

HOMILIARVM OCTO Tituli & initia.

1. *Dicta in dedicatione superioris Basilicæ.*
Dispofueram patientia taciturnitatis hodiernæ.

2. *Dicta in Basilica sanctæ Mariæ.*
Statueram, dilectiss. & quantum arbitror.

3. *In restauratione baptisterij in ciuitate sua Vienna.*
.... temporum perturbationes quibus.

4. *Dicta in dedicatione Basilicæ Geneuæ.*
Nouimus & miramur ex Euangelica lectione diuitem.

5. *Dicta in dedicatione ....*
Pertinet ad locum. .....

6. *Dicta in Basilica S. Petri, quam sanctus Episcopus Tarantasiæ condidit.*
.. par est decrescat facultas virium, crescente materia gaudiorum.

7. *Dicta in Basilica sanctorum Agaunensium, in innouatione Monasterij ipsius, vel passione Martyrum.*
Præconium felicis exercitus, in cuius congregatione.

8. *Homilia dicta in conuersione Domni Segisrici, postridie quàm soror ipsius ex Ariana hærese est recepta.*
Sæpenumero diuinitate quod dilecto suo principi nostro.

Digitized by Google

Fragmenta earvmdem Aviti Homiliarum ex ſchedis iiſdem.

I.

Sic quondam Petrus Apoſtolorum caput, id eſt principum princeps, quamlibet commotum ventis pelagus formidaret, adreptum tamen fluuidi tenens callem victor explicuit: atque vndis ponti furentis, velut hoſtilium turbinum molibus eluctatis, flatum tentationis aduerſæ, priuſquam ſede contingeret, fide contriuit. Secuta eſt illic ſerenitas iter peractum. Hîc quoque nō minùs ad habitationem, quàm ad imaginem, Petri ædem fide fundatam ſecuritas quæ non præceſſerat inſequitur. Innouet autem idem nunc Apoſtolus dignam ſui nominis ſedem. Iiſdem clauibus pandat hîc locum, quibus aperit regnum. Soluat nunc quæ ſibi oſtenſæ fuerint compedes criminum. *Et paulo ſuperiùs.* Soliditas quæ faciendis fabricis in principiis quæritur, hîc & culmen obtinuit. Firmiſſimo aliarum ædium fundamine cacumina noſtra tutiora ſunt.

Matt. 14. 29.

II.

Qvid mihi laudet antiquus Moyſem ſuum aquas ab eo aſperas ligno caſtigante dulcaſſe? quid Eliſæum, virtute non imparem, agreſtis cibi amaritudine plenum lebetem medici farris infuſione condîſſe? Hæc quidem geſta exempli admirabilis fuiſſe quis neſciat? Sed non minùs hodie veſtro datum eſt Sacerdoti, quem par diuerſitas felicis euentus parem pa-

Exod. 15. 25. 4. Reg. 4. 41.

tribus adprobabit. Cùm minoris pænè virtutis sit creaturas orando conuertere, quàm hoste depulso creatorem ædibus inuitasse. Implet hîc porrò gentilium vices vicinantium Arrianorum turbidus liuor. Et si paganus hîc fortè iam deest, qui plures Deos velit excoli, gemit hæreticus, qui vnum conspicit exorari. Diligit quippe Trinitatis diuisor numerositatem Deorum: & consanguineo separationis affectu, pariter soliditate perrupta, multos Deos fieri à consentaneis adquiescit, sub quorum fauore quasi excusabiliter ipse tres numeret. Quid ingemiscat Christi vacuus nominator, locum numinibus interclusum patuisse virtutibus? Nullus à salutis consortio prohibetur. Sit eis pariter commune cum saluis, quod hactenus nostrum noluimus esse cum perditis. Profanis cultibus claustra damnamus: conuersuris cultoribus templa patefacimus. Expetat ergo hîc solidum, quisquis amauerat antè diuisum. recognoscat nunc Christum petram, quisquis hîc dudum saxa veneratus est. Sacrilegiis ara perit, venit ara sacrificiis. Nomen vnum, causa diuersa est. Medetur serpens æreus, quo momordit ignitus.

III.

Generali exultatione gaudēdum est, quòd florentibus sceptris catholicæ potestatis, orationum loca, Martyrum templa, liminum sacra, ornantur oppida non minùs ædibus, quàm patronis. immo potiùs, illustratæ patrociniis fiunt vrbes ex oppidis. Quòd si & specialis festi gaudium præconio currente tangamus, est

equi-

Digitized by Google

equidem fabrica præsens iocunda loco, imminens fluuio, & confragosum vicini torrentis tumultum, velut impendentis reuerentiæ terrore castigat. Cohibetur venerabilibus ripis amnis artatus, & pendulam interiecti pontis semitam, ad altrinsecus expetenda sacrorum culminum loca substernit. Ædes sufficiens diffusioni facta est angusta conuentui: quæque sic iocunditate habitaculi tam terrestria quàm superna sollicitans, cùm populo suo vix sufficiat, sufficit de fabrica. Multiformi opificum ingenio nitens, expulit noctem, adpulit lucem, qui diu tristibus tenebris artificio proturbatis, lætior intra quoddam claritatis ergastulum, felici custodia clausus est dies. Sic quondam car- Act. 12. cer retificis Petri pretiosorum ligaminum radio 7. illustrante resplenduit: cùm ferrum suppliciis coaptatum, metallis pretiosioribus plus luceret, serræ fugerent patente aditu, catenæ caderent perstrepente tinnitu.

IV.

Gavde igitur, inuicte mercator, dispensatione commissa: profer de thesauro tuo noua & vetera, institutor rudium, labentium restitutor: sit vna in multiplici consecratione solemnitas. Erexisti lacrymarum machinis quod hostis alliserat: rediit quæ perierat forma templorum, recurrat & sanctitas. Non tu traditam Luc. 19. tibi minam, damnante sudario, terrenis scrobi- 13. bus suffodisti: nec hoc tantùm contentus reddere, quod dudum fuerat consignatum, illa referens, offerens ista, vt frugem primitiarum meliùs porrigas, priùs studuisti soluere quod

Digitized by Google

debebas. Quocirca, dilectissimi, orate quod superest, vt si quid sacrum furatur aduersitas, Deo vlciscente sic redeat. In multiplices fructus granum tritici, quod maturum putabatur, excrescat. Velut Iob nostri opes, inter prælia
Iob.42. 10. tentationis amissas, victoriæ meritum patientiâ duplicante restituat. Et vt breuiter cuncta concludam, agnoscat præsentibus, præteritísque successibus, tam perpetrans, quàm tolerans, quàm in æternis salubres lacrymæ nostræ erunt tribuere, quas videmus fidelibus etiam in temporaneis non perire.

V.

In gloria præsentis æui parum est, si permitti ad hæc fabricanda dicamur: illud supra est, quòd ad tales conatus, si otiari vellemus, impellimur. Nouerunt siquidem sceptra sæculi nostri, in quo sit virtus temporis sui. quorum inexpugnabiliter, rectè vt confidimus, plus hæc basilicis quàm propugnaculis vrbs munitur. Cingitur vndique tutamine sacrarum ædium diues accessus, & ad portarum quamuis patentium limina tutiora, nisi sanctis ianitoribus, non venitur. Desistat hinc planè nutu superno vsus armorum. Ne hostilis conatus hîc valeat, hos sufficit prouidisse custodes. Sic iste, meritorum vigore discretus, aut indigenas deducat aditus, aut insidias repellat obiectus. Has sibi per circuitum, velut Hierusalem, quæ ædifi-
Psalm. 121. catur vt ciuitas, turres attollat: vbi lætaturis, quoties in domum Domini ibimus, hæ sanctorum cultibus turres, hæc populorum abundantia contingat in turribus. sicque ei fiat pax

in virtute, virtus in pace: virtus ſcilicet rectoribus, pax regendis: præſidentibus illa, iſta famulantibus. quarum tamen, principibus noſtris vtramlibet optantibus, vtramque merituris, conuentus ſubiectionis deuotæ pax confoueat, virtus adiiciat. Ad te nunc ſermo liberior, ô præſens, ſi quæ ſunt vſpiam, catholicarum gentium pater, religionis lumen, columen regionis, exemplorum virtus, Eccleſiarum pignus, temporum decus, ciuilitate ſublimis, communione terribilis, reuerentia * * * quàm cùm adoraris à populo. Qui in tribunali vnus præ omnibus, in altari vnus ex omnibus, ſtipatus cœtibus ſubiectorum, non fulgore diadematis, ſed mentis luce diſcerneris. Iam recognoſcas tempus eſt in manibus noſtris munera tua. Paremus quidem iubenti tibi, vt ſecreta ſint cùm donantur: ſed tu clamas, talia conferendo, quæ niſi princeps habere non poterat. Glorioſiſſimum quippe in his quoque ædibus quod feciſti: ſed in quiddam ſublimius tuorum gaudia ſe reſeruant. Communem hîc quidem hodie lætitiam oblatio veſtra peperit: ſed adhuc maior eſt quam præſtolatio noſtra concepit. Porrigitur hîc, præludens per coniecturam præſentium, contemplatio ſubſequentum. Iuſtè æſtimatur tantum in nobis quantum per te potior eris in ſumma. Certè, ſicut rationem illic operum perpendimus, hîc donorum, non quidem ſolus in præſentibus adſpicis quod delectet; ſed ſolus in futuris poteris proferre quod ſuperet.

VI.

Præconivm felicis exercitus, in cuius congregatione beatissima nemo periit, dum nullus quæsit, cùm iniustam sanctorum Martyrum mortem quasi sortis iustitia iudicaret, qua bis super aciem dispersa mansuetam, centuplex decimatis fructus adcresceret, & odio in prosperum suffragante, eatenus eligerentur singuli, donec simul colligerentur electi, ex consuetudinis debito series lectæ passionis explicuit.

VII.

Cvivs aditus nocte non clauditur, quia non habet noctem: cuius fores semper paratas, iustis patulas, impiis inaccessas, non alternant claustra, sed merita. Cuius fundamentum Christus est, fides machina, murus corona, margaritum porta, aurum platea, agnus lucerna, chorus Ecclesia. Cui inter diuinas laudes, omnis operis necessitate seclusa, sola erit requies sinceritas actionis. Multa sunt, piissime Præsul, in tribunali aliquibus iunior, in altario omnium prior, multa sunt, inquam, in operibus tuis, quibus nos hactenus gratias debuisse dicamus. Ditati donis, pauperes verbis, percepimus magna, pauca persoluimus. Ornasti Ecclesias tuas gazarum cumulo, numero populorum. Struxisti sumptibus quæ muneribus cumulares altaria. Nunquam quidem contulimus verba virtuti: sed cùm ad præsens psalmisonum solenne peruentum est, parum puto si dicam verba nostra, vicisti hodie insuper & opera tua. Et postalia. Gallia nostra florescat. Orbis desideret quod locus

Digitized by Google

inuexit. Incipiatur hodie exustioni æternitas, dignitas regioni. Laudantibus in præsenti sæculo Deum, laudaturis pariter in futuro, renouet magis obitus quàm terminet actionem. Recognoscatis in cælo quam de hac tellure portabitis consuetudinem præmiorum: tantúsque perseuerantiam vestram honor sequatur, vt quod vobis in exercitio erit operis, hoc soluatur in præmio pro retributione mercedis.

Agobardus in libro de picturis & imaginibus.

HIS *ita se habentibus, est modus diuinæ, siue angelicæ, vel etiam humanæ gloriæ, sicut Alcimus Auitus Episcopus Viennensis in Dialogo, vbi cum Gundobado rege loquitur, dicit:* Illud tamen quòd ab æqualitate cælestis gloriæ patrem & filium, perinde vt creaturam Angelicam secludentes, quandam mihi inuidiam illicitè supernis virtutibus delati honoris obtenditis, dicentes, Ergo & Angelis atque Archangelis, & quæcumque in excelsis sunt, gloriam ferre debemus: licet minimè pertinent ad causam, etiam ad præsens non omnino sic renuo, quasi creaturæ sublimi atque præstanti gloriam ferre timeamus. Est quippe diuinæ, est Angelicæ, est etiam humanæ gloriæ modus, quem in multis Scripturarum locis inuenimus, & sanctorum meritis, & apicibus regum sine vitio adsentationis adscribi. Quæ enim inter homines prima gloria, gloria hæc est omnibus sanctis eius: Matth. 6. 29.
& in Euangelio Dominus dicit, quòd nec Sa-

lomon in omni gloria ſua ſic veſtitus eſt, ſicut lilij floſculus ſpecie naturali.

Agobardus idem in libro aduerſus legem Gundobadi.

QVID *iſte venerandus & ſanctus vir ſæpe dicto Gundobado de ſupradictis certaminibus reſponderit, audiat ſi placet benignitas veſtra. Cùm de his inter vtrumque ſermo eſſet, & beatus Auitus talia certamina reprehenderet, reſpondit ei Gundobadus:* Quid eſt quòd inter regna & gentes, & etiam inter perſonas ſæpe ſingulas, dirimendæ præliis cauſæ diuino iudicio committuntur, & ei maximè parti, cui iuſtitia competit, victoria ſuccedit? *Ad quod beatus Auitus intulit dicens:* Si diuinum, inquam, iudicium, regna & gentes expeterent, illud priùs quod
Pſal.67. 31. ſcribitur formidarent, dicente Pſalmiſta: *Diſſipa gentes quæ bella volunt.* & illud diligerent
Rom.12. 19. quod perinde dicitur, *Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus.* An fortè ſine telis & gladiis cauſarum motus æquitas ſuperna non iudicat, cùm ſæpè, vt cernimus, pars aut iuſtè tenens, aut iuſta depoſcens, laboret in præliis, & præualeat iniquæ partis, vel ſuperior fortitudo, vel furtiua ſubreptio?

Agobardus idem libro de picturis.

SICVT *Alcimus Auitus Epiſcopus Viennenſis in Dialogo, vbi cum Gundebado rege loquitur, dicit:* Eſt quippe diuinæ, eſt Angelicæ, eſt etiam humanæ gloriæ modus.

Digitized by Google

LECTORI.

Alia post hæc diuersorum Auiti operum plurima & illustria fragmenta suppeditauit nobis ex Cartusiæ maioris bibliotheca, codex Flori diaconi Ecclesiæ Lugdunensis, in quo B. Pauli epistolas ex veterum aliquot patrum scriptis exponere aggressus, post Cypriani, Hilarij, Fulgentij, aliorúmque sententias, quas singillatim ordine describit, Auiti quoque operum, eorum duntaxat, qui Pauli locum aliquem tractant, segmenta vltimo tandem loco digerit in hunc modum.

SENTENTIÆ EX EPISTOLA B. PAVLI Apostoli ad Romanos, à sancto & illustrissimo doctore Ecclesiæ Auito Episcopo Viennensi expositæ, atque ex eius Opusculis in ordinem digestæ.

1. *Qui factus ex semine David secundùm carnē.*
2. *Vt sit pater circumcisionis, & sit pater credentium per præputium.*
3. *Igitur sicut per vnum hominem in omnes homines in condemnationem, ita & per vnum hominem in omnes homines in iustificationem.*
4. *Nam quid oremus sicut oportet, nescimus.*
5. *Qui etiam proprio filio suo non pepercit.*
6. *Item de eodem.*
7. *Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.*
8. *Quorum patres, & ex quibus Christus secundùm carnem,* &c.
9. *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei!*

Digitized by Google

10. *Omne quod non est ex fide, peccatum est.*
11. *Vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus.*

Ex libris contra phantasma.

I. Ideo in capite dominicæ generationis totiens Dauid scriptura commemorat, vt cùm patuerit veritas de auctore, nulla possit dubitatio esse de sobole. Nam vt taceamus illud; quòd in Euangeliis duo cæci vna consonantis fidei voce clamabant, *Miserere mei Domine fili Dauid*, scientes de Patriarcha genitum rectè hominem credi, & nihilominus fructuosè miserenti Deo pro sanitate luminum supplicari; quis euidentiùs quàm sanctus Paulus hoc explicat? *Segregatus in Euangelio*, inquit, *Dei, sicut antè promiserat in scripturis sanctis per prophetas suos de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundùm carnem.* Asseruit duplicem plena descriptione naturam. Vnam, in qua secundùm diuinitatem factor est omnium, & alteram, in qua factus est ex semine Dauid secundùm carnem. In quarum neutra substantia suspicio potest phantasmatis inueniri: quia sicut per se inuisibilis erat diuinitas, quæ inclinabatur è cælo, ita de Dauid stirpe descendens nihil ludificatorium habere potuit veritas carnis Christi: quæ non solùm vsque ad Dauid per proauos suos, sed per ipsum Dauid vsque in Adam, expressa parentum nominatione reuoluitur. Et ideo dicit Apostolus, esse ex semine Dauid secundùm carnem, vt eum consubstantialem exponeret matri, de qua vtique sumpsit

Rom. 1. 1. 2.

Matt. 9 27

Digitized by Google

& mortem, cùm phantaſma nec naſci, nec mori poſſit, ſed principium eius deludere, finiſque vanuiſſe ſit.

Ex libris contra phantaſma.

ABRAHAM auctor vtriuſque Teſtamenti, &c. *vt in epiſtola* 11. pag. 18. *vſque ad*, multarum gentium patre. II.

Ex libris contra Arrianos.

ABRAHAM, Moyſem, & prophetas, non ſolùm ſaluos, ſed & beatiſſimos eſſe pronuntio, eóſque non niſi per Chriſtum ſaluatos eſſe conuinco, dicente in Euangelio ipſo Domino, *Abraham pater veſter concupiuit vt videret diem meum, vidit & gauiſus eſt.* De Moyſe, *Si crederetis Moyſi, vtique crederetis & mihi. De me enim ille ſcripſit.* Etiam de prophetis ſimiliter. *Quanti prophetæ cupierunt videre quæ videtis, & audire quæ auditis?* Et alio Euangelij loco ipſe Dominus, iſta quæ ſingillatim memoraui cuncta perſtringens, *vt impleantur omnia quæ ſcripta ſunt in lege, & prophetis, & in pſalmis de me.* Vos porrò conjicite vtrum crediderint Chriſtum, quos tam manifeſtè conſtat ſcripſiſſe de Chriſto. Nam & Paulus Apoſtolus, qui ante ortum Chriſti ſaluati ſunt, in Chriſto redemptos exponens, ſic omnem cauſam definit: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ſic in Chriſto omnes viuificantur.* Vnde ſicut nemo perit niſi per Adam veterem, ita nullus adquiritur niſi per nouum. III.

Ioan. 8. 56. Ioan. 5. 46. Matt. 13. 17. Luc. 24. 44. 1. Cor. 15. 22.

Ex libris contra Arrianos.

IV. Qvia *quid oremus, ſicut oportet, neſcimus,*
Rom 8. firmum debet apud nos fixúmque teneri, quòd
26. quicquid omnipotens non fecerit, reſtat v
nolit.

Ex ſermone die ſexto Paſchæ.

V. Post lucidæ nubis coruſcationem, ſic pa-
tris æterni ſuper filium dulcis terribiliſque vox
Luc. 17. intonat, *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mi-*
5. *hi bene complacuit; ipſum audite. Omnes* qui-
Gal. 3. 26. dem, ſicut ait Apoſtolus, *filij Dei ſumus,* & in
oratione clamare præſumimus, Pater noſter
qui es in cælis. Sed aliter filius eſt, de quo cla-
matur, *Hic eſt filius meus dilectus.* Illum vt
habeat pater filium, non præceſſit voluntas ge-
nerationem: nos autem per quam efficimur fi-
lij, in lauacro accipimus natiuitatem. Et ideo
quicumque homo poteſt filius Dei eſſe, poteſt
& non eſſe. Vnde dicit Ioannes Euangeliſta,
Ioan. 1. quòd *dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui*
12. *credunt in nomine eius.* vt aut permaneat filius
benè viuendo, aut certè per carnalem conuer-
ſationem reiiciat paternitatem. Chriſtus autē,
quem Dei patris filium non fecit gratia, ſed na-
tura, nullo modo poteſt non hoc eſſe quod
genitus eſt; adeo vt ſubſtantiæ illi, quæ ex Deo
procedit, nec ipſa quæ ex homine nata eſt
præiudicaret.

Ex libris contra phantaſma.

VI. Si hæc omnia vera eſſe recipiunt, &c: *vt in*

Digitized by Google

epistola III. pag. 29. *vsque ad*, qualiter non pepercit, si dolore prohibuit?

Ex sermone de Natali calicis.

In affectu quarumcumquè rerum non facta sed vota cogitanda sunt: & abominabili eo qui inuitus profuerit bonis, Deo magis gratia referenda est, quâ promptissimè pius benè vtitur malis. Nam licèt Ioseph nostrum sola peregrinatio fecerit principem, non tamen laudat pietas vẽditorem. S. autem Paulus Apostolus, simpliciter contentus à Christo anathema esse pro fratribus, præter labores proprios, etiam pro fratribus, quos lucratus fuerat, coronatur: Iudas è contra, quia non fratrum dilectione persequens Christũ, anathema est factus à Christo. VII. Rom. 9. 3.

Ex libro de Christi diuinitate.

Esaias conclamantissimus prophetarum, &c. *vt in epistola* XXVIII. pag. 74. *vsque ad*, quam habui apud te, priusquam mundus fieret. VIII.

Ex libris contra Arrianos.

O, inquit, *altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ ipsius! Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit, aut quis prior dedit ei, vt retribuatur illi? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in sæcula sæculorum.* Non ergo altitudo sapientiæ & scientiæ solius patris, sed Dei, in quo & filij annuitis IX. Rom. 11. 33.

esse personam. cuius nec consiliarius quisquam fuit, nec sensum vllus scrutator agnouit, quanto minùs, qui summo, nec augmentum recipienti, conuitium etiam minorationis intendit? cùm ipse Apostolus inscrutabilem Dei altitudinem pro corporea infirmitate suspiret. Quis autem prior dat Deo, vt retribuatur illi, nisi qui dat initium creatori, vt & ipse quasi ab inchoata substantia Dei inchoationem sui recuperasse videatur? Vnus hic nempe nominatur, vnus exponitur Deus. Certè si secus, quàm ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, si hæc vt vultis trium sunt, dicite nunc cui ipsi gloria in sæcula sæculorum. Si tribus, quare non ipsis? si ipsi, cui de tribus? Certè, si vt vultis, tripartita est substantia maiestatis, cur non dixit, ex ipso per alterum in tertio, nisi quatenus nominatus ipse vnus in tribus est? De quo & Apostolus alio loco. *Et ipse est*, inquit, *ante omnia, & omnia in ipso*. Porrò autē, si vt dixistis, omnia in Spiritu sancto constant, & ipse est ante omnia, ne post multa esse incipiat, non erit creatura, & cùm creatura non fuerit, seruitium non debebit. restátque vt sit Deus, si non est seruus: & qui famulari ratione non colligitur, dominari veritate credatur.

Coloss. 1. 17.

Ex epistola contra Faustum.

X. FIDEM esse omnium bonorum spiritualium fundamentum, &c. *vt in epistola* IV. pag. 38. *vsque ad*, testis est nostri spiritus, non natura.

Ex libris contra Arrianos.

LIBERA responſione profiteor, quòd Deò ſuorum animos inſpirante, longè fulget claritas veritatis. Illud namque Apoſtolicum, quod ſæpè repetitis, ſufficit in redemptore cognoſci: quia ſi confitearis Dominum Ieſum, & quia Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris. Sic tamen vt intelligatur diuinitas ſua cum patre, vitam crucifixo homini reddidiſſe. Sicut ipſe in Ioanne Euangeliſta teſtatur, *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.* Porrò nequaquam ſaluat, de homine Chriſto tantummodò rectum credere, niſi iungas etiam catholico intellectu de diuinitate ſentire. Nam & Photiniani mortuum ac reſuſcitatũ aſſerunt Chriſtum. Et quoniam ſceleſtiſſimam in hoc eorum blaſphemiã, perinde etiam veſtræ vt noſtræ legis ſententia deteſtatur, ſi tantummodò aſſumptum hominem interiiſſe, ac ſola patris virtute reſuſcitatum eſſe dicitis, quæſo quid in ſupradictæ peſtis profeſſionibus arguatis, cùm ipſe Dominus noſter, vt legitur, ſuo nutu ſuſcitet templum ab aduerſariis diſſolutũ? Quod certè de quo templo dicatur, in promptu eſt, cùm reparatio templi, inter biduum, in ſtatum priſtinum reuertentis reſurrectionem dominicæ carnis, quam diuinitas ſua templi vice habitauerat, euidenter exponat. Idem ergo filius Dei Deus, qui mori non potuit, defunctum hominem ſuſcitauit, & templum inimicis manibus diſſolutum, in vnitatem perſonæ ſolidata rurſus diuinitati quam aſſumpſerat carne reſtituit.

XL

Ioan. 10. 18.

Digitized by Google

Ex sermone die II. Rogationum.

XII. DICIT beatissimus Paulus, quòd *per patientiam & consolationem scripturarum firmam* Rom. 15. 4.
spem habere debeamus, cùm omnes Christiani, tum specialiùs illi, quibus datur in hoc mundo, aut pro Deo persecutionem pati, aut pro veritatis amore tribulari, aut pro vitæ huius peregrinatione compungi.

AD CORINTHIOS PRIMÆ.

1. *Et ignobilia, & contemptibilia mundi elegit Deus*, &c.
2. *Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent.*
3. *Item de eodem.*
4. *Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.*
5. *Ita & quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi Spiritus Dei.*
6. *Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?*
7. *Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus.*
8. *Cùm sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi.*
9. *Caput autem Christi Deus.*
10. *Nam oportet & hæreses esse*, &c.
11. *Item de eodem.*
12. *Deus qui operatur omnia in omnibus.*
13. *Omnia autem hæc operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.*
14. *Cùm tradiderit regnum Deo & patri.*

Digitized by Google

15. *Cùm autem subiecta fuerint illi omnia, &c.*
16. *Primus homo de terrena terrenus, secundus de cælo cælestis.*
17. *Item de eodem.*

Ex sermone in ordinatione Episcopi.

AD magisterij testimonium nascendi causa non pertinet. neque ille cælorum ianitor Petrus, quem piscatorem hominum retia contempta fecerunt, origine placuit natalium, sed fine meritorũ. sicut Matthæus cùm de teloneo assumptus est, illic inchoauit lucrum, vbi iussus est terminare negotium. Quid de singulis loquor? Talis omnium assumptio fuit, in quorum personis ignobilia & contemptibilia mundi eligens Deus, præposuit pauperes spiritu diuitibus censu, illum iure locupletissimum probans, qui ad veram & integram nobilitatem, non susceptis honorum, sed depositis criminum fascibus peruenisset. I. Matt. 4. 15. Matt. 9. 9.

Ex libris contra phantasma.

NOLVNT enim à nobis ei qui crucifixus est supplicari, &c. *vt in epistola* III. pag 21. *vsque ad,* non rogemus in cælo. *Et mox,* pag. 27. Veni potiùs sancte Isaia propheta, *&c. vsque ad,* quod in corpore malum patimur, pertulit Christus. II.

Ex libris contra Arrianos.

DOMINVS maiestatis crucifixus exponitur, cùm si alternæ substantiæ respicias proprietatem, diuina celsitudine ab omnibus crucis contumeliis sequestrata, sola suscepti corporis III.

humilitas ſenſerit paſſionem. Nam poſtquam Deus in Chriſto, mundum reconcilians ſibi, creaturæ quam aſſumpſit vnitus eſt, ſignificatur plerumque homo per Deum, Deúſque per
Matt. 25. 31. hominem, ſicut eſt illud: *Cùm venerit filius hominis in maieſtate ſua*, cùm maieſtatem Deo potiùs quàm homini nemo conuenire dubitet. quod & Pſalmiſta de Deo exponens: *Et videbitis*, inquit, *in maieſtate ſua.* Et Malachias propheta, ob dictorum perſpicuitatem Angelus cognomento, de crucaria Domini paſſione;
Mal. 3. 8. *Si affigit*, inquit, *homo Deum ſuum, quia vos configitis me.* Cùm tamen, quod nullus inficiabitur, non Deus, ſed homo confixus ſit.

Ex ſermone de ſymbolo.

IV. Matt. 11. 27. AVDITE quid veritas dicat: *Nemo nouit filium niſi pater, neque patrem quis nouit niſi filius.* Et ſi nemo aſſequitur hanc in ſæculo iſto notitiam, vnde Arrianus aſſumit in ſubſtantiæ ipſius diuiſione menſuram? Si ſolus pater nouit filium, ſolus filius patrem, vnde dux cæcus maiorem intelligit, vel minorem? An fortè reſpondet, & ſi ſibi notitiæ huius reſeruat diuinitas ſola ſecretum, vnde tu æqualem patri filium cognouiſti? At ego inquam, paternitatem filius loquitur, omnipotentiam creatura teſtatur: de ſubſtantiæ autem intimo, ſi nemo nouit filium niſi pater, neque patrem quis nouit niſi filius, vbi æqualis eſt conſilio alternante notitia, vna eſt proculdubio in ſubſtantiæ perfectione natura. Neque enim maior aut minor eſt, qui nec minùs nec ampliùs notus eſt

Digitized by Google

est. Quid nunc de Spiritu sancto dicemus, quem credere consequente symboli parte in Trinitate præcipimur? Neque enim, si patrem & filium sibi inuicem confert ista notitia, alienus ab ea erit Spiritus sanctus, de quo scribitur quòd spiritus *omnia scrutatur, etiam altitudines Dei*. Ergo non tantummodò se pater & filius, sed spiritum suum norunt: cui ideò nihil omninò celatur, quia nihil sine illo in veritate cognoscitur. Quocirca sic est cognitio, sicut cooperatio Trinitatis. Nam post istud generationis diuinæ mysterium, si in Christo cogitemus humana, quòd celebramus Virginem peperisse, Pater misit, Filius venit, Spiritus sanctus infudit. Quapropter nec in humilitate minorationis absconditur claritas æqualitatis.

1. Cor. 2. 10.

Ex libris contra Arrianos.

V.

NOBIS *autem Deus reuelauit per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam altitudines Dei. Quis enim hominum nouit, quæ in homine sunt, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Sic & quæ in Deo sunt nemo nouit, nisi spiritus Dei.* Rogo suppliciter, locum istum, vtpote illuminati à Deo arbitri, iudicate: & vtrum æqualis sit Patri vel Filio Spiritus sanctus, ex ipsa scientiæ suæ profunditate perpendite. Nemo nouit filium, nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius. Sed quia nec pater, nec filius, sine spiritu aliquid nouit, ideò quæ in Deo sunt nemo scit, nisi spiritus Dei: quia nec spiritus scire aliquid sine patre vel filio potest. Quid est, nemo nouit præter patrem, nemo

1. Cor. 2. 10. 11.

præter filium, nemo præter ſpiritum ſanctum, niſi quia in Trinitate pręter vnitatem nihil poſ-
1. Ioan. 2. 23. ſumus inuenire? Legimus alio loco, *Qui filium non habet, nec patrem habet.* Itémque alio loco,
Rom. 8. 9. *Si quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.* Quod non poteſt non ſimul totum haberi, quomodo poterit diuidi?

Ex ſermone de Pentecoſte.

VI. AN *neſcitis quia templum Dei eſtis, & ſpiri-*
1. Cor. 3. 16. *tus Dei habitat in vobis?* Ecce ergo & ſpiritus Deus eſt, ſi habitat templum, quod præter
1. Cor. 6. 19. Deum nullus inhabitat. Vnde inquit, *Membra veſtra templum in vobis eſt Spiritus ſancti, quem habetis à Deo.* Ergo ſi habetis à Deo Deum, & templum Dei eſtis, & corpus veſtrum templum eſt Spiritus ſancti, quocumque non receptus fuerit Spiritus, non capitur Deus. Igitur cùm talia dicimus, non nobis obiraſcantur, quibus ſanctum Spiritum perſuadere conamur. quia niſi Deus creditur, ignoro quid de præſenti feſtiuitate dicatur, aut quid in eius aduentu honoris hæreticus excolat, quem quantum ad ſe eſt, etiam nomine ſeruitutis inclinat: cùm licet, ſi vos filius liberauerit, tunc verè liberi ſitis, vbi tamen ſpiritus Domini, ibi libertas.

Ex ſermone de Natali calicis.

VII. * EO ſuperſtitionis ritu plectitur impietas rebellantium Iudæorum, vt animal corruptibile, id eſt agnum, cum veneratione comedant, qui veri & immaculati agni eſum periculoſiſſi-

Digitized by Google

ma fame contemnunt. Vnde sibi videntur Paschalis festi agere sacramentum, cuius hodie omnis Ecclesia initium sumit, mysterium intelligit, præmium concupiscit, quod sermo Domini discipulis suis euidenter insinuat dicens, *Scitis quia post biduum Pascha fiet?* Aliud sonat erit aut celebrabitur, aliud autem Pascha fiet. Numeret ergo mihi Iudæus, vsque nunc ab exitu Israël, quantos vult annos: cæterùm Pascha primum adhuc post biduum fiet, cùm præteritas implens figuras, sicut Apostolus ait; *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Matt. 26. 2. 1. Cor. 5. 7.

Ex libris contra phantasma.

QVID vel illo Apostoli sermone lucidius, &c. *vt in Epistola* 11. *pag.* 13. *vsque ad,* qui legem dederat in præcepto. VIII.

Ex sermone de Iona.

PELAGVS, inquit, *operuit caput meum.* Nec IX. istud frustra de solo capite dicebat, quem absque dubio pelagus omni ex parte contexerat: sed celauit contumelia mundi dominum cæli. Caput viri Christus, caput autem Christi Deus. Velauit humilitas mea gloriam meam, & Deus, qui quasi caput inerat Christo, mundum reconcilians sibi, ab eis qui hominem patibulo confixerant, non potuit peruideri. Ion. 2. 6.

Ex sermone die III. Rogationum.

PRÆSENTIS sæculi actio, dilatis causarum euentibus, omnium operum peruersitate confusa, non est tempus, sed causa iudicij. Da X.

Digitized by Google

porrò in præsentibus euidentem bonorum malorúmque distantiam, & examini quid remansit? Da vt hîc malum nulli liceat facere, quid
1. Cor. 11. 19. æternitas plus habebit? Da vt hîc à fide nullus exorbitet, & hæreses esse qualiter oportet? Neque enim possumus dissimulare, quin oporteat quod oportere veritas clamat. Oportet verò esse hæresem, non quia eius commentis Christus minuitur, sed quia eius insidiis Christianus augetur. Sic sunt etiam, præter fornicationem quæ sola in corpus proprium peccat, cetera mala, si non vestias nudum, si punias innocentem, si rapias proximo, si parato etiam pallium cedere tunicam tollas, si malam dexteram verberes etiam læuam offerenti, si per mille passus onustum dirigas, & per alia duo seruire meditantem. Aut quid diutiùs violentiæ genera persequar? In omni imperio fortioris superbia temporalem habet iubendi fructum, æternum verò innocentia patiendi.

Ex libris contra Arrianos.

XI. DICIT Apostolus, quòd *oporteat hæreses esse*.
1. Cor. 11. 19. Oportet autem, non hæreticis quod sunt esse, sed catholicis sustinere quod non sunt. Sicut de Iuda traditore suo Dominus dixit, quòd
Matt. 26. 24. *bonum fuerat homini illi non nasci*. Inde enim ait illi, quia suum nasci illi malum erat qui tradidit, nobis bonum, ad quos salus ex traditione peruenit.

Ex libris contra Arrianos.

XII. CVM apparuissent Angeli in terra clamaue-

Digitized by Google

runt, *Gloria in excelsis Deo.* Si Pater & Filius & Spiritus sanctus in excelsis est, benè dicimus Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto: nec possumus patri sine filio gloriam honorémque dare, cùm ipse in Euangelio iubeat, *vt omnes sic honorificent filium, sicut honorificant patrem.* & Apostolus dicit, quòd *nemo honorat Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto.* Luc. 2. 14. Ioan. 5. 23. 1. Cor. 12. 3.

Ex epistolis contra Arrianos.

XIII. De diuinitate Spiritus sancti, quem nec factum legimus, nec genitum, nec creatum, Apostolus ait, *Deus qui operatur omnia in omnibus.* Et eodem loco, *Omnia autem hæc operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.* Et Petrus in Actibus Apostolorum, *Quid conuenit*, inquit, *inter vos mentiri Spiritui sancto?* & pòst, *Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Item alio loco, *Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis?* Et alibi, *Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius.* 1. Cor. 12. 6. & 11. Act. 5. 3. & 4. 1. Cor. 3. 16. Rom. 8. 9.

Ex sermone de ascensu Heliæ.

XIV. Et si multa sunt dona, *omnia tamen hæc operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.* Non in paucioribus minor, nec in maioribus amplior: per quem etiamsi alius alio minus accipit, intelligat donum potiùs posse minui, quàm donantem. 1. Cor. 12. 11.

Ex libris contra Arrianos.

XV. Qvia posueram de Euangelio, *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*, vt pote- Mat. 28. 18.

ſtatem illam, quam ſibi dicebat datam, ſemper in natura diuinitatis ſuæ ſaluam fuiſſe monſtrarem, commemoraui Apoſtolicum illud quod
1.Cor.15. de filio dictum eſt, *Cùm tradiderit regnum Deo*
24. *patri*, cùm vtique pater nullo tempore ſine regno eſſe potuerit: nec ideò patrem qui poteſtatem filio dedit eſſe maiorem, cùm & ipſe filius regnum patri traditurus eſſe dicatur. Vbi enim quis beneficio aliquid confert, iure cenſetur maior accipiente qui donat. In diuinitate autem, ex qua quod ineffabiliter filio datur non eſt gratia, ſed natura, reſtat dantis & accipientis æqualitas.

Ex libris contra Arrianos.

XVI. Cvm *autem ſubiecta fuerint illi omnia, tunc*
1.Cor.15. *etiam ipſe filius ſubiectus erit illi qui ſibi ſubie-*
28. *cit omnia, vt ſit Deus omnia in omnibus.* Iſtud Apoſtolus ab octaui Pſalmi poſuit exemplo.
Pſal.8.6. Sic namque ſcriptum eſt, *Minoraſti eum paulo minus ab Angelis: omnia ſubieciſti ſub pedibus eius.* Ergo eius pedibus omnia ſubdidit, quem paulominus ab Angelis minorauit. Nec mirum eſt, vt in ea creatura patre dicatur minor, in qua ei etiam beatitudo Angelica extitit maior.

Ex libris contra phantaſma.

XVII. Ille ſolus hominis ſtatum, &c. *vt in Epiſtola* 11. *pag.* 13. *vſque ad,* quam ſuſceperat, in inferna deſcendere.

Ex libris contra Arrianos.

XVIII. Apostolvs Paulus ad Galatas, perſonæ

inseparabilitatem designans, ipsum dicit natum de muliere quem misit Deus filium suum: sicut alio loco, *Primus*, inquit, *homo de terra terrenus, secundus de cælo cælestis.* cùm vnus idémque mediator, de cælo Deus, homo de terra sit: qui de vtero Virginis editus, antequam cælos ascenderet, cælestis congruè dictus est, quia celsitudini substantiæ cælestis immixtus cæli dominus factus est. 1. Cor. 15. 47.

AD CORINTHIOS SECVNDÆ.

1. *Vt non possent intendere filij Israël in faciem Moysi, propter gloriam vultus eius.*
2. *Item de eodem.*
3. *Quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino*, &c.
4. *Quoniam quidem Deus est in Christo, mundum reconcilians sibi.*
5. *Audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.*

Ex sermone de Natali calicis.

VIDEAMVS comparatam Moysi, & mul- I.
to præcellentem, eam quæ nostri est gratiam redemptoris. Nam vt noua paululum veteribus conferamus, ille ad hunc populum venit velata facie, iste operta diuinitate: ille sublimitate cornutus, iste humilitate mansuetus: illius vultus radiis & decore luminosus, istius sputis & cæde fœdandus: illius humanam faciem conseruus videre non meruit, istius diuinam leprosus aspexit.

Ex ſermone die ſexto Paſchæ.

II. Cvm caro, necdum mortis fornacibus defæcata, aggrauet ſenſum multa cogitantem, & impediat viſum pauca cernentem, interlucet tamen in aliquibus geſtis dignitas futurorum, & ſecretorum immortalium ſplendor etiam mortalibus oculis rara reuelatione ſubradiat. Sed hoc illis tantùm, quos ſola caro, non etiam carnalitas tenet, & cordibus mundos mundana cohabitatione non polluit. Sicut præſtabatur quondam vati legifero cæleſte colloquium: & eo vſque diuinæ gloriæ quodam intuitu donabatur, donec quiddam in leui fronte cornutum, non aſperitas videretur produxiſſe, ſed claritas.

Ex ſermone de ſymbolo.

III. Legimvs quodam loco, quòd *dum ſumus*
2. Cor. 5. 6. *in corpore, peregrinamur à Domino,* Quicquid enim nobis de cæleſtibus myſteriis traditur, quamlibet indubitabili veritate ſubſiſtat, credere debemus, quia videre non poſſumus. Nam in iſto ſæculo, noſtrum noſſe tantummodo cre-
Matt. 5. 8. dere eſt. *Beati* enim *mundo corde, quoniam ipſi Deum*, non dixit vident, ſed *videbunt*. Vnde qui in præſentibus habuerit fidem, ipſe in futuris accipiet contemplationem.

Ex libris contra phantaſma.

IV. Intelligit Apoſtolus ac definit, &c. *vt in Epiſtola* 11. *pag.* 11. *vſque ad,* parentali chirographo ſuſtineret.

Digitized by Google

Ex ſermone die ſexto Paſchæ.

INSONVIT Pauli Apoſtoli auribus, quod V.
non licet homini loqui, quódque ille permit- 2. Cor. 12.
teretur dicere, ſi nos mereremur audire. Si 4.
enim in modico fideles non fuiſtis, quod ma- Luc. 16.
ius eſt quis credet vobis? 12.

AD GALATAS.

1. *Mediator autem vnius non eſt, Deus autem vnus eſt.*
2. *Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere.*
3. *Item de eodem.*
4. *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri* IESV *Chriſti.*

Ex libris contra phantaſma.

Hoc remedium Apoſtolus dicit diſpoſitum, &c. *vt in Epiſtola* 11. *pag.* 12. *vſque ad,* vnum reddidit ex vtriſque. I.

Ex libris contra phantaſma.

ADSIT nunc ſermoni noſtro Emmanuel, &c. *vt in Epiſtola* 11. *pag.* 10. *vſque ad,* hic & Dei filius & hominis erit. II.

Ex libro de Chriſti natiuitate.

APOSTOLVS dicit, *Poſtquam verò venit,* &c. *vt in Epiſtola* XXVIII. *pag.* 76. *vſque ad,* in corpore cœpiſſe, de matre eſt. III.

Digitized by Google

Ex sermone die III. Rogationum.

IV. Sicvt enim Iudæorum lex, ita gentium gloria, gratia est. Et ideo Apostolus Paulus ad
2.Cor.5. vnam partem dicit, *non bona gloriatio vestra:*
6.
Gal 6 ad aliam verò, *mihi autem absit gloriari, nisi in*
14. *cruce domini nostri* Iesv *Christi.*

Ad Ephesios.

1. *In quo signati estis in diem redemptionis vestræ.*
2. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.*
3. *Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos.*
4. *Quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius.*
5. *Et erunt duo in carne vna,* &c.

Ex libris contra Arrianos.

I. Vnvm nomen est Trinitatis. *Neque enim*
Act.4. *est aliud nomen,* vt in Actibus Apostolorum
12. legimus, *in quo oporteat nos saluos fieri.* Si sequestrato filio, de solo istud nomine patris creditur, dicendus est non saluare saluator. rursúsque si patre secluso, in solius redemptoris nomine adquirimur, cessauit ab hac redem-
Psal.110. ptione pater, de quo scriptum est, *quòd redem-*
4. *ptionem miserit populo suo.* cùm & de Spiritu
Ephes. sancto Apostolus dicat, *In quo signati estis in*
4.30. *die redemptionis vestræ.*

Ex libris contra Arrianos.

II. Vbi plurale aliquid in diuinitate subreso-

Digitized by Google

nat, non dualitas videtur intelligenda, sed Trinitas, ficut in ipso Sodomiticæ vrbis refertur exitio. *Apparuit*, inquit, *Dominus Abrahæ sedenti in ostio tabernaculi, in ipso feruore diei: cúmque leuasset oculos, apparuerunt ei tres viri, quos cùm vidisset cucurrit in occursum eorum, & adorauit in terram, & dixit, Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum.* Certè non in aliquo horum trium, aut cultior habitus, aut eminentior forma præstabat. Et tamen Abraham, sacramentum indiuisæ Trinitatis intelligens, vno nomine tres precatur, quia trina in vnitate persona, & vna est in Trinitate substantia. de qua & Apostolus dicit, *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.* Quis præsumat contra vas electionis vnitatem istam pluralitate confundere? Nouerat namque cum patre vel filio dominari Spiritum sanctum, cui quasi domum corpora nostra sacrabat dicens: *Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis?* Quo vnquam magis testimonio Deus probabitur Spiritus sanctus, quàm quod habitaculum ipsius sumus, & Deus habitat in nobis? Sed iam dudum huiusmodi credulitatem diuinæ vocationi Paulus debebat. Sic quippe in Apostolorum actibus scribitur: *Deseruientibus autem illis & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam ad opus quod vocaui eos.* Non ex superioris præcepto, sed spontanea est vt opinor ista vocatio. Sibi sequestrari præcipit, sibi dicit assumi. Deus est sine ambiguo qui inspira-

Gen. 18. 1.

Ephes. 4. 5.

1. Cor. 3. 16.

Act. 13. 2.

eligit, vel mittit Apostolos. Et tamen idem sanctus Paulus, cùm distinctè aliquotiens patrem, filium, vel Spiritum sanctum Dominum esse doceat, fidei culmen ea qua suprà dixi definitione consummat, *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.* Sic ergo non possumus duos Deos, sicut nec duas fides, nec duo baptismata dicere. Deos nominare gentilitas appetit, crebro se lauacro à peccatis ablui Iudæus credit, fides plurali numero quasi multas dici veritas prohibet, nec Latinitas sinit. Vnus Dominus est, non diuidimus: vna fides, non scindimus: vnum baptisma, non iteramus. Cui honorem suum etiam in Bonosiacorum aliorúmque receptione seruantes, si se in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti baptizatos esse respondeant, quod benè confessi sunt, seruando recipimus, quod perperam crediderant, benedicendo sanamus, & quod minus fuerat nominatione præmissa, suppletur credulitate firmata.

Ephes. 4. 5.

Ex libris contra Arrianos.

III. PSALMVS dicit, *A summo cœli egressio eius, & recursus eius vsque ad summum eius.* Nemo porrò recurrit, nisi quo fuit: sed ascendente Christo, filius hominis recurrit in cælum, qui erat priùs in cælo. Sic etiam sanctus Paulus exponens ait, *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* & paulo pòst, *Qui descendit,* inquit, *ipse est & qui ascendit super omnes cœlos, vt impleret omnia.* Cúmque per omnem eloquij sui locum Deum ve-

Psal. 18. 7.

Ephes. 4. 8. & 9.

Digitized by Google

nisse prædicet, hominem redisse concludens, hîc tamen ipsum dicit ascendere qui descendit: quia in Christo Deus & homo, non alter, sed ipse, non duo ex diuersis, sed idem ex vtroque mediator. Gemina quidem substantia, sed vna forma est.

Ex sermone de Passione Domini.

IV. Apostolvs somno Adæ dominicam mortem coaptans, in ipso mundi principio, ædificationem mulieris de costa dormientis viri, nascentis Ecclesiæ dicit signasse compagem. Namque cùm formato de terra homini, si lecta recolimus, coniunx deesset, & quanquam inexperti, tamen solatij cõtubernium rudis animus flagitaret, ligatur Adam sensu, soluitur somno, celebratóque huius similitudinis sacramento, tam pressum noui soporis pondus incubuit, vt meritò mortem significasse ex ipso immobili atque insensibili quiete videatur. Taliter autem iacenti detrahitur vna costarum, atque inde formata muliere, reuiuiscenti admodum viro, pro dispendio membri, repensantur lucra coniugij. Ecce & hîc hodie Adam nouum, culpas veteres sanaturum, oppressum somno impactæ crucis suscipit quies. Nunc videndum est quid sit, quòd de solo eius latere Ecclesia formari dicitur, cùm totus ipse homo pro Ecclesiæ salute moriatur. Refert Ioannes Euangelista, quomodo crucifixo Domino cum duobus latronibus, scilicet sexta Sabbati circa vesperam, vti ne pendentium corpora feriata diei solennitas inueniret, fractis pro acceleranda

Ephes. 5. 31. & 32.

Ioan. 19. 31. 32.

morte latronum cruribus, cùm iam exſpiraſſe Dominum cognouiſſent, aduerterunt à ſupplicij ſimilitudine temperandum. quia etiamſi prematur veritas inimicorum coniuratione, non frangitur: maximè cùm & de agni eſſet
Exod.12. 46. immolatione prædictum, *Os non confringetis ex eo.* Et tamen hîc circa Dominum, ſic quoque, quod non fuit neceſſarium fieri pro exitio, pro ſacramento perfectum eſt. Vnus namque de militibus arrepto miſſili, vt ſermonem ipſum ponam, *latus eius aperuit.* Ergo non rupit, non transfodit, non iugulauit ad vltimum, ſed inquit aperuit: vt patentis plagæ portam vitalem, non tam veſtigium vulneris, quàm ſa-
Gen.6. 6. lutis eſſe intelligamus ingreſſum. Nam & arcam illam, cuius clauſtro tutus Noe, tumentes ſæculi fluctus, mortémque bacchãtem, impune ſolus cunctis pereuntibus enatauit, oſtium quo vel ad ſalutem ingreſſus, vel regreſſus ad lucem eſt, in latere legimus habuiſſe. Agnoſco igitur & hodie in Domino, qui ſurgit per crucem in requiem ſuam, ipſe & arca, id eſt caro, ſanctificationis ſuæ: agnoſco, inquam, in latere arcæ iſtius aditum noſtrum. Videamus primùm quid inde procedit, aduertamus poſtça quomodo ibi Chriſtianus introiit. Patefacto ergo latere Domini, proceſſit vbertim manantibus riuis aqua vel ſanguis. Quid admirabilius tali facto? quid lucidius indicio? quid myſterio plenius? Certum eſt quidem quòd doluit Chriſtus, quòd interiit certum: ſed ſeruat in eo dignitatem ſuam etiam veritas mortis. Quæ conditio vnquam humani corporis

Digitized by Google

habuit aquæ vel ſanguinis fluxum? Eſto, quod tamen vix conſuetudinis ratione permittitur, vt continuerit cruorem ſuum caro defuncta, vbi latuit viuentis aquæ fonticulus in corpore morientis? Vnde procedit duplex riuus arentem mundum fœcundaturus, purus laticis, pretioſus cruoris? Vnde ſancti fluminis vnda prorumpit, ſola reſtinguendis gehennæ ſatisfactura vaporibus? Ecce videtis de latere Adam noſtri coniugem ſuam ſtrui. Ecce ſponſam victuro, dum moritur, præparari. Ecce dormienti præcipi quod lætificet vigilaturum. Omnis autem Eccleſia duo ſunt genera hominum. Vnum eſt, quod fideli morte, aliud quod ſublimi paſſione ſaluatur: vnum quod pro Chriſto occubuit, aliud quod Chriſto vixit. Nos ergo excipiamus aquam de latere Domini; martyres ſanguinem. Illos pretioſa ſanguinis purpura veſtiat, nos niuea baptiſmatis vnda reſpergat.

Ex libris contra Arrianos.

CONSVLTVS in Euangelio Dominus, V.
quid de vinculi matrimonialis ſoliditate decerneret, *Non ſunt*, inquit, *iam duo, ſed vna caro. Propter quod dico vobis, Quod Deus iunxit, homo non ſeparet.* Ecce quod ait Apoſtolus de coniugio, *Sacramentum hoc magnum: ego autem dico vobis, in Chriſto & in Eccleſia.* Naſcitur nempe ab humilitate exempli, altitudo myſterij. Si ex duobus dicitur vnum facere copula corporalis, quare totam Trinitatem non ſolidauerit vna ſubſtantia? aut cùm dica-

Matt.19.6.
Epheſ.5.32.

mus, in terrenis separari non licere quod Deus iunxit per concordiam, quanto periculo in supernis separari velimus quod Deus iunctus est per naturam? Iam vt illud taceam quod scriptum est, quòd *multitudinis credentium erat*
Act.4.32. *anima vna, & cor vnum.* quorum singula corda vnum cor reddebat vnanimitas, sicut proprias in Trinitate personas solidat & exunat æqualitas.

Ad Philippenses.

1. *Qui cùm in forma Dei esset, semetipsum exinaniuit,* &c.
2. *Factus obediens vsque ad mortem.*
3. *Propter quod & Deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen.*
4. *Vt in nomine* IESV *omne genu flectatur.*
5. *Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus in gloria est Dei patris.*
6. *Item de eodem.*

Ex libris contra phantasma.

I. CVM *in forma Dei esset, semetipsum exina-*
Philip.2. *niuit formam serui accipiens, & humiliauit se-*
8.& 9. *metipsum vsque ad mortem, mortem autem crucis.* Verus Deus est qui dignatur inclinari: verus homo est, qui potuit mori. *Propter quod,* inquit, *& Deus pater exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen.* Inter eum qui dat, & eum qui accipit honorem, trium est omne nomen. Imum est homo, medium Angelus, summum Deus. Hoc nomen donauit, quod super omne nomen est, non ei

quem

quem genuit, sed illi quem misit, qui factus est obediens vsque ad mortem. Aut quid nouum est, credi in eo formam serui, qui nec maledicti opprobria ferre despexit? Apostolo pro- 2. Cor. 5.
testante, *eum qui non nouerat peccatum, pro no-* 21.
bis maledictum fecit. Quia scriptum est, inquit,
Maledictus omnis qui pendet in ligno. Pro- Gal. 3. 13.
pter quod exaltatus est, vt in nomine IESV omne, id est non solùm hominis, verùm etiam Angeli, genu flectatur: ei scilicet, qui secundum eiusdem Apostoli dictum, *propter vos pau-* 2. Cor. 8.
per factus est cùm diues esset, diues ab æter- 9.
nitate, pauper ex ventre: diues in cælis, pauper in pannis.

Ex libris contra Arrianos.

NON per hoc minuit æqualitatem filij Dei, II.
quòd filius hominis obediuit. Quomodo enim non obediret patri, qui subditus erat matri? dicente Euangelista de parentibus eius: *Et ve-* Luc. 2. 51.
nit Nazareth, & erat subditus illis. Sic enim factus est, dicente Apostolo, *obediens vsque ad* Philip. 2.
mortem, sicut ipse Dominus dixit, *Tristis est* 8.
anima mea vsque ad mortem.

Ex libris contra Arrianos.

AN fortè solus pater dicendus est Dominus? III.
In Euangelio Christus discipulis ait, *Vocatis* Ioan. 13.
me magistrum & dominum, benè dicitis, sum 13.
enim. Et Apostolus ait, quòd post mortem Philip. 2. 8. & 9.
Christi, mortem autem crucis, exaltauerit eum pater, & dederit ei nomen, vt in nomine IESV omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, &

Digitized by Google

infernorum, id est adoret, dicente alibi ipso
Matt. 4. 10. Domino, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.*

Ex sermone de Pentecoste.

IV. Ioan. 19. 20. CRVX illa, in qua vita pendente mors periit, sicut in passione Euangelista Ioannes enarrat, quia multiplicem capere non potuit, triplicis linguæ pagina fuit: vt à toto mundo incunctabiliter crederetur, quod Hebraicis literis, necnon Latinis Græcísque conscriptum, quasi in ore trium testium firmaretur, ac deinceps *omnis lingua confiteatur quia Dominus* IESVS *in gloria est Dei patris*, id est in vna cum patre.
Philip. 2. 11. Quod quamlibet aliquorum intentio negare persistat, & si non omnium sermo, certè omnis lingua proclamat.

Ex libris contra Arrianos.

V. Phil. 2. 11. DIXI cum patre filio æqualem gloriam honorémque nos dicere: quia legimus, *vt omnis lingua confiteatur, quòd Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris.* Si tantummodò dixisset in Dei, fortè putaretur, esto in Dei, certè minoris. at cùm in patris gloria, quid inæquale? quid exiguum? quid diuisum? Non enim in Angelica vel humana, sed in gloria est Dei patris. Aliàs autem, nisi æqualis gloria ista credatur, contra ipsius Domini iussionem, non
Ioan. 5. 23. omnes sic honorificabunt filium, sicut honorificant patrem. Nulla enim ratione sic honorari poterit maior vt minor. Sed quicumque non sic honorificauerit filium sicut honorificat pa-

Digitized by Google

trem, quicquid gloriæ dempſerit, contumeliæ deputauit.

Ex ſermone in dedicatione Eccleſiæ Archangeli Michaëlis.

ISTE ſit ille, quàm dulcis, tam terribilis locus, in quo Iacob cernens Dominum ſcalis innixum, pérque eas aſcendentes deſcendentéſque Angelos videns, domum diuinitatis intelligit. vbi parato myſteriis lapide caput effultus, futurorum cauſis aptauit vnguentum. ſiue cùm paſſuri mediatoris pendulum crinem, iuſtificatæ peccatricis obſequio, fragrantis alabaſtri vnda perfudit. vt quod lapidibus viuis in ſpiritualem fabricam congruenter neceſſarium flueret, ex irriguo angularis lapidis fonte manaret, ſicque Abrahæ filij, per lauacrum ex lapidibus ſuſcitati, vt ariditatem contagij naturalis euadant, odoriferi chriſmatis munere gratia fœcundante pingueſcerent. Iſtud Iacob ſopitus vidit in ſpiritu, expergefactus geſſit in ſigno. Cùm nobis inde oratio conſecrantis inclamat, nobis ibi ſomnium dormientis inuigilat. Scalæ verò quas vidit, gradus ſunt ſupplicationis humanæ, quibus quiſque pro viribus in diuinas aures precum qualitate mittatur. Aſcendunt autem per eas Angeli, cùm vota noſtra in cælum porrigunt: deſcendunt, cùm de cælis obtenta tranſmittunt. Adſiſtunt hi precibus noſtris, non pennarum flatu, ſed donorum ſpiritu, quorum volaſſe voluiſſe eſt. Intérque hos ſibi vindicat Michaël princeps principem locum. Quem Daniel ille ſublimis

VI. Gen. 28. 12.

Dan. 10. 13.

vir desideriorum, visionum potens, dissolutor ænigmatum, expositor figurarum, hebdomadæ triplicis feruente ieiunio, parum fuit vt haberet visibilem, nisi acciperet adiutorem. Quocirca etiam hic Michaël noster, sinceritate voti, iocunditate loci, deuotione populi, prouocatus adstat, conferendo magna, maxima obtinendo, conspectum diuinitatis, quo semper illustratur, huc attrahat. Ad quem, quia multis scripturarum locis agnouimus, subuehentibus Angelis, siue quod pium poscitur, siue quod rectum geritur, peruenire, acceptabilium operum, salubriúmque votorum prospiciamus in studio beatitudinem, qui prouidimus in Archangelo portitorem.

AD COLOSSENSES.

1. *Qui est principium primogenitus ex mortuis.*

Ex sermone die primo Paschæ.

1. Colosſ. 1. 18. FIT Christus in hodierna festiuitate non vnigenitus, sed sicut Apostolus dicit, *primogenitus ex mortuis.* Video tamen posse aliquos hîc moueri, cur Christus primogenitus ex mortuis nominetur, cùm factum sit, sicut plerumque nos sacer cælestium lectionum cursus instruxit, vt aliquos mortuorum, etiam sanctorũ intercessione rediuiuos, laxatis naturæ vinculis, lux secunda susciperet. Quod admirabiliter quoque ac triumphaliter ipse Dominus fecerat, cùm prohibitis priùs duobus spiritibus

Matt. 9. 24. de inferno, corporibus de sepulchro, Lazarum

nouissimè suscitans, iussione tertia, die quarta, Luc.7.12.
non de fauce, sed quodammodo de ventre Ioan. 11.
mortis, vinctas funere, putredine relaxatas, 43.
fœtentes tempore, iussione viuentes retraxit exequias. Sed quicumque sic temporaliter resurrexerunt, vt deinceps morerétur, hos mortuorum primitias, id est primogenitos ex mortuis, quod de solo Christo dictum est, appellare non possumus. Si quidem isti de morte cum mortis vinculis reuertētes, nec sub remedio, sed adhuc sub chirographo, non sunt à conditione, liberi, sed pro opportunitate laxati. *Christus*
autem *resurgens*, vt Apostolus ait, *iam non mo-* Rom.6.9.
ritur, mors ei vltra non dominabitur. Ergo hactenus ipse solus est, qui non moriturus resurrexerit, hoc etiam suis postmodum largiturus, cùm eos à morte perpetuò victuros resuscitabit. Quocirca illa iam secunda lætitia erit, qua fideles resurgent. Ceterùm primum resurgendi gaudium primogenito ex mortuis iure debetur.

AD THESSALONICENSES PRIMÆ.

1. *Quoniam ipse Dominus in iussu & in voce Archangeli, & in tuba Dei,* &c.
2. *Rapiemur in nubibus obuiam Christo in aëra.*
3. *Item de eodem.*

Ex sermone de Ascensione Domini.

VAS electionis gentium doctor, in quo ad- 1.
huc mortali homine Angelicus sermo viuebat, cùm resurrectionem mortuorum non mortuo sermone describeret, Dominúmque nostrum

1. Thess. 4.15. *in iussu*, id est cum imperio, *& in voce Archangeli* affore, quasi cùm præconis terrorem monstraret, tum *deinde*, inquit, *etiam nos rapiemur in nubes obuiam Christo in aëra*. Tunc erit possibile, quod modò arduum. Quod nunc in Christo veritas diuinitatis, tunc in nobis poterit similitudo. Tunc etiam nostris aëre pedibus subiugato, leuibus elementis defæcatorum corporum membra ponemus: si tamen veniente eodem Rege nostro, non in præteritum timida differendi conscientia retrahat, sed fida securitas ad percipiendam citiùs dignitatem gloriæ cælestis occurrat.

Ex sermone die primo Rogationum.

II. PRÆPARARE *in occursum Dei tui Israël*.
Amos 4. 12. Dicit quidem Paulus Apostolus, vbi Redemptoris describit aduentum, qualiter rapiemur
1. Thess. 4.15. ad nubes obuiam Christo in aëra. Hîc tamen puto occursum istum ad alium pertinere. Nam & hîc viuentes quasi occurrimus Deo, si præceptum quod porrigitur amplectimur: & quia paratus est ille ad ignoscendum, occurrat ei correctio ad pœnitendum. Sed & quicumque propter amorem æternæ vitæ, non solùm ab illicitis abstinet, verùm etiam à licitis se coercet, sponte occurrisse iudicandus est. Nam, vt exempli gratia vnum quodcumque dicamus, adulterio generaliter interdicto, simplex coniugium lege permittitur: cui tamen virginitatis nitor sine comparatione præfertur, vnde qui dat nuptum virginem suam benè facit, & qui non dat meliùs facit. Hoc ergo de omni de-

bemus obſeruatione ſentire. Qui malè facit, fugit; qui benè, expectat; qui melius, occurrit.

Ex libris contra Arrianos.

INTELLIGENDVM eſt, quòd dicente filio, III.
Nemo aſcendet in cælum, niſi qui de cælo deſcendit, Ioan.3.13.
diuinitatis tantùm poteſtas, vnde venerat aſcenſura dicatur, non eo modo, quo aſcenſum ſanctis vel tribuit idem Dominus, vel promiſit. Hebr.11.5.
Ex quibus Enoch propter meritum tranſlatus à terris, Helias curru elatus eſt cælis. 4. Reg.2.11.
Taceo illum, qui in corpore an extra corpus neſcio 2.Cor.12.
Deus ſcit, in triplicibus ſupernorum ſecretis 2. &c.
audiuit verba quæ non licebat hominibus eloqui, quia videbat arcana quæ non licuerat mortalibus intueri. Sed fortè parum videtur de aſcenſu fidelium perſonalia replicari. Nouerat videlicet Apoſtolus præmia futurorum, cùm ſponderet illis ad quos ſcribebat, quòd rectè viuentium conuerſatio iam nunc eſſet in cælis, quo vtique poſt reſurrectionem corporis & habitatio ſeruaretur: ſicut & Dominus noſter diſcipulis ſuis in Euangelio Ioannis inſinuat dicens, *Vado parare vobis locum. Et ſi abiero,* Ioan.14.
& parauero vobis locum, iterum venio, & ac- 2.
cerſo vos ad me, vt vbi ego ſum & vos ſitis. Iuxta quam promiſſionem ſancti in cælo futuri ſunt. Nunquid ſine aſcenſu celſitudinem regni cæleſtis intrabunt? Et quomodo *nemo aſcendet* Ioan.3.13.
in cælum, niſi qui de cælo deſcendit? Sed quia incommutabilis veritas, tàm de ſe falli cùm proteſtatur, quàm de nobis fallere non poteſt cùm pollicetur, quamlibet illic cum illo fu-

turi sint qui fuerint glorificandi, ille solus ascẽdit, qui leuari alterius ope non indiget. Cui cùm voluit solidè substratus est aëris gradus. Cuius quò venerat reuertentis, de superno vigore vibratum, de terrestri substantia corpulentum, viæ famulata pendenti sustinuit aura vestigium. Præter hunc ergo solum, cui vt sæpè iam dixi, per duplicem generationem suppetiit hæc potestas, multi in cælo futuri sunt, sed nullus ascendet. Quia vt impleatur fidelibus diuina promissio; non ascensuris sed assumendis dabitur altitudo. Quod præuidebat
1.Thess. 4.15. Apostolus, cùm sociandos nos Domino, & apud ipsum semper futuros, per nubem rapiendos in aëra præmoneret. Porrò intelligi promptum est, quòd alieno subuectus arbitrio non graditur propria libertatis sponte qui rapitur. Nec semper inuitos rapi rearis: frequenter raptos suos monstrat & gratia. Siquidem teste
Ioan. 6. 46. Euangelio, & pater trahit qui ad filium veniunt, & à violentis rapitur regnum cæleste.
Matt. 11. 12. Quæ sic rapina desiderij sui sancti efficit compotem, vt Dei, cui hoc violenter eripitur, magis prouocet largitatem.

Ad Timotheum primæ.

1. *Vnus & mediator Dei & hominum, homo Christus* Iesvs.
2. *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat,* &c.
3. *Cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt,* &c.
4. *Nihil intulimus in hunc mundum,* &c.

Digitized by Google

Ex libris contra Arrianos.

In Christo Deus & homo, non alter sed ipse: non duo ex diuersis, sed vnus ex vtroque mediator. Gemina quidem substantia, sed vna persona est. Quam soliditatem si quis scindere dualitate præsumat, primum est quòd publicè contra Apostoli sententiam profitetur, dicentem, *Vnus mediator Dei & hominum Christus* Iesvs. Deinde eligat necesse est de duobus, id est diuina humanáque, quam naturam mediationis huius velit mysteria suscepisse. Si solus Deus mediator, non est alius apud quem intercedat: si solus homo, non est qui reconciliare præualeat. Iunge porrò vt sit Deus in Christo, & est mundum reconcilians sibi. Ipse videlicet, penes quem agendum est, ipse qui agat: sic idem missus, & idem regressus, sicut ipse iudicatus, & ipse iudicaturus. I. 1. Tim. 2. 5.

Ex sermone de ordinatione Episcopi.

Svperest nunc, vt lectionis huius semper meminerit, quæ peculiariter ei nunc lecta est, inclamante Apostolo, acclamante populo, conclamante iudicio, *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Solent autem plerique, propriæ ambitionis incendium dicti huius Apostolici quasi refrigerio temperare, quòd iam & libertate permissa res boni operis concupiscatur. Sed statim cessaret tale desiderium, si sequentia tractarentur. *Oportet*, inquit, *huiusmodi irreprehensibilem esse.* Hæc secum rogo II. 1. Tim. 3. 1.

crescens ambitus & animosa honorum vota decertent. hîc permissam sibi desiderij securitatem merita semetipsa scrutata considerent. si ab omni interdictæ reprehensionis næuo candida diuinæ imaginis integritas custoditur: si quandocumque mentis impetus moderationis limitem non excessit: si quibuscumque indigentibus superfluum quippiam manus auara non tenuit: si nunquam sermonis petulantia honestatem silentij sălubrioris irrupit: si calentem diei feruentis iracundiam limes occidui solis absoluit: si nunquam corde duplici diuersum sonantis cogitantísque aliud verba quàm vota moliuntur: si ad vltimum digna obseruantiæ cura, vt de iuramentis taceam, vel periuria formidantur. Non quòd ab his omnibus liberi esse omnes possimus: sed quòd periculosum sit vnumquemque merita sua non recolere, & quod solis irreprehensibilibus debetur ambire? Iam quid de illis dicatur, quos pretiositatem gratiæ pretij vilitate mercantes, vsque ad iacturam pecuniæ verecundiæ iactura producit? Quorum acclamationibus militant conducta mendacia, quorum prurientes scalpentibus
Act.8.18. præconiis aures mercenarius clamor inflammat. quique non reminiscentes Simonem Magum diuini muneris dispensationem pretio voluisse mercari, cum pecunia sua non in sacerdotium, sed in interitum deputantur. Liberè ergo hæc coram ambitu electo compulsóque detester: placere Deo penitus nequit, qui vsque ad sui electionem sibi ipse placuerit. Quin potiùs de innocentium Antistitum labore dica-

mus. Neque enim leuis est administraturi caussa Pontificis, quem manet dupliciter, sermo vt populi magistrum, actus vt Christi discipulum: qui plebem non minus pietate, quàm seueritate recturus est. Quem timere conuenit dispendiis suis, quem communicare non conuenit criminibus alienis. Qui alium onerat se contestante, qui dãnum patitur alio pereunte. Quando audit, *non turpis lucri cupidum*, temperaturus est vt sit cupidus, & quidem lucri, nec tamen turpis. id est vt studeat commissa sibi talenta assiduæ prædicationis sermonibus expolire, & adquisita multiplicatáque gregis sui salute geminare. Iubetur esse *ornatus*: nec istud corporaliter accipiendum est. Episcopum, cui iniuncta meritò ornamenta suppeditent, non comit pompa, sed gratia. Sic itaque sacerdotalis locus, artam illam & contribulatam Euangelij semitam tenens, pérque angustias eius post se etiam populum trahens, sinistram fugiens, dexteram non præsumens, periculosum ex vtraque parte lubricum pertimescat, & sermonis Apostolici libram æqualitate considerationis appendens, si districtus esse voluerit, legat *non percussorem*: si humanus, *non vinolentum*: si sobrius, *non auarum*: si subditus, *non abiectum*: si seruus, *non elatum*: si misericors, *non remissum*: si terribilis, *non cruentum*: si *domum suam benè regentem*, vtique ordinantem omnia, negligentem nulla, adquirentem multa, plurima dispensantem. Ergo & huic ex administratæ domus probato rectóque iudicio, super Euangelici illius numularij mensam pecunia

multa committitur, quæ multiplicato reddenda compendio vos eritis.

Ex epiſtola contra Fauſtum.

III. Fateor in neceſſitate poſitis, &c. *vt in Epiſtola* IV. *pag.* 37. *vſque ad*, in carne non viderat coniugatos.

Ex ſermone die II. Rogationum.

IV. Age nunc, in quantum poteſt fieri, videamus quæ noſtra quæve aliena ſint. Ait Paulus Apo-
1.Tim.6.7. ſtolus; *Nihil intulimus in hunc mundum, ſed nec auferre poſſumus.* Et quid noſtrum dici poteſt, quod non intulimus, quódque non re-
Iob.1.21. laturi ſumus? *Nudus*, inquit Iob, *exiui de vtero matris meæ, nudus reuertar in terram.* Paret quàm infidelis ſit vſus diuitiarum, qui nos nec in principio noſtro, nec in fine comitatur. Quid aurum & argentum auarè multiplicas? quid tuum dicis, ad quod nudus veniſti? Mundi eſt facultas quam tuam, communis eſt quam propriam putas. Via itineris cuiuſcumque, quam gradimur, breuiter dici noſtra poteſt, dum à nobis ambulatur: nobis verò prætergreſſis, illorum eſt qui ſequuntur. Quomodo poteſt noſtra eſſe facultas caduca atque terrena, ſi non paſcat egenum, cùm poſſit paſcere violentum? Quomodo noſtrum eſt, in quo nec capiendo innoxij, nec continendo iuſti, nec poſſidendo certi, nec conſeruando ſecuri ſumus? Et quàm pro certo tenemus, nos nudos in terram veniſſe, tam certò ſciamus, de terreſtribus nos auferre nihil poſſe. Apoſtolus ſe recolit nihil in-

Digitized by Google

tulisse, nihil ablaturum esse. Iob fatetur nudum se natum, nudúmque moriturum. Salomon omnibus parem clamat interitum, & similem exitum. Quantumlibet ambitione velit quisque discerni, principio & fine coniungitur. Nam quod dixit, *vnus introitus omnibus ad vitam, & par egressus ad mortem*, non meritorum æqualitatem, sed æqualem docuit conditionem. Vnde si apparet, vt opinor, nec infida fidelium, nec peritura esse saluorum, quæ sint nostra paululum discernamus. Ecce vt suprà dixi, cùm in hunc mundum venientes nihil terrenæ facultatis inferimus, animam tamen arbitrij compotem, capacémque rationis ad eligendum bonum, si Deus inspirauerit, exhibemus. Cúmque processu temporis voluntatis nostra qualitas confirmatur, Dei voluntas est vt benè faciamus, sed nostrum est quod fecerimus. An fortè dicit aliquis, & hanc ipsam boni actionem potest homo insidiante diabolo perdere: Verum est, quòd amittere homo bonum proprium furante aduersario potest. Sed hinc magis nostrum coniici debet, quia non violenter aufertur. Non enim taliter perdimus mercedem, qualiter facultatem. Quod enim extra nos est, carnalis inimicus rapiendo auferre potest: quod verò intra nos, non potest spiritualis nisi insidiando furari. Et ideò, *si sciret paterfamilias qua hora fur venit, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam.* Illa ergo est domus nostra, quæ si vigilamus, non potest dirui: illa verò prorsus aliena est, quæ potest vigilantibus nobis occupari.

Sap.7.6. Luc.12.39.

AD TIMOTHEVM SECVNDÆ.

1. *In magna autem domo non ſolùm ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea, & fictilia.*

Ex ſermone die III. Rogationum.

Eſa. 66. 20. QVOMODO ſi, inquit, inferant filij Iſraël munus in vaſe mundo in domum Domini. Legimus in Apoſtolo, *In domo magna non ſolùm argentea vel aurea, ſed etiam lignea vaſa & fictilia* reperiri. Quæ in ipſa graduum diuerſitate omnia poſſunt eſſe vſui, etiamſi non ſunt æqualia dignitati. Cuilibet diſtantiæ nitor opus eſt. Poteſt in fictilibus vaſculis, dummodo munditia non deſit, diuinæ domui munus offerri, ſi vas ex eadem maſſa fictum, quia peccando ceciderat in contumeliam, pœnitendo redeat ad honorem. Habemus enim theſaurum iſtum in vaſis fictilibus. Hæc ergo vaſcula, vt dixi, pœnitẽtium teneant compunctionem. Porrò lignea legitimam coniugatorum præferant ſimplicitatem: cruore martyris aurea rubeant: virginitatis radio argentea perluceſcant. Vaſorum talium capacitas eſt, quòd rationabilis naturæ conditi ſumus. In hæc modò prouideat de ſuo quiſque quod offerat, pro qualitate munerum ſit pretioſitas vaſculorum. Iſtis credo vaſculis Heliſeus quondam liquorem olei viuacis infudit, quod cùm flueret irriguum, non effluxit impletum.

2. Tim. 2. 20.

Reg. 4.

Digitized by Google

AD HEBRÆOS.

1. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.*
2. *Minorasti eum paulo minus ab Angelis.*
3. *Vbi enim testamentum, mors necesse est intercedat testatoris.*
4. *Fide obtulit Abraham Isaac, cùm tentaretur.*
5. *Lapidati sunt, secti sunt.*

Ex libro de Christi diuinitate.

FILIVS *meus es tu, ego hodie genui te.* Hodie hîc æternitas, &c. *vt in Epistola* XXVIII. I. Psal. 2. 7.
pag. 76. vsque ad, nomen filij eius, si nosti.

Ex libris contra Arrianos.

MINORASTI *eum paulo minus ab Angelis.* II. Psal. 8. 6. Quod Apostolus de Christo exponit dictum, cùm in natura diuinitatis suæ maior esse Angelis à nemine dubitetur. De quo dicit Apostolus ad Titum scribens, *vt abnegantes impietatem, & sacularia desideria, prudenter, & iustè, & piè viuamus in hoc saculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloria magni Dei & saluatoris nostri* IESV *Christi, qui dedit pro nobis semetipsum.* (Tit. 2. 12.) De quo alio loco Scriptura nostra dicit, *Qui est, qui erat, quique venturus est omnipotens.* (Apoc. 11. 17.) Si omnipotens, vnde minor? Nam & illud omnipotens dicit iam post resurrectionem suam secundum Matthæum, *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* (Matt. 28. 18.) Quòd si quis minorem putat accipientem eo qui dat, legat & de Christo per Apostolum dici, *Cùm tradi-* (1. Cor. 15. 24.)

derit regnum Deo & patri. cùm sic non possit esse pater sine regno, quod ei filius dicitur esse traditurus, sicut nec filius sine omni potestate, quam sibi dicit datam in cælo & in terra. De quo sanctus Paulus ad Colossenses, prohibens ne credamus secundū traditionem hominum, secundum elementa huius mundi, & non se-
Coloss.2. 9. cundum Christum. *Quoniam*, inquit, *in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.*

Ex sermone de Natali calicis.

III. IMPLETVRVS redemptor noster sacramentum carnis assumptæ, sicut æternus & piissimus pater, creatis à se redemptísque filiis spem indultæ adoptionis aperiens, substantiámque nobis cælestem ante diem suæ mortis adsignans, testamentum fecit, quo nos hæredes ab his quæ largiebatur instituit, humana quidem comparatione, sed non humana necessitate. non amissurus quod filiis deputabat, sed habiturus magis filios cum hæreditate quam scripserat. Testamentum hoc appellamus testamentum nouum. In quo exhæredatis omnibus, solus hæres instituitur populus Christianus. Non autem iuxta terrenum morem hæreditas ista diuiditur, nec corruptibili distributione in plures dispersa tenuatur. Omnes recipit, omnes inuitat. nec de portione tenentum tollitur quod aliis nascentibus deputetur. Crescat quantum vult, & multiplicatur renascendi cupida filiorum voluntas, omnibus se incontaminatam reseruat hæreditas. Sed istud testamentum nouum vetere suppleto ordine suo

Digitized by Google

ſuo agitur, & totius firmitatis myſteriis celebratur. Quod ipſe ineffabilis redemptor noſter, adhibitis valde idoneis teſtibus, diſcipulis ſuis, conſcripſit traditus, ſignauit paſſus, aperuit ſuſcitatus. Et quia cuncta ritè peracta ſunt, meritò Apoſtolus Paulus dicit, *Quod hominis confirmatum teſtamentum nemo irritum facit, aut ſuperordinat*; id eſt mutat. Agnoſcamus nunc fideliter ſummam hæreditatis indeptæ. Illud eſt videlicet, quod cœnantibus Apoſtolis æterni libaminis ordinem conſecrauit. Itaque videmus, quòd nihil nobis de ſubſtantiæ plenitudine minuit, qui quod pro nobis aſſumpſit, totum nobis reliquit. Alij hæredibus ſuis ſua tribuunt, ille ſemetipſum, id eſt carnem vel ſanguinem corporis ſui. Gal.3.15.

Ex ſermone die Paſchæ.

VNIVERSIS igitur ferte quæ ſumitis. IV.
Quod menſæ appoſui, mundo tranſmiſi: calix, quem vos gaudetis guſtaſſe, cunctorum eſt. Noui & æterni teſtamenti paucos teſtes adhibuit, multos hæredes. Nulla tamen ſortis conditio admittit alienum. Certos quoſque recipit cæleſtis cognitio. populus eſt quidem adoptione, ſed vnicus.

Ex ſermone de Ezechia rege.

ILLE quondam Patriarcharum maximus V.
pater, qui immolandum filium iuſſus offerre, Gen.22.
viriliter præſumpſit, nec maieſtati hominem poſſe reſiſtere, nec pietati præceptum parricidij conuenire. Et tamen, cùm myſterij ignoraret

euentum, altari filium quasi iugulaturus imposuit. vnum certissimè tenens, si huius hostiæ Deo irreuocabilem libuisset tenere sententiam, non homicidium, sed sacrificium fore quod obedientia commisisset.

Ex sermone die II. Rogationum.

VI. Nos magis instruunt isti prophetæ, & infirmitatem nostram quasi sub suæ impatientiæ sermonibus consolantur. Illorum porrò patientiam testantur multiplices in infirmitate virtutes. Quorum vt vel paucissimos, propter istum, qui dolet iustum ab impio deuorari, exempli gratia proferamus, probat hoc de Ieremia gloriosior in captiuitate libertas, neque per ligamen corporis licentia vincta sermonis. Probat Esaias, quem ob præconium veritatis, diuaricante serra obtusis dentibus, doloribus acutis, sæuiens ciuicus furor, quantùm ad pœnam mortaliter torsit, tantùm ad gloriam vitaliter occidit. Cúmque victore defuncto, victus superstes doleret, per laniatam carnem mentem nequiuisse lacerari, cùm multas membrorum partes quas disiunxerat numeraret, plusquam vnam fidem inuenire non potuit.

Ex veteri Codice.

Ex dictis patrum diuersis Catholicorum
Hæc Lugdunensis Florus colligit in vnum.

Digitized by Google

Omissa pag. 165. ante Agobardum.

Gregorius Turonensis libro II. Historiæ Francorum.

CVM *autem cognouisset* Gundobadus *assertiones hæreticorum nihil esse, à sancto Auito Episcopo Viennensi, Christum filium Dei & Spiritum sanctum æqualem patri confessus. clàm vt chrismaretur expetiit.* Cui ait Sacerdos: Si verè credis hoc quod nos ipse Dominus edocuit, exequere. Ait autem, *Si quis me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui est in cælis.* Sic & ipsos sanctos ac dilectos suos beatos Apostolos cùm de futuræ persecutionis tentationibus doceret, insinuauit dicens: *Adtendite vobis ab hominibus: Tradēt enim vos in cōciliis, & in synagogis suis: flagellabunt vos, & ante reges & præsides stabitis propter me, in testimonium illis & gentibus.* Tu verò cùm sis rex, & à nullo adprehendi formides, seditionem pauescis populi, ne creatorem omnium in publico fatearis. Relinque hanc stultitiam, & quod corde te dicis credere, ore profer in plebe. Sic enim & beatus Apostolus ait: *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Sic & Propheta ait: *Confitebor tibi Domine in ecclesia magna, in populo graui laudabo te.* Et iterum: *Confitebor tibi in populis Domine, psalmum dicam nomini tuo inter gentes.* Metuens autem populum, ô Rex, ignoras quia satius est vt popu-

lus sequatur fidem tuam, quàm tu infirmitati faueas populari. Tu enim es caput populi, non populus caput tuum. Si enim ad bellum proficiscaris, tu præcedis cateruas hostium, & illæ quo abieris, subsequuntur. Vnde melius est, vt te præcedente agnoscant veritatem, quàm te pereunte permaneant in errore. Nam Deus non irridetur. Non enim diligit illum, qui propter terrenum regnum, eum non confitetur in sæculo. *Ista ille ratione confusus, vsque ad exitum vitæ suæ in hac insania perdurauit, nec publicè æqualitatem Trinitatis voluit confiteri.*

FINIS FRAGMENTORVM.

Digitized by Google

ALCIMI ECDICII AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM DE MOSAICÆ HISTORIÆ GESTIS LIBRI V.

PROLOGVS.

DOMINO SANCTO IN CHRISTO piissimo ac beatissimo Apollinari Episcopo Alcimus Ecdicius Auitus frater.

NVPER quidem, paucis Homiliarum mearum in vnum corpus redactis, hortatu amicorum discrimen editionis intraui. Sed adhuc te maiora suadente, in cothurnum petulantioris audaciæ edurata fronte procedo. Iniungis namque, vt si quicquam de quibuscumque causis metri lege conscriptum est, sub professione opusculi vestro nomini dedicetur. Recolo equidem

Digitized by Google

nonnulla me versu dixisse: adeo vt si ordinarentur, non minimo volumine stringi potuerit epigrammatum multitudo. Quod dum facere seruato causarum vel temporum ordine meditarer, omnia penè in illa notissimæ perturbationis necessitate dispersa sunt. Quæ quoniam singillatim aut requiri difficile, aut inueniri impossibile foret, abieci ea de animo meo, quorum mihi vel ordinatio saluorum, vel dispersorum reparatio dura videretur. Aliquos sanè libellos apud quendam familiarem meum postea reperi: qui licet nominibus propriis titulísque respondeant, & alias tamen causas inuenta materiæ opportunitate perstringunt. Hi ergo, quia iubes, etsi obscuri sunt opere meo, tuo saltem nomine illustrabuntur. Quanquam quilibet acer ille doctúsque sit, si religiosi propositi stylum non minus fidei quàm styli lege seruauerit, vix aptus esse poëmati queat. Quippe cùm licentia mentiendi, quæ pictoribus ac poëtis æquè conceditur, satis procul à causarum serietate pellenda sit. In sæculari namque versuum opere condendo, tanto quis peritior appellatur, quanto elegantiùs, immò, vt verè dicamus, ineptiùs falsa texuerit. Taceo iam verba illa vel nomina, quæ nobis nec in alienis quidem operibus frequentare, ne dicam in nostris conscribere licet: quæ ad compendia poëtarum, aliud ex alio significantia plurimùm valent. Quocirca sæcularium iudicio, qui aut imperitiæ, aut ignauiæ dabunt, non vti nos licentia poëtarum, plus arduum quàm fructuosum opus adgressi, diuinam lon-

Digitized by Google

gè diſcreuimus ab humana exiſtimatione cenſuram. Quoniam in aſſerẽdis quibuſque rebus, vel etiam prout ſuppetit explicandis, ſi quacumque ex parte peccandum eſt, ſalubriùs dicente clerico non impletur pompa quàm regula, & tutiùs artis pede, quàm veritatis veſtigio claudicatur. Non enim eſt excuſata perpetratione peccati libertas eloquij. Nam ſi pro omni verbo otioſo, quod locuti fuerint homines, rationẽ redhibere cogentur, agnoſci in promptu eſt, illud periculoſiùs lædere, quod tractatum atque meditatum, & antepoſitum viuendi legibus, loquendi lege præſumitur.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS

POEMATVM LIB. I.

De initio mundi.

QVICQVID *agit varios humana in gente labores*
Vnde breuem carpunt mortalia tempora vitam,
Vel quod polluti vitiantur origine mores,
Quos aliena premunt priſcorum facta parentum,
Addatur quanquam noſtra de parte reatus,
Quòd tamen amiſſo dudum peccatur honore,
Adſcribam tibi, prime pater, qui ſemine mortis
Tollis ſuccidua vitalia germina proli.
Et licet hoc totum Chriſtus perſoluerit in ſe,
Contraxit quantum percuſſa in ſtirpe propago;
Attamen auctoris vitio, qui debita leti

Digitized by Google

Instituit, morbósque suis ac funera misit,
Viuit peccati moribunda in carne cicatrix.
Iam pater omnipotens librantis pondere verbi
Vndique collectis discreuerat arida lymphis,
Littoribus pontum constringens, flumina ripis:
Iam proprias pulchro monstrabat lumine formas,
Obscuro cedente die, varióque colore
Plurima distinctum pingebat gratia mundum.
Temporibus sortita vices tum lumina cælo
Fulsere alterno Solis Lunaque meatu.
Quin & sidereus nocturno tempore candor
Temperat horrentes astrorum luce tenebras.
Actutum suaui producens omnia fœtu,
Pulchra repentino vestita est gramine tellus.
Accepere genus sine germine iussa creari,
Et semen voluisse fuit. Sic vbere verbi
Frondescunt syluæ: teneris radicibus arbor
Durauit vastos paruo sub tempore ramos.
Protinus in varias animalia multa figuras
Surgunt, & vacuum discurrunt bruta per orbem:
Elatæ in altum volucres, motúque citato
Pendentes secuere vias, & in aëre sudo
Præpetibus librant membrorum pondera pennis.
Post etiam clausi vasto sub gurgite pisces
Respirant lymphis, flatúsque sub æquore ducunt,
Quæque negant nobis, illis dant humida vitam.
Nec minus in pelago viuiscunt grandia cete,
Accipiúntque cauis habitacula digna latebris:
Et quæ monstra solet rarus nunc prodere pontus,
Aptat ad informes condens solertia formas.
Quódque hominum falsò credit mens nescia fœdū,
Per propriam speciem natura iudice pulchrum est
Ergo vbi completis fulserunt omnia rebus,

Digitized by Google

Ornatúque suo perfectus constitit orbis:
Tum pater omnipotens æterno lumine lætum
Contulit ad terras sublimi ex æthere vultum,
Illustrans quodcumque videt: placet ipsa tuenti
Artifici factura suo, laudátque creator
Dispositum pulchro quem condidit ordine mundũ.
Tum demum tali sapientia voce locuta est:
En præclara nitet mundano machina cultu.
Et tamen impletum perfectis omnibus orbem
Quid iuuat vlteriùs nullo cultore teneri?
Sed ne longa nouam contristent otia terram,
Nunc homo formetur, summi quem tãgat imago
Numinis, & nostram, celso donatus honore,
Induat interiùs formosa in mente figuram.
Hunc libet erectum vultu præponere pronis,
Qui regat æterno subiectum fœdere mundum,
Bruta domet, legem cunctis ac nomina ponat,
Astra notet, cælique vias & sidera norit,
Discat & inspectis discernere tempora signis:
Subiiciat pelagus sæuum, ingenióque tenaci
Possideat quæcumque videt: cui bestia frendens
Seruiat, & posito discant mansueta furore
Imperium iumenta pati, iussíque ligari
Festinent trepidi consueta in vincla iuuenci.
Quóque magis natura hominis sublimior extet,
Accipiat rectos in cælum tollere vultus:
Factorem quærat proprium, cui mente fideli
Impendat famulam longæuo in tempore vitam.
Hæc ait, & fragilem dignatus tangere terram,
Temperat humentem consperso in puluere limum,
Molitúrque nouum diues sapientia corpus.
Non aliter, quàm nunc opifex, cui artis in vsu est
Flectere laxatas per cuncta sequacia ceras,

Digitized by Google

Et vultus implere manu, seu corpora gypso
Fingere, vel segni speciem componere massa.
Sic pater omnipotens victarum protinus aruum
Tractat, & in lento meditatur viscera cano.
Hinc arcem capitis sublimi in vertice signat,
Septiforem vultum rationis sensibus aptans,
Olfactu, auditu, visu, gustúque potentem.
Tactus erit solus, toto qui corpore iudex
Sentiat, & proprium spargat per membra vigorē.
Flexilis artatur recauo sic lingua palato,
Pressus vt in camera pulsantis verbere plectri
Percusso resonet modulatus in aëre sermo.
Exin succiduum porrecto in corpore pectus
Spargit ramosas post brachia fortia palmas.
Succedit stomacho medius, qui tegmine molli
Inter vtrumque latus foueat vitalia, venter.
Diuiduam partem femur excipit, aptiùs vt se
Alternus moueat duplicato poplite gressus.
At parte ex alia, fingit quam conditor vnus,
Occipiti submissa suo descendere ceruix
Incipit, & vastos compagibus addere neruos.
Spina rigens crebris inter commercia nodis
Diffundit duplicem costarum ex ordine cratem.
Pars interna nouos vitæ formatur ad vsus,
Naturale parant tegmen vitalia cordi,
Massáque congestis pendens absconditur extis.
Additur his tenui pascendus ab aëre pulmo,
Qui concepta trahens lenti spiramina flatus,
Accipiat reddens, reddat quas sumpserit auras,
Inque vicem crebro pellatur anhelitus haustu.
Dextra tenet iecoris vegetandū sanguine fontem,
Quo clausum venæ spargunt per viscera flumen.
Lienis lauam sortitur regula partem,

Digitized by Google

Qua crines perhibēt vnguésque recrescere sectos.
Nec concisa dolent. hinc nunc augmenta resumunt
Quæ viuunt sensúque carent in corporis vsu.
Postquam perfectæ iacuit nouitatis imago,
Formatúmque lutum speciem peruenit in omnem:
Vertitur in carnem limus, duratáque molles
Visceribus mediis traxerunt ossa medullas.
Inseritur venis sanguis, viuóque colore
Inficit ora rubor. toto tum corpore pallor
Pellitur, & niueos depingit purpura vultus.
Inde vbi perfectis consuescit viuere membris
Totus homo, & sumāt calefacta vt viscera solam
Expectant animam, puro quam fonte creator
Promat, & erectos recturam mittat in artus:
Lenem perpetuo flatum profundit ab ore,
Inspirátque homini. quem protinus ille receptum
Attrahit, & crebri discit spiraminis auras.
Postquam nascentem solers prudentia sensum
Imbuit, & puro rationis lumine fulsit,
Surgit, & erectis firmat vestigia plantis.
Tum varias mundi species, cælíque figuras
Mirantem, tali compellat voce creator:
Hæc quæ mundanis cernis pulcherrima rebus
Incrementa nouis, ornatum tensa per orbem,
Solus habe, totísque prior dominare fruendo.
Tu mihi, cuncta tibi famulētur. maximus ordo est,
Te parere pio qui subdidit omnia patri.
Non species vllæ, nec numina vana colantur,
Non si quid cælo sublime nouúmque coruscat,
Non quæ vel terris viuunt formata, vel vndis,
Nec quod fortè premens prohibet natura videri.
Vsibus ista tuis non cultibus esse memento,
Præcellens factis factorem pronus adora.

Digitized by Google

Interea sextus noctis primordia vesper
Rettulit, alterno depellens tempore lucem:
Dúmque petunt dulcem spirantia cuncta quietem,
Soluitur & somno laxati corporis Adam.
Cui pater omnipotens pressum per corda soporem
Iecit, & immenso tardauit pondere sensus,
Vis vt nulla queat sopitam soluere mentem.
Non si fortè fragor securas verberet aures,
Nec si commoto cælum tunc intonet axe,
Sed nec pressa manu rupissent membra quietem.
Tum verò cunctis costarum ex ossibus vnam
Subducit læuo lateri, carnémque reponit.
Erigitur pulchro genialis forma decore,
Inque nouum subitò procedit femina vultum.
Quam Deus æterna coniungens lege marito,
Coniugij fructu pensat dispendia membri.

Istius indicium somni mors illa secuta est,
Sponte sua subiit sumpto quam corpore Christus.
Qui cùm passurus ligno sublimis in alto
Penderet nexus, culpas dum penderet orbis,
In latus extensi defixit missile lictor.
Protinus exiliens manauit vulnere lympha,
Qua viuum populis iam tum spondēte lauacrum,
Fluxit martyrium signans & sanguinis vnda.
Inde quiescenti, gemina dum nocte iaceret,
De lateris membro surgens Ecclesia nupsit.

Principio rector tanti sacrare figuram
Disponens vincli, nectit connubia verbo:
Viuite concordi studio, mundúmque replete,
Crescat longæuum felici semine germen,
Non annis numerus, vita nec terminus esto.
Progeniem sine fine dedi, quam tempore toto
Aspicies, generi primus qui poneris auctor.

Digitized by Google

Pronepos eductos spargens per sacla nepotes
Viuentes numeret proauos, inque ora parentum
Ducant annosi natorum pignora nati.
Tum lex coniugij, toto venerabilis auo,
Intemerata suo seruabitur ordine cunctis.
Femina persistat, de viscere sumpta virili,
Coniugio seruare fidem: nec separet alter
Quod iungit sociátque Deus: patrēque relinquat
Et matrem iusto constrictus amore maritus.
Ista parentales non rumpant vincula cura,
Vita sed amborum carnem teneatur ad vnam.
Taliter aterno coniungens fœdere vota,
Festiuum dicebat hymen, castóque pudori
Concinit angelicum iuncto modulamine carmen.
Pro thalamo paradisus erat, mundúsque dabatur
In dotem, & latis gaudebant sidera flammis.
Est locus Eoo mundi seruatus in axe
Secretis natura tuis, vbi Solis ab ortu
Vicinos nascens aurora repercutit Indos.
Hîc gens ardentem cali subteriacet axem,
Quam candor feruens albenti ex athere fuscat.
His semper lux pura venit, calóque propinquo
Natiuam seruant nigrantia corpora noctem.
Attamen in tetris splendentia lumina membris
Captiuo fulgore micant, visúque nitente
Certior accrescit pullatis vultibus horror:
Casaries incompta riget, qua crine supino
Stringitur, vt refugo careat frons nuda capillo.
Sed magnum nostros quicquid defertur ad vsus,
His totum natura dedit telluris opima.
Quicquid odoratū pulchrūque adlabitur, inde est.
Concolor his ebeni piceo de fomite ramus
Surgit, & hîc, eboris munus qua porrigit orbi,

Digitized by Google

Informis pulchros deponit bellua dentes.
Ergo vbi transmissis mundi caput incipit Indis,
Quo perhibent terram confinia iungere cælo,
Lucus inaccessa cunctis mortalibus arce
Permanet, æterno conclusus limite, postquam
Decidit expulsus primæui criminis auctor,
Atque reis dignè felici à sede reuulsis,
Cælestes hæc sancta capit nunc aula ministros.
Non hîc alterni succedit temporis vnquam
Bruma, nec æstiui redeunt post frigora soles,
Excelsus calidum cùm reddit circulus annum,
Vel densante gelu canescunt arua pruinis.
Hîc ver assiduum cæli clementia seruat;
Turbidus Auster abest, sempérque sub aëre sudo
Nubila diffugiunt iugi cessura sereno.
Nec poscit natura loci quos non habet imbres,
Sed contenta suo dotantur germina rore.
Perpetuò viret omne solum, terræque tepentis
Blanda nitet facies. stant semper collibus herbæ;
Arboribúsque comæ: quæ cùm se flore frequenti
Diffundunt, celeri confortant germina succo.
Nam quicquid nobis toto nunc nascitur anno,
Menstrua maturo dant illic tempora fructu:
Lilia perlucent nullo flaccentia sole,
Nec tactus violat violas; roseúmque ruborem
Seruans perpetuo suffundit gratia vultu.
Sic cùm desit hyems, nec torrida ferueat æstas,
Fructibus autumnus, ver floribus occupat annum.
Hîc quæ donari mentitur fama Sabæis
Cinnama nascuntur, viuax quæ colligit ales,
Natali cùm fine perit, nidóque perusta
Succedens sibimet quæsita morte resurgit:
Nec contenta suo tantùm semel ordine nasci,

Digitized by Google

Longa veternosi renouatur corporis ætas,
Incensámque leuant exordia crebra senectam.
Illic desudans fragrantia balsama ramus
Perpetuum promit pingui de stipite fluxum.
Tum si fortè leuis mouit spiramina ventus,
Flatibus exiguis, lenique impulsa susurro,
Diues silua tremit foliis, ac flore salubri,
Qui sparsus latè suaues dispensat odores.
Hîc fons perspicuo resplendens gurgite surgit.
Talis in argento non fulget gratiâ, tantam
Nec crystalla trahunt nitido de frigore lucem.
Margine riparum virides micuere lapilli,
Et quas miratur mundi iactantia gemmas,
Illic saxa iacent: varios dant arua colores,
Et naturali campos diademate pingunt.
Eductum leni fontis de vertice flumen
Quattuor in largos confestim scinditur amnes.
Euphratem, Tigrímque vocant, qui limite certo
Longa sagittiferis faciunt confinia Parthis.
Tertius inde Geon, Latio qui nomine Nilus
Dicitur, ignoto cunctis plus nobilis ortu.
Cuius in Ægyptum lenis perlabitur vnda,
Ditatura suam certo sub tempore terram.
Nam quoties tumido perrumpit flumine ripas
Alueus, & nigris campos perinundat arenis,
Vbertas taxatur aqua, celóque vacante
Terrestrem pluuiam diffusus porrigit amnis.
Tunc inclusa latet lato sub gurgite Memphis,
Et super absentes possessor nauigat agros.
Terminus omnis abest, æquatur iudice fluctu
Annua suspendens contectus iurgia limes.
Gramina nota videt lætus subsidere pastor,
Inque locum pecorum viridantis ingere campi

Digitized by Google

Succedunt nantes aliena per æquora piſces.
Aſt poſtquam largo fœcundans germina potu
Lympha maritauit ſitientis viſcera terræ,
Regreditur Nilus, ſparſáſque recolligit vndas,
Fit fluuius pereunte lacu: tum redditur alueo
Priſtina riparum concluſis fluctibus obex,
Donec diuiduum ſpargens per deuia finem
Gurgite ſepteno patulum percurrat in æquor.
Sed cur dicatur tantùm mundana latere
Vertex Nile tuus? nam qui neſciris ab ortu,
Non ſolus, ſed quartus eras, diffuſus ab illo,
Deſpicit excelſo qui flumina cuncta meatu,
Ipſius atque pater pelagi ſupereminet omnes,
Quas montes, quas plana vomunt, quas nubila, lymphas.
Quartus Phyſon erit, quē poſſidet India Gangē,
Motus odorifero quoties qui vertice creuit,
Deciduas pulchro quas ſpargunt flumina luco
Prælambens furatur opes. & gurgite noſtrum
Ducit in exilium. Nam ripa largus vtraque,
Amnibus vt noſtris enodes ferre papyros,
Aut ſcirpos algáſque leues deducere mos eſt,
Excrementa trahens magnus ſic ditia Ganges.
Hoc etiam donat mundo, quod proiicit alueo.
Interea primi, ſummus quos iunxerat auctor,
In paradiſiaca ponuntur ſede parentes.
Tum rector tali proponit præmia lege:
O ſummum factoris opus, quos ſola creauit
Noſtra manus, naſci cùm cætera voce iuberem,
Aſpicitis quanto pulcherrimus vbere lucus
Per multas famuletur opes? hæc cuncta dabuntur
Ad veſtros ſine fine cibos, hinc eſca petatur:
Sumite conceſſas fruges, & carpite poma.

Hic

Digitized by Google

Hîc operis dulci ſtudio ſecura quieſcat
Delitiiſque fruens longæuo in tempore vitæ.
Eſt tamen in medio nemoris quam cernitis arbor,
Notitiam recti prauíque in germine portans:
Huius ab acceſſu vetitum reſtringite tactum.
Nec vos fortè premat temeraria diſcere cura
Quod doctor prohibet: melius neſcire beatis
Quod quæſiſſe nocet. teſtor quem fecimus orbem,
Quòd ſi quis vetitum præſumpſerit arbore pomũ,
Audax commiſſum mortis diſcrimine pendet.
Non immenſa loquor, facilis cuſtodia recti eſt,
Seruator vitam, finem temerator habebit.
Accipiunt iuuenes dictum, lætíque ſequuntur,
Spondentes cuncto ſeruandam tempore legem.
Sic ignara mali nouitas, nec conſcia fraudis,
Incautas nulla tetigit formidine mentes.
At pater inſtructos ſacrata in ſede relinquens,
Lætus in aſtrigeram cæli ſe ſuſtulit aulam.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM LIBER II.

De originali peccato.

VTITVR *interea, venturi neſcia caſus,*
Libertas ſecura bonis, fruitúrque beata
Vbertate loci. Largos hinc porrigit illis
Tellus prompta cibos: fruticis quin alter opimi
Sumitur aſſiduus tenui de ceſpite fructus.

Digitized by Google

At ſi curuati fœcundo pondere rami
Mitia ſubmittunt ſublimi ex arbore poma;
Protinus in florem vacuus turgeſcere palmes
Incipit, inque nouis fœtum promittere gemmis.
Iam ſi prædulces delectat carpere ſomnos,
Mollibus in pratis, pictáque recumbitur herba.
Cúmque voluntati ſacrum nemus offerat omnes
Delicias, opibúſque nouis ſe præbeat amplum:
Sic epulas tamen hi capiunt, eſcámque requirunt,
Compellit quòd nulla fames, nec laſſa fouendo
Indigus hortatur compleri viſcera venter.
Et niſi conceſſum libuiſſet noſcere paſtum,
Eſuries ignota cibos non poſceret vllos,
Nulláque conſtantem fulcirent pabula vitam.
Corpora nuda vident, & mutua cernere membra
Non pudet, atque rudis fœdum nil ſentit honeſtas.
Non natura hominis, vitium ſed cauſa pudori eſt.
Nam quæcumque bonus formauit membra creator,
Vt pudibunda forent, carnis pòſt compulit vſus.
Tunc mens intactos ſeruabat candida viſus,
Angelicæ qualis narratur gloria vitæ
Sidereas habitare domos: qualémque redemptis
Spondet reddendam mortis poſt tempora Chriſtus,
Queis neque coniugium curæ, nec fœdere turpi
Miſcebit calidos carnalis copula ſexus.
Ceſſabit gemitus, luxus, metus, ira, voluptas,
Fraus, dolor, atque dolus, mœror, diſcordia, liuor.
Nullus egens, nullus cupiens, ſed pace ſub vna
Sufficiet cunctis ſanctorum gloria Chriſtus.
His protoplaſtorum ſenſum primordia ſacra
Continuere bonis, donec certamine primo
Vinceret oppreſſos fallacem culpa per hoſtem.
Angelus hic dudum fuerat, ſed crimine poſtquã

Digitized by Google

Succensus proprio, tumidos exarsit in ausus,
Se semet fecisse putans, suus ipse creator
Quòd fuerit, rabido concepit corde furorem,
Auctorémque negans, diuinum consequar, inquit,
Nomen, & æternam ponam super æthera sedem,
Excelso similis, summis nec viribus impar.
Talia iactantem præcelsa potentia cælo
Iecit, & eiectum prisco spoliauit honore.
Quique creaturæ præfulsit in ordine primus,
Primas venturo pendet sub iudice pœnas.
Quandoquidem grauior talem sententia punit,
Quem mirum cecidisse putes. nam crimen acerbat
Auctor, in ignaro minor est peccante reatus,
Durius atque malum quod maior fecit habetur.
Sed quòd viuaces pertendit in abdita sensus,
Quódque futura videt, rerũque arcana resignat,
Angelici feruens superest natura vigoris.
Horrendum dictu, signisque notabile monstrum.
Nam quicquid toto dirum committitur orbe
Iste docet, scelerúmque manus ac tela gubernat,
Pugnat & occultus per publica crimina latro.
Et nunc sæpè hominum, nunc ille in sæua ferarum
Vertitur ora, nouos varians fallentia vultus.
Alitis interdum subitò mentita volantis
Fit species, habitúsque iterum confingit honestos.
Apparens nec non pulchro ceu corpore virgo,
Pertrahit ardentes obscena in gaudia visus.
Sæpe etiam cupidis argentum immane coruscat,
Accendítque animos auri fallentis amore,
Delusos fugiens vano phantasmate tactus.
Nulli certa fides constat vel gratia formæ:
Sed quo quemque modo capiat, teneátque nocendo,
Opportuna dolis, clausæque accommoda fraudi,

Sumitur exterior simulata fronte figura.
Maior adhuc etiam sæuo permissa potestas,
Vt sanctum vincat: dudum collata creato
Sic natura valet, rectam quam condidit auctor,
Sed pòst ad prauos subuersor transtulit vsus.
Vidit vt iste nouos homines in sede quieta
Ducere felicem nullo discrimine vitam,
Lege sub accepta domino famularier orbis,
Subiectísque frui placida inter gaudia rebus:
Commouit subitum zeli scintilla vaporem,
Excreuítque calens in sæua incendia liuor.
Vicinus tunc fortè fuit, quo concidit alto,
Lapsus, & innexam traxit per prona cateruam.
Hoc recolens, casúmque premens in corde recentẽ,
Plùs doluit periisse sibi quod possidet alter.
Tunc mixtus cum felle pudor sic pectore questus
Explicat, & tali suspiria voce relaxat.
Prò dolor, hoc nobis subitũ consurgere plasma,
Inuisúmque genus nostra creuisse ruina!
Me celsum virtus habuit, nunc ecce reiectus
Pellor, & angelico limus succedit honori.
Cælum terra tenet, vili compage leuata
Regnat humus, nobísque perit translata potestas.
Non tamen in totum periit: pars magna retentat
Vim propriam, summáque cluit virtute nocendi.
Nec differre iuuat. iam nunc certamine blando
Congrediar, dum prima salus, experta nec vllos
Simplicitas ignara dolos, ad tela patebit.
Et meliùs soli capientur fraude, priusquam
Fœcundam mittant æterna in sæcula prolem.
Immortale nihil terra prodire sinendum est,
Fons generis pereat, capitis deiectio victi
Semen mortis erit. pariat discrimina leti

Digitized by Google

Vitæ principium. cuncti feriantur in uno:
Non faciet viuum radix occisa cacumen.
Hæc mihi deiecto tandem solatia restant.
Si nequeo clausos iterum conscendere cælos,
His quoque claudētur. leuiùs cecidisse putandū est,
Si noua perdatur simili substantia casu,
Si comes excidij subeat consortia pœnæ,
Et quos prauideo nobiscum diuidat ignes.
Sed ne difficilis fallendi causa putetur,
Hæc monstranda via est, dudū quam spōte cucurri
In pronum lapsus: quæ me iactantia regno
Depulit, hæc hominem paradisi limine pellet.
Sic ait, & gemitus vocem clausere dolentis.
Fortè fuit cunctis animantibus altior astu,
Æmulus arguto callet qui pectore serpens:
Huius transgressor de cunctis sumere formam
Eligit, aërium circumdans tegmine corpus,
Inque repentinum mutatus tenditur anguem:
Fit longa ceruice draco, splendentia colla
Depingit maculis, teretísque volumina dorsi
Asperat, & squamis per terga rigentibus armat.
Qualis vere nouo, primis cùm mensibus æstas
Præmittit lætos post frigora pigra tepores,
Euadens veterem reparatis motibus annum,
Et siccum nitido discingens corpore tegmen,
Procedit coluber, terrarúmque abdita linquens,
Præfert terribilis metuendum forma decorem.
Dira micant oculi: tum lumine visus acuto
Lætior optatum discit consuescere solem.
Nunc simulat blandum, crebro ceu carmine fauces
Ludunt, & trifidam dispergunt guttura linguam:
Ergo vt vipeream malesuada fraude figuram
Induit, & totum fallax processit in anguem,

Peruolat ad lucum. nam fortè rubentia læti
Carpebant iuuenes viridi de palmite mala.
Tum veritus serpens, firma ne mente virili
Non queat iniecto subuertere corda veneno,
Arboris erecta spiris reptantibus alto
Porrigitur, tractúmque suum sublimibus æquans,
Auditum facilem leni sic voce momordit.
O felix, mundíque decus pulcherrima virgo,
Ornat quam roseo præfulgens forma pudore,
Tu generi ventura parens, te maximus orbis
Expectat matrem: tu prima & certa voluptas
Solaménque viri, sine qua non viueret ipse,
Vt maior, sic iure tuo subiectus amori
Prædulcis coniunx, reddes cui fœdere prolem.
Vobis digna datur paradisi in vertice sedes,
Vos subiecta tremit famulans substantia mundi:
Quod cælũ, quod terra creat, quod gurgite magno
Producit pelagus, vestros confertur in vsus.
Nil natura negat, datur ecce in cuncta potestas.
Non equidem inuideo, miror magis. vt tamen vna
Contineat liber dulci super arbore tactus,
Scire velim quis dira iubet, quis talia dona
Inuidet, & rebus ieiunia miscet opimis.
Hæc malè blanditam finxerunt sibila vocem.
Quis stupor, ô mulier, mentem caligine clausit
Cum serpente loqui? verbum committere bruto
Non pudet, vt vestram præsumat bellua linguam
Et monstrũ pateris, responsúmque insuper addis?
Ergo vbi mortiferum seductilis Eua venenum
Auribus accipiens cladi consensit iniquæ,
Tunc ad serpentem vano sic ore locuta est.
Suauibus ô pollens coluber dulcissime dictis,
Non, vt rere, Deus nobis ieiunia suasit,

Digitized by Google

Nec prohibet largo curari corpora pastu.
Ecce vides epulas totus quas porrigit orbis:
Omnibus his licitò genitor promptissimus vti
Præstitit, & totas vitæ laxauit habenas.
Hæc sola est nemoris medij quam perspicis arbor
Interdicta cibis, hæc tantùm tangere poma
Non licitum, diues præsumit cetera victus.
Nam si libertas temerarit noxia legem,
Iurans terribili prædixit voce creator,
Quadam nos statim luituros morte reatum.
Quid vocitet mortem tu nunc, doctissime serpens,
Pande libens, quoniam rudibus non cognita res est.
Callidus inde draco, & leti tum sponte magister,
Interitum docet, & captas sic fatur ad aures.
Terroris vacuum formidas femina nomen.
Non veniet vobis rapidæ sententia mortis:
Sed pater inuisus sortem non contulit æquam,
Nec vos scire dedit, sibimet quæ summa reseruat.
Quid iuuat ornatũ cõprẽdi aut cernere mundũ,
Et cæcas misero concludi carcere mentes?
Corporeos pariter sensus, oculósque patentes
Sic brutis natura creat, sol omnibus vnus
Seruit, & humano non distat bellua visu.
Consilium mage sume meum, mentémque supernis
Insere, & erectos in cælum porrige sensus.
Námque hoc quod vetitũ formidas tangere pomũ,
Scire dabit quæcumque pater secreta reponit.
Tu modò suspensos tantùm ne contine tactus,
Ne captiua diu frænetur lege voluptas.
Námque vbi diuinum libaueris ore saporem,
Mox purgata suo facient te lumina visu.
Æquiparare Deos, sic sancta vt noxia nosse,
Iniustum recto, falsum discernere vero.

Talia fallaci spondentem dona susurro
Credula submisso miratur femina vultu.
Et iam iámque magis cunctari ac flectere sensum
Incipit, & dubiam leto plus addere mentem.
Ille vt vicino victam discrimine sensit,
Atque iterum nomen memorās arcémque Deorū,
Vnum de cunctis letali ex arbore malum
Detrahit, & suaui pulchrum perfundit odore,
Conciliat speciem, nutantíque insuper offert.
Nec spernit miserū mulier malè credula munus.
Sed capiens manibus pomum letale retractat.
Naribus interdum labiisque patentibus vltro
Iungit, & ignorans ludit de morte futura.
O quoties ori admotum compuncta retraxit,
Audacísque mali titubans sub pondere dextra
Cessit, & effectum sceleris tremefacta refugit!
Diis tamen esse cupit similis, serpítque venenum
Ambitione nocens. rapiunt contraria mentem,
Hinc amor, inde metus: pulsat iactantia legem,
Interdúmque etiam lex subuenit. æstuat anceps
Diuidui cordis dura inter prælia fluctus.
Nec tamen incentor desistit fallere serpens:
Ostentátque cibum dubiæ, queritúrque morari,
Et iuuat in lapsum pendentis prona ruinæ.
Vt tandem victa grauior sententia sedit,
Æternam tentare famem per criminis escam,
Serpentem satiare cibo quem sumeret ipsa,
Annuit insidiis, pomúmque vorata momordit.
Dulce subit virus, capitur mors horrida pastu.
Continet hic primùm sua gaudia callidus anguis,
Dissimulátque ferum victoria sæua triumphum:
Ignarus facti diuersa parte reuertens
Adam, diffusi latus per gramina campi

Digitized by Google

Coniugis amplexus atque oscula casta petebat.
Occurrit mulier, cui tunc audacia primùm
Flabat femineos animosa in corda furores.
Et sic orsa loqui, semesum namque gerebat
Asseruans misero pomum exitiale marito.
Sume cibum dulcis vitali ex germine coniunx,
Quod similem summo faciet te fortè tonanti,
Numinibúsque parem. non hoc tibi nescia donum
Sed iam docta fero. primus mea viscera gustus
Attigit, audaci dissoluens pacta periclo.
Crede libens, mentem scelus est dubitasse virilem
Quod mulier potui. pracedere fortè timebas,
Saltem consequere, atque animos attolle iacentes.
Lumina cur flectis? cur prospera vota moraris?
Venturóque diu tempus furaris honori?
Hac effata dabat victura fercula mortis,
Intereunte anima letum dum crimina pascunt.
Accipit infelix malesuadi verba susurri,
Inflexósque retro deiecit ad vltima sensus.
Non illum trepidi concussit cura pauoris,
Nec quantum gustu cunctata est femina primo:
Sed sequitur velox, miseraque ex coniugis ore
Constanter rapit inconstans dotale venenum,
Faucibus & patulis inimicas porrigit escas.
Vix vno pomum libarat succida morsu
Ingluuies, summúmque dabat vix esca saporem:
Ecce repentinus fulgor circumstitit ora,
Lugendóque nouos respersit lumine visus.
Non cacos natura dedit, nec luminis vsu
Priuatam faciem peperit perfectio forma.
Nunc mage cacus eris, cui iam non sufficit illud
Noscere, quod tantus voluit te nosse creator.
Ad vitam vobis cernendi facta facultas:

Digitized by Google

Vos etiam letum vestra sed sponte videtis.
Tum patuisse gemunt oculos. nam culpa rebellis
Fulsit, & obscenos senserant corpora motus.
Tunc primùm nudos (dubium quid dicere possim)
Extinctus natúsne pudor circumspicit artus.
Erubuit propriæ iam mens sibi conscia culpæ,
Regnauítque suis carnis lex indita membris.
Námque hinc posteritas vitiato germine duxit
Artibus illicitis cognoscere velle futura,
Arcanísque sacris tardos immittere sensus,
Edita vel cælo, vel tetro mersa profundo
Rimari, & cautas naturæ irrumpere leges.
Quærere nunc astris quo quisquam sidere natus,
Prospera quàm ducat restantis tempora vitæ,
Dissimilem paribus prouentum discere signis.
Nec non & geminos vno sub tempore fusos,
Quos indiscretus luci produxerit ortus,
Motibus aduersis varia sub sorte notare.
Indigetes quosdam stellis adscribere diuos,
Iunior antiquis ætas quos prætulit astris:
Atque infernali iam dudum nocte sepultis
Vana per immensum disponere nomina cælum.
Iam magicam dignè valeat quis dicere fraudē,
Occultas tacito tentantem pectore vires,
Diuinis iungi virtutibus & cupientem?
Legifer vt quondam vates, sub rege superbo,
Dum noua monstraret iussi miracula signi,
Commouit liuore magos vt talia tentent,
Accumuléntque suas zelo feruente ruinas.
Illis suppeteret recta si fortè potestas,
Demere, non etiam festinent addere monstra.
Æmula sed signis tantùm, non viribus æqua,
Quod remouere nequit, duplicauit iustius ira.

Digitized by Google

Hinc est laudato quod possunt carmine Marsi,
Cùm tacita sæuos producunt arte dracones
Absentes, & sæpe iubent confligere secum.
Tunc vt quisque grauem bello præsenserit hydrũ,
Aspidis aut dura clausas cognouerit aures.
Concutit interiùs secreti carminis arma:
Protinus & lassis verbo luctante venenis,
Mox impunè manu coluber tractatur inermis,
Et morsus tantùm non virus in angue timetur.
Interdum perit incantans, si callida surdus
Adiuratoris contempsit murmura serpens.
Hoc quoniam de matre trahũt, & origine prima,
Anguineæ fraudis quòd sic linguaque periti,
Mutua per speciem reddunt commercia fandi.
Nec minus his pulsat contraria cura salutis,
Angit præscitus ducti quos terminus æui:
Cùm tamen eductas infernis sedibus vmbras
Colloquium miscere putent, & nota referre.
Spiritus erroris sed qui bacchatur in illis,
Ad consulta parat vanis responsa figuris.
Et ne porrecto dicantur singula verbo,
Præsenti illusus, damnabitur ille perenni
Iudicio, quisquis vetitum cognoscere tentat.
Nec iam sola fuit scrutatrix Eua malorum:
Dicam nunc aliam, tali quæ peste laborans,
Et coniuncta viro, proprium non vicerit Adam.
Peccandi quasdam feruor succenderat vrbes,
Cunica permittens laxatis crimina frenis.
Incestus pro lege fuit, totúmque libido
Ius habuit, regni sedem metata voluptas
Indigenas populos domina sub carne tenebat:
Et scelerum studio, fida quod plebe localis
Dudum parendi promptis respublica iussit,

Digitized by Google

Abstinuisse nefas, & non peccasse pudendum
Credebant omnes, facinus quos iunxerat vnum:
Talibus offensus iudex atque arbiter orbis
Cùm fureret, flammásque loco finémque pararet,
Quendam dissimilem cunctis, tectóque latentem,
Qui tunc fortè fuit propria peregrinus in vrbe,
Atque inter multos solum sic alloquitur Loth.
Oppida lasciuo iamdudum plena furore
Respergunt cælum maculis, nostrásque fatigant
Quamuis obstructas scelerum clamoribus aures.
Imminet exitium, tellus succensa reatu
Ignibus ardebit, restinguet fulminis imber
Quæ non extinxit feruentia crimina fletus.
Ipsa in perpetuas soluetur terra fauillas,
Quæ viuos cineres & post incendia seruans,
Sicque solum fingens, leniter si calce teretur,
Ad minimum fugiens discedet pallida tactum.
Tu nunc linque domum, perituras desere terras,
Et rea cùm dignis subsidant arua colonis.
Nec te te impendens letum coniunxerit illis,
Non iunxit quos vita. Tibi solatia coniunx
Præbeat, hac tantùm socia contentus abito.
Accelerate fugam, tendatur tramite recto,
Nec subuertendas quisquam respexerit vrbes,
Vos nescite malum. pœnas quicumque subibit
Aspiciat, mortísque suæ spectacula secum
Qui meruere ferant, saluandis terror abesto.
Hæc pater. ast illi properant abscedere terra,
Incidúntque moras, crudeliáque arua relinquunt.
Cœperat obduci victum caligine densa,
Atque ignota priùs demittere murmura cælum.
Nec sic vt tonitru crebro cùm percitus æther
Ostentat pauidis innoxia fulmina terris.

Digitized by Google

Sed prorsus finale malum stridore minaci
Tetra per aërios mittebant signa tumultus.
Tendebant moniti simul, & mandata tenentes
Concessam rectis ad sedem vultibus ibant.
Callidus alta petens sed qui subuerterat Euam
Serpens, femineam consuetus tangere mentem,
Hîc quoque formidans animum tentare virilem,
Coniugis inspirat votis, vt nosse ruinas
Vellet, & euasas visu deprendere clades.
O demens animi, cui iam non sufficit vnam
Succubuisse dolo: caruit iam parte bonorum
Quæ mala cognouit. si non exempla priorum
Terrent, exemplum fies. nostróque timori
Vel post te pereat secreti dira cupido.
Illicitum quod scire fuit, vetitúmque tueri,
Respicies tantùm, nec narratura videbis.
Ergo vbi maiorem vicina ex vrbe tumultum
Accepit mulier, vultum deflexa retortum,
Vix primo in visu restrictis motibus hæsit,
Cernere desistens cùm cœperat. inde gelato
Sanguine marmoreus perfudit viscera torpor,
Diriguere genæ, pallor nouus inficit ora.
Lumina non clausit, non saltem concidit illo
Pondere, quo pulsant demissa cadauera terram.
Sed stetit horrendo perlucens massa nitore,
Seruauitque suam species decepta figuram.
Nec facilè vt nosses, vitrum, lapis, ánne metallum
Succedens homini, si non sal fauce notetur.
Ex tunc insipido mulier prauenta reatu
Plus salsum sine mente sapit, quæ pungere sensus,
Exemplíque potest salibus condire videntes.
Hoc tamen hîc magnum, quòd non inflectitur iste,
Nec sequitur sociam, fortis nec vincitur Adam,

Credo equidem melius, quòd non occurrerit uxor
Enarrare viro. nam si comperta referret,
Forsan & hunc visu suasisset temnere iussa,
Ceu proprium gustu fecit primaua virago:
Quæ postquam sese pariter comitémque fefellit,
Et nondum natam percussit vulnere prolem.
Tum victor serpens certamine lætus ab ipso,
Puniceam crispans squamoso in vertice cristam,
Iam non dissimulās quem presserat antè triumphū,
Acrior insultat victis, & talibus infit.
En diuina manet promissæ gloria laudis.
Quicquid scire meū potuit, iam credite vestrū est;
Omnia monstraui, sensúmque per abdita duxi;
Et quodcumque malum solers natura negabat;
Institui; dextrisque dedi coniungere lauam.
Isthinc perpetua vosmet mihi sorte dicaui.
Nec Deus in vobis, quanquam formauerit antè,
Iam plus iuris habet: teneat quod condidit ipse,
Quod docui mecum est, maior mihi portio restat.
Multa creatori debetis, plura magistro.
Dixit, & in media trepidos caligine linquens,
Confictum periit linquens per nubila corpus.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM LIB. III.

De sententia Dei.

T E M P V S *erat, quo sol medium transcenderat axem,*
Pronus & excelsi linquens fastigia centri,

Digitized by Google

Vicina iam nocte leues præmiserat auras.
Illis sed maior curarum voluitur æstus,
Feruentésque tenent malè conscia corda dolores.
Vtque pudor capto detorsit lumina sensu,
Reppulit & miseros alterno à corpore visus,
Nec iam secura præstatur luce tueri
Signatam fixo peccati stigmate carnem,
Indumenta petunt, foliis vt mollibus ambo
Membra tegant, nudúmq; malũ de veste patescat.
Vmbrosis propter stabat ficulnea ramis,
Frondentes diffusa comas, quas protinus Adam,
Humentem capiens raso de cortice librum,
Assuit, & viridi solatur veste ruborem.
Induitur simili mulier lacrymabilis arte, &
Quos pauit misero fallax insania pomo,
Vestiuit folio: sæua quos arbore nudos
Reddidit, hos grauiùs tenui super arbore texit.
Et tamen adueniet tempus, cùm crimina ligni
Per lignum sanet purgétque nouissimus Adam;
Materiámque ipsam faciat medicamina vitæ,
Quà mors inualuit, leto delebere letum.
Æreus excelso pendebit stipite serpens,
Cúmque venenatum simulauerit, omne venenum
Purget, & antiquum perimat sua forma draconẽ.
Interea genitor viridis per mollia luci
Rorantes sudo capiebat ab aëre ventos.
Protinus attonitis senserunt auribus ambo
Præsentem dominum. tristi tum luce perosam
Expauere diem detecto in crimine testem.
Illos nam vastis specubus si fortè baratrum
Panderet, aut subitum tellus monstraret hiatum,
Non pigeat prono trepidos descendere saltu.
Et si suppeteret iam tum sententia leti,

Digitized by Google

Hanc etiam raperet solandi cura pudoris.
Seu flammis lymphísve darent, vel pectora ferro
Appeteret vindex crudeli vulnere dextra.
Sic miseri mortem, nondum discrimine notam,
Cùm primùm meruere volunt. exordia finem
Signant, & similes prædicunt affore luctus,
Vltima cùm mundi senium consumpserit ætas,
Cúmque repentinus percusserit omnia fulgor
Cælorum, clangente tuba, quæ nuncius antè
Iudicis aduentu concussum terreat orbem.
Tunc cùm sinceros pastor discreuerit agnos,
Hædis disparibus diuersa in parte locatis,
Per mediũ dirimente chao, quod fluctibus implet
Sulphureis voluens undosa incendia gurges,
Flammarum stagnante lacu, quo feruida quondam
Dicitur attracto nubes Sodomitica nimbo
Guttatim sparsum fudisse in crimina fulmen,
Cùm plueret nox tetra focos, calóque caduca
Aëra per calidum stillarent undique mortes.
Taliter ignifero missi de fonte gehennæ
Fluxerunt tristes aliena in sæcula riui.
At quos terribili iudex decreuerit hora
Viuere post mortem, pœnáque ardore perenni,
Subtrahet optato grauior sententia leto:
Cúmque foret melius, dispersis corpora membris
Carpere perpetuum dura sub morte soporem,
Inuitos tamen urna vomet, queis sola voluntas
Rursus posse mori, sensúque carere dolendi.
Sed sic accipiet feruentis flamma camini,
Ambustura suas ut nunquam finiat escas.
At primi interea iuuenes conamine casso
Per deserta ruunt, tutóque abscondita furto
Facta putant, cæcis optant latuisse tenebris.

Quid

Digitized by Google

Quid iuuat infelix oculos à iudice flecti?
Te iudex cernit, nolis cur ipse videre,
Cùm videare palàm? Solem non fuscat amœnum,
Si depressa grauem formidant lumina lucem,
Debilis & clarum visus non sustinet orbem.
Tum sic terribili primùm Deus increpat ore,
Atque vbi sit miserum noscens interrogat Adam.
Qui trepidam pauido producens pectore vocem,
Vix hæc pauca refert. Tuus ô celsissime terror
Mentibus insidens latebram tentare coëgit.
Nam quia nuda forent inopertis corpora membris,
Erubui fateor, calúmque per abdita fugi.
Et quis, ait, subitum concussit corde pudorem?
Visus & vnde nouus? Nam te nec vellera dudum,
Nec contexta priùs velauit tegmine vestis.
Forma rudis, proprio meliùs contenta decore,
Iudice se placuit. sed postquam fœdere rupto
Interdicta tuus perstrinxit germina gustus.
Naturale tibi tegmen non sufficit vnum,
Hactenus & nudis nunc denudata patescunt,
Arguit obscenus quia turpia corpora motus.
Ille vbi conuictum claro se lumine vidit,
Prodidit & totum discussio iusta reatum,
Non prece summissa veniam pro crimine poscit,
Non votis lacrymisve rogat, nec vindice fletu
Præcurrit meritam supplex confessio pœnam.
Iámque miser factus, nondum miserabilis ille est.
Erigitur sensu, tumidísque accensa querelis
Fertur in insanas laxata superbia voces.
Heu malè perdendo mulier coniuncta marito!
Quam sociam misero prima sub lege dedisti,
Hæc me consiliis vicit deuicta sinistris,
Et sibi iam notum persuasit sumere pomum.

Ista mali caput est, crimen surrexit ab ista.
Credulus ipse fui, sed credere tu docuisti,
Connubium donans, & dulcia vincula nectens.
Atque vtinam felix, quæ quondam sola vigebat,
Cælebs vita foret, talis nec coniugis vnquam
Fœdera sensisset, comiti non subdita prauæ.
Hac igitur rigidi commotus mente creator,
Mœrentem celsis compellat vocibus Euam.
Cur miserum labens traxisti in prona maritum?
Nec contenta tuo deceptrix femina casu,
Sublimi sensum iecisti ex arce virilem?
Illa pudens, tristíque genas suffusa rubore,
Auctorem sceleris clamat decepta draconem,
Qui pomum vetito persuasit tangere morsu.
Post hæc finalem promit sententia legem,
Serpentémque reum prima sic voce notauit.
Tu coluber, cuius peccauit femina fraude,
Errorísque virum consortem reddidit ipsa,
Propter vtrumque reus pendes quod fecit vterque:
Nec tibi sublimi constabit pectore vertex,
Callida sed pronus per terram pectora volues:
Vtque fuga trepido sinuosa volumina currant,
Non gressus sed lapsus erit, téque ipse sequeris
Flexibus, & spiras viuentia vincula nectent.
Tum propter suasam miserorum cordibus escam,
Tellurem captans pastu vesceris inani:
Mensibus & certis supero depulsus ab orbe,
Inclusus terris communi sole carebis.
Inter cuncta replent quæ nunc animantia mūdum
Auctor mortis eris, fies grauis omnibus horror.
Præcipuè infelix mulier, cum prole futura,
Sic inimicitias odio currente reponat,
Semina seminibus mandent vt vota nocendi.

Digitized by Google

Insistens semper pauida sectabere calcem.
Conterat illa caput, victorémque vltima vincat.
Post hæc attonitam iudex commotus in Euam,
At tu, quæ primam violasti femina legem,
Accipe succiduum vitæ quod restat in æuum.
Imperium patiere tori, dominúmque timebis,
Quem socium dederam: parebis subdita iussis,
Et curuata caput libitus assuesce viriles.
Móxque vbi concipiens fœtum præsenserit aluus,
Ventris onus gemitu testaberis, ac tibi clausum
Anxia crescentem portabunt viscera fascem:
Donec transacto fastidia tempore complens,
Naturale malum partu sub vindice pendat
Producens vitam proles sic pœna parentis.
Quid diuersa loquar post iam discrimina matris?
Nam cùm prædaro mulier confecta labore
Optatam sobolem tali produxeris ortu,
Lugebis vacuos nonnunquam orbata dolores.
Interea trepidus iam dudum sustinet Adam,
Quid sibi terribilis tandem sententia seruet.
Cui pater, attentis, inquit, nunc auribus & tu
Accipe quid mereare, leuis quem femina vicit.
Impolluta priùs pulchro sub germine tellus,
Non iam fida satis, nec puro semine simplex,
Pristina monstrabit corruptum terga per orbem;
Exemplóque tuo semper tibi terra rebellans,
Vepribus ac tribulis armata resistere discet.
Aut si frangenti cedens succumbet aratro,
Vomeris & fixo mordaci dente subacta est,
Pinguia decipient mentito germine culta.
Nam pro triticeo lolium consurgere fructu;
Et fictas segetes, vacuásque dolebis auenas:
Sic vix extortum producent iugera panem;

Sudore assiduo nitens quem sumat egestas,
Illecebrámque cibi pœnalis vindicet esca.
Æqualem brutis facient tibi pabula vitam,
Et simul herbarum succos pastúmque requirens,
Stercore consimili depressa grauabitur aluus.
Ærumnosa diu voluetur talibus ætas,
Donec præscriptum ponant tibi sæcula finem,
Et compacta luto soluantur tempore membra.
Limo formatus rursus redigeris in aruum.
Antè tamen proprium nati præcurrere letum
Conspicies, pœnasque tuas in prole videbis,
Vt metuenda magis cernatur mortis imago,
Peccasse agnoscas quid sit, quid mortua fleri,
Quídue mori. ac ne quid desit tibi fortè malorum,
Quæ castigandis corruptus parturit orbis,
Acrior immensa miscebitur ira dolori.
Nam cùm prima tibi producent tempora natos,
Liuor edax arto certabit limite mundi:
Nec iam sufficiet vacuus qua tenditur orbis,
Totáque germanis stringetur terra duobus.
Alter in alterius consurget funera frater,
Tellurémque nouam cognato sanguine tinget.
Exin posteritas, varios passura labores,
Casibus in multis mortalia debita pendet,
Dum veterem ductus dissoluat terminus orbem,
Occidat omne vigens, finísque redarguat orta.
Audierat, metúmque dedit conterrita tellus.
His pater exactis hœdorum pellibus ambos
Induit, & sancta paradisi ab sede reiecit.
Tunc terris cecidere simul, mundúmque vacantē
Intrant, & celeri perlustrant omnia cursu.
Germinibus quanquam variis & gramine picta,
Et virides cāpos, fontésque & flumina mōstrans,

Digitized by Google

Illis fœda tamen species mundana putatur
Post paradise tuam, totum cernentibus horret,
Vtque hominũ mos est, plus quod cessauit amatur.
Angustatur humus, strictũque gementibus orbem
Terrarum finis non cernitur, & tamen instat.
Squalet & ipse dies, causantur sole sub ipso
Subductam lucem, cælo suspensa remoto
Astra gemunt, tactúsque priùs vix cernitur axis.
Tunc inter curas permixti felle doloris,
Affectus sensere nouos, & pectora pulsans
Nondum compertas prorumpit fletus in vndas,
Attentísque genis iniussus defluit humor.
Haud aliter viuax deceptus mole caduca
Spiritus, impleto venit cùm terminus æuo,
Post obitum peccata dolet: tum quicquid iniquum
Gesserit ad mentem reuocat, tum pœnitet omnis
Errorum lapsus, semet quos iudice damnat:
Et si præteritæ reddatur copia vitæ,
Sponte ferat quoscumque dabũt mandata labores.
Sanctus namque refert de quodam diuite Lucas,
Quem nimio luxu dissoluens vita fouebat.
Ipse cothurnatus gemmis, & fulgidus auro,
Serica bis coctis mutabat tegmina blattis:
Inde vt bacchantem suasissent tempora mensam,
Currebant epulæ, totus quas porrigit orbis.
Cúmque peregrinus frugem misisset aceruus,
Feruebat priscum crystallo algente Falernum.
Vuida quin etiam miscebant cinnama thuri,
Et suffita domus pingui fragrabat amomo. [gnunt,
Quod pelagus, quod terra creat, quod flumina gi-
Certatim mensis cedentibus vndique lassus
Portabat pallens auri cum fasce minister.
Languidus ante fores pauper tunc fortè iacebat.

Digitized by Google

Diuitis, obstrictis resoluto corpore membris,
Et supplex poscebat opem, non munera captans,
Relliquias tantùm sed si quas copia iecit,
Has tunc opperiens aluus ieiuna rogabat.
Sed proclamanti diues non addidit aurem,
Nulláque languentem pietas respexit egenum.
Nec quæ completis cecidere superflua mensis,
Pauperis ad victum quisquam dedit. insuper ægri
Despicitur facies, & putria vulneris horrent.
Cúmque canes miti perlambant vlcera lingua,
Blandior & fesso feritas medicabilis adsit,
Sola hominum nescit mens semper dura moueri.
Hæc sed diuersa penitus dum sorte geruntur,
Impendens obitus pariter pulsauit vtrumque,
Diuite præuento, nunquam qui credidit istud.
Pauper ad optatam longo vix tempore mortem
Pòst venit, & victor morbos artúsque relinquit.
Ille quidem, celsa qui dudum floruit arce,
Fletibus ad tumulum stipato funere fertur,
Auratóque datur conditus membra sepulcro;
Et pretiosa tegunt elatum lintea marmor.
Spiritus abstruso sed mox demissus auerno
Incidit æternas per sæua incendia pœnas.
E quarum medio sublimi in sede locatum
Haud procul, (hoc certè censetur, nam procul inde,
Vt docet euentus,) finibus conspexit ouantem
Abrahæ iusti mutatum in paupere vultum,
Nec eius similem, quem dudum luce receptum,
Quarto fortè die vix quisquam largus humandi;
Ne citò dispersum naturæ lege cadauer
Dira frequentata contagia mitteret vrbi,
Obtectum laceris tenui velamine pannis,
Naribus adstrictis nuda tellure locauit.

Angelicis manibus tunc in sublime leuatus,
Iam diues iam sanus erat: contráque superbi,
Qui congesta tenens opibus diffluxerat amplis,
Arida sic flammis mendicant guttura guttas.
O pater, electas animas qui sede beata
Colligis, & meritis dispensas præmia iustis,
Hæc ego non mereor: sed saltem deprecor vnum,
Lazarus vt missus veniat, digitóque leuatum
Adferat huc labris ardentibus inde liquorem,
Quique refrigerio, si non extinxerit omnes,
Ad tempus saltem tantos vel mitiget æstus,
Donec fessa breui respirent membra quiete.
Taliter immixto lacrymis stridore rogantem
Magnanimus tandem compellat sic Patriarcha.
Desine iam seras in cassum fundere voces,
Et vacuas miscere preces. haud talia dudum
Dicta dabas, foribus cùm te prandente iaceret
Ipse ignotus, egens, æger, ieiunus, inanis;
Cùm tua non caperet congestos mensa paratus,
Pauperis atque tuas non iret clamor ad aures.
Quapropter tandem, librato examine veri,
Præterita vitæ sortem dependit vterque,
Permutátque vices. & te iam sufficit amplis
Exundasse bonis: lætetur fine malorum
Qui doluit cœptis. Non est iam terminus vltra.
Insuper horrendo cingit qui tramite limes,
Et chaos obiectum tato distinguit hiatu,
Non sinit abiunctas misceri fœdere partes,
Accessúmque negat, sic vobis semper, vt istis.
Ille gemens vanùm repetita voce precatur.
Si nil post obitum prodest commissa fateri,
Nec tua mutatur fixis sententia verbis,
Hoc concede mihi, nulla quod lege vetatur.

Digitized by Google

Fratres quinque modò discedens luce reliqui:
His peto mittatur qui viuos corrigat, antè
In tormenta cadant quàm talia carne soluti.
Nam quamuis duro persistant corde rebelles,
Si tamen obstructa quisquam de morte rediret,
Credent experto, pœnásque intrare timebunt.
Ille quidem poscens effectum non capit vllum,
Nos autem, dum vita manet, dum luce vigemus,
Olim defuncti perterret nuntius Adam.
Dum locus est flendi, dum non iniusta petuntur,
Nec obturatis pulsatur ianua serris.
Nouimus en cuncti, quid primus planxerit ille,
Qui pulsus prisca nesciuit sede reuerti.
Namque obitum quendam casu tum pertulit ipso,
Perdita ne precibus lacrymísve reduceret vllis.
Ex tunc paulatim retro sublapsa referri
Vita prior, cœpitque malis laxata potestas.
Tum tristes morbi, & varij subiere dolores,
Et corrupta satis dira pinguedine tellus
Letali quadam suffudit germina succo.
Inde truces seuire feræ, dudúmque timentes
Excitat ad pugnam tum primùm conscia virtus,
Reddit & armatas vnguis, dens, vngula, cornu.
Ipsa etiam leges ruperunt tunc elementa,
Et violare fidem mortalibus omnia certant.
Inflatur ventis pelagus, voluuntur & undæ,
Excitúsque nouum turgescit pontus in æstum.
Tunc primùm tectis tetra caligine cælis,
Ingratos hominum castigatura labores,
Grandineos pauidis fuderunt nubila nimbos.
Atque polus discors inuidit germina terris.
Quin magis ipsa sibi tellus aduersa negauit,
Seminis excepti vertens mentita nitorem.

Digitized by Google

Hæc gemini primùm senserũt tunc protoplasti.
Posteritas nam quanta ferat dispendia rerum,
Non cui vel centum linguæ, vel ferrea vox est,
Enumerare queat: nec si quem Mantua misit,
Mæoniúsve canant diuersa voce poëtæ.
Quis tales referat motus? quis denique fando
Euoluat totos qui voluunt sæcula fluctus?
Arma fremũt, crebra quatitur formidine mũdus,
Funditur irriguus sanguis, maiórque sititur.
Quid dicam celsas præclaris cœtibus vrbes
In deserta dari? populos populante ruina
Dispergi, & lacerum vacuari partibus orbem?
Seruitio subdi dominos, famulósque vicissim
Præferri dominis; & belli sorte perire,
Sors generis claro quondam quos sanguine misit?
At si fortè breui requiescant tempore bella,
Legibus armatas furere in certamina lites,
Ius anceps pugnare foro, quo iurgia fratrum
Non leuiùs votis feriunt, quàm prælia telis?
Sed quis vota notet, clament cùm facta nocentũ?
Quis fraudes & furta gemat gaudente rapina?
Quisve minora fleat? stringi nec maxima possunt.
Inde minora tamen, si summis iuncta notentur:
Nam per se nullũ facinus sub iudice paruum est.
Nec refert cunctas percurri carmine causas:
Hoc paruo sermone loquar. post damna priorum
Nil superesse mali, quod non vel perpetret orbis,
Vel toleret, plenus scelerum, paritérque laborum,
In casu discrimen habens, & crimen in actu.
Sed tu, Christe potẽs, cui sẽper parcere promptũ est,
Tu figulus massam potis es reparare caducam.
Et confracta diu resolutáque fingere vasa.
Qui dudum multo latitantem puluere dra

Digitized by Google

Inuenis accensis verbi virtute lucernis.
Linquentem caulas, turpique errore vagantem,
Pastor ouem celeri dignatus quærere gressu,
Subuehis, vtque suo gaudens reddatur ouili,
Sarcina fit quæ cura fuit. Sic filius ille
Iunior, exhaustos postquam dispersit aceruos,
Vitáque consumpto mutata est prodiga censu,
Turpia porcorum dignè conuiuia sectans,
Optauit siliquis compleri vilibus aluum,
Donec sæua fames longo discrimine victum
Cogeret offenso tandem se reddere patri,
Confessúmque reum laxato crimine solui.
Denique prostratum mitis pater alleuat vltro,
Et trepidum blanda solatur voce pudorem.
Ornatus reduci vestis dat prima secundos,
Lætáque sollennis celebrat conuiuia cœtus,
Quòd rediuiua suis quodam de funere proles
Surgat, & orbato redeant noua lumina patri.
At tu, præpollens hominum rerúmque creator,
Quanquam cuncta velis fida constare saluti,
Nulla tamen pateris nostræ dispendia mortis,
Nec quoquam pereunte tuis contingere damnum
Diuitiis poterit. nescis decrescere, nescis
Augeri, & pleno perstat tibi gloria regno.
Sed famulis tu redde tuis quod perdidit Adam,
Quódque tulit primùm vitiatæ stirpis origo,
Ortu restituat melior iam vita secundo.
Sorduerit nimium lacero circumdata peplo
Forma vetus, scissam ponens cum crimine vestem,
Pallia prima pater redeunti porrige proli.
Seminecem quondam miserans qui fortè reperiis
Proiectúmque via, quem sæui cæde latrones
Impositis cuncto spoliarant tegmine plagis,

Digitized by Google

Sed tu, sancte, viam sumpto dum corpore curris,
Iuuenis allisum, nec præteris: insuper agrum
Iumento carnis propriæ sub tecta reportas.
Nos fuimus quondam rabido data præda furori,
Sed si nunc medico percurrat vulnera fotu,
Gratia producens oleum, sapientia vinum,
Commendet stabulo Samaritidis extera cura,
Pelletur validus medicato corpore languor.
Suscipe, qui non vis moriendi crescere causas,
Quos confessa tibi gemitus pia pectora fundunt.
Vt quondam tecum, passæ sub tempore carnis,
Proximus immani dependens stipite prædo,
Quem non culpa tibi similem sed pœna tenebat:
Ille tamen nexus membris, nec corde ligato,
Et si confixas clauis extendere palmas
Non potuit, liber mentem cum voce tetendit.
Sicque reus scelerum dum digna piacula pendit,
Martyrium de morte rapit. cui fine sagaci
Maxima cura fuit tales non perdere pœnas,
Præripuit scandens aditum, calóque leuandus
Ardua sublimi tenuit compendia saltu.
Porrige sic nobis celsam, pater inclyte, dextram,
Nos quoque perpetuæ conquirat vita saluti,
Atque profanati deceptis fraude latronis,
Ceu tibi compasso miserans succurre latroni.
Liuida quos hostis paradiso depulit ira,
Fortior antiquæ reddat tua gratia sedi.

Digitized by Google

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM LIBER IV.

De Diluuio mundi.

INFECTVM *quondam vitiis concordibus orbẽ,*
Legitimúmque nefas laxata morte piatum
Diluuio repetam: sed non quo fabula mendax
Victuros lapides mundum sparsisse per amplum
Deucaliona refert, durum genus vnde resumpti
Descendant homines, cunctísque laboribus apti
Saxea per duram monstrent primordia mentem.
Sed veri compos, fluctus nunc prosequar illos,
Per quos immissus rebus vix penè creatis
Lactentem velox preuenit terminus orbem.
Extulerat mortale genus crudelibus ausis
Ingentes animos: licitum quod cuique liberet
Credidit, & propria valuit pro lege voluntas.
Ius adeo nullum, sic nil distare putatum
Fásque nefásque inter, recti custodia nusquam,
Non iudex, non testis erat, non denique rector,
Arbiter aut morum, vel qui suaderet honestum,
Sed princeps sibi quisque fuit virtute nocendi,
Nec meritis sed mole potens, qui fortior esset
Hic melior sibimet, sed se censore, placebat.
Sic hominum vitam brutorum more tenebat
Motibus addicens mens inclinata ferinis.
Sanguine potus erat, cæsorum viscera passim

Digitized by Google

Indomitis laceras præbebant faucibus escas.
Insuper & quadrupes, propria qui morte necatur,
Sanior aut certè quem vincens bestia cepit,
Pastus erat, quem nulla fides, lex nulla vetabat.
Vt verò pecorum ritu permissa voluptas,
Et diffusa palàm ruptis lasciuia frænis,
Luxuriæque forum, atque obsceni nundina mũdi
Ferueret, casto fas non est dicere cantu.
Talibus ac tantis hominum gens improba gestis
Siluestres animos, naturæ fœdere rupto,
Induerat, pulsáque simul ratione furebat,
Et deserta iacens domini cælestis imago
Omne decus mentis turpi deiecerat actu.
Haud secus ac pulchri cùm fertilis area campi,
Quam succisa dedit purgato robore sylua,
Dum colitur, iusto paret fœcunda labori,
Subiicitur rastris, respondet frugibus, ac se
Seruat composito ruralis gratia vultu.
Agricola oblitus si brachia fortè remisit,
Laxauítque manus, fessóque quieuit aratro,
Pigrescit primùm durato cespite tellus,
Mox rudibus ramis atque aspera palmite crebro
Disciplinatos dissuescit promere fructus,
Effundit frutices varios, siluámque minatur:
Quam si nec sera succisor falce repurget,
Non iam virgultis, sed denso stipite lucus
Texitur, & steriles diffundit in aëra frondes:
Donec conclusa ramis currentibus vmbra,
Mox opportunæ depulso sole tenebræ
Iam secura feras inuitent credere lustra.
Taliter humani generis, non ordine recto,
Perdita mandatæ iam post primordia legis,
In prauum labens paulatim vita tetendit.

Proficiens peiore via, constantior ipso
Iam paribus studiis nutriti criminis vsu.
Et tamen auctorem vitij, culpæque magistrum,
Doctior errorum, lapsúque peritior omni,
Succiduæ prolis crescens audacia vicit.
Vt fluuius parua primùm diffusus ab vrna,
Perspicuum leni promit cùm gurgite fontem,
Tramite quem summo facili transmittere saltu
Quisque potest, mox irriguo deductus ab ortu
Viribus augetur subitis, ripásque retrorsum
Pellens, crescentes tendit per plana liquores,
Occupat & spatium, pereuntíque imminet aruo:
Tum circumfusos vicinis vallibus amnes
Sorbet præteriens, externásque incipit vndas
Augmento finire suo, mixtásque sub vno
Nomine, conrasis diffuso gurgite terris,
Cum trabibus, stabulísq; boum, lustrísque ferarũ,
Sæuior accessu, longóque furore potitus,
Tandem desistens pelagi transportat in vndas.
Hos inter motus, similísque ad turbinis instar,
Humanum vitiis ibat genus: & tamen ipsa
Longior insanas mentes dissoluerat ætas.
Centenos nouies crebrò cùm duceret annos
Vita tenax, tanto suspensi tempore leti
Nullus terror erat. sors si quem sera tulisset,
Ceu qui nec natus fuerit, nunquámque leuandus
Morte putabatur. sic cunctis nulla futuri
Spes inerat, solúsque sibi fundauerat omnem
Sensibus in cæcis periturus mundus amorem.
Tempore quinetiam peccatrix terra sub ipso
Nutribat sæuos immania monstra gigantes.
Nec tamen effari licitum quo semine cretos.
Communem cunctis ortum de matre ferebant.

Digitized by Google

Qui genus, vnde patres, prohibent arcana fateri.
Si speciem quæras, humani corporis illis
Plùs vultus, quàm forma fuit: sic linea membris
Conueniens hominem monstrabat, dissona molem.
Quam propter deinceps commentis Græcia fictis
Dedecus infandum massis informibus auxit,
Et portentosis descripsit corpora membris:
Pube tenus quòd forma viris, cùm corporis ima
Supplerent vasti mixto pro crure dracones.
Artus semihominum patulis qui faucibus atri
Ferrent, & verso præberent vertice gressus.
Tunc etiam solitos, iusso terrore tonanti,
Blasphemis cælo conuitia mittere plantis,
Mordacésque pedes motu fremuisse veneni.
His similes mendax Phlegræi fabula belli
Excussas finxit iecisse per aëra rupes,
Pro telis spatiosa manus quòd turbine montes
Sparserit, & missis cælum quassauerit arnis.
Hæc sunt priscorum quæ de terrore gigantum
Carmine mentito Graij cecinere poëtæ.
Et tamen audaci voluit contendere pugna
Quisque rebellis erat. qui cùm confligere telis
Non potuit, sæuis concepit prælia votis.
Montibus impositos fas non est credere montes,
Hoc tamen & deinceps illos tentasse putabo.
Qui coctos lateres, lentóque bitumine iunctos,
In sublime rati manibus sic posse superbis
Sustolli, & celsas in sidera surgere moles:
Cùm fureret mortale genus, cassóque labore
Irrita transcensis cementa inferret in altum
Nubibus, & refugum sequeretur machina cælum,
Non priùs absistens, subitas discordia linguas
Quàm daret, & varius cōfunderet omnia sermo.

Digitized by Google

Hinc sparsum fœdus, scissa sic lege loquendi
Consensum scelerum turbata superbia rupit,
Dum se quisque suis, possit quæ noscere, verbis
Aggregat, atq; nouas sequitur gẽs quæq; loquelas.
Sic interrupta perierunt culmina massæ,
Effectúque carens cessauit in æthere turris.
Hæc post diluuium. Nam quantas tempore prisco
Pressa gigantæas tellus produxerit arces,
Atque lacessitis contemptum immiserit astris,
Abstergente Deo sat nostra silentia damnant.
Cernebat patiens iam dudum insana frementes
Terrarum populos hominum rerúmque creator,
Expectans si quem vani consortia mundi
Linquentem melior moneat resipiscere cura.
Sed coniuratus postquam percurrere cœptum
Perditionis iter statuit, sensúmque per omnem
Obtinuit victor peccati insignia mundus,
Nec reuocare gradũ quisquam, greßúmq; referre
Præcipiti iam mente potest, exhorruit auctor,
Pœnituítque, videns totum quòd fecerit orbem.
Tum tales tonuisse minas commotus ab alto
Fertur, & excitas laxasse his vocibus iras.
O nullis adtracta bonis, nullísque repressa
Legibus, antiquo tantùm submissa draconi,
Effera gens hominum, ducto corruptior æuo.
Non Euam cecidisse sat est, transcenditur omni
Inuentor leti lapsu: nec sufficit illud,
Vicit inexpertum quòd serpens pristinus Adam.
Non contenta suo fœdari vita parente,
Affectat mortem propria virtute mereri.
Expectasse diu non profuit. insuper omne
Concessum veniæ rapuerunt crimina tempus.
Iam nimium longas patientia presserit iras

Vindicta

Digitized by Google

Vindicta iam tempus adest. Non fulmina cælo
Flammeus ardor aget: vasto nec cedet hiatu
Quæ premitur nimio succumbens terra tumultu:
Sed sordens vitiis fluctu delebitur orbis.
Ad chaos antiquum species mundana recurrat,
Inque suas redeant vndarum pondera sedes.
Arida decedat lymphis, rursúsque sepultas
Terrarum species informis contegat humor.
Hæc clades viuis, carníque hic terminus esto.
Sic pater æternus disponens funera rerum
Diluuium dextra terras vibrabat in omnes.
Interea pleno viuebat iustus in orbe
Vnus homo, & mentem solus seruabat honestam.
Nullus vota Deo donis precibúsque ferebat
Hunc præter, dignum quẽ summus laude creator
Nosset, & exceptum vitæ seruare pararet.
Stemmatis hic sancti: nam claro nobilis ibat
A proauo, quem prisca fides & conscia virtus
In cælum sine morte tulit, sic celsa petenti
Successit magno non impar pronepos actu.
Nec plus est illum salui cum corporis vsu
Terrenas liquisse domos, intrasse supernas.
Denique quò priscus quõdam cõscenderat Enoch,
Elias curru post tempora longa secutus,
Scribitur ignitis scandens penetrasse quadrigis,
Cùm suspensa leues transmitteret orbita ventos,
Vngula vel premeret calcatas pondere nubes,
Vallatúmque ferens sanctum non vreret ignis;
Et motus seruans nesciret flamma calorem.
Hos igitur satis est cælum potuisse mereri
Membrorum sub lege sitos: sed non tamen illud
Segniùs admirer, sancti quòd tempora Noë
Vnius ob meritum, natis nuribúsque tuendis

Orbis in exitio potuerunt ferre salutem,
Est ille in cælis, numero præstantior omni,
Angelicus sine fine chorus, qui laude perenni
Conclamat celebrátque Deum, famulantia suetus
Ferre ministeria, & iussis parere supernis.
Hi nunc quod rectum mortalia corda precantur,
Concipitur dignis sacro quod pectore votis,
Quicquid larga manus collectis spargit egenis,
Excipiunt, sanctóque ferunt super astra volatu.
Quinetiam iustos, fragilis dum vita fatigat,
Tutantur, mundíque inter discrimina seruant.
Sed tamen in cunctis præcellit clarior ille,
Maxima quæque Dei quo dispensante ministro
Res geritur, summísque parat mysteria causis.
Hic dominum cæli venturum corpore sumpto
Virginis intactam iussus prædixit in aluum,
Sacráque dotali compleuit viscera verbo.
Hic & Baptistæ præcurrens nuntius ortum,
Desperata diu dum ferret germina patri,
Inter sacra virum conterruit, & dubitantes
Protinus ingrato restrinxit in ore loquelas,
Donec prædicto fœcundam redderet ortu
Prolis anum, multos sterilis quæ tenta per annos,
Fudit diffidens effœta puerpera fœtum.
Hic rerum solers summúsque Archangelus, alto
Aëra per liquidum, leuibus circundatus auris,
Vibratásque mouens ignito in corpore pennas,
Nulli conspectis ad terram motibus ibat,
Et tum fortè gemens cunctorum crimina Noë
Inflexis stratus genibus, cum supplice planctu
Mundanis veniam mundo nolente petebat:
Cùm subitò clausis foribus tunc aliger intrat
Conspicuus, claro resplendens nuncius ore.

Horrescit visu tanto perterritus heros,
Mortalísque oculus personam ferre supernam
Vix valet, & pavidi detorquet lumina vultus.
Ille salutiferis primùm mulcere timentem
Aggrediens verbis, cæli mandata ferebat:
Pax tibi, iuste virûm, pacem tibi missus ab alto
Imprecor, vt pulso capias mea dicta pauore.
Hæc mandat summus terræ pelagíque creator.
Insperata quidem cunctis sententia leti
Imminet. hanc solus sed qui transire mereris,
Et præscire potes. Nam te calcata voluptas
Iampridem rectum toto discreuit ab orbe.
Vnica sed quoniam sæuum depellere letum
Vita tibi poterit, tantos euadere casus
Qualiter incipias paucis ex ordine fabor.
Finis erit rerum, permissis vndique lymphis,
Atque relaxata vastabitur orbis abysso.
Nunc age, congestis crescat fortissima lignis
Machina, quæ surgens fluctus superenatet omnes.
Tercentum cubitos per longum ducta tenebit,
Bis quinis latè claudetur, bísque vicenis.
In triginta illi constabit culminis altum.
Per medium per ter longo cœnacula tractu.
Edita suspensis domibus tabulata leuabunt:
Vt generis proprij seruans consortia mansor
Componat parcis dispersa cubilia cellis.
Tum ne rimosi compagum fortè meatus
Accipiant inimicum imbrem, linire memento
Iuncturas laterum, pigrúmque infunde bitumen.
Taliter effectam cùm consummaueris ædem,
Protinus ingredere, ac mundum dimitte cadẽtem:
Exclusit quem culpa frequens, includere vita
Incipiat, circúmque fremant te sospite mortes.

Quinetiam lateris ſociam ſuccedere tecto;
Et cum coniugibus natos intrare iubeto.
Túque ſecundus eris deleti germinis auctor,
Vt te poſt primum repleatur terra parente.
Sed quia perfecto diuinis viribus orbe,
Poſt operis finem, poſt leges, póſtque ſacrata
Sabbata, formari quicquam non conuenit vltra:
Ne penitùs ceſſans intercidat omne creatum,
Spirantum è cunctis pecorũ, celerúmque volucrũ,
Silnarúmque feris, & quæ iumenta vocantur,
Vel quæ per tacitos reptant labentia motus,
Bina cape, & tecum clauſtro victura reconde.
Sic tamen vt proprios teneant ſua vincula ſexus,
Vnde genus rurſum tellus implenda reſumat.
Ne timeas ne fortè feros animantia motus
Seruent, aut ſubitis præſumant rictibus iras.
Fœdus erit totis, quæ diſcordantia profert
Per varios natura modos, & pace fideli
Parebit iuſſis quicquid concluſeris illic.
Serpentis tantùm ſemper figmenta caueto.
Vertice ſubmiſſo blandum licet ille triſulcis
Finxerit abſcondens per dulcia ſibila linguis
Immortale odium, nunquam tu credulus illi,
Quem nimis expertus vitãdum præmonet Adam.
Hoſtis namque ſemel voluit quicumque nocere,
Hic ſemper ſuſpectus erit, penitúſque cauendũ eſt,
Ne iam mentito coniungat fœdera prudens.
Tu poſt exemplum iuſſis ſeruire memento.
Hæc fatus, vacuum leuibus ſecat aëra pennis,
Mortalem fugiens aciem, cælóque relatus
Heroem trepidum mandata lege reliquit.
Ipſe tamen tali manibus cum voce leuatis,
Quiſquis, ait, nobis tantam ſpondere ſalutem,
Seu miſſus, ſeu ſponte tua, ſuper æthere celſo

Digitized by Google

Veniſti, & placidum ſacraſti fœdere pactum,
Sis fautor, firméntque tuas promiſſa loquelas,
Auxiliúmque tuum conatibus inſere noſtris,
Vt tenuis tantam valeat manus edere molem.
His breuiter dictis, vita ſpem corde reponit,
Aggreditúrque celer ſacri præcepta laboris.
Quis tantos capiat ſenſus? quis denique ſermo
Explicet, aduectis fuerit quæ copia lignis?
Nudati colles, ſpoliatæ robore ſiluæ,
Mons vt quiſque fuit, famulo placuere paratu.
Pelion immenſas cùm mittat vertice quercus,
Inſuper exponit multa virtute reciſum
Oſſa nemus, Pindóque abies ſubducitur alta.
Atlas ipſe nouas ictu reſonante ſecures
Senſit, & annoſas dedit ad naualia pinus.
Inuictum tunc ſurgit opus, contexta leuatur
Porrectis trabibus præcelſi culminis ædes.
Hæc inter, diſcors varij ſententia vulgi.
Nam multi lymphis obſtacula tanta parantem
Irriſere virum, moles quòd clauſa moueri
Fluminibúſque dari nequeat, quã fortè vel ampli
Euphrates Nilúſque queant vix claudere ripis.
Humani generis quid mens incredula reris
Mortalem non poſſe manum coniungere ponto
Ædem longinquam? pontus námque obuius vltro
Curret, & adductum tanget ſtans fabrica littus.
Aſt alios celſam compacto robore maſſam,
Ignaros quanquam cladis, cauſæque latentis,
Mirari nouitas & formidare coëgit.
Haud aliter ſtudium iam tunc diuiſerat omnes,
Quàm nunc mundus agit. Sunt qui cõpuncta fideli
Corda dicant operi, rebúſque inſtare ſupremum
Diſcrimen norunt, corpus quo concidat omne,

Digitized by Google

Bacchatámque diu consumant sæcula carnem.
Effugiet tunc ille malum, quicumque paratus
Construat vt validam præduri tegminis arcam,
Per lignum vitale crucis seruatus ab vndis,
Tunc cernet quanto contempserit otia fructu.
Haud procul attentũ cõtẽplans hunc operantẽ
Nonne piger quisquam lucri, tædénsque laboris,
Insanire putet, cura quòd solus inani
Æstuet, & rebus nolit pereuntibus vti?
Sic epulans parcum, sic largum quisquis auarus,
Sic nudum raptor, sic castum ridet adulter,
Sic circumscribens illuso simplice gaudet.
Sic sapuisse dolet diues, cùm congregat aurum,
Spargentem nummos, vltróque in paupere censu
Consumptis opibus miserum ratus esse beatum.
Inde repentinum iudex cùm cerneret orbi
Aduentare diem, finis sic protinus inquit
Imminet, vt iusti quondam sub tempore Noë,
Diluuium varios mundi cùm repperit actus,
Et carnem consumpsit aquis, opiféxque salutis
Euasit parto diffusa pericula claustro.
Hæc euangelicis sunt inclamata figuris.
Prouidus interea consummat conditor arcam.
Tunc iussæ accurrũt volucres, tunc bestia quæque,
Consuetum linquens siluoso tegmine lustrum,
Deposita feritate venit, seséque tenendam
Ingerit occurrens, & libertate relicta
Includi gaudet. tantùm decreta futuri
Vis valet. occultus brutis in sensibus ardet
Terror, & expectans agitat formidine vitam.
Ast homines, quos sors certi discriminis vrget,
Vicina nec morte pauent. satis vndique constat
Vitali indicio præcedere sæpe timorem.

Digitized by Google

Securos latósque reos tellure Gomorra
Iam prope sub flammis sententia dicta videbat.
Niniua contrà populis terrore salubri
Praualuit pro pace metus. Nam venerat illuc
Iussus, multum ille & terris iactatus & alto,
Qui clamaturus tanta discrimina plebi
Diluuium timuit mundo constante propheta.
Hauserat hunc valido peruadens bellua rictu,
Immersúmque mari ventris concluserat arca.
Deglutire virum, faucésque implere capaces,
Ardenti monstro cùm sit permissa potestas,
Non licuit mordere tamen, nil dentibus actum.
Intrauit cupidum deludens præda vorantem,
Inuasúsque cibus ieiuna vixit in aluo,
Dum tres luce dies vna sub nocte propheta
Sol ageret, litúsque nouum vacuanda viderent,
Et castigatum vomerent ergastula pastum.
Vt monstro exutus vates, cælúmque recepit
Contingens terras, magnam tunc percitus vrbem
Terribili cum voce petens, quid criminis, inquit,
Ardetis flammis? restringent omnia pœnæ.
Iámque venit finis, lentum est hoc dicere, venit.
Non plùs fatus erat, totus coniurat in omne
Lamentum populus: procurrunt vndique fletus,
Pectora tunduntur, cælum suspiria pulsant.
Mollibus abiectis Cilicum dant tegmina setæ,
Inque cibos cinerẽ, lacrymásque in pocula fundũt.
Ipse etiam, dignus tali qui tempore princeps
Ante aciem flentum portet vexilla salutis,
Atque nouum dictu metuens discrimina vincat,
Proiicit hinc sceptrum, linquit sublime tribunal,
Pallia blattarum spreto diffibulat auro,
Serica despiciens, atque aspera tegmina sumens.

At pius ex alto contemplans talia rector
Exertas reuocat sedatis motibus iras,
Vibratúmque tenens restinxit missile fulmen.
Temporibus propriis iustus sic conditor arca
Securo solus timuisse pericula mundo
Gaudebit, finem cunctis, sibi ferre salutem,
Diuersam cernens meriti discrimine sortem.
Ergo vbi siluestres sexu collegit vtroque
Inclusítque feras, pecudum tunc eligit illa
Sumere, quæ licitũ est mandi, vel munda vocãtur.
Hinc tantùm septena dedit viuentia claustro,
Vt ternis paribus seruato semine saluis,
Septima quæ fuerint sacris quandoque litentur.
Et iam vitalis concluserat omnia carcer.
Tunc Iustũ, cunctósque suos, natósque, nurúsque,
Accipit expectans claustrum, vitæque reponit.
Nam seruos nondum dederat natura vocari,
Nec dominos famulis discernere nouerat ordo.
Primus enim maculam seruili nomine sensit
Huius natorum medius, qui fortè cachinno
Distectum petiit misero spectamine patrem,
Materiámque sui risit deformior ortus,
Et plùs iam turpis nudato simplice nequam.
Quod postquam sanctus potuit cognoscere Noë,
Natum germanis famulum dedit. inde repertum
Tale iugum. cuncti nam semine nascimur vno.
Seruitij certè causam fecisse reatus
Cernitur, & liber peccans fit crimine seruus:
Si rursum nexu famulus stringatur honesti,
Natales faciens sibimet, iam nobilis hic est.
Nuntius interea, dudum qui missus ab alto
Detulerat Iusto cælestis munera verbi,
Protinus vt clausum vidit, rebúsque paratis

Digitized by Google

Expectare diem, rursus descendere cælo
Festinans, laxos firmauit cardine postes,
Inclusitque viros, atque ostia fortia traxit,
Confestímque leuans supero se rettulit axi.
Æuo sexcentos senior transcenderat annos,
Lunáque bis plenos addebat menstrua cursus,
Septimus & decimus qui pòst illuxerat orbi,
Vltimus ille dies iam nunc dabit omnia leto.
Ilicet obtegitur cælum, nimiisque tenebris
Victa repelluntur fuscati lumina solis.
Insanas hominum mentes vix tangere terror
Cœperat, insuetus mox profluit æthere nimbus,
Et valido primùm similis demittitur imbri.
Arida terrarum pariter maduere per orbem,
Vna fuit toto facies & nubila cælo.
Ægyptus tunc ipsa nouas expauit ad vndas,
Alsit & infusus Garamas, dudúmque calentes
Humida Massylas tetigerunt frigora Sirtes.
Nec longùm pluuiæ species, non denique guttæ
Stillant, sed rupto funduntur flumina cælo.
Non aliter Tanaïs, niuibus cùm pascitur albis,
Riphæo de monte ruens illiditur amni,
Præcipitátque simul longo quod tramite ducit.
Vndarum tali quatitur certamine tellus,
Fitque lacus instar compressus fluctibus aër.
Nec tamen hîc lymphas tantùm fudere superna,
Terrestres etiam mundus consurgit in iras.
Rumpitur omne solum, crebros dant arua meatus,
Prosiliunt fontes, ignotáque flumina manant.
Vergitur in sursum mutato pondere nimbus,
Inde cadens cælis, hinc terris vndique surgens,
Occurrit mox vnda sibi, iunctóque furore
Coniurant elementa neci. transcenditur omnis

Digitized by Google

Riparum limes fluuiis, atque obice rupta
Sæuit laxatis discurrens humor habenis.
Sed cùm diffusæ spatium concludere terræ
Omnia certarent, mundúmque implere capacem,
Suspendi forsan potuit sententia leti,
Atque mora maiore trahi, quo tardiùs omnem
Concedens spatium rapiat sors vltima carnem:
Oceanus vertex rerum ni feruidus vno
Littore, quo tantùm terras atque æquora cingit,
Exiret, rumpénsque fidem perfunderet arua.
Dissipat æternas leges, & sede relicta
Regna aliena petens naturæ fœdera turbat.
Vt diros primùm pelagi sensere furores
Illustres fluuij, magnos quos inclyta cursu
Fama refert, motúsque nouos stupuere parumper,
Vt credas sapuisse fugam, sic versa retrorsum
Per terras spargunt sublata volumina ponto.
Insequitur tamen Oceanus, refugísque fluentis
Imminet, & salsis impellit molibus amnes.
Tunc maior strepitu tanto mortalibus ægris
Fit metus, ascendunt turres, & celsa domorum
Culmina, præsentémque iuuat vel tempore paruo
Sic differre necem. multos dum scandere tentant
Crescens vnda trahit, quosdam montana petentes
Consequitur, letóque fugam deprendit inanem.
Ast alij longo iactantes membra natatu,
Defessi exspirant animas, aut pondere nimbi
Obruta fluminęas commixta per æquora lymphas
In quocumque bibunt morientia corpora monte.
Ædibus impulsis alij periere ruina,
Inque vndas venêre simul dominíque domúsque.
It fragor in cælum sonitu collectus ab omni,
Quadrupedúmque greges humana in morte cadentũ

Augent confusos permixta voce tumultus.
Hæc inter miseri feruentia funera mundi,
Prægrauis insanis pulsatur motibus arca,
Compagésque tremunt, stridens iunctura laborat.
Non tamē obstructā penetrat vis improba, quanquā
Verberet, & solidam fluctu feriente fatiget.
Non aliter crebras Ecclesia vera procellas
Sustinet, & sæuis sic nunc vexatur ab vndis.
Hinc gentilis agit tumidos sine more furores,
Hinc Iudæa fremit, rabidóque illiditur ore,
Prouocat inde furens heresum vesana charybdis:
Turgida Graiorum sapientia philosophorum,
Inter se tumidos gaudet committere fluctus.
Obloquiis vanos sufflant mendacia ventos,
Sed clausam vacuo pulsant impunè latratu.
Iam medium crescens arcæ contexerat vnda,
Commouítque cauam suspendens vndique molem,
Et meliùs tutam facili portante natatu,
Quóque vocāt vndæ, sequitur iā mobile pondus.
Cedamus mundo, dum ducimur: omne resistens,
Si flecti nescit, metuat vel pondere frangi.
Sed sic cedamus, fluxum ne sentiat intus,
Peccatúmve trahat mens impenetrabilis vllum.
Nauigat interea claustro commissus eunti
Fons vitæ, seruátque furens super omnia pontus
Orbis depositum, fido quod tegmine promat,
Cùm pax terrarum reddi sibi debita poscet.
Ergo ibant vndæ, tellus subducitur omnis,
Collibus impositæ vicerunt edita lymphæ.
Delituit tectus ponto tum pinifer Othris,
Parnassi vertex cantem non protulit altam;
Ipsa cupressiferi latuerunt saxa Lycæi,
Subducta rupes, æquatæ fluctibus Alpes,

Digitized by Google

Omnibus exclusis totus iam denique mundus
Axis & vnda fuit. Nam cunctis morte subactis
Regnabant pelagi siluoso in gurgite monstra.
Et iam vicinum pulsabant humida cælum,
Iámque quaterdenis manabat noctibus imber,
Compleratque necem, nec iam quod tolleret vltra
Mors habuit, pressitque natantia funera pontus.
Frenantur tandem pluuiæ, resplenduit æther,
Redditur & cælis vultus. Sol ipse reductus,
Sed non inuentis queis reddat lumina terris,
Tantùm luxit aquis. tristis videt æquora fulgor,
Quámque breues radios admotas frangit in vndas,
Tam consumendis feruens ac proximus instat.
Nec minus & patuli terra clauduntur hiatus,
Quæque priùs vomuit letali ex ore fluenta,
Obicibus propriis constricta resorbet abyssus.
Nec tamen vt venit, breuiter sic vnda recedit:
Siccant non pauci longo sed tempore menses,
Quod pauci fudere dies. iam ducta natatu
Armeniæ celsis instabat montibus arca,
Et nondum nudis fundo consedit in aruis.
Vt stabilem sensit senior, motúque carentem,
Nec fluitare natans ventosa per æquora lignum,
Credidit abductis nituisse liquoribus orbem.
Tunc reserat summam sublimi à fronte fenestrã,
Emissa refluos exploret vt alite fluctus.
Illa volans longo diuerberat aëra plausu,
Atque quatit vacuas pennarum motibus auras.
Cúmque diu fessis vndas perstringeret alis,
Nec locus optatam requiem concederet vllus,
Consuetum repetit prospecto ex æquore claustrum.
Exceptam senior manibus tunc colligit intus,
Aduertens nullas patuisse per humida terras.

Digitized by Google

Interea magna pontus se mole mouendo
In chaos antiquum linquens mundana redibat.
Excelsi tandem proferre cacumina primùm
Incipiunt, post quos tenues crebrescere montes.
At verò vt pelagus cinxerunt littora priscum,
Oceanúsque sacer, notas collectus in oras,
Contentus solito labentia flumina tractu
Sorbuit, & cunctis distinxit strata fluentis,
Torrentésque suæ clauserunt vndique fossæ,
Libera subductis nituerunt arida lymphis.
Tunc interposito producens tempore coruum,
Scire cupit senior, vacuúmque interrogat orbem.
Ales vt extensis nitidum petit aëra pennis,
Aspiciens plenis stipata cadauera terris,
Carnibus incumbens, & mox oblita reuerti,
Rectorem placidum communi in sede reliquit.
Sic nescis, Iudae, fidem seruare magistro,
Sic carnem dimissus amas, sic gratia nunquam
Custodi vitæ dominóque rependitur vlla.
Mente vaga sic laxus abis, sic fœdera legis
Rupisti, & primùm violasti perfide pactum.
Temporis vt spatio senior collegit inertem
Iam potuisse satis coruum se reddere claustris,
Ignarus tardi reditus, causæque morandi,
Ne fors innexis fessum consumpserit alis,
Iunxerit & cunctis pereuntibus vnda recurrens:
Protinus albentem mittit de sede columbam.
Illa memor iussi rapido petit arua volatu,
Paciferaque videns ramum viridantis oliuæ,
Decerpit, mitique refert ad condita rostro.
Tali legatus firmauit fœdera simplex
Indicio, purúmque pius sic comperit orbem.
Integer emensum vertebat circinus annum,

Digitized by Google

Quo felix claustrum spirantia cuncta tenebat:
Tum pater ablatis obducta repagula serris
Pandit, & inclusis desuetum reddere solem
Incipit, effato redeant vt semina mundo.
Antè tamen Iustus iubeat quàm sparsa vagari,
Singula de septem, quæ dudum claudere mundà
Curauit, natis pariter, nuribúsque vocatis,
Cespite constructa disponens immolat ara,
Accendens sanctos his primùm altaribus ignes.
Plurima dum magnis adolentur corpora flammis,
Et numerosa leuat præpinguem victima fumum:
Suauis odor lætum tetigit trans æthera cælum,
Primáque purgati suscepta est hostia mundi.
Tunc igni permixta sacro vox intonat ista.
Hactenus infectus contagia traxerit orbis,
Sufficiat regnasse nefas, mundata lauando
Perpetuo niteat tellus, vultúsque reductos
Contineant elementa suos: haud ampliùs vllis
Perturbata malis moles mundana fatiscat.
Vos quoque, quos leti saluauit tempore vita,
Intactósque tenens casu defendit ab omni,
Ducite securum seruatis legibus æuum,
Vósque caput generis fœcundo semine prolem
Spargite, diffusum latè quæ compleat orbem,
Deletum instauret numerum, dominetur & orbi.
Fertile quinetiam reddent animantia germen,
Quod tamen inflexũ famulabitur ordine prisco.
Insuper & terris ex hoc iam non erit vltra
Diluuium regnans, carnem quod conterat omnem.
Vnum quod fuerit, signo monstrabitur vno.
Nec similem repetita necem peccata videbunt:
Et si crimen erit, terror non deforet alter.
Sic vnum genitor iurans baptisma sacrabat,

Digitized by Google

Vt semel ablutum lymphis purgantibus orbem,
Sic sperare reos lauacrum non posse secundum.
Vix tribus exactis cæli iam partibus ibat
Pronus in occasum radius, cùm fortè remotam
Axe sub Eoo iussus contingere nubem,
Protulit excussum madefacto ex aëre signum,
Arcus & emicuit, quē nunc Thaumantida Graio,
Irim Romuleo vocitant sermone poëtæ.
Pendulus obliquum solem cùm senserit humor,
Ancipites vario mittit splendore colores:
Nec numerare queas, sic mixtos lumine visus
Illudunt dubij diuersis vultibus orbes,
Sapphirúsque virens, maculosus, cærulus, albus.
Purpureum de nube trahit, de sole coruscum,
De cælo nitidum, de terra sumit & atrum,
Et tamen abiunctis quæ constant hæc elementis,
Sic diuersa putes, vt concordantia cernas.
Hanc formam signo trepidis mortalibus arcus
Præstitit esse Deus, promittens nube serenum,
Nulláque iam terris debere pericula cælum.
Nunc quicumque cupis veram seruare salutē,
Illud suspicies signum, quod signa figurant.
Namque dator vitæ præmisit talia Christus,
Et geminata dedit substantia saluatorem.
In terris sumptæ nitida de virgine carni
Naturalis inest patrio de germine fulgor:
Et medius quidam mediator in æthere celso
Munere multimodo varius, sed fulgidus omni.
Vitalem monstrat sacrati pignoris arcum.
Istum corde vide, quisquis baptismate lotus
Ad cælum liber culpis pereuntibus exis.
Nam legis forma vos, inquit Apostolus, ista
Saluabit lauacrum, prisci cùm tempore Noë

Conclusas lignis animas describeret octo.
Comparat ille datum, tu seruans dilige donum,
Hoc votis precibúsque gerens, hoc fletibus optans,
Ne redeant peccata tibi, ne mersa leuentur,
Mortua ne surgant, ne debellata rebellent,
Ne post ablutum valeant discrimina crimen,
Et flammam timeas, quia iam non suppetit vnda.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM LIBER V.

De transitu maris rubri.

HACTENVS *in terris vndas patuisse canenti;*
Terrā inter fluctus aperit nūc carminis ordo.
Illic diluuium quos perderet antè petiuit,
Nunc ad diluuium pleno succensa furore
Sponte sua current peritura millia gentis.
Si non vt dignum tanti præconia facti
Eloquium captent, diuina in laude voluntas
Sufficit, & famulo monstrari munere votum.
Quòd si quis nequeat verbis persoluere grates,
Non minimum virtutis habet vel credere gestis,
Signa per electos quæ perrexere priores.
In quibus excellit longè præstantius illud,
Quod pelago gestum rubro celeberrima perfert
Scriptorum series, in cuius pondere sacro
Causarum mage pignus erat, pulchrámque relatu
Pulchrior exsuperat præmissæ forma salutis,

Historiis

Historiis quæ magna satis, maiórque figuris,
Conceptam grauido peperit de tegmine vitam.
Sustinuit duros externa in sede labores,
Dum Pelusiacæ seruiret subdita genti,
Plebs oppressa diu: densi quam pondere cani,
Et laterum numeris, operis mensura diurni
Afflictam saui vexabat fraude tyranni.
Inuisam sibimet frendens qui crescere turbam,
Augeri doluit famulos. Nam iusserat vt lux
Vidisset quoscumque mares, mox docta necaret
Omnis anus, natúmque premat sollertia sexum.
Sed tamen auersæ fugerunt talia matres,
Atque interdictos detrectant perdere fœtus,
Persistente Deo plebem diffundere sanctam:
Quóque magis mens cæca trahit crudelia vota,
Hoc plus accrescunt teneræ primordia gentis.
Viderat interea genitor de sede superna,
Afflictámque manum placido prospexerat ore:
Iam sacer innocuas dederat de fomite flammas,
Et rubus in rubeo viridis permanserat æstu:
Quo signo spinas nostræ feruescere mentis,
Et lucere pio qui non consumeret igne,
Deuotus nosset sanctis in cordibus ardor.
Ilicet electi vates mandata ferebant,
Depromit regi cùm primus talia Moses:
Seruitij longo lassatam pondere plebem,
Oppressos cophinis humeros, attritáque colla,
Quasque opus assiduum fecit durescere palmas:
Laxandi iam tempus adest: dimitte precantes
Tandem cælesti domino persoluere vota,
Et complere datos patrio moderamine ritus.
Ille fremens inquit, quæ tanti causa tumultus?
Quisve nouus populum Deus exigit omine misso?

Digitized by Google

Scilicet hæ vacuæ tangunt cælestia curæ,
Vt dominus dominis famulos nunc tollere priscos
Vellet, & ad tumidos mittat mandata rebelles.
Quis Deus iste foret, cui me parere necesse est?
Aut sceptris celso quid formidabile regi?
Sed vestras nimium seducunt otia mentes:
Et nisi laxatos requies concessa foueret,
Nulla superuacuis tererentur tempora verbis.
Quæ si castigans restringet sarcina maior,
Illicitus vetitum conari desinet ausus.
At vos, signifero qui talia vota ducatu
Instruitis, vano & plebem subuertitis ore,
Conspectus vitate meos, vultúmque cauete.
Ditem numque Pharon, vel pollentissime cursus
Testor Nile tuos, & diuæ vocis Anubem
Cùm rabidus latrat, iam non impune futurum,
Si nostrum rursus repetant hæc dicta tribunal.
Virgam fortè manu gestabat legifer heros,
Quo baculo nitens gressum dum dextra regebat,
Excutit hanc valido proiectam comminus ictu.
Tum mirum dictu, commotum serpere lignum,
Non insensibiles ceu promit palmite ramos
Vita mouens tãtùm quos præstat crescere fructus:
Sed flexu reptans, mutati & corporis vsu
Sensum animamque gerẽs, cœpit decurrere virga,
Mox anguem formata refert. conterritus hæsit,
Æternúmque niger tum palluit ore tyrannus.
Sed ne confusum tali succumbere signo
Cerneret assistens vultu nutante satelles,
Dissimulat summo rem gestam credere iussu,
Nec diuina volens, hominum sed facta putari,
Tum mãdat quoscũque magos, vel carmina doctos.
Illicitam diris tentantes fraudibus artem

Ægypti, longinqua darent hastilia, cogens
Murmure funereo faciat monstrata minister.
Vndique tunc iussi concurrunt, & medicatas
Armant quique suas noto medicamine virgas.
Dant iacta vanas species, anguésque putati
Illusos terrent oculos fallente figurâ.
Nec longùm tumuere magi: consumitur omne
Quod fecisse rati. fictos namque arte dracones
Primus adhuc mordax absorbuit ore cerasta.
Postquam virtutis clausit spectacula Moses,
Victorísque tenens caudam tellure leuauit,
Decedit serpens ligno, vultúsque recedit,
Diriguêre vagi durato corpore flexus.
Quid multis? fit virga prior, qua deinde sacerdos
Plurima succiduo monstrauit tempore signa.
Hinc dirùm frendens Pharaonis conscius ardor,
Diuina incipiens per cuncta resistere dextra,
Et quæ cognoscens, nolens tamen ipse fateri,
Protinus expulsos iussit discedere vates.
Illi diuinas pulsant cum fletibus aures,
Vt fremitus gentis tandem frænetur iniquæ,
Quam grauius sæuam monitus fecere superni,
Ipsis quinetiam cælestibus arma minantem.
Tum pater, accipiẽs gemitus lacrymásq; precantũ,
Taliter hortatu blando solatur amaros,
Ne tantùm vacuo submittite corda timori
Plebs mea; quam toto mundi de corpore sumptam
Elegi, & propria solam mihi sorte dicaui.
Iam nunc cernetis quanto primordia vestra
Prosequar auxilio, sæuos ac persequar hostes.
Ducam sublimem portenta per omnia dextram,
Nec volet in paucis Pharius rex cedere signis,
Longiùs vt duram vincant miracula mentem.

Post hec laxatos quin & discedere coget,
Expellétque solo: quod nunc negat, ingeret vltro.
Ibitis ad magnas post fortia prælia sedes,
Quò vocat expectans præfertilis vbere terra,
Et claras victis condetis gentibus vrbes.
Vos mod· promissis tantùm confidite donis,
Et quos deposcent ingentia facta labores,
Læta ferat virtus, sesèque ad prospera seruet.
Talibus auditis melior spes accipit illos.
Attollunt animos, palmásque ad sidera tendunt,
Concipiúntque fidem votis, gratésque rependunt.
Postera lux dubios primùm præmiserat ortus,
Et successorem depulsa nocte ferebat
Insistens aurora diem: tum flumina sanguis
Imbuit, & subitò maduerunt arua cruore.
Sed non hoc minimis portentum contigit vndis,
Fluuiorum rex ipse rubet, nec lumine prisco
Nilus agit proprium quem sumpsit fonte nitorem.
Quin magis, auerso ne tangat pristina limo,
Sanguis in externum certans manare canalem.
Carnosus non carnis erat, nec corpore fusus,
Aut strages quæ multa simul, quo vulnere possit
Lympharum damnum proprio supplere cruore.
Naribus obstructis pressi, victóque natatu,
Interiere simul peregrini in gurgite crasso
Auxerúntque suo saniem de funere pisces.
Et fortasse rear cladis mortísque futuræ
Sanguinis indicio iam præcessisse ruinam,
Hoc ipsum nî pœna foret. Nam scilicet omne
Ægypti spatium, vel quò patet ampla Canopus,
Mox inter pingues sitiens defecerat vndas,
Si non omnipotens celerem super arua medelam
Spargeret, & nitidos reuocaret vallibus amnes.

Digitized by Google

Tum verò vt requiem pestis subducta reduxit,
Effertur rursus dilatâ morte tyrannus,
Et vix euasum contemnens mente flagellum,
Innocuam flagris persistit subdere gentem.
At quid per cunctam stylus astuet ire superbi
Perfidiam, cæsi numerans periuria regni?
Sed tamen extorquent variũ mendacia monstrum,
Vndáque vicino vixdum purgata cruore,
Ranarum fœdis texit cantatibus vrbes.
Complentur cellæ, strati, penetralia, mensæ,
Sustinet innumeros regalis purpura saltus,
Atque premens homines frendet succumbere ranis
Quarũ mox cumulis flamma tonitrúque subactis,
Congestísque, sonans muscarum nubis ad auras
Exiit, infectum corrumpens aëra flatu.
Illic quas scinifes vocitant, quantósque volatus
Pendula committunt leuibus corpuscula ventis,
Pennarúmque vices peragunt stridentibus alis?
Fundunt se pariter, turbatáque mœnia complent.
Et licet immersis defigant vulnera rostris
Plus horror quàm pœna mouet. sed tollit & istam
Ventus agens, cessat laxata molestia paulùm
Confestim cessante metu, nec longiùs ira
Sentitur quàm plaga calet. Sed peste remotâ
Succedunt alia grauiùs. consumitur omne
Iumentum, cunctósque greges nox abstulit vna.
Nec tantùm damnosa reos portenta fatigant:
Vertitur ad carnem quæ suscitat ira dolores.
Insidunt penitus turgentia vulnera membris,
Et sacer incubuit percussis artubus ignis.
Creditur hic etiam casu contingere languor:
Sed morbus mentis discrimina corporis vrget.
Præterit ille dies: tum demum luce secutâ

Concutitur cælum tonitru, nubésque coactæ
Terribili splendore micant: ferit omnia fulgur,
Fulmina agens, totas vno sub tempore mortes
Æthere turbato terris elementa minantur.
Ignibus inseritur prægrandis corpore grando,
Non vt nube solet terris nimbosa venire:
Sed quocumque cadẽs vt deprimat, atque ruinam
Pondere vel solo faciat. coniungitur ergo
Grandineum flammis feruentibus aëre frigus,
Et natura neci seruans adsignat vtrumque.
Hic primus stragem sparsis dat mortibus imber:
Exin restantem surgit consumere fructum
Bruchus, & excusso confidens crure locusta.
Hoc sed docta malis, & iam discrimine crebro
Tanquam leue satis callosa superbia duxit.
Insequitur velox grauiùs quæ vindicet ira.
Cæcas mane nouo surgens sol sparserat vmbras,
Et lætus iubaris splendebat fronte sereni,
Cùm surgens mediam nubes se porrigit atra,
Nascentémque diem depulso lumine claudit.
In molem nox densa coit, perit obrutus aër,
Palpantésque manus densas sensere tenebras,
Atque repercussus vexatur anhelitus æger:
Et si sopitos flando quis suscitet ignes,
Aut flammas excire velit, compressa necantur
Lumina, nec vibrant restricti pondere motus.
Quo quemcũque loco tenebrosus repperit horror,
Continuit, vidit nullum, nec visus ab vllo est.
Squallentes pariter viuentia millia credas
Infernas intrasse domos, aut fortè reuulsa
Obice terrarum patriam sordentis abyssi
Migrasse in superos, ac mundum luce fugata
Sub leges misisse suas. tres perdidit ista

Digitized by Google

Nocte dies, dignè pendens periuria tellus
Isthac damna tulit. nam cetera fulgidus orbis
Continet, & solitos distinguunt tempora cursus.
Moses intereà lacrymas, ieiunia, vota
Continuat, precibúsque frequens ac peruigil instat,
Maioris natu fultus solamine fratris.
Instruit hos sacris simul, informátque creator
Mystica solennem qua pandat victima ritum.
Cernitis vt multa desudans clade reatum
Ægyptus contrita gemat satis vndique tacta,
Sed tamen immota perstans ceruice rebellis?
Nec portanda diu pracedunt ista ruinam.
Ægrotat quodcumque tumet, nec sana superbo
Causa subest, iunctũ monstrat mens turgida letum.
Vnus adhuc restat qui vindicet omnia luctus,
Póstque novem decima percellat cæde merentes.
Vos modò perpetuos sacrorum discite mores,
Cultibus & propriis mansura lege tenete.
Mensibus in cunctis, orbis quos circinat anni,
Iste caput princépsque foret, quem nomine belli
Gentiles vocitant, vos tantùm dicite primum:
Lunáque bis septem cùm fecerit addita noctes,
Vespere tum sero dabitis primordia sacris.
Sumite mansuetum perfecti temporis agnum,
Qui careat macula, & purum det corpore vellus.
Hoc animal festis mactabitis. huius vtrumque
Signabit sanguis nitido de corpore postem.
Hoc dabit indicium seruanda cura salutis,
Cùm percussor aget tacitam sine vulnere cædem.
Perspiciet sacro limen maduisse cruore,
Hoc tantùm transire volens. distantia talis
Custodit vestras sparsis à mortibus ædes.
Sic nos, Christe, tuum saluet super omnia signum

Digitized by Google

Frontibus impositum: sic sanguis denique sanctus,
Tunc præmonstrati dudum qui funditur agni,
Oribus infusus postes lustrasse tuorum
Inter labentis feruentia funera mundi
Credatur, casúque tuos discernat ab omni.
Dum non signatos percurrit funere mucro,
Tu cognosce tuam saluanda in plebe figuram.
Vt quocumque loco sanctus mactabitur agnus,
Atque cibo sanctum porrexerit hostia corpus
Rite sacrum, celebret vitæ promissa sequentis.
Fermento nequam duplici de corde reuulso,
Sincerum nitidæ conspergant azyma mentes.
Finierat rector leges & fœdera festi
Paschalis mandare viris, quod protinus omnes
Arripuere simul. peragunt conuiuia læti,
Sollemnísque nouo cultu disponitur esus,
Transeat ad seros quæ condita forma nepotes.
Nox erat, & mediam carpebant cuncta quietem,
Vmbráque libratas iamiam diuiserat horas:
Ecce venit tacito per dira silentia motu
Angelus, exerto missus qui sæuiat ense:
Nec confusa datur subiti sententia leti,
Omne malum sed sorte cadit, longéque videtur,
Quem petat in tenebris præfixi funeris ordo:
Maiores natu pereunt, solíque leguntur
Ad mortem primos luci quos edidit ortus.
Cum dominis famuli pereunt, natíque potentum
Permixta cum plebe cadunt. sic vilis, vt ille
Quem celsi tenuit morientem purpura fulcri.
Hæc nuda tellure iacent, hæc serica velant,
Disparibus stratis sternuntur corpora leto.
Non quenquam mors æqua timet, non excipit vlles
In viuis tantùm qui discernuntur honores.

Digitized by Google

Pauperis ad fletum nulla pietate mouetur,
Ditibus vt parcat nullo corrumpitur auro.
Ægrotum sanus, longæuum iunior ante
Migrat. huic soli debet confidere nemo.
Hoc tantùm tamen est sibimet quo mortua distent,
Viuant vt meritis qui complent tempora sorte.
Hæc nunquam penitus morti licet auferat, & si
Iure potestatis lutea compage creatum,
Semine mortali genitum, terræque reductum,
Iustorum in factis leto nil creditur vlli.
Ergo vt percussas soboles confusa repentè
Aula videt, currunt flentes ad funera matres,
Pectora contundunt pugnis, crinésque reuellunt
Vnguibus, & nigras festinant scindere malas.
Nec dominos planxère diu, mox occupat omnes
Luctus quemq; suus, sonat vnus in æthere clamor
Non vno ex fletu. confundit voce tumultum
Nulla vacans à morte domus. tum lumine multo
Omni curatur populorum funus in vrbe.
Iudicium iustum cogit mœrere merentes.
Et dum quis proprio seruat lamenta dolori,
Exequias tardant luctus, inhumatáque turba
Dilata iacuit tantisper sorte sepulcri:
Et nisi iam tandem vacuos & honore carentes
Vel nuda tellure locet, vel concremet igni,
Vix collecta manus quæ tantos clauderet vrna.
Tum regem circum commoto murmure sistit
Mœsta cohors, humiles depromens voce querelas.
Heus nimium nostris aduersa potentia rebus
Hebræi populi, toties cui vindice dextra
Militat omne malum, totus cui denique mundus
Pugnat, & irato succedunt prospera cælo.
Vis quædam secreta Dei, maiórque potestas

Digitized by Google

Hæc in sceptra furit, gentémque vlciscitur ipsã
Vrbis iactura: solos pereuntia saluant
Victores elementa suos, redimúntque cadendo.
En iacet Ægyptus, nec iam reparabilis vltra.
Atque vtinam pœnas viuis, damnúmque per arua
Ferret adhuc diuina manus, nec funere tanto
Deceptam subita vacuasset cæde Canopum:
Tandem parce solo, causásque expelle ruinæ,
Dum lenior strages, dum quisquam luce tenetur,
Dum superest qui terga premat, qui limite trudat,
Et ne quem, si fortè velint ex corde morari,
Non sinat eiecto depellens hospite cladem,
Permoueat noster natorum funere luctus,
Permoueat te forte tuus: vel pauca superstent
Pignora, quæ tantos tergant seruata dolores,
Et detruncatæ reparent dispendia gentis.
His dictis lacrymas populus dedit. ipse superbus
Frangitur ad fletum princeps, victúmque fatetur.
Hæc perturbata sed dum tractantur in aula,
Hebræi vatum studio, monitísque supernis,
Optima quæque sacris fingũt, epulísque requirũt,
Vasáque solennes quæ poscunt plurima cultus.
Ornamenta etiam, vestésque, monilia, gemmas,
Vt reddenda petunt, nec tardus commodat hospes,
Ditat & ignorans trepidam manus æmula plebẽ.
Quæ iam digna tuis pandantur laudibus ora,
Summe pater, qui tam sæuo sic vteris hoste?
Annuit aduersus, largitur munera nolens,
Quæ secum dimissa ferant: nec soluere tantùm
Sufficit oppressos, opibus ditantur euntes,
Thesaurósque nouos libertas reddita sumit.
Inter feruentes inimica in sede furores
Prædatur dominum fugiens, fallítque videntem,

Digitized by Google

Præsentem vacuat, ne tam discedere pulsos
Quàm latos migrasse putes. portantur auari
Sic Pharaonis opes: quem tunc mercede soluta
Seruitij longum credas taxasse laborem.
Nonnunquam rectis & quæ contraria prosunt,
Et quæ læua malus voluit, mutata recurrunt,
In dextram vertente Deo, solósque nocentes
Vis odij perimens meditata in vulnera ducit.
Et parios fratri laqueos incurrere cogit.
Egressi interea trepido de rege ministri
Compellunt celerare fugam, cogúntque volentes.
Præcipitant alacres, & festinantibus instant,
Pellendásque putant pulsa cum gente ruinas.
Iam prope centenum compleuerat aduena lustrum
In regnis Ægypte tuis, ex tempore quondam
Quo priscus Patriarcha Iacob perduxerat illuc
Bis sena cum prole domum, carósque nepotes,
Quo per fœcundum creuerunt millia patrem.
Procedit tandem populus, móxque agmine iuncto
Diram linquit humum tenebris ac luctibus orbam.
Nam vicina dies nondum produxerat ortus.
Hæc nox festa Deo redeuntibus annua sacris
Hæc gentis solennis erit, quæ soluitur hoste.
Primò conspicuus fulgebat in ordine ductor
Legifer, adiuncto præcedens agmina fratre.
Post quos belligeræ disponunt arma cohortes,
Ducunt & validas instructo robore turmas.
Arma ferunt humeris, enses per singula læuo
Dependent lateri, presso tum vertice cassis
Fulget, & albenti certat lux ferrea lunæ.
Nituntur iaculis alij, clypeísque sinistris
Voluunt, & rapido meditantur bella rotatu.
Gaudet pars etiam pharetris, volucrésque sagittas

Digitized by Google

Hostis in occursum mittendis mortibus aptat.
Aut si fortè virûm fugientia terga sequatur,
Vt pennata leues transmittant spicula ventos.
Incedit pauidum postrema per agmina vulgus,
Non impar numero, cælum cùm pingitur astris,
Æstuat aut motus pelagi crispantibus vndis,
Littore vel quantas conuerrit fluctus arenas,
Vel quantis stillant humentia nubila guttis.
Mirantur Pharij satrapæ, nec credere tantùm
Se potuisse vident: placet eiecisse tot hostes.
Sed non hac acie duri saluabere ferri.
Quamlibet innumeris peditum stipere cateruis,
Vnus pugnabit cunctis pro millibus auctor.
At populus lento moderatus tramite gressum
Arreptum carpebat iter, præcedere tantùm
Aggressis ducibus, quantùm vel tarda senectus
Vel rudibus reptans infantia sustinet annis,
Ne præmaturis fragilem contristet eundo
Ætatem sexúmque labor. Sic cuncta supernus
Dispensat nutus, plebíque assistit ouanti.
Ergo vbi signatis sederunt millia castris,
Armatúsque pedes vulgus vallauit inerme,
Vespere tum primo stanti adsimulata columnæ
Insistens puro resplenduit æthere flamma:
Non tamen vt noto dirum micat ignis in axe,
Prodita cùm terris cæli portenta minantur,
Seu morbis tristem, bellísque aut cladibus annum:
Sed radiis fulgens, & lumine candida læto,
Ostendit nitidum castris mirantibus ignem.
Diffugiunt tenebræ, vicináque sidera cedunt.
Obstupuere viri primùm, perterruit omnes,
Incußitque metum nouitas, tum luminis vsus.
Paulatim cæleste iubar commendat amori.

Digitized by Google

Maxima nocturnas iam pars exegerat horas.
Et voluenda dies instabat sorte propinqua:
Cunctorum ante oculos per cælum visa moueri,
Arripuítque viam populo spectante columna.
Protinus hanc patres sancti sensere sequendam,
Esse ducémque ducum: læti mox præsule tanta
Abrupere moras, castris excedere certant.
Tunc vt quæque tribus primum sortita laborem
Ordine carpit iter, sequitur tum cetera pubes.
Hæc inter clarum rediens lux pandit olympum,
Flammea pallescit conspecto Sole columna.
Vertitur in nubem totus qui fulserat ignis,
Sed species perstat tensa super æthera forma.
Tertia nocturnos deterserat hora liquores,
Et matutinas scandens sol vicerat vmbras:
Ecce nouum dictu, cælo seruata sereno
Frigida feruenti iussa est opponere nubes
Se radio, densúmque parat tenuissima tegmen.
Sic circumiectis, tellus queis ardet Eoa,
Æstibus ignorat genuinum turba calorem,
Vesperis vt credas leni respergere flatu,
Blanda vel humentes diffundere frigora ventos.
Nec tamen hanc nubem tetro suffusa colore
Forma dabat, nec concreto sic horrida vultu,
Vt terrent validos cùm promunt nubila nimbos:
Sed qualis madidus solem cùm viderit arcus,
Tanta fuit pulchra species extenta columna.
Noctibus ignis erat, luménque accensa ferebat,
Cùm sol torreret, gelidi dabat humida roris.
Has alternantem ducens cum tempore sortem
Mutauit natura vices, substantia discors
Muneribus propriis concordem reddidit vsum.
Si mansit, mansere viri: si mota, secuti.

Digitized by Google

Si multis etiam visa est pendere diebus,
Subdita defixo tardabant agmina vallo.
Ista quaterdenis pietas percrebuit annis,
Dum vastos eremi curris, Iudæa, recessus,
Vincla pedum firmante via, dum tempore tanto
Non attrita suum seruarent tegmina pondus,
Mollitiéque noua prisci durantur amictus.
Sic longæua foret, quod non damnosa vetustas.
Dum sacram populo victum candentia manna
Ferrent, & cæli frugem terrena viderent.
Per quam sublimis prædiceret antè figura
Edendum ex vtero purum sine semine corpus,
Quo caperet pascenda salus de sede superna
Illabente Deo sanctis altaribus escas.
Hoc signo summus percussa rupe sacerdos
Protulit irriguos populis sitientibus haustus.
Christum namque vides stabilem consistere petrã,
Percussus iaculo largas qui præbuit vndas,
Porrexítque suis sacro de vulnere potum.
Hebræi interea læti ducente columna
Per terras gressu, per cælum visibus ibant.
Ecce iterum Phariis insedit mentibus ira,
Et populus sine more ferox his vocibus armat,
Tandem postremos vicina morte furores.
O nimium stultis illudens mentibus error,
Præstigiæque satis nebulosa in fraude peractæ.
Nonne pudet famulam nullo certamine gentem
Sic impunè rapi, quòd nemine præsule tantus
Deseruit vacuas discedens accola terras?
Rura vacant, cœptis desistunt oppida muris.
Non solitum consurgit opus, non cultor in agris
Exercet validos attrito dente ligones.
Turbidus exactor siluit, nullóque tumultu

Digitized by Google

Feruida consuetos repetunt suspendia census.
Quin potiùs sumptis exercitus irruat armis,
Imbellémque manũ, profugósq; reducat alumnos.
Quos si seruilis tantùm succenderit ausus,
Vt telis certare velint, mox occidat omnis
Confusa cum plebe manus: feruentibus armis
Permixtæ pereant confosso pectore matres,
Vberibus iunctos configant spicula natos.
Prolem quisque suam cernens ante ora cadentem,
Oblatis optet iugulis succurrere mortem.
Orbatum nostros faciat libare dolores
Vltima sors populum: sic viuens omnia perdat,
Tum pereat. densa campi sub strage iacentes
Tristi committant inhumata cadauera cælo.
Inde vbi iam totos satiauerit ense furores,
Thesauros reuocet fugientes dextera victrix.
Talibus excitas acuebant flatibus iras;
Irridente Deo, solus qui despicit omnem
Conatum rigido meditantem vana timore,
Consiliúmque ducum cassato dissipat actu.
Ergo bella rogant, feruens rapit arma iuuentus,
Spumantes ducuntur equi, phalerísque potentes
Suspendunt alacres splendentia fræna iugales.
Pugnax pompa nitet, subiectos curribus axes
Aurato temone trahunt: tum cetera pubes
Induitur chalybe, aut fuluo circumdatur ære.
Hi loricarum vasto sub tegmine gaudent,
Intexit creber sibimet quas circulus hærens,
Atque catenosi crepitant per corpora panni.
Ast aliis tenui concurrens lamina ferro,
Quæ se succiduas iunctim scandente per oras
Flectitur, adsuti crates compacta metalli
Horrentes habitus diuersa fecerat arte.

Et tamen ardentum cuncta inter tela virorum
Terribilis plus forma fuit, quis namque furentes
Spectet, quos latos vix poſſit cernere vultus?
Incluſa galeis facies, & ferrea veſtis
Cinxerat iratas armorum luce tenebras.
Progreditur collecta manus: rex ipſe frementes
Curru cogit equos, telis tamen vndique ſeptus
Delituit, denſam reddunt haſtilia ſiluam.
Concutitur pulſata rotis & pondere tellus,
Anguſtauit humum latam ſtipata iuuentus,
Concluſítque vias. quicquid virtutis habere
Ægyptus potuit, totum mors proxima ducit.
Iunxerat interea, ponto quà Magdalus inſtat,
Hebræus populus rubranti caſtra profundo,
Euaſos credens ſecuris mentibus hoſtes.
Dum reſident, fixóque parant requieſcere vallo:
Cernunt puluereas in cælum ſurgere nubes.
Cunctatis primùm mox agmina ſæua pateſcunt,
Non tamen infenſas patitur committere partes
Sole ſub occiduo vicinus prælia veſper.
Diſtulit in lucem vallatus bella tyrannus,
Et fors ardentes nondum compeſceret iras,
Nec ſeruare furor potuiſſet fœdera nocti,
Auroràmque velit motis præcedere ſignis,
Flammea ni retro ſubſiſtens fortè columna
Obiectu medio gentes diſcerneret ambas.
Contemplans rex ipſe tamen mirabile lumen,
Sic ignem metuit; quòd ſenſu feruidus ardet.
Paulatímque mori non profuit. itur ad vnam
Quæ claudat cunctos pelago pandente ruinam.
Plebs trepidat concluſa loco, finémque ſequenti
Expectat pauefacta die, non tela, nec vllas
Bellorum molita vices, ſed voce leuata

Vatibus

Digitized by Google

Vatibus insistens: ô térque quatérque beati,
Ægyptus quos morte tulit, tellure vel ampla
Vrnam defunctis suprema sorte parauit!
Digni qui tantos nequeant sentire dolores,
Nec stragem prolis, vel pignora capta videre.
Alitibus nos esca dati, nec sede sepulcri
Condita deserto soluentur corpora vasto.
Talia voce viri: respondit luctibus omne
Vulgus, & accenso persultat turba tumultu.
Tum sancti cœpere duces promissa referre,
Solaríque metum, fletúsque abstergere dictis.
Quæsumus ingratos deponite mente timores,
Experti multùm nec desperanda putetis
Quæ tantis spondent cælestia munera signis.
Insidísne potest elabi cordibus vnquam
Ægyptus tot cæsa malis, intérque flagella
Succumbens quæ sensit humus, vos, cunctáq; vestrá
Afflicto regno saluos vixisse sub hoste?
Quid de transactis dicatur? nempe videtis
Vt mediatricis curet tutela columnæ,
Ne quid ab aduersa liceat nos fraude vereri.
Quin magis erectas firma spe tollite mentes.
Vltima namque dies defixa est crastina genti,
Quæ nunc bella crepans sumptis confidit in armis.
Non sic pugna foret, nec telis tela feretis
Obuia, nec vestro vobis sudore triumphus
Hac vice proueniet, cæli pugnabitur ira,
Quæ vobis placido peragentur prælia nutu.
Talibus intenti vates deiecta leuabant
Corda virûm, sancta sedantes voce timorem.
At pontum validus feruenti flamine ventus
Vrebat, tota consumens nocte profundum,
Contra naturam genitor dum fulminat vndas,

Digitized by Google

Ardet & afflatus percusso in gurgite fluctus.
Iam matutinum peruenerat horrida tempus
Vix acies, priméque nitens aurora rubores
Spargebat mundo, tetris dum protinus omnes
Erumpunt castris, fremit vndique mota iuuentus.
At pauida plebis postquam peruenit ad aures,
Clangentisque tubæ percussit pectora terror,
Arripiunt carpúntque viam, quà proxima ponti
Littora sollicitant rubro insignita liquore.
Vt summas pelagi populus peruenit ad oras,
Cessit confestim ducti reuerentia fluctus,
Expanditque viam, cui terram clauserat hostis.
Machina, pendentis struxit quam scena liquoris,
Frænatas celso suspenderat aëre lymphas.
Aggreditur medium fugiens vincénsque sequẽtes
Gens electa Dei, figens vestigia terris
In regione maris. calcantur saxa profundi,
Conterit & nudum percurrens orbita limum.
Torridus aspectum scissis sol inserit vndis,
Ignotámque nouo contingit lumine terram:
Longior & radius spatium descendere tantum
Certauit, fessúmque iubar vix intulit imis.
Credidit exclusos primùm, fluctúque repulsos,
Inque fugam versos Pharius dare terga tyrannus.
Præcipitare moras tali iubet agmina verbo:
Ecce iterum fugitiua cohors pendentia bella
Deserit, auxilióque pedum confisa recedit:
Vos armis premite, & clausis insistite tantùm,
Cetera pontus aget. Vix hæc perdixerat, illi
Prosiliunt, cursúque ruunt attingere littus.
Vt venere, vident arentis vasta profundi
Insolitam præbere viam, pensóque recessu
Cen trepidas fugisse piis calcantibus vndas.

Digitized by Google

Hos quoque per siccum tutos descendere callem
Securos pelagi, atque suî, non arma, nec ipsum
Formidare satis patientem vincula pontum.
Substitit ad modicum restrictis motibus agmen,
Frænáque suspensos tenuerunt ducta iugales.
Atque aliquis, cui vel tenuem mutata calorem
Tunc scintilla dabat cordi, sic fortè locutus:
Quis Deus à prisco detorquet cardine mundum
Lege noua, mutátque vices, & condita turbat?
Nam si seruatur rebus natura creatis,
Monstrifera quæ causa via? quid denique restat,
Si mare transitur gressu, nisi nauibus arua
Sulcentur, cælúmque suo decurrat ab axe,
In superos inferna leuent, plaga feruida cæli
Algeat, afflatam succendat scorpius vrsam?
Hæc nisi confusus rerum subuerterit ordo,
Non duce me quisquã sæuum descenderit æquor:
Sit suspecta mihi quæ semita dirigit hostem.
Nam si bella velit librans æqualia numen,
Obice seruata fugitiuum clauserat agmen.
Nunc abeăt, tantumq; vagos sua mõstra sequãtur.
Nec satis amplector, siccum circumuenit altè
Quòd pelagus, nudo celans discrimina fundo.
Excipit hæc ardens cum seditione tumultus;
Instantísque latens vrget sententia leti.
Vicerat æquoream pedibus plebs inclyta vallem,
Gurgitis & vacui conuexa volumina linquens,
Post baratrum superas scandebat littore terras.
Effertur nigri dux agminis, & Pharaonem
Ira subit; proprio vocitatum nomine Cenchrem.
Arripiunt pariter reserati concaua ponti,
Inuadúntque viam. Quid non furor audeat amẽs?
Hinc equitum pars agmen agit; pars inde citatis

Digitized by Google

Ire iubet ſtimulis rapidas ſuper arua quadrigas.
Vt medium venit frendens equitatus in æquor,
Accuſátque moras tam lati gurgitis ardens
Ira virûm, tremit artato pars altera mundo:
Tum per ſublimem ſplendenti nube columnam
De cælo vox miſſa tonat, verbíque ſuperni
Interpres, ſanctum compellans nomine Moſem,
Venit, ait, tempus, mea quo mandata probentur:
Ægypto iam finis erit, iam clade ſuprema
Tot caſtigatam vicibus ſententia mentem
Puniet expugnans, enſis ſuccede flagellis.
Tu modò diuiſum virga iam percute fluctum,
Atque reducta ſuos aſſumant æquora vultus.
Ille genu fixo ſiccati marginis oras,
Et littus cui fluctus abeſt, mox iuſſus adeſſe,
Percutit, inſigni credens myſteria ligno.
Hinc ſubitus crepitare fragor, tonat vndiq; circũ
Lympha ruens, primúmq; illic committitur vnda,
Quà monſtrabat iter Phario ſors vltima regi.
Poſtquam clauſa via eſt, fluctúſque repellit euntẽ,
Pœnitet intrati iam gurgitis, & fuga ſeruum
Molitur reditum: trepidæ dant terga cohortes,
Armáque proiiciunt. pontus fugientibus inſtat,
Occurrítque ſequens: perit vndique circumiectus
Decurrentis aqua laxatis murus habenis.
Ille ferus ſemper, iam mitis morte ſub ipſa,
Non hæc humanis cedit victoria bellis.
Expugnamur, ait, cælóque euertimur hoſte.
Effuge quiſque potes, victúſque euade ſatelles,
Nec iam tela Deo conatibus ingere caſſis.
O ſi compunctas humana ſuperbia mentes
Ante obitum mutare velit! quid denique prodeſt
Tunc finem poſuiſſe malis, cùm terminus vrget?

Digitized by Google

Præsentis vitæ spatium cùm ceditur æuo?
Confitearis ait sanus scriptura valénsque.
Si tunc peccatum quisquam dimittere vouit
Cùm peccare nequit, luxu dimittitur ipse.
Ergo exaltatis pendens sustollitur vndis
Mox mergenda phalanx: lympharũ monte leuata,
Pondere telorum premitur, fundóque tenaci
Indutum reuehunt morientia corpora ferrum.
Pars exarmatis cùm primùm libera membris
Implicuit nantes miseris complexibus artus,
Auxilio decepta perit, paritérque tenentes
Æterno sub fasce ruunt, nexique necantur.
Ast alij, lassata diu dum brachia iactant,
Incurrunt enses, iaculísque natantibus hærent,
Concolor & rubro miscetur sanguine pontus.
Quin & cõspicuus princeps Memphitidis aulæ,
Candentes ducens nigro rectore iugales,
Inspector cladis propriæ, gentísque superstes
Vltimus ingressis per currum naufragat vndis.
Bella vacant pugnante salo, vincitque quietus
Israël solo peragens certamina visu.
Tum vallis completa perit, fluctúque reuerso
Ducitur extentum planati gurgitis æquor.
Littore iactantur tum tetra cadauera toto,
Exposuitque suum pelagus super arua triumphũ.
Inclytus egregium solenni carmine ductor
Describit factum, toto quod psallitur orbe,
Cùm purgata sacris deletur culpa fluentis,
Emittitque nouam parientis lympha lauacri
Prolem, post veteres quos edidit Eua reatus.
De qua sermonem præmisso carmine sumpsit,
Luctificos replicat tenuis dum pagina lapsus.
Si quid triste fuit, dictum est quod paupere versu,

Terſerit hoc ſacri memorabilis unda triumphi,
Gaudia quo reſonant, crimen quo tollitur omne
Per lauacrum, viuitque nouus pereunte veterno:
Quo bona conſurgunt, quo noxia facta necãtur,
Iſraël verus ſacris quo tingitur vndis.
Conſona quo reſonat perſultans turba trophaeum,
Quo praecurrentis complentur dona figurae,
Quae pius explicuit per quinque volumina vates,
Nóſq; tubã ſtipula ſequimur, numerũque tenẽtes
Ponimus hoc tenui cymba nunc littore portum.

AVITI DE MOSAICAE HISTORIAE GESTIS POEMATVM FINIS.

Digitized by Google

PRÆFATIO
IN LIBRVM SEQVENTEM.

DOMINO SANCTO, BEATISSIMO ET piissimo germano, Apollinari Episcopo Auitus frater.

POST consummationem libellorum, quos non sicut voluerat edidit dispositio mea, sed tua sodaliúmque quorumdam pia festinatio, affectuosa quidem, sed inconsulta præripuit, cogis insuper tibi specialiùs dari versus illos, quos ad venerabilem Fuscinam sororem nostram de consolatoria castitatis laude conscripsi. Quos tunc cùm ego post denuntiatum poëmatis finem epigramma recitiùs dicerem, tu primùm libri nomine vocitasti, hoc scilicet vocabulum prolixitati eius asserens conuenire. Quapropter habe me etiam in hac parte famulantem iudicio, immò potiùs affectui tuo: quoniam profectò iniquum est, vt cui parui in maioribus, in exiguis contradicam. Meminerit autem pietas tua, hunc ipsum quia sic vocas libellum, vel de religione parentum communium, vel de virginibus nostræ familiæ familiariùs disputantem, illis tantummodò legendum dare, quos reuera nobis, aut vinculum propinquitatis, aut propositum reli-

Digitized by Google

gionis adnectit. Potes enim ex materiæ qualitate metiri, quod de germanæ sanctimonialis affectu secreta meditatione compositum, vix vel tibi crebra victus iussione confiteor, quando aut qualiter venire in extraneorum manus velim. sanè à faciendis versibus pedibúsque iungendis pedem de cetero relaturus, nisi fortè euidentis causæ ratio extorserit alicuius epigrammatis necessitatem: cuius tantam exiguitatem fore polliceor, vt ei aliud nomen assumere nec ipse præsumas. Decet enim dudum professionem, nunc etiam ætatem nostram, si quid scriptitandum est, grauiori potiùs stylo operam ac tempus insumere, nec in eo immorari, quod paucis intelligentibus mensuram syllabarum seruando canat, sed quod legentibus multis mensurata fidei adstructione deseruiat.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM LIBER VI.

DE CONSOLATORIA LAVDE castitatis, ad Fuscinam sororem virginem Deo sacratam.

SVSCIPE *complectens Christo dignissima virgo,*
Alcimus ista tibi quæ mittit munera frater,
Inque leui calamo causarum respice pondus.

Digitized by Google

Et tenuis fortem commendet cantus amorem.
Nam quotiens sanctum compleueris ordine cursum,
Alternos recinens dulci modulamine psalmos,
Quos viuens in corde chelys, virtute canora,
Interiore sono castis concentibus aptat:
Tum licet excusso libeat tibi ludere versu,
Atque fatigatam meditando absoluere mentem.
Non hîc fallaci tingetur barbytos vnda,
Pegasus vnde leues praeuertens motibus auras
Fingitur assumpto pendens hinnisse volatu,
Dum ferretur equi grauis vngula praepete penna.
Sed nec Pierio ducent hîc cantica ludo,
Quas sibi ter ternas mentitur fama sorores.
Dat tibi germanum sed verax musica plectrum,
Et Christum resonans claudetur fistula Phœbo.
Edidit vt quartam genitrix Audentia prolem,
Téque dedit generi partu fœcunda supremo:
Confestim parcam promittit ducere vitam,
Ac deinceps paribus castum seruare cubile
Constituit votis carorum cura parentum.
Et quia principium tam sancti fœderis esses,
Tu simul offerris Christo, qui protinus ipsis
Accipit in cunis lactentia membra dicatis.
Sic quondam, cùm prima nouo splendesceret ortu
Terra nitês, pulchrásq; darent sua semina fruges,
Viuentem ducens ad sancta altaria fœtum,
Innocuis sonuisse Deo balatibus agnum,
Insinuante fide iustus cognouerat Abel,
Et capite oblato placuit grex totus ab vno.
Ergo vbi vitalis fouit te lympha lauacri,
Iámque suum peperit cælestis gratia pignus:
Non tibi gemmato posuere monilia collo,
Nec te contexit, neto quæ fulgurat auro,

Digitized by Google

Vestis ductilibus concludens fila talentis.
Nec te Sidonium bis cocti muricis ostrum
Induit, aut rutilo perlucens purpura fuco,
Mollia vel tactu quæ mittunt vellera Seres.
Nec tibi transfossis fixerunt auribus aurum,
Quo dependentes ornarent vulnera baccæ,
Et pretiosa quidem malas sed saxa grauarent.
Latiùs hæc verò sanctus describit Esaïas,
Ornatúsque refert varios, qui membra venustant,
Quæ mox pascendis præbebunt vermibus escam,
Et forsan dum vita manet. percurrere verbis
Morborum tot sæua potest discrimina nemo,
Ante obitum cuncti quæ formidare docemur.
Singula vel totis obnoxia mortibus esse,
Omnia dum proprio soluantur corpora fine,
Atque vnus præstet reliquos desistere casus.
Et quid quisque cupit periturum comere vultum,
Interior dum sordet homo, ac se crimine turpat?
Sed tibi cùm geminũ tetigerunt tempora lustrũ,
Mox stola sincero velat te candida cultu,
Virginis os habitúmque decens, & concipit omnem
Floribus in primis iam mens matura pudorem.
Haud secùs exultans sterilis, post damna iuuẽta
Fœcundata nouum cùm ferret femina fœtum,
Vestem læta suo paruam texebat alumno,
Disceret vt Samuel iam tum puer esse sacerdos.
Sic te læta domus sanctis altaribus aptans,
Assueto docuit dignam concrescere templo,
Scribens in thalamos ac magni fœdera regis.
Et cupit electam speciem sibi iungere Christus,
Ornatu vario ditat quam gratia pollens.
Hæc vbi respirans præuenit gaudia mater,
Ac tibi collatum paruo conspexit in æuo

Digitized by Google

Grande bonũ, teneris dum virtus creditur annis,
Téque reparturiens melius quàm corporis aluo,
Spémque metúmq; inter, quanquã iã libera voto,
Fert tamen attonitas sic læta quòd anxia curas,
Insinuans causam lacrymis, tum talia mandat.
Ortu quarta quidem, sacro sed munere prima,
Dulcis nata mihi, cælo quam carne fidéque
Bis genui, Christóque rudem de ventre dicaui,
Hactenus hoc nostrum fuerat, sed tempore ducto
Iam decet esse tuum: nam quòd seruabere virgo,
A me principium, tibi peruenit. omnia posse
Incipies, cùm velle subest. vestigia feruent,
Per quæ sectato conscendas tramite cælum:
Nec desunt exempla domi. Nam respice quantas
Virginibus florens iam nostrum stemma coronas
Miserit in cælum, sancto quas dogmate mater
Seueriana leuans, & te coniungier optat.
Nec multò senior nunc gaudens Aspida, quondã
Sacratum velata caput, tua munia sumpsit,
Bissenos iungens sanctis altaribus annos.
Quam licet hinc celeri tulerit sors vltima leto,
Nil tamen est subitum semper migrare paratis.
Aspice nũc columen, gemina quod virgine fulget,
Eximiúmque decus, cuius tu iure propinqua
Fuscinam Fuscina refers: nec segniùs illam,
Quæ pietate potens, Graia si voce sonetur,
Significat propriam sumpto de nomine mentem. Euphrosyne.
Queis licet emeritum cedant sua sæcula culmen,
Vitáque sublimi cunctis præpolleat arce,
Has generosa tamen matres si corde sequaris,
Gaudebunt vinci dum proficis, ac tibi summam
Sponte dabunt palmam superanti vota magistræ.
Hæc dicens teneros sancto exhortamine sensus

Impulit, accendens ad virginitatis amorem.
Sic mater fœcunda vtero, fœcundior actu,
Machabæa potens, & prolis funere felix,
Orbari gaudens, animo vincente senectam,
Edocet hortando sobolem non cedere mundo,
Inflammátque pios ad fortia facta furores.
Quid tua nunc repetam, tenero quæ fortior æuo,
Ante annos animúmque gerens, responsa dedisti?
Non hæc parua tuam suscepit pagina laudem.
Exitus impleto veniet cùm tempore victor,
Laus meliùs canitur, cùm iam clamāte triumpho,
Consummata tuis reddentur præmia factis.
Nunc decet attonitos cauta te voce monere,
Sollicitas tecum partiri ac voluere curas,
Atque iuuare tuos hortantia dicta labores,
Dum pugnat varius per crebra pericula casus,
Lubrica dum fragili currit sub tramite vita,
Dum tua calcaius captat vestigia serpens,
Ascendens dextro quem conterat aggere planta.
Nil non intentum præsentia sæcula ducunt,
Nec secura datur requies in carne caduca.
Vertuntur nam sæpe boni, perit obruta virtus,
Partáque transactæ decedunt præmia laudis:
Ac plerumque solet, subito succensa calore,
Frigida quæ nuper fuerat, mens linquere mundū,
Atque repentino restringere crimina fræno.
Sic alternantem commutant fata rotatum,
Impius vt speret veniam, iustúsque timendo
Proficiens, cumulum magnis virtutibus addat.
Nam studium sancti laxet si forte laboris,
Pigráque consuetas dissoluant otia curas,
Labitur in præceps damnosæ gloria vitæ.
Stare nequit meritum, si non acquirit eundo,

Digitized by Google

Amittit rediens: nitendum eſt viribus amplis,
Vt ſatis anguſtum obſeruent veſtigia callem.
Nam qui diffuſam ſpatio laxante plateam
Mundanis ludens facili nunc aggere currit,
Strictior hunc carcer crudeli ſorte ligabit.
Tu modò da veniam qui te exhortatur amori;
Currentémq; monet, cùm vix tamẽ ipſe ſequatur,
Suadet veloci tardus compendia greſſus.
Nãque ad doctrinã, canimus quã paupere verſu,
Tu meliùs iam docta venis, quæ iunior ortu,
Relligione prior, viuendi iura dicaſti,
Annorúmque ſequens, meritorũ ſorte ſuperſtas.
Quòd ſi conſequimur, iam noſtrũ fortè putetur:
Quod ſequimur, tamẽ hocce tuũ eſt: cõuerſio fratrũ
Exemplo debenda pio, te reſpicit auctor,
Primitiáſque in te ſacris de fructibus offert:
Indicit ſed ſancta fides, vt corde propinquo
Participata leuet fraternum ſarcina pondus.
Tu germana, pium quæ ducis ab vbere faſcem;
Non carnis, ſed legis habes ceruice fideli
Subdita ferre iugum, nec vincla in coniugis ire:
Mundanas odiſſe vias, percurrere mundas:
Illinc nolle toros, hinc ſponſum quærere Chriſtum;
Sic tædas tempſiſſe, pio quòd amore calere,
Pigra voluptati ferueſcere corda labori,
Ignorare virum, fœtus tamen edere tales,
Quos triſtis nunquam poſſit tibi tollere caſus.
Non orbata gemes fœcunda pignora vitæ,
Nec viduam ſponſo metues ſupereſſe perenni,
Expers ipſa mali: nec te ſententia tanget,
Qua prolis mortiſque parens compellitur Eua,
Occiſam pariens ſobolem viuente reatu.
Quæ ſubiecta viro, dominum paſſura cubilis,

Digitized by Google

Seruit in obſceno tolerans connubia lecto.
Sic captiua tori, cùm portet nomen inane,
Coniugis & vana dicatur imagine conſors,
Sola iugo premitur non æquam ducere ſortem.
Et cùm longa decem tulerint faſtidia menſes,
Perfectóque grauis fœtu diſtenditur aluus,
Semina quæ patris fuerant, hæc pondera matri
Infligunt duros vtero turgente dolores.
Nam cùm luctato ſoluuntur viſcera partu,
Vna luit, tanto carnis diſcrimine pendens
Quod coiere duo. ſpes palpat fortè dolentem,
Editus in lucem ſi viuat filius: atqui
Contingit plerumque gemens vt mortua fundat.
Sæpe etiam ſoboli nec mortis tempore natæ
Dant geminũ matris cõmortua membra ſepulcrũ.
Illud iam leuius quoties interuenit, ipſa
Vt pereat tum ſola parens, ac pondere fuſo
Emittat cum prole animam? quid fortè leuatum
Nutritúmque diu rapitur ſi funere pignus,
Vnica quod crebro ſpes reſpicit, & perit omne
Quod ſibi conceptis ſpondebant gaudia votis?
Omnibus his illud grauius, ſi fortè carentem
Cœleſti lauacro tenerum mors inuida natum
Præripiat dura generatum ſorte gehennæ.
Quique, genitricis ceſſat cùm filius eſſe,
Perditionis erit. triſtes tunc edita nolunt,
Quæ flammis tantùm genuerunt membra parẽtes.
Quis memorare queat tanti diſcrimina caſus,
In qua pertrahitur dilectæ gloria carnis?
At latè longéque tuam diſcernere ſortem
Libertas cum lege poteſt qua necteris, vt te
Impia fallentis non ſtringant vincula mundi.
Tu Mariam ſequeris, dono cui contigit alto

Virginis & matris gemina gaudere corona,
Conciperet cùm carne Deum, cælíque creator
Intraret clausum reserans mysteria ventrem.
A genitrice satus, sed quam formauerat ipse,
Elegit nitidam de qua procederet aluum,
Solus qui carnis proprium disponeret ortum,
Præsciretque diem longè, tempúsque videret
Quo pariendus erat. præcessit membra voluntas.
Ipse Deus Verbum, vestitum viscere sumpto,
Qui cum patre iubet, materno in corpore seruit,
Suscipit & famulum dominus, qui iusserat æuum.
Tempora per patrem, per matrem semina nescit.
Illa quidem fœcunda fuit, quæ pondere casto
Factorem portare suum, dominúmque perennem
Edere promeruit. sed nec tibi gloria tanti
Defuerit facti, Christum si credula corde
Concipiens, operum parias pia germina cælo.
Si quis, ait, nostram compleuerit ordine legem,
Hic mihi semper, erit frater, matérque, sorórque.
Aspicis vt sexu careat cælestis imago,
Interior sortitus homo quam mente retentat?
Præbuit exemplum surgens à morte redemptor.
Femineum maribus cùm sic præponit honorem.
Gustauit sumptam nostro pro crimine mortem,
In crucis excelso pendens sine crimine Christus.
Atque animã, viuos quæ mox remearet in artus,
Fixus adhuc sancto clauis efflauerat ore.
Deseruit populi spectacula talia cœtus,
Signáque ferre nequit, cælum quæ triste minatur.
Nam sol obductus, vultúmque retortus ab orbe,
Cesserat iniustas nocturnis luctibus horas,
Atque peregrinis aditum dedit ipse tenebris,
Temporibus magno mutatis ordine rerum.

Digitized by Google

Nox erat in ſuperis, lucémque inferna videbant;
Contremuit tellus, & niſu mœnia magno
Concuſſis ſummo nutabant vertice criſtis.
Senſerunt motum priſcis deſcendere ſaxa
Iuſſa locis, ſonitúſque nouos colliſa dederunt.
Hos inter ſtrepitus, cunctis fugientibus, illæ
Decernunt, quanquam trepidæ, perſiſtere matres,
Peruigil vt ſancto ſic viuens cura ſepulcro
Seruiat, & voto præſens perſoluat honorem.
Pinguia fragranti componunt illita ſucco,
Quæ ſaluans ſaluum ſeruarent lintea corpus.
His amor expenſis lugubria dona parabat,
Supremum credens ſemet perſoluere munus.
Et cùm ſic breuiter præuenerit iſta reſurgens,
Quod credebatur ſeruandum poſcere munus,
Quo non indiguit, placatur munere Chriſtus.
Pro quo reſpondens confeſtim gratia, præſtat
Angelicos cernant humana vt lumina vultus.
Splendida candebat cæleſti in corpore veſtis,
Et vultum rutilus reſperſerat vndique fulgor,
Matribus vt dignis verbum cæleſte ſonaret,
Angelus alloquitur ſancto quas taliter ore:
Femineo ſexu mentes tranſite viriles,
Nec trepidate nouo fortiſſima corda tumultu.
Aduerſos hæc ſigna petunt, vos nulla timendi
Cauſa manet, quos cura pij confirmat amoris.
Quæritis, agnoſco, pretioſa in ſede ſepulcri
Solenni nuper tumulatum funere IESVM.
Sed meminiſſe decet quid præſcius ore fideli
Dixerit ante obitum, duplici non amplius vlla
Seruandum ſe nocte, & iamiam tertius hic eſt
Qui complet promiſſa dies. patet ecce ſepulcrum,
Deſeruit vacuum victa quod morte reſurgens.

Digitized by Google

Taliter excelsus iusso sermone minister,
Sparsurus mundo vitalis dona triumphi,
Has primùm gaudere dedit, luctúque leuauit.
Ibant impauidæ læto iam pectore matres,
Credula concepta seruantes corda saluti,
Cùm medium sese Christus gradientibus offert;
Agnoscíque iubet, blando & sermone salutat.
Ite, ait, & nostris hæc iam mandata referte
Discipulis, norint vt surrexisse magistrum.
Illæ complexis desigunt oscula plantis,
Atque ad discipulos alacri cum mente recurrunt;
Doctorésque docent; & quæ spargenda per orbem
Primùm femineis instructi discere verbis,
Agnoscunt animam potiùs quàm viuere sexum.
Communis virtus igitur, commune periclum
Matribus atque viris, nulla est distantia cordis.
Rectum velle subest, si gratia constat vtrisque,
Cui tamen attento desudet vita labore.
Aut quid dona iuuant hominem, si mente soluta
Turpia collatum disperdant otia munus?
Auxilium conatus amat. quis namque vacantem
Adiuuet, aut somno virtutem iungat inerti?
Cælestis rex ille, parans discedere terris,
Argentum famulis, vt quis virtute valebat,
Quinque minas primo, duplicem dat sorte secũdo;
Atque impar magnis suscepit tertius vnam.
Tunc sic discedens famulos simul instruit omnes:
Nunc si quis vestrûm deuota mente fidelis
Experiar fuerit, quæstu noscendus ab isto
Qua quis sit virtute potens, qua præditus arte.
Thesauros geminate meos, vsúque polite,
Liuida ne facies pulla rubigine tinguat
Accipitis nitidum pura quod fronte metallum.

Digitized by Google

Si redeam, meritis addentur præmia iustis.
Dixit, & abscessu cælestia regna petiuit.
Incubuere duo studij certamine vernæ.
Fœnerat ille citus partem splendentis acerui,
Pauperibus largo dispensans plurima dono,
Crescit & in cumulos quicquid confertur egenis.
Exponens alter sacri mysteria verbi,
Vsuras sancto gaudet concrescere lucro,
Et cupidus recti vitam dum prædicat addit.
At solus minimo sumpsit qui pondere libram,
Defossis scrobibus marsupia mersa locauit,
Degenerique fluens elegit vluere luxu.
Sed iudex tandem finito tempore mundi
Regreditur, cuiúsque moram despexerat, excors
Contemnit seruus reditum. tunc omnibus ille
Vt doceant ratione iubet quem tempore tanto
Poscenti reddant operata negotia fructum.
Argentum gemini geminata mole ministri
Promunt, & læto referunt commercia vultu.
Tertius ille piger drachmam tellure latentem
Promit, quæ iuncti sorbens contagia cæni
Perdiderat proprios incluso lumine vultus.
Illum terribili dominus tunc increpat ore,
Tantáne te nostrî tenuere oblinia segnem,
Serue piger, reditúsque mei sic cura refugit?
Argentum, nitida quod purum luce tulisti,
En tetrũ presśúmque refers. Nam cognita quondã
Delituit, nec respondens, vt sæpe solebat,
Forma mihi, vultúsque mei non paret imago
Assignata tibi. sed si ferrentur ad vsus,
Altarísque mei tetigissent credita mensam,
Cresceret inscriptus nostro de nomine nummus.
Nunc igitur famuli vos totum ferte fideles,

Digitized by Google

Addat vt vtilibus sors vltima, tollat inerti.
Improbus in paucis hic dignus non erit vllis:
Quisque voluntatem noscens contemnit herilem;
Cæditur hic multis, paucis qui nescius errat.
Ergo age, succinctis ad fortia prælia lumbis
Armata cum mente veni, nec femina bellum
Formides quod mens peragit. nam gloria dudum
Sexus ista tui nota est tibi sæpe legendo.
Nec dubiam te nosse reor, cùm Debbora quondam
Duceret instructas post fortia classica turmas,
Et mulier sumpto præcederet agmina signo,
Mirantes hortata viros, quos ipsa ducatu,
Exemplo, verbóque monens accendit in hostem.
Sed postquam ducens princeps animosa cateruas
Impulit accendens vegetata furoribus arma,
Barbaricæ cecidere manus: dissoluitur omnis
Hostilis virtus, & qua se femina monstrat,
Palantes dant terga viri, latebrámque petentes
Si viuant, vicisse putant. Tunc maximus ipse,
Forma gigantææ iunxit quem corpore molis,
Immensámque leuans produxit verticis arcem,
Rex Sisara fugam, telorum fasce reiecto,
Incomitatus agit, metuens sublime notari
Corpus, & excelsa fugitiuum prodere massa.
Sed postquam latuisse putans, tectóque receptus;
Mollia perpetuo dimisit lumina somno;
Hunc etiam sternit mulier, terráque iacenti
Malleus infixo transfodit tempora clauo.
Femineus sic ille fuit per cuncta triumphus.
At tu virgo Dei, sanctis quam moribus ornant
Hinc pudor, inde fides, internis fortior armis
Bella geris, iustis sæuus quæ commouet hostis.
Spes tibi fida foret felix in vertice cassis,

Digitized by Google

Contineat lumbos pretiosi zona pudoris,
Iustitiæ lorica tuos constringat amictus,
Pro gladio verbum semper tueatur acutum.
Has virtutis opes, hæc sic solatia belli
Describens, mentis varias cum corpore pugnas
Prudenti quondam cecinit Prudentius ore.
Namque ibi bellatrix, & pleno robore pollens,
Virginitas armata venit: quam fœda libido
Appetit, & casso vocat in certamina nisu.
Sic bellatricem te sentiat æmulus anguis,
Cúmque lacessita concedent prælia palmam,
Læta feras summum calcato ex hoste trophæum.
Nam quicquid sacræ diuina volumina legis
Eloquio sensúque docent, quod prædicat ipse
Antiquus mundi replicans exordia vates,
Siue ille historias texat, seu fortè figuras,
Quod diuersa retro multorum tempora regum
Post Ruth succiduo gesserunt ordine magnum:
Vel quos post reprobum Dauidica regna Saülem
Ter quinquageno scripserunt carmine psalmos.
Pacificus quicquid læta inter sceptra Salomon
Obscurum sensu per clara prouerbia dixit:
Quódque bis octoni post se videre prophetæ,
Quod clausum Iob mitis ait cum vulnere aperto:
Hester quid memorē, & casta mendacia Iudith,
Ornati cùm fraude Satraps accenditur oris,
Cùm meat illudens obscenum femina lectum,
Desectóque feros compescit vertice visus?
Quod melius cernens cæcato in corpore Tobi,
Quæ secreta videns perscripsit conditor Esdras.
Quicquid post priscam succedens gratia legem
Intonat, atque noui miracula Testamenti
Hinc hominis clamat facies, vox inde leonis,

Et pernix aquila, & fortis certamine taurus.
Inde quater terni puris quod mentibus agni
Egerunt toto spargentes semina mundo.
Bis septena pij quod spargit epistola Pauli,
Quod Petrus Iacobúsq; docet, quod Iudas, & ipse
Qui conspecta refert cęli secreta Ioannes.
Quin & veridici quę plurima tractatores
Exposuere suis mysteria digna libellis,
Hęc tu cuncta tenens animo sitiente bibisti.
Nec si quid sacrum nostri cecinere poëtę
Te latet, agnostíque legens, & condita seruas,
Atque aliena tuo commendas carmina cantu.
Quid totum replicem? tu sensibus vtere doctis,
Et quę nota tibi, vel quę percursa legendo,
Ad virtutis opus studio conuerte virili.
Nam nisi doctrinę iungatur vita fidelis,
Agnosci grauiùs non obseruanda nocebit.
Esuriit postquam dominus, cùm fortè vianti
Conspicitur diffusa leui ficulnea fronde,
Nec iam maturum prędicta ex arbore fructum
Carpere tempus erat. quam mox vt repperit ille
Indutam tantùm foliis, sed germine nudam,
Prorsùs inane virens ornatus inutilis horret:
Percutitur subitò radix afflata calore,
Aruit & posito ramorum tegmine truncus.
Instruimur tali legem cognoscere signo;
Ne Christi famulo, solo sermone fatenti,
Nomine confesso viuens operatio desit.
Nam si Christicolas nosmet sanctósque putamus,
Aggrauat hoc etiam, ni dictum facta sequantur.
Sic & virginitas sacro deuota pudori,
Indiget adiunctis virtutibus: & nisi mentem
Intactam seruans casto cum corpore iungat,

Digitized by Google

Succumbit vitiis, nec castam dicere carnem
Iure potest, animus quam sic corrumpit adulter.
Ira, furor, mœror, linor, discordia, luxus,
Lingua duplex, constricta manus, laxata voluptas,
Mœchantur cũ corde hominis, tum semine mortis
Fœtus mortis alunt. en quò perducitur omnis,
Nomine virgineo quæ se dum iactitat, intus
Criminibus grauidam nescit turgescere mentem.
Ecce tibi è multis vnum, quo cetera noscas,
Exemplum. Dominus plebem cùm fortè doceret
Peruigili cura supremum noscere tempus,
Expectare diem quo iudex imminet orbi,
Virginibus sancto signatos chrismate confert,
Hásque decem nobis documenti in vertice mõstrat,
Quarum quinque tamen sapientia diues adornat,
Ast aliis stolidum lentauit inertia sensum.
Sopitas pariter requies complectitur vna,
Atque obitum signans depressit lumina somnus.
Transierat medium vix fortè quietis, & illud
Tempus erat noctis, quo Christus carne recepta
Fregerat obstructas, perrupto cardine leti,
Iam portas inferne tuas, spretóque sepulcro
Deuictis læta remeabat luce tenebris.
Perstrepuit subitus rumpítque silentia clamor,
Tandem sponsus adest, nocturnus corpore torpor
Abscedat, sapidæ raptim properate puellæ.
Protinus exiliunt omnes, stratísque relictis,
Aptauere suas quæsito lumine flammas.
Tunc sed quinque, quibus cordi solertia maior,
Quamuis festinant, oleum tamen addere sumptis
Sollicitudo fuit vasis, pinguíque liquore
Ignibus armatis squalentem rumpere noctem.
At quæ neglectum liquit pars altera succum,

Digitized by Google

Sumens flammigeras nequicquam sustulit hastas.
Emicat exiguus commoti luminis ignis,
Sed virtute carens languentem lampada feruor
Deserit, & siccam percurrit flamma papyrum,
Atque inter picei nebulosa volumina fumi
Vanescunt pigra crescentes mole fauillæ.
Vt sese indignas tali videre paratu,
Occurrant sponso quæ comminus aduenienti,
Tarda mouet lentis pudibundum cura laborem.
Quæ prece submissa stultis tum vocibus orant,
Vt porrecta manus torpentes suscitet ignes,
Diuidat & proprium sapientia pinguis oliuum.
Respondent pariter tali sermone sorores:
Est miseranda quidem vestrorum causa malorum,
Sed tamen hîc oleum non plus quàm sufficit affert
Vnusquisque sibi, constat quia copia vasis,
Et perfecta suum seruat mensura liquorem.
Nec fas quæsitum partiri aut perdere succum,
Ne dispersa cauis desint fomenta lucernis:
Cúmque lucrum vobis dispendia nostra parabunt,
Tota simul fessis torpescant lumina flammis.
Talibus abiectæ dictis, tristíque repulsa,
Perlustrant quocumque loci commercia feruent,
Venalésque manus: sed dum disceditur, ecce
Introiit sponsus thalamum, induxítque paratas,
Atque vagas linquens exclusit porta sorores.
Cernis virginei pereat quòd nomen honoris,
Ni fertur sanctus thalamis cælestibus ignis.
Felix illa manus, largis quæ prouida donis
Accensum pura fouit pinguedine lumen.
Tantum namque olei vasis diffunditur amplis,
Quantum poscenti miserans porrexit egeno.
Hinc dominus palmis ardentes ferre lucernas

Digitized by Google

Admonet, hoc opus est, hac clara gloria vitæ.
Suppetat ergo tibi pietas, patientia, virtus,
Sed virtus animi. fragiles nam carne puellas
Protulit interdum cælo constantia mentis.
Eugeniæ dudum toto celeberrima mundo
Fama fuit, dum dat Christi pro nomine vitam.
Antè tamen mulier fortes processit in actus,
Cùm stipante choro sanctorum fieret Abbas,
Atque patrem complens celaret tegmine matrem.
Sed postquam sancto cunctis perclaruit ore,
Et meritis annísque graues, longáque verendos
Religione senes iuuenili rexit in æuo:
Impatiens recti, toto qui tempore serpens
Mille nocendi artes, stimulísque inflāmat amoris,
Quo famam violare cupit, dedit inde coronam.
Commouet insano qui fingat amore puellæ
Accendi Eugeniam, motúque ardere virili.
Turba senum turbata coit, quòd crimine tanto
Tam rigidam nuper potuisset soluere vitam
Mens deiecta viri, viduatáque præsule summo
Nil non posse dolet titubans perfectio carnem.
Ducitur iste foro iuuenis, sæuúmque tribunal
Intrat adhuc monachus. vincit concordia fraudis,
Et iam iámque reum secreti ignara tenebat
Publica vis, odio tantùm flammata sinistro.
Conscia tum sexus proprij, cordísque pudici,
Vincitur vt vincat iam prodens femina fraudem,
Quamuis exteriùs carnem compulsa fateri,
Interiore tamen seruato permanet heros.
Semper tuta fuit casti custodia voti,
Quamlibet impugnet miseri fraus callida mundi,
Extendátque dolis laqueos, mendacia nectat,
Non venit ad pronam mens culpæ ignara ruinam.

Digitized by Google

Quósque fremens hostis fallaci tribulat astu,
Purgandos sancto patientia discutit igni.
Vendiderat quōdā iuuenē manus æmula fratrū,
Et famulum Ioseph tellus Memphitis habebat:
Pertulit ille quidem dominum, cùm crimine falso
Confictus voluisse nefas, quod triste refugit,
Sustinuit tolerans ergastula, vincla, catenas,
Dum spatiū replicans geminos sol iunxerat annos.
Oblitus iam lucis erat, iam crine fluenti
Nutritus macie tangebat terga capillus.
Sed vegetante Deo mens nullis clausa tenebris
Præuidet arcanum quicquid pòst exitus implet.
Denique producto certatim gloria fertur,
Non tantùm venia: & precibus tunc ipse rogatus,
Vt diadema libens captiuo in vertice sumat,
Exilium regno commutat, principe seruum.
Præmia seruati cordis sic percipit iste.
Susannam post hunc dignis quis laudibus vnquā
Excolat, infirmis quondam quæ vicit in annis
Improba vota senum, coniuratósque furores?
Primum disiuncto quos cepit causa viritim
Consilio, solúsque sibi promisit vterque
Spem culpæ, sed turpe calens in cordibus ignis
Conflauit mentem sceleris fornace duorum.
Conueniunt, nam fortè die sic contigit vna,
Abscessu ficto diuersa vt parte redirent.
Inque nemus venere simul, vulgata vicissim
Panditur alterno flagrans in corde voluptas.
Ilicet incautam fallentes fraude puellam
Appetiere simul: poscunt consentiat antè
Dedecoris tantum moueat quàm fama rebelli,
Móxque retorquendum facinus, ni cedat, in ipsā.
Confessi ardorem pariter mendacia produnt

Digitized by Google

Disposita, & laqueos pandunt, quos nectere vellẽt.
Anceps illa diu secum luctatur, & hærens
Fluctuat incertæ quò vergant pondera mentis:
Lex peccare vetat, rursúsque infamia terret.
Hinc iterum duros precibus mollire furores
Tentat, & obscenas lacrymis restinguere flãmas.
Sed postquam nullis precibus monitisque remotos
Obstrictósque senes vicit cognata libido:
Femina præclaro mentem succensa pudore
Decreuit tunc casta mori, ne crimine tanto
Ambirent miseram carnis commercia vitam.
Cælum teste vocat, famámque recusat inanem
Iudicio contenta suo: cùm conscia corda
Commendat superæ fidei, seruátque futuris.
Maluit ille tamen secreti inspector apertum
Examen præstare loco, facinúsque reclusum
Pandere, & obiectas laqueis producere fraudes.
Spectabat vanis commotam fletibus vrbem
Iunior ille puer, pueris tribus ipse futurus
Pòst comes, vndanti quos iecit Parthica flamma
Contempto imperio flammis feruentior ira.
Arsit contracto pariter crescente calore
Hinc furor, inde fides, sanctis dum mollior ignis
Seruiit, & tepido conlusit pruna rubore:
Donec miratus cessare incendia Satraps
Iussit, & adstantes flammarum copia cinxit.
Hos meritis æquans Danielis proxima virtus
Horrida frendentum compescuit ora leonum,
Dum priùs accensi stimulis famis atque furoris,
Frænatóque simul sternentes corpora rictu,
Incolumem lambunt inter ieiunia pastum,
Cùm sumat tamen iste cibos, quos vertice pendẽs
Angelica librante manu per inane citatus,

Digitized by Google

Subiectas calcans immotis gressibus auras,
Intulit illatus fascis cum fasce propheta.
Excepit Daniel transmissas desuper escas.
Fercula longinquis migrant feruentia terris.
Asseruántque suos peregrina in sede sapores.
Hic ergo impubes Susannam fortè videbat
In tormenta rapi, veri quam nescius antè
Vulgus inauditam damnauerat, & simul omnes
Insontis sontem certabant cernere mortem,
Cùm subitò in medium iuuenis se proripit agmen,
Accensum tenera castigans voce tumultum,
Cur tanto ex cœtu nullus rem iudicat, ac se
Liber ad iniustum clamat non currere letum.
Protinus ad verbum pueri permota repressit
Turba sequax animos: iudex decernitur ipse,
Consultórque senum, per quem via vera patescat.
Consulit auulsos quisnam sit criminis ordo:
Sed dum discordans responsum præbet vterque,
Coniunctum facinus disiuncta voce fatentur.
Tūc omnes pariter timor accipit. vndique clamor
Tollitur, auctores sceleris plebs obruit omnis,
Laudatúrque Deus, qui nunquam vota bonorum
Deserit, auxiliúmque suum pro tēpore monstrat.
Et tamen his prior est quæ virginitate pudica
Intactum præfert ad vota perennia corpus.
Nam si terrena nubentem lege puellam
Asseruasse toros, atque vnum nosse cubile,
Mortali tantùm laudatur iudice cœtu,
Coniice virgineis quantum disponitur illic
Quò Christus vocat hinc meritis, vbi sede superna
Humanum in partes dirimet genus arbiter orbis.
Agnos dextra leuans lauos contemnet vt hœdos.
Stabunt Angelici mirantes facta bonorum

Laudantésque chori, cunctis commune patebit
Decursæ carnis meritum: fraus nulla tenebris
Abdere, vel notas poterit subducere culpas.
Illic nota tibi subsistens vita petatur,
Quo iustus ditat dispensans præmia iudex.
Quondam succinctè quod dictũ est ore magistri,
Dum viget officio famulans solertia Marthæ,
Attentámque tenet verbi virtute sororem,
Cura cibo melior, pastu quæ digna perenni.
Tunc vacuas domino depromẽs Martha querelas,
O doctor non cernis, ait, quòd sola paratu
Vexor, & hæc nullum confert germana leuamen?
Cui Christus sic fortè refert, sunt plurima quæ te
Obstrictam retinent, melior sed causa quietis,
Lectáque nec poterit Mariæ pars optima tolli.
Sic, germana, suis dum flagrant sæcula curis,
Electam seruare tibi non desine partem.
Te meruit primam cognatio tota patronam,
Iam te signiferam sequimur, vexilláque Christi
Te portante libens sectatur stemma parentum:
Quos licet antiquo mundus donasset honore,
Et titulis monstret generoso semper ab ortu:
Plus tamen ornauit diuinum insigne gerentes,
Ordine quòd proprio sanctas meruere cathedras.
Non atauos iam nunc tibimet proauósq; retexam,
Vita sacerdotes quos reddidit inclyta dignos,
Pontificem sacris adsumptum respice patrem.
Cũque tibi genitor vel auunculus vndique magni
Post fasces placeant populorum sumere fascem,
Suscipe quos humiles patrum ad consortia fratres
Officio similes nectens Ecclesia iunxit.
Pro quibus assiduas Christo persoluere grates,
Fundere vel fletus non tædeat: vt tibi nullus

Fratrum de numero desit, cùm præmia sumes
Factis digna tuis, matérque effecta parentum
Virginea victrix sociabere læta corona.

FINIS.

ALCIMI AVITI VIENNENSIVM ARCHIEPISCOPI V. C. ET INL. LIBER VI. EXPLICIT, AD FVSCINAM VIRGINEM SOROREM SVAM DEO SACRATAM.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

INDEX.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IACOBI SIRMONDI
SOCIETATIS IESV
Preſbyteri

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

NOTÆ AD AVITVM.

ALCIMI ECDICII AVITI] Duo fere vſurpari eius nomina ſolent, Alcimus Auitus: tertium nos olim deprehendimus in titulo epiſtolæ, quam de poëmatum ſuorum editione ſcripſit ad Apollinarem fratrem. Itaque triplex Auiti nomen fuit, ſed verum ac proprium Auitus, quod ideo poſtremum locum tenet, de veteri more Romanorum & aliorum qui Romanos æmulabantur, apud quos tandem inualuit, vt è multis nominibus id quod cuique proprium erat vltimo loco ſtatuerent. Qua de re pluribus aliàs dictum in Notis ad Ennodium & ad Sidonium, in quorum nominibus, aliiſque quamplurimis, id obſeruabamus. quod ipſum & in ſancto Hieronymo videre eſt, cuius integra nomenclatio fuit, Sophronius Euſebius Hieronymus.

EPISTOLA I.

GVNDOBADO REGI.] Burgundionum P. 1.

in Gallia rex fuit, vel ex Francorum historia notissimus. Huic enim Clodoueus noster armis victor tributum imposuit, Patricio, vt Marius in Chronico refert, & Hypatio Consulibus, id est anno Christi D. Gundobadi verò filios Sigismundum & Godomarum, post patrem regnantes, Clodouei filij vita regnóque spoliarunt. Verùm ad Godomari tempora epistolæ Auiti non pertingunt, in quibus Gundobadi & Sigismundi crebra est mentio.

2. MISSA FIERI PRONVNTIATVR] Redarguit primùm hic locus cassum laborem illorum, qui Missæ nomen exoticum, id est, Hebraïcum fingere ausi sunt, non Latinum, quod res est, & ex Auiti verbis perspicuum. Docet deinde, quod haud scio an à quoquam hactenus proditum, non in Ecclesiis modò, verùm etiam in palatiis prætoriísque vsurpari Missæ nomen consuesse, cùm populus à conuentu dimittebatur. Ab hac igitur missa seu missione populi, quæ re peracta fiebat, translata vox fuit ad significandas res ipsas quæ gerebantur. Nam & Missæ matutinæ & vespertinæ appellatæ sunt liturgiæ, seu solennia officia, quæ matutinis aut vespertinis horis celebrabantur. Quod sanè mirum eo minùs videri debet, quòd vice versa synaxis & collectæ vocabula, quæ propriè conuentum & congregationem ad diuina officia significant, pro ipsis quoque diuinis officiis tum matutinis, tum vespertinis passim vsurpata meminimus.

2. GRÆCVS DICENS KENOΣ] Hilarius in

Digitized by Google

Matthæum cap. IV. *Racha vacuitatis opprobrium est, & qui sancto Spiritu plenum conuitio vacuitatis insimulat, fit reus concilio sanctorum, contumeliam Spiritus sancti sanctorum iudicum animaduersione luiturus.*

VTRVM SPIRITVS SANCTVS CREATOR] 5.
Et Spiritum diuinum creatorem non creaturam, & Spiritum nostrum non sempiternum credendum esse, sed creatum, liquidò & abundè probat aduersus sacerdotes Gundobadi. Quòd verò istos, dum causæ indulgent, pro eo quòd *inspirauit Deus* in Genesi legimus, *insufflauit* dixisse criminatur, non satis apparet quid illorum causam iuuet hæc mutatio: aut cur reprehendi hoc nomine possint, cùm Græci codices ἐνεφύσησεν, quod est insufflauit, legant, atque hanc lectionem exhibeant Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius, & Augustinus, ne alios recenseam. Adde quod Sapientiæ capite XV. ne argutari liceat, vtrumque copulatum est, τὸν ἐμπνεύσαντα αὐτῷ ψυχὴν, καὶ ἐμφυσήσαντα πνεῦμα ζωτικόν. *Et qui inspirauit animam, & qui insufflauit ei spiritum vitalem.*

AD PERFECTIONEM VESTRAM] 6.
Gundobadum narrat Gregorius Turonensis libro II. Auiti Episcopi dissertationibus conuictum, Trinitatísque æqualitatem confessum, clàm vt chrismaretur expetiisse, metu autem populi deterritum, ne conceptam fidem publicè, quod Episcopus suadebat, profiteretur, vsque ad exitum vitæ in insania perdurasse.

Digitized by Google

EPISTOLA II.

6. De hac epiſtola & ſequenti, aliiſque eiuſdem argumenti, quæ in Flori Excerptis memorantur, cum laude meminit idem Gregorius eodem loco. *Inſurgente*, inquit, *hæreſi apud vrbem Conſtantinopolitanam, tam illa quam Eutyches, quàm illa quam Sabellius docuit, id eſt, nihil diuinitatis habuiſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, rogante Gundobado rege Auitus contra eas ſcripſit. Extant exinde ipſius apud nos Epiſtolæ, quæ ſicut tunc hæreſim oppreſſerunt, ita nunc Eccleſiam Dei ædificant.*

7. EVTYCHES ARCHIMANDRITA] Celeberrimo Conſtantinopoli monaſterio præfuiſſe teſtatur Liberatus in Breuiario: ſed monaſterij nomen, nec ipſe, nec alij produnt. Hic nominis ſui hæreſim condere adorſus anno Chriſti CCCCXLVII. damnatus eſt primùm in Synodo Conſtantinopolitana Flauiani, deinde in œcumenica Chalcedonenſi.

8. MARIAM VIRGINEM ΘΕΟΤΟΚΟΝ] Eutychi tribuit quod Neſtorio congruebat. Neſtorij enim error fuit, ſanctam Mariam θεοτόκον non eſſe dicendam, ſed χριστοτόκον. Tota igitur epiſtola, etſi habet quæ Eutychi aduerſentur, præcipuè tamen aduerſus Neſtorium dimicat, qui duas in Chriſto perſonas ſtatuebat, vnam Dei, alteram hominis, Mariámque aiebat non Deum peperiſſe, ſed hominem, qui diuinitate poſtea in baptiſmo ſit donatus. Auitus contrà vnicam docet in Chriſto duplicis ſubſtantiæ perſonam, æquè Dei filium & ho-

Digitized by Google

minis fuisse, quem pater sine matre genuit, genitrix sine patre concepit, Deum denique in Christo esse natura, non gratia.

ΘΕΟΤΟΚΟΝ, ΧΡΙΣΤΟΤΟΚΟΝ] Horum 8.
alterum tantùm admittebat Nestorius, neutrum Eutyches, vtrumque Ecclesia catholica. Nestorius enim, vt dictum est, Deiparam negabat, Christiparam confitebatur, sed hæretico sensu, Christum asserens hominem tantummodò ex Maria prodiisse. Eutyches verò, cùm carnem de cælo habuisse Christum, nec illi à Maria ministratam doceret, nihil causæ habuit, cur Dei aut Christi matrem appellaret. At fides orthodoxa vtrumque sic amplectitur, vt vtrumque in vtroque tacitè profiteatur. Nam cùm in Christo Deum ab homine non diuellat, nec hominem in Deipara excludit, nec Deum in Christipara: propter singularem personæ vnitatem, qua Verbum in carne caro, homo in Deo Deus est, vt loquitur Vincentius Lirinensis.

CERTE CIRCVMFREMENTIBVS IVDÆIS] 14.
Hunc locũ profert Agobardus aduersum dogma Felicis sub finem: *B. quoque Auitus, Photinianorum hæreticorum validissimus expugnator, scripsit dicens:* Certè circũfrementibus Iudæis, &c.

EPISTOLA III.

ACACII CONSTANTINOPOLITANI SAC.] 19.
Primis hic annis sapere visus est, & pro Synodo Chalcedonensi decertare contra Eutychianos. Mutato postea consilio, quàm graues in Ecclesia turbas excitarit, vel occultè, vel aper-

Digitized by Google

tè iiſdem adhærens aduerſus Synodum, eiúſque defenſores, declarant Pontificum epiſtolæ, tum Simplicij, qui eum ad meliorem mentem reuocare conatus eſt, tum Felicis, à quo tandem ob peruicaciam damnatus & anathemate percuſſus eſt. Epiſcopatum tamen, fauente Zenone Auguſto, ad obitum vſque retinuit. Defuncti porrò Acacij nomen Felix è diptychis deleri iuſſerat. de quo varia rurſus inter Epiſcopos ſtudia fuerunt, & vix tandem vt Conſtantinopoli expungeretur ſub Hormiſda impetratum eſt.

20. CVM REGE ORIENTIS ANNO SVP.] Cum Anaſtaſio Imperatore, anno Chriſti DXII. vt ſequentia demonſtrabunt.

20. CONSVETVDO IN ECCLESIIS] Triſagium hymnum prima omnium vſurpare cœpit Theodoſij minoris æuo Eccleſia Conſtantinopolitana, ſed ſine illis verbis ὁ σαυρωθεὶς δι' ἡμᾶς ἐλέησον ἡμᾶς, quæ tunc temporis ignorabantur. Additionis enim auctor Antiochiæ poſtea fuit Petrus Cnapheus Epiſcopus, qui vt Theopaſchitarum hæreſim, qua laborabat, induceret, clauſulam hanc adiecit Triſagio: qua ſcilicet Deo trino, ad quem ſuperiora ſpectabant, adſcribi paſſio videbatur. Cui malo vt mederetur Calendio, Cnaphei in exilium pulſi poſt aliquot annos ſucceſſor, clauſulæ illi præmiſit Χειστὲ βασιλεῦ, *Chriſte rex*, errorı́ſque anſam duobus verbis præciderat, niſi Cnapheus ab exilio reuerſus, ſedique reſtitutus, iiſdem ſublatis priſtinam labem redintegraſſet. Theophanes in Chronico de Calendione. τῷ τειταγίῳ πϱοσέθηκε

ΧΡΙΣΤΕ ΒΑΣΙΛΕΥ ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς. Πέτρος δὲ πάλιν ἀνελθὼν περιεῖλε τὸ Χριστὲ βασιλεῦ. Hæc Antiochiæ. Constantinopoli verò Anastasius Imp. vnà cum Timotheo Patriarcha, idem Cnaphei additamentum in Trisagium inferre conatus, post varios tumultus, cædes, & incendia, reclamante populo orthodoxo, consequi nihil potuit, vt docet Marcellini Comitis Chronicum Paulo & Muschiano Consulibus, id est, anno Christi DXII. in quem incidit annus Anastasij XXII. cui hæc eadem adsignat Theophanes in chronico. vbi & Timothei quoque Commonitorium commemorat, quo id ipsum Ecclesiis omnibus imperabat. ἡνίκα καὶ Τιμόθεος δι' ἐγγράφου ὑπομνηστικοῦ πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις προσέταξεν τὸ τρισάγιον ἐν ταῖς λιταῖς μετὰ τῆς προσθήκης εἰπεῖν. Eadem habet Anastasius in Historia Ecclesiastica. Quæ à nobis omnia idcirco præmittenda fuerunt, vt ex his Auito, qui diuersa narrat, impositum fuisse deinceps agnoscamus.

SED VBI PRIMVM HYMNVS VLTIMA] 21.
Non offendebat orthodoxos, vt vidimus, pars hæc ima Trisagio detracta, sed addita: neque Eutychianis fauere poterat, si truncaretur, cùm illam Cnapheus ipse idcirco adiecerit, vt Eutychianam hæresim stabiliret. Nec propterea Hymno hanc addi non ferebant orthodoxi, quòd Crucifixo supplicandum negarent, sed quia Deum crucifixum per hanc adstruebant Theopaschitæ Eutychiani.

ANTIQVA SACERDOS SEDE PROP.] 21.
Macedonium ab Anastasio sede Constantinopolitana pulsum, eique suffectum Timotheum

constat, Secundino & Felice Consulibus, hoc est superiore anno quàm de Trisagij additamento Anastasius & Timotheus turbas cierent. Aliæ igitur exilij causæ fuerunt, & Auiti hac etiam in parte nutat narratio.

21. NOLVNT EI QVI CRVCIF. EST SVPPLIC.] Christò pro nobis crucifixo supplicandum nemo vnquam rectè sentiens negauit: sed supplicationem hanc Trisagio subiici non probabant. Qua de re in Excerptis Photianis cap. CCXXVIII. disserens Ephræmius Patriarcha Antiochenus in epistola ad Zenobium Scholasticum, vt Orientales suos excuset, Constantinopolitanos atque Occidentales ait, quia Trisagium ad Trinitatem referunt, propterea ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, *qui crucifixus es pro nobis*, addi non sustinere, ne Trinitati attribui passio videatur. Orientales verò, cùm Trisagium ad Christum referant, culpa vacare cùm subiiciunt, *Qui crucifixus es pro nobis*. Quæ ille quanquam falsò, vt apparet, de Orientalibus scribit, cùm ex Damasceni epistolà περὶ τρισαγίου compertum sit, veteres omnes semper de Deo trino, nunquam de filio solo hymnum hunc accepisse, quem & τριαδικὸν ea de causa nuncuparunt: & Cnapheum certum sit, cùm προσθήκην istam adiecit, non filium in mente habuisse, sed Deum, quem crucifixum cum Theopaschitis adstruere studebat. Quanquam hæc, inquam, ita se habent, inficiandum tamen non videtur in Cnaphei additione, si prauum eius consilium demas, incommodi nihil futurum. ita nimirum, vt post Trinitatis laudationem,

conuerso ad filium sermone, his illi verbis supplicetur, *Qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis.* Quod & Calendionem Episcopum sensisse manifestum est, quando Cnaphei additioni τὸ Χειςὲ βασιλεῦ præmisit, & ab Ecclesiæ vsu non abhorrere agnoscit Damascenus, cùm post Trinitatis doxologiam, quæ his verbis continetur, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, subiungi sæpe soleat, τῷ σταυρωθέντι βουλήσει, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντι, *ei qui voluntate crucifixus est, & qui resurrexit à mortuis*, quæ ad filium propriè spectant.

NIHIL POSSE PRÆSTARE PERS. HOM.] 21.
Duplex deinceps contra duas hæreses argumentum tractat. Prius hoc loco, Christum videlicet Deum pariter & hominem fuisse, contra Nestorij vesaniam, qui ψιλὸν ἄνθρωπον, hominem tantummodò aiebat fuisse.

IAM PORRÒ QVONIAM] Hoc alterum 27.
caput disputationis, Christum vero & consubstantiali nobis corpore præditum fuisse, contrà quàm sensit Eutyches, qui fictitium illi corpus, & phantasmati simile tribuebat. Vnde his quoque Auiti epistolis, quæ delirium hoc refutant, titulus olim CONTRA PHANTASMA. Par itaque, sed contraria, vt Leontius Monachus obseruat, in Christum impietas Nestorianorum & Eutychianorum, οἱ μὲν γὰρ τὴν θεότητα, οἱ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα δοκήσει λέγουσιν εἶναι ἐν σωτῆρι. *Illi enim*, inquit, *diuinitatem, hi humanitatem opinione tenus & phantasia Seruatori asserebant.* Quare scitè vtrosque Nonnus Abbas ἐναντιοδοκήτας appellabat. Nam & Docitas quoque illos qui id

Digitized by Google

genus phantasma inducebant, vocat Theodoretus noster libro v. Hæreticarum fabularum. Vbi eundem hunc de Christi corpore locum tractans, iisdem quibus Auitus argumentis docet, pati & mori, esurire & defatigari corpus suum permisisse, *ἵνα μηδεμίαν λάβωσιν ἀφορμὴν οἱ Δοκῖται κρατῦναι τοῦ ψεύδους τὴν αἵρεσιν. ne quam ansam haberet Docitæ, quo falsam hæresim confirmarent.*

28. BONOSIACIS.] Bonosus Naissitanæ in Dacia sedis, vt nostra est coniectura, Episcopus, catholicam deserens, ad eorum transiit hæresim, qui Photini venena sectabantur, & Christum Deum negabant, hominem tantùm prædicantes. Bonosiacos eius discipulos vocant etiam Concilia Arelatense II. & Aurelianense III. Gregorius verò magnus Bonosianos libro IX. epistola LXI. ad Quirinum, & alios Episcopos Hiberniæ.

34. FAVSTVM EPISC. SECTA MANICHÆVM] Aduersus quem extant libri sancti Augustini, cuiúsque in aliis eiusdem operibus frequens mentio. Ceterùm & Paulini ad Faustum epistola, & Fausti ad eius quæsita responsio, quæ nunc inter Fausti Regiensis opera leguntur, quo de Fausto hîc agatur ambigi non sinunt. Britannum hunc ortu fuisse docet Auitus. quod non de Insulanis, sed de Armoricis Britannis accipiendum monuimus in Notis ad epistolam Facundi ad Mutianum Scholasticum. Paulinus hic autem Burdigalensis, qui ad Faustum scribit, cùm de Paulino Episcopo Nolano accipi nequeat, de Paulino Eucharistici auctore intelligendus videtur, qui & ipse ortu Burdigalensis

sis fuit, & Massiliæ larem relicta patria cùm fixisset, Fausti Reiensis consuetudine vti potuit.

POENITENT. QVAM P. MOMENTANEAM NOM.] Momentaneam Faustus quoque appellarat, Paulinus subitam. *Percunctator*, inquit, *accedo. Sum peccatis carnalibus inuolutus, omnia quæcumque potest criminosus exerceo. cùm diem humanæ sortis impleuero, pœnitentiam subitam sum consecutus. si excludat pro parte peccatum, an ad integrum, opto cognoscere.* Hanc Faustus inutilem esse respondit. Quod falsò dici docet Auitus, & ante Auitum in eadem Galliæ Prouincia docuerat Gennadius Massiliensis Ecclesiasticorum dogmatum cap. XLVIII. *Pœnitentia*, inquit, *aboleri peccata indubitanter credimus, etiamsi in vltimo vitæ spiritu admissorum pœniteat, & publica lamentatione peccata prodantur, quia propositum Dei, quo decreuit saluare quod perierat, stat immobile. Et ideo quia voluntas eius non mutatur, siue emendatione vitæ, si tempus conceditur, siue supplici confessione, si continuò vita exceditur, venia peccatorum fideliter præsumitur ab illo, qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur à perditione pœnitendo, & saluatus miseratione Domini viuat. Si quis aliter de iustissima Dei pietate sentit, non Christianus sed Nouatianus est.* 35.

IN VSV CONIVGALIS COPVLÆ] Coniugium opponit pœnitentiæ, quia pœnitentiam professi abstinebant à coniugio. Vnde & coniugatis, nisi ex mutuo consensu, pœnitentiam dari Concilia vetant, Arelatense II. can. XXII. & Aurelianense III. can. XXIV. 37.

Digitized by Google

37. Fidem solam hom. non prodesse] Quod Paulino responderat Faustus, fidem nudam meritis ad salutem non proficere, de iis videlicet affirmabat qui adultam ad ætatem perueniunt. Auitus autem contra illum sic disputat, quasi etiam paruulos comprehendat. quod abhorret à Fausti sententia, qui vtrosque distinguit, & apud Deum distingui docet libro 1. de gratia & libero arbitrio cap. VII. *Fidem*, inquit, *expectat à paruulis, opera cum fide à consummatis requirit.* Neque aliter accipiendus S. Augustinus, cùm iis respondens, qui sine fide non posse, sine operibus autem posse perueniri dicerent ad æternam vitam, fidem ipse solam non sufficere ad salutem, sed opera cum fide requiri docet in libro de fide & operibus. De iis enim sermo est, qui grandiores fiunt post baptismum.

Epistola V.

40. Domno Gvndobado regi] Consolatoria in obitu filiæ, quæ regi desponsa, & regina mox futura, paternis in ædibus decesserat ante nuptias. Quod verò illi vel sponso nomen fuerit, non explicat.

41. Flebatis fvnera germanorvm] Funera fleuisse ait, quorum auctor ipse fuerat. Ex tribus enim fratribus duos Gundobadus principio regni sustulit, Chilpericum Clotildis nostræ patrem, & Godomarum: cum tertio Godegisilo regnum partitus, complures annos cum eo regnauit. Tandem & hunc quoque iniuria lacessitus interfecit, solúsque dein-

ceps integro regno per sedecim annos potitus est, vsque ad Petri Consulatum, sub quo defunctum Gundobadum notat Chronicum Marij, hoc est anno Christi DXVI.

EPISTOLA VI.

VICTORIO EPISCOPO] Gratianopolitano. Hunc enim esse arbitror, qui cum Aui- 42.
to ipso interfuit & subscripsit Concilio Epaonensi, atque in vulgatis editionibus Conciliorum Victurius, in codice autem Lugdunensi Victorius appellatur, vt hoc loco.

DE HÆRETICORVM ORATORIIS] 42.
Qui hanc epistolam contulerit cum Canone XXXIII. Concilij Epaonensis, *De Basilicis hæreticorũ,* facilè animaduertet, Canonem non solùm ex mente Auiti, qui præerat Concilio, sed ipsius quoque verbis conceptum atque expressum. Sic enim se habet: *Basilicas hæreticorum, quas tanta execratione habemus exosas, vt pollutionem earum purgabilem non putemus, sanctis vsibus applicare despicimus.* Diuersa paucis antè annis fuerat sententia Concilij primi Aurelianensis, cui Basilicas Gothorum recipi, & simili quo nostræ innouari solent placuit ordine consecrari. Quod vbique gentium in more vsúque iam olim fuisse, tum Græcæ, tum Latinæ passim historiæ declarant.

EPISTOLA VII.

PAPÆ CONSTANTINOPOLITANO] 48.
Ioanni Cappadoci Patriarchæ, qui relato in diptycha Concilio Chalcedonensi, expuncto-

que ex iiſdem nomine Acacij, longum diſcidium, quod Orientales ab Eccleſia Romana ſeiunxerat, redintegrata pace & concordia terminauit. Extat Ioannis ipſius ad Hormiſdam Papam epiſtola, rei geſtæ tempus ſubſcriptione ſua denotans, *Data menſe Martio die* XXVIII. *Indict.* XII. *Conſulibus domno Iuſtino Imp. Auguſto & Eutharico V.C. æra* DLVII. id eſt anno Chriſti DXIX. Cedrenus anno primo Iuſtini, Ἐπισκόπων δὲ ἀπὸ Ῥώμης ἐλθόντων διʼ Ὁρμίσδου ἐπισκόπου Ῥώμης, τῇ Βιταλιανοῦ σπουδῇ, ἔτι ζῶντος Ἰωάννου τοῦ Καππαδόκου Ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ἁγίαν ἐν Χαλκηδόνι τετάρτην σύνοδον πρὸς ταῖς ἄλλαις τρισὶ συνόδοις τοῖς διπτύχοις συνέταξε. *Cúmque Roma veniſſent Epiſcopi ab Hormiſda Romano Epiſcopo miſſi, Vitaliani ſtudio, cùm adhuc viueret Ioannes Cappadox Epiſcopus Conſtantinopolis, quartam ſacram Synodum Chalcedonenſem ad tres alias in diptychis adſcripſit.* Liquet ergo, quemnam Principem hoc loco intelligat, quem Rom. Antiſtitē, quem denique Papam Conſtantipolitanum.

48. PATRICIVS SIGISMVNDVS] Rex Burgundionum, qui Gundobado patri quarto abhinc anno ſucceſſerat. Solebant his ſæculis Imperatores Romanarum dignitatum titulos exterarum gentium regibus honoris cauſa impertiri. Vnde & Theodericum regem Gothorum, & alios, Magiſtros militum ſæpe appellatos legimus: atque vt hoc loco patriciatum Sigiſmundo delatum intelligimus, & patricium Theodericum eundem à Zenone creatum proditum eſt, ſic ad Clodoueum regem Francorum, poſt victoriam Gothicam, codicillos de

Digitized by Google

Consulatu ab Anastasio missos testatur Gregorius Turon. lib. II. cap. XXXVIII.

Epistola VIII.

Evstorgio Episcopo] Mediolanensi, vt docet epistola Theoderici regis, quæ est nona libri I. Variarum apud Cassiodorum, & libri II. epistola XXIX. ad Adelam Comitem, his verbis: *Beatissimi viri Eustorgij Episcopi sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ petitione permoti, præsentibus te affatibus admonemus, vt prædiis vel honoribus illius Ecclesiæ intra Siciliam constitutis tuitionem studeas, salua ciuilitate, præstare.* De hoc Ennodij quoque interpretati sumus epigramma CXLIX. De fonte baptisterij S. Stephani, & aqua quæ per columnas venit. 50.

En sine nube pluit sub tectis imbre sereno,
Et cæli facies pura ministrat aquas.
Proflua marmoribus decurrunt flumina sacris,
Atque iterum rorem parturit ecce lapis.
Arida nam liquidos effundit pergula fontes,
Et rursus natis vnda superna venit.
Sancta per æthereos emanat lympha recessus,
Evstorgi *vatis ducta ministerio.*

id est, Episcopi. Græcum ortu sunt qui Eustorgium faciant ex nominis coniectura. Quòd verò addunt Ioannis Damasceni discipulum fuisse, absurdum est, cùm tempora discrepent.

Reparandæ libert. cvram ger.] 50. Referenda hæc videntur ad reliquias captiuorum, quos Gundobadus bello Ligustico ex Italia in Galliam abduxerat. ad quos redimendos missi à Theoderico rege Epiphanius Ticinen-

ſis, & Victor Taurinas legationem obierant, quam Ennodius in Epiphanij vita deſcribit.

Epistola IX.

51. Cæsario Episcopo] Arelatenſi, de quo ad ea quæ aliàs notauimus ad Ennodium, præclarum addi poteſt elogium Floriani monachi in epiſtola ad Nicetium Treuirenſem. *Sed & coronæ veſtræ ſocium*, inquit, *beatæ memoriæ dominum Cæſarium Arelatenſem Epiſcopum, qui vixit inter barbaros pius, inter bella pacatus, pater orphanorum, paſtor egentium, qui tanti cenſus effuſione nil perdidit, catholicæ regulam diſciplinæ dictis factiſque demonſtrans.* De huius quoque in paſcendis captiuis alacritate ac fiducia in Deum, nauibúſque tritico plenis à Gundobado & Sigiſmundo regibus Burgundionum opportunè, cùm panes deeſſent, ad illum miſſis, narrat Meſſianus presbyter in libro II. vitæ S. Cæſarij.

51. Maximianvs antistes] Cuius ſedis Epiſcopus fuerit, non liquet. Fuit quidem per hæc tempora Maximianus Peruſinus Antiſtes, cuius nomen legitur in Synodis Romanis Symmachi Papæ. Verùm an in eum conuenire poſſint, quæ de Maximiano Epiſcopo, eiúſque patria, & oculorum incommodo hîc dicuntur, ambiguum eſt.

Epistola X.

52. Magno Episcopo] Mediolanenſi, Euſtorgij, de quo proximè dictum, ſucceſſori, Datiique deceſſori. Nam quòd Datium non-

Digitized by Google

nulli, dum Mediolanenſes Epiſcopos recenſent, Magno præponunt, ordo eſt præpoſterus, qui ex hac ipſa epiſtola reuincitur.

COMITE BETANCO] Theoderici regis Italiæ. Auulos verò, ſiue Auolos, præter hunc, nobilis, vt ait, viri Prouincialis filium, alios eodem ſæculo habuit eadem Prouincia, vt Auulum Segeſtericenſem Epiſcopum, & Auolum Aquarum Sextiarum, quorum ille in Synodo IV. Aurelianenſi ſubſcribit, hic in quinta.

EPIST. XI. XII.

APOLLINARIS EPISCOPVS] Valentinæ ſedis Antiſtes, Auito fratre natu maior. de quo Agobardus ad Ludouicũ Imp. de Iudaicis ſuperſtitionibus. *Sanctus Apollinaris, Epiſcopus Eccleſiæ Valentinæ, quantus fuerit & ſit, non ſolùm geſta de eo ſcripta, ſed & crebra eius miracula vſque hodie ſublimiter teſtantur.* Epiſtolæ vtriuſque idem eſt argumentum. Somnium nempe Apollinaris, quod ea illi nocte oblatum eſt, qua defunctæ ſororis anniuerſarium Viennæ ipſo abſente celebrabatur. 53. 54.

EPISTOLA XIII.

CONTVMELIOSO EPISCOPO] Reiorum in Prouincia II. vt docent ſubſcriptiones Synodi Arelatenſis IV. Carpentoratenſis, & Vaſenſis II. Doctrina excultum hominem fuiſſe argumento eſt, quòd Auitus hunc inter librorum ſuorum cenſores & arbitros delegerit. Mores autem illaudatos probauit, tum Cæſarij eiúſque Synodi, tum Sedis Apoſtolicæ iu- 56.

Digitized by Google

dicium, cuius ſententia Contumelioſus Epiſcopatu ob flagitium deiectus, atque in monaſterium retruſus eſt, vt in primo Tomo Conciliorum Galliæ videre eſt.

EPIST. XIV. XV. XVI.

56.57.58. VICTVRIVS EPISCOPVS] Gratianopolitanus. Nec enim dubito, quin is ſit, qui in epiſtola VI. dictus eſt Victorius, atque ita quoque nominatur in epiſtola XVI. & in aliis. Hic ergo Auitum Viennenſem, tanquam Metropolitanum ſuum conſulit, Auitus tanquam ſuffraganeo Prouinciæ ſuæ Antiſtiti reſpondet, quid de illo ſtatuendum, qui defunctæ vxoris ſororem ſibi in matrimonio ſociarat. Ciuis hic erat Gratianopolitanus, vt patet ex epiſtola XIV. Vincomalus nomine, vt eſt in XVI. Par porrò eodem tempore eodémque in regno Burgundionum, inceſtus fuit Stephani, ex officio Sigiſmundi regis fiſco præpoſiti, qui Palladiam defunctæ itidem coniugis ſororem ſibi copularat. Qua de re in Concilio Lugdunenſi I. & in vita Sancti Apollinaris Valentinæ ſedis Epiſcopi.

58. OPORTET ERGO HOMINEM] Græcorum olim Latinorúmque in coercendis inceſtis par diſciplina. De duarum enim ſororum maritis Græcorum morem, qui legis vim obtinebat, exponit S. Baſilius epiſtola CXCVII. ad Diodorum, *Ἐάν τις πάθει ἀκαθαρσίας ποτὲ κρατηθεὶς ἐκπέσῃ πρὸς δυοῖν ἀδελφοῖν ἄθεσμον κοινωνίαν, μήτε γάμον ἡγεῖσθαι τοῦτο, μήθ' ὅλως εἰς ἐκκλησιαστικὸν πλήρωμα παραδέχεσθαι, πρότερον ἢ διαλῦσαι ἀπ' ἀλλήλων. Si quis*

affectu immunditiæ correptus, in illicitam duarum sororum communicationem exorbitauerit, id neque coniugium esse censendum, neque talem ad Ecclesiasticum cœtum admittendum, priusquam ab inuicem dirimantur. Apud Latinos verò qui mos fuerit, multorum instar, quia omnes consentiunt, canon est xxx. Concilij Epaonensis: *Incestis coniunctionibus nihil prorsus venia reseruamus, nisi cùm adulterium separatione sanauerint.* Inter incestos autem numerat, *si quis germanam vxoris suæ acceperit.* Auitus ergo in hoc genere quatuor distinguit, excommunicationem, separationem, pœnitentiam publicam, & reconciliationem: ita vt excommunicationis nota inurantur donec segregentur, & segregati pœnitentiam agant, vt reconciliationis gratiam accipiant.

AVCTORITATIS VESTRÆ EST] In 58. potestate enim & arbitrio est Episcopi, erga pœnitentes, perspecta eorum compunctione, humaniùs atque indulgentiùs agere, & seueritatis ordinem temperare, ita vt maturiùs illos ad communionem recipiant. Synodi Ancyranæ canone 11. & Concilij Arelatensis II. canone x. At contrà, negligentiores pœnitentes tardiùs reconciliandos sancit Carthaginense IV. canone lxxv.

SVFFICIAT SEPARATIO PERSONARVM] 59. Superiorem sententiam suam temperat, & mitiùs decernit. Duo enim superiùs exigebat, separationem, & publicam pœnitentiam: nunc separatione sola contentus, de pœnitentia suggerit, vt eam agere moneatur, accipere non cogatur.

Digitized by Google

Epistola XVII.

60. Viventiolo Presbytero] Qui Lugdunensis posteà fuit Episcopus, vt docebit epistola LII. Nunc cùm Lugdunum ex Iurensi eremo venisset, Apollinarémque Auiti fratrem, nouum Episcopum ibi ægrotantem visitasset, Auitum quoque ipsum destinato nuntio consolari studuit. Quo nomine gratias illi agit, simúlque pro transmissa sella: cuius vice cathedram ipsi, hoc est, Episcopatum imprecatur, quem Lugduni postea sortitus est.

Scholam Evgendi] Quod nunc est Monasterium S. Claudij in Iura monte. Eugendi nomen, quod in codice nostro desiderabatur, suppleuimus ex schedis Thuanis. Primus enim loci conditor Eugendus, nomen suum loco reliquit, quod tunc etiam in eo perseuerabat, superstite adhuc Claudio Vesuntionensi, cui postea ibidem sepulto vetus appellatio cessit. Vacuam ergo & rectore destitutam scholam Eugendi Viuentiolo suadet vt capessat, vt in secundo gradu presbyteri probatus, ad maiora gubernacula prouehatur, hoc est, ad primum gradum Episcoporum.

Epistola XVIII.

62. Quàm multa hoc loco desint statui non potest. Titulum verò epistolæ coniicio fuisse ad Symmachum Papam. Æliæ autem, id est Hierosolymorum, Antistitem Heliam intelligi, qui sedem illam tunc regebat. Ad hunc ergo, pro impetrãdo sanctæ Crucis munere cùm scri-

Digitized by Google

beret Auitus, Symmachi quoque intercessionem, qua voti compos fieret, expetiit. Sed Auiti ad Heliam epistola desideratur.

Epist. XIX. XX.

Gvndobadvs Avito] Solebat Aui- 62.
tus, vt Agobardus testatur, & hoc exemplo manifestum est, cum rege Gundobado frequenter de fide, non solùm coram differere, sed absenti quoque per epistolas respondere.

Certe post Verbvm Dei] Ver- 63.
bum Domini pro Deo Verbo sumit. quæ interpretatio ab Esaiæ sensu hoc loco aliena est, & à Theodoreto nostro refellitur. Λόγον γὰρ ἐνταῦθα οὐ λόγον θεὸν καλεῖ, ἀλλὰ τὴν τοῦ θείου λόγου διδασκαλίαν. οὐ γὰρ ὁ θεῖος λόγος ἐκ Σιὼν ἐξελήλυθεν, ἀλλ' ἐν τῇ Σιὼν τὴν ἀλήθειαν ἐξεπαίδευσεν, *Sermonem enim hoc loco vocat, non Deum Verbum, sed Dei Verbi doctrinam. Neque enim ex Sion exiuit Deus Verbum, sed in Sion veritatem docuit.*

Epistola XXI.

Domno Sigismvndo] Hic vnus est 64.
ex illis dialogis & collocutionibus, quas cum rege Gundobado frequentatas ab Auito ex Agobardi verbis didicimus. Fiebant hæ porrò nunc cum rege ipso, nunc illo præsente cum eius sacerdotibus Arrianis Episcopis, vt hoc loco. Qua de re autem instituta fuerit hæc disputatio non significat. Pauca enim de contentionis exitu commemorasse contentus, totius altercationis seriem coràm, cùm ad Sigismundum venerit, expositurum se promittit.

Digitized by Google

Epistola XXII.

66. Apollinari illvstrissimo] Huic iungenda est epistola xliv. ad eundem, vt opinor, Apollinarem Sidonij filium scripta, tametsi vir illustris in ea nuncupetur, in hac illustrissimus. Parebant autē Aruerni hoc tempore Vvisigothis, eorúmq; regi Alarico, filio Eurici, cui dediti à Nepote Augusto fuerant ex fœdere. Domini ergo, quibus obseruabant, hoc loco Vvisigothi, pro quibus & in pugna Vocladensi, cùm à Clodoueo cæsus est Alaricus, dimicasse cum Aruernis suis ducem Apollinarem, testis est Gregorius Turonensis.

Epistola XXIII.

67. Papæ Hierosolymitano] Heliæ, qui Æliæ vrbis Antistes dictus in epistola xviii. Gratias huic agit pro accepto munere, quod superioribus litteris ambiebat: pro sacræ nimirum Crucis particula, non mole, vt inquit, sed salutis pretio æstimanda. Sic enim & Paulinus Nolanus epistola xv. cùm de Crucis eiusdem particula, quam Hierosolymis per Melaniam acceperat, modicum segmentum mitteret ad Seuerum & Bassulam, *Accipite*, inquit, *magnum in modico munus, & in segmento pene atomo hastulæ breuis, sumite munimentum præsentis & pignus æternæ salutis.*

Epistola XXIV.

68. Stephano Episcopo] Lugdunensi. qui, vt antiquæ tabulæ docent, Rusticio Epi-

Digitized by Google

ſcopo ſucceſſit, ſucceſſorémque habuit Viuentiolum. Lupicinus enim, qui Stephano ſubiici à recentioribus ſolet, ante Ruſticium in iiſdem tabulis poſt Patientem collocatur. Ad Stephanum hunc, vt aliàs monui, ſcripta extat epiſtola Ennodij lib. III. XVII. Eidem ſcribit item, ni fallor, Ruricius Lemouicenſis lib. II. epiſt. LI. etſi Epiſcopi nomen in titulo eſt omiſſum.

INTER LOLIVM ARRIANI GERMINIS] Arrianorum hæreſim his temporibus in Gallia fouebant Vviſigothi & Burgundiones, vtrique ea labe infecti. Vnde & Auito crebra cum Arrianis de fide certamina, & libri contra Arrianos ab eodem editi. At Donatiſtarum nomen vnius fere Africæ, in qua natum erat, finibus ſe continuit, & vix vnquam ad alias gentes peruaſit, ſi Romam excipias, vbi Montenſes vocabantur. 68.

MANVS IMPOSITIONEM ADHIBETE] Conuerſis ab hæreſi manus imponebatur, vt Spiritum ſanctum acciperent, quem ab hæreticis accipere non potuerant. Concilium Arelatenſe I. can. VIII. *Si ad Eccleſiam aliquis de hæreſi venerit, & peruiderint eum in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto eſſe baptizatum, manus ei tantùm imponatur, vt accipiat Spiritum ſanctum.* Leo magnus ad Ruſticum Narbonenſem Inquiſ. XVIII. de iis qui paruuli ab hæreticis baptizati ſunt. *Rebaptizandi non ſunt, ſed per manus impoſitionem, inuocata virtute Spiritus ſancti, quem ab hæreticis accipere non potuerunt, Catholicis copulandi ſunt.* Idem ad Nicetam Aquileieñſem c. VII. *Qui baptiſmum ab hæreticis acceperunt, ſola in-* 69.

uocatione ſancti Spiritus per impoſitionem manuum confirmandi ſunt, vt quod ab hæreticis nemo accipit, à Catholicis ſacerdotibus conſequatur. quia Spiritus ſanctus, vt eſt apud Auguſtinum libro III. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. XVI. in ſola Catholica per manus impoſitionem dari dicitur. De hac igitur manus impoſitione, qua datur Spiritus ſanctus, hîc ſermo eſt, ne quis de alia fortaſſe interpretandum putet.

69. QVAM CONSTAT ETIAM CHRISMATE CONS.] Quaſi dicat, chriſmandum etiam fuiſſe, niſi chriſmatus iam eſſet. Adhibebatur enim in recipiendis hæreticis, præter impoſitionem manuum, chriſmatis quoque conſignatio. Cuius moris apud Gregorium Turon. illuſtria ſunt exempla, in Lantilde Clodouei regis ſorore, quæ ex hæreſi Arriana conuerſa chriſmata eſt, libro II. Hiſtoriæ Franc. cap. XXXI. in Brunichilde & Goſuuinta ſororibus libro IV. cap. XXVII. & XXVIII. in Hermenichildo rege Gothorum in Hiſpania lib. V. cap. XXXIX. in Chararico denique Sueuorum rege in Gallæcia, de quo Gregorius idem de Miraculis S. Martini libro. I. cap. VI. *Rex*, inquit, *vnitatem Patris & Filij & Spiritus ſancti confeſſus, cum omni domo ſua chriſmatus eſt.* Ceterùm chriſmatio conuerſis tũ adhibebatur, cùm in hæreſi chriſmati non fuerãt.

69. CVM MINIST. BAPTISMATIS] Chriſmatis cõſignationem more antiquo cum baptiſmate coniungit, eandémque ab impoſitione manuum, qua datur Spiritus ſanctus, diuellit ac ſeparat. Qua de re alias fusè diſputa-

Digitized by Google

tum eſt, cùm canonem Arauſicanum explanaremus. Quod verò affirmat Auitus, cum baptiſmo chriſmare ſolitos Donatiſtas, ex Optato & Auguſtino perſpicuum eſt. Tria enim cùm apud illos, perinde ac in Eccleſia Catholica, celebrarentur, baptiſmus, chriſmatio, & manuum impoſitio, horum duo priora, quando ad Eccleſiam redibant, non iterabantur, ſed intacta permanebant, contrà quàm fieri ab ipſis ſoleret, qui catholicorum & baptiſmum & chriſma execrabantur, & vtrumque iterabant. Optatus libro VII. *Quod à vobis unctum eſt, tale ſeruamus quale ſuſcepimus.* & poſt alia, *Seduxiſtis homines, rebaptizaſtis, iterum vnxiſtis.* Tertiú tantùm, id eſt, impoſitionem manuum, ob eam quam diximus cauſam repetebant, quòd Spiritum ſanctum hæretici dare non poſſint. S. Auguſtinus de baptiſmo Donatiſtarum lib. III. *Manus autem impoſitio, non ſicut baptiſmus repeti non poteſt. Quid eſt enim aliud, niſi oratio ſuper hominem?* quia per orationem videlicet, manúſque impoſitionem, baptizati à Præpoſitis Eccleſiæ Spiritum ſanctum Apoſtolico more accipiebant.

EPISTOLA XXV.

APOLLINARI EPISCOPO] Fratri, Valentinæ vrbis, vt ad epiſtolam XI. dictum eſt, 69.
Antiſtiti. Cum hac epiſtola comparanda eſt Sidonij epiſtola XV. libri IV. ad Elaphium, à quo pariter inuitatus ad nouæ Eccleſiæ dedicationẽ, pari elegantia ſe adfuturum ſpondet, hoſpitúmque vndique affluentium multitudinẽ prædicit.

Digitized by Google

Epistola XXVI.

70. Cvidam] Episcopo, vt apparet, cuius nomini parcit, de nimia illum facilitate reprehendens, quòd secreta nostra imperfectis, hoc est hæreticis prodiderit. De Episcopo autem ab hæresi conuerso, respondet posse in Ecclesia nostra, si aliud nihil officit, ad quemlibet sacerdotij gradum adsumi. Quo quidem exemplo, & Symphosium atque Dictinium hæreticos Episcopos, Priscilliani hæresim damnantes, retentâ dignitate receptos legimus in Concilio primo Toletano, & de clericis hæreticis qui ad fidem Catholicam veniunt, vniuersim cautum est in Concilio I. Aurelianensi can. x. *Vt si fideliter conuertuntur, & fidem Catholicam integrè confitentur, officium suscipiant quo eos Episcopus dignos esse censuerit.*

Epistola XXVII.

72. Nomine Sigismvndi regis ad Symmachvm Papam] Per Iulianum Diaconum sacras reliquias Sigismundus rex petit à Symmacho Papa, à quo alias iampridem acceperat. Symmachi porrò Papæ obitus incidit in Senatoris Consulatum anno Christi DXIV. Gundobadus Sigismundi pater biennio pòst occubuit, Petro Consule. At Sigismundus in epistolæ inscriptione Rex appellatur. Constat ergo, patre adhuc superstite, regis nomen obtinuisse: quod Marij quoque Chronicum confirmat his verbis, *Florentio & Anthemio* (id est anno qui inter Symmachi & Gundobadi obitum intercessit)

Digitized by Google

ſit) *His Conſulibus Monaſterium Agauno à rege Sigiſmundo conſtructum*. Atqui his Conſulibus Pontifex Romæ iam erat Hormiſda Symmachi ſucceſſor. Quare non illo primùm anno rex dictus Sigiſmundus, quem Symmachi antea temporibus nomen hoc geſſiſſe arguit epiſtolæ inſcriptio.

EPISTOLA XXVIII.

DOMNO GVNDOBADO REGI] Librum 73.
de Chriſti diuinitate vocat Florus Diaconus, quandocumque epiſtolam hanc citat in Pauli verba ad Romanos, Galatas, & Hebræos. In ea enim Gundobadi quæſtioni reſpondens, oſtendit in Chriſto Domino, priuſquam homo fieret, æternam fuiſſe diuinitatem, aduerſus hæreſim illorum qui ex Maria cœpiſſe contendebant. De quibus Auguſtinus hæreſi XLIV. *Pauliani*, inquit, *à Paulo Samoſateno, Chriſtum non ſemper fuiſſe dicunt, ſed eius initium ex quo de Maria natus eſt aſſeuerant: nec aliquid amplius quàm hominem putant. Iſta hæreſis aliquando cuiuſdam Artemonis fuit: ſed cùm defeciſſet, inſtaurata eſt à Paulo, & poſtea ſic à Photino confirmata, vt Photiniani quàm Pauliani celebriùs nuncupentur*. Photinianos autem, ſeu Paulianiſtas, per hæc tempora Galliam infeſtaſſe indicat Concilium Arelatenſe II. cap. XVI. & Sidonij epiſtola XII. libri IV. ad Patientem Epiſcopum Lugdunenſem. Vnde & B. quoque Auitus Photinianorum hæreticorum validiſſimus expugnator dicitur ab Agobardo.

NOBIS DE CONCILIO DISCED.] Di- 73.

Digitized by Google

uerſum eſt hoc Concilium à primo Lugdunenſi, quod inter Concilia Galliæ Tomo I. edidimus, in quo diſcuſſa eſt ſub Sigiſmundo cauſa Stephani, qui duas ſorores duxerat. Hoc enim ſub Gundobado iam præceſſerat: ſed in eo quid actum ſit neſcimus, niſi quòd ſe interfuiſſe Auitus ſignificat cum Chartenio incertæ ſedis Epiſcopo.

Epist. XXIX. XXX.

77.78. Domno Sigismvndo] Vtriuſque epiſtolæ eadem fuit occaſio, Apoſtolica nimirum, id eſt B. Petri feſtiuitas, quæ Genauæ annuo cultu celebrabatur. Genauenſis enim Eccleſiæ tutela & patronus B. Petrus, & Genauæ, opinor, diuiſo cum patre regno, larem fixerat Sigiſmundus: quod & de Godegiſilo Gundobadi fratre, cùm vnà regnarent, ſcribit in Epiphanij vita Ennodius. Genauam tum ergo promiſcuè aduentantibus etiam hæreticis, locum habuerunt illa quæ priore epiſtola continentur, in qua duas hæreſes, ni fallor, dicit Arrianam & Photinianam.

Epistola XXXI.

79. Favsto et Symmacho senator.] Non ſenatores modò, ſed patricij ambo, & ordinarij Conſules fuerant, Fauſtus anno Chriſti cdxxciii. biennio pòſt Symmachus, vterque ſine collega. Ad hos ergo, tanquam præcipuæ in Vrbe dignitatis proceres, ſuo & Gallicanorum omnium Antiſtitum nomine, ſcribit de Synodo Romana, & iudicio in ea aduerſus Sym-

Digitized by Google

machum Papam Theoderici regis auctoritate constituto expostulans, Italiæque Episcopos perstringens, quòd de eminentiore iudicium inferiores receperint.

SACERDOTALIS FAMA DECRETI] 803
Extat hoc decretum in Synodo Rufio Magno Fausto Auieno Consule habita anno Christi DII. *Decernimus*, inquiunt, *vt Symmachus Papa, sedis Apostolicæ Præsul, quantum ad homines respicit, quia totum constat diuino arbitrio fuisse dimissum, sit immunis & liber, & Christianæ plebi, sine aliqua de obiectis oblatione, in omnibus Ecclesiis suis, ad ius sedis suæ pertinentibus, tradat diuina mysteria.* Quare dubium non est, quin Synodum istam Auitus intelligat, quæ in Codice Narbonensi, aliísque vetustioribus, quarta & palmaris rectè inscribitur. Falsò enim recentiores palmaris nomen Synodo alteri tribuunt, quæ Auieno iuniore Consule celebrata est, cùm in ea nec decreti huius sit mentio, nec absolutionis Symmachi, quam in Palmari editam constat.

EPISTOLA XXXII.

LIBERIO PRÆFECTO] Prætorij pri- 821
mùm Italiæ, tum deinde Galliarum, viro multiplici laude conspicuo, pòst etiam Patricio. Cassiodorus libro XI. Variarum epist. I. *Respicite Patricium Liberium, Præfectum etiam Galliarum, exercitualem virum, communione gratissimum, meritis clarum, formâ conspicuum, sed vulneribus pulchriorem, laborum suorum munera consecutum, vt non Præfecturam, quam be-*

ne gessit, amitteret, & eximium virum honor geminatus ornaret. Ennodius Liberio eidem lib. IX. epist. XXIII. *Mecum Gallia in hac adstipulatione conueniunt, vt Christo Deo viuo disponente, ordinatis illis, quibus ciuilitatem post multorum annorum curricula intulisti, quos non antè contigit saporem de Romana libertate gustare, ad Italiam tuam & poscentibus nobis, & illis tenentibus reducaris.*

83. V. S. VICARIO VESTRO] Gemellum mox nominat: quem Prouincia potitus rex Italiæ Theodericus Vicarium Præfectorum creauit. Sic enim ad eum scribit apud Cassiodorum libro III. epist. XVI. *Hinc est quòd præsenti tempore in Gallias, nobis Deo auxiliante subiectas, Vicarium te Præfectorum nostra mittit auctoritas.* Ceterum, vt Auitus hoc loco Liberij rogatu captiuos liberat, sic Liberium Ennodius libro IX. epist. XXIX. pro Camilla consanguinea sua rogat, vt casellulas eius intra Gallias fisci oneribus releuet.

EPISTOLA XXXIII.

83. APOLLINARI V. I.] De Sidonij filio vt coniiciam, monet sub finem nomen Archadij, quem Apollinaris filium innuere videtur. Apollinari autem, Sidonij filio, filium fuisse Archadium, in Notis Sidonianis ostendimus libri III. epistola XIII.

EPISTOLA XXXIV.

84. AVRELIANO V. I.] De hoc verò difficilior est coniectura, cùm Aureliani hac ætate

Digitized by Google

insignes fuerint non pauci. Vide an ad Aurelianum patricium referri queat, cuius seruum Massiliæ ad Basilicam S. Victoris à dæmonio liberatum ait Gregorius Turon. lib. I. Miracul. cap. LXXVII. Certè, nisi tempora discrepant, dignitas non repugnat, cùm illustres fuerint omnes Patricij.

EPISTOLA XXXV.

ELPIDIO DIACONO] Medico Theoderici regis, cuius ad Elpidium ipsum, cum Diaconi quoque titulo, extat epistola lib. IV. Variarum Cassiodori, & apud Ennodium complures. Eò alludens Ennodius idem lib. IX. epist. XIX. *Scio*, inquit, *quia Deus tibi sic gratiam inuicti Principis contulit, vt humilitas Ecclesiastica non periret.* Carum enim in primis Theoderico fuisse testatur Cyprianus Diaconus in vita S. Cæsarij libro I. *Elpidius Diaconus & medicus, regiæ potestati sedulis officiis cum primis familiaris & intimus.* Quo in loco Elpidium narrat ab infestatione diaboli, qua domi vexabatur, S. Cæsarij opera liberatum. 85.

PER MAIOREM DOMVS TVLLII] Quis hic Maior, aut quænam Domus Tullij, à qua illi nomen, non liquet. nisi quis fortasse ad Seruij Tullij regis domum, quam P. Victor in quinta Vrbis regione collocat, referendum putet, quod multis non facilè persuaserit. Ad Celerem autem, cuius filij sanitatem hoc loco Elpidio medico commendat, scripturus est epistolam XLIII. 86.

Digitized by Google

Epistola XXXVI.

87. V. i. Senario] Comes hic fuit patrimonij Theoderici regis, & Patricius, de quo multa iam diximus ad Ennodium. Nunc addendum est eiusdem Epitaphium, quod non insulsis versibus conditum, à Petro Pithœo relatum est in librum IV. Poëmatiorum.

Senarii v. i. Comitis patrimonii et Patricii Epitaphium.

Ille ego sum mundi quondam sine fine viator
Senarius, membris tumulo non nomine clausus.
Principis inuicti semper sublimis amore,
Cuius in orbe fui vox regum, lingua salutis,
Fœderis orator, pacis via, litibus hostis.
Nouit & hoc Oriens, hoc vltimus axis Iberi,
Hoc scit bruma riges: scit & Africa solibus vsta.
Bis denas & quinque simul legatio nostra
Signat in orbe vias, & nunquam strata labore:
Cursus erat volucer. namque anno peruigil vno
Bis maris Oceani, bis Pontica littora vidi,
Europámq; Asiámq; sequens, duo limina mūdi.
His etiam meritis socianimus agmen honorum.
Aulica quippe Comes rexi patrimonia clarus,
Et mea patricio fulserunt cingula cultu.
Me pietas, me sancta fides, me fouit honestas.
Secla canāt titulos, nam moribus astra tenemus.

87. Ad sanctum Hormisdam] Auiti ad Hormisdam epistola, itémque Hormisdæ ad Auitum responsio, postremo loco à nobis editæ sunt numero XXCVII. & XXCVIII. ex quibus epistolæ huius & proximè sequentis interpretatio petenda est.

EPISTOLA XXXVII.

PETRO EPISCOPO] Rauennati, vt o- 88.
pinor. Eodem pertinet epiſtola quò ſuperior. Miſſis enim ad Hormiſdam legatis, vt de Orientalis Eccleſiæ ſtatu certior fiat, ab Epiſcopo Rauennate, qua iter illis futurum erat, petit vt ignorantiam Gallicanam erudiat. Petri huius in Synodo Romana palmari ſubſcriptio legitur his verbis, *Petrus Epiſcopus Eccleſiæ Rauennatis huic ſtatuto noſtro, in quo totam cauſam Dei iudicio commiſimus, ſubſcripſi.* Ad eundem etiam pertinere coniicimus Theoderici regis epiſtolam XXXVII. libri III. Variarum, Petro Epiſcopo inſcriptam Felice Conſule, id eſt, anno Chriſti DXI. Quod ſi verum eſt, errant qui Petrum Rauennatem ante id tempus defunctum tradunt.

PER VIENNENSES CLERICOS] Ale- 89.
xium preſbyterum & Venantium Diaconum. Sic enim appellantur in Auiti litteris ad Hormiſdam, & in Hormiſdæ ad Auitum.

EPISTOLA XXXVIII.

EVPHRASIO] Etſi Epiſcopi nomen non eſt 89.
appoſitum, Epiſcopum tamen fuiſſe dixerim Aruernorum, ad quem & binæ ſunt epiſt. Ruricij, quarum in altera dignitatis quoque nomen omiſſum eſt. Synodo Agathenſi per Vicarium ſubſcripſit anno DVI. interfuit ipſe Aurelianenſi I. anno DXI. Hunc itaque rogat, vt librum ſuum, qui in eius manus venerat, Apollinari

Digitized by Google

Sidonij filio recensendum ingerat & excuset.

Epistola XXXIX.

90. Domno Gundobado regi] Caussam reddit, cur seruum depositi negatorem, qui Lugduno Viennam venerat, Lugdunum ad disquisitionem remiserit, purgátque quod ille se ab Auito dicebat admonitú ne redderet.

91. Intercessioni de prox. suggerendæ.] Solenni Episcoporum more, qui & pro seruis apud dominos, & pro reis quibuscumque, miseris vel oppressis, apud Iudices, aut apud Principes enixè intercedere solebant. Ennodius in vita Epiphanij Episcopi, tum adhuc Diaconi: *Intercessionum etiam tunc certamina proludebat. Nam vbicumque pro remediis miserorum Episcopi mittebatur imperio, tanta exigebat beneficium arte supplicandi, vt sentirent sibi in causis profuisse complurimi, ipsum per se Episcopum non venisse.* Plenæ sunt exemplis sanctorum Antistitum historiæ, & illustre in primis est S. Augustini, cùm pro circumcellionibus Donatistis, atrocia facinora confessis, apud Marcellinum Iudicem, & apud Apringium Proconsulem, vt citra mortis supplicium puniantur, intercedit epistola CLIX. & CLX. qui & de intercessionum istarum æquitate ac religione ambigenti Macedonio accuratissimè rescribit epist. LIV.

92. Vel servastis vel donastis] Libera & ingenua professio. Principibus accepta feruntur bona Ecclesiæ, quæ vel donarunt ipsi, vel vt donare liceret, concesserunt, ex le-

Digitized by Google

ge Constantini Magni: *Habeat*, inquit, *vnusquisque licentiam sanctissimo Catholicæ venerabilique concilio decedens bonorum quod optauit relinquere*. Cod. Theod. De Episcopis, &c. Defensionem quoque bonorum subditis suis omnibus Principes cùm debeant, præcipuam debent Ecclesiasticis. In quo regum olim Francorum pietas enituit, qui res & mancipia Ecclesiæ eodem se loco ac res & mancipia fisci habere in Capitulis suis professi sunt.

EPISTOLA XL.

DOMNO SIGISMVNDO] Missa cùm Sigismundus ad bellicam quandam expeditionem se accingeret, incertum quò & quos in hostes. Quòd verò illum insinuat fidem Catholicam, cùm hæc scriberet, amplexum iam fuisse, facit vt ea quæ sub finem epistolæ de materia pretiosioris triumphi sermocinaturũ se pollicetur, ad Homiliam alludere videantur, quam ab Auito in Sigismundi regis conuersione, sensuum suauitate plenissimam, & verborum compositione dulcissimam, ad populum habitam auctor est Agobardus. 92.

EPISTOLA XLI.

CHLODOVECO REGI] Francorum, ad quem Theoderici quoque regis Italiæ duplex apud Cassiodorum est epistola, libro II. Variarum XLI. & libro III. IV. sed vtraque Luduinum vocat. Prior autem huic nostræ suppar, si tempus spectetur: scripta videlicet post victoriam Alamannicam, quæ Clodoueo fidei 94.

Digitized by Google

Christianæ occasio fuit, & baptismi, cuius hîc pompam Auitus elegantissimè describit. Docet porrò, quod hactenus ignorabamus, in vigilia Natalis Domini celebratum, non in vigilia Paschæ, quod Hincmarus Remensis falsò sibi, & rerum nostrarum scriptoribus persuaserat.

94. GRÆCIA PRINCIPEM LEGIS NOSTRÆ] Anastasium Imp. Christianum illum quidem, sed non satis orthodoxum. Romæ verò & in Italia rex Theodericus, & in Gallia Vvisigothorum Alaricus, & Gundobadus Burgundionum, Arriani prorsus erant, itémque Sueui, & si qui alij in Hispania, in Germania autem, & in Britannia, adhuc pagani. Vt non iniurij sint, qui post Clodoueum, qui primus omnium in Ecclesia Catholicus rex fuit, regibus Francorum primum inter Christianos principes locum vel hoc nomine deberi asseuerant.

97. V. I. LAVRENTII FILIVM] De quo iterum in duabus proximis epistolis. Hunc ad patrem redire cùm cuperet Anastasius, Clodoueum intercessorem adhibuit, vt eum à Gundobado repeteret, apud quem captiuus obses, vt reor, pro patre tenebatur.

EPISTOLA XLII.

97. SVB NOMINE DOMINI C. S.] Sic & in epistola XXCIV. *sub nomine domni regis* C. S. id est Comitis Sigismundi. Sigismundi enim regis nomine dictatam, atque in ea loqui Sigismundum, hinc apparet, quòd Gundobadum patrem suum vocat, à quo Anastasij, vt dictum est, de Laurentij filio impleta fuerat iussio. Qua-

re, si Comitem hoc loco dixit, vt in epistola VII. patricium Sigismundum, inter ceteros honores, quibus exteros reges ornabant Romani, Comitiuam quoque deferri solitam intelligendum est.

AD VITALIANVM SENATOREM] 97.
Patricioli filium, Asparis nepotem: qui fidei orthodoxæ, Synodíque Chalcedonensis tuendæ studio, vt auctor est Victor Tononensis, hostem se Anastasio palàm exhibuit, & cùm is de Trisagio insaniret, pro eo Imperator acclamatus est. Theophanes in Chronico, τοῦ ὄχλου καταβοώντων Ἀναστασίῳ, καὶ ἄλλον βασιλέα αἰτούντων, Βιταλιανὸν δὲ αὐτῶν εὐφημούντων αὐτοκράτορα. quamquam hoc posterius Marcellinus Comes Areobindæ tribuit, non Vitaliano. Qui mortuo tandem Anastasio Constantinopolim ab Iustino reuocatus, ac Magister militum & Consul collega Rustico creatus, septimo mense sui Consulatus vulneribus confossus in palatio interfectus est. Indict. XIII. vt Marcellinus idem notat, hoc est anno Christi DXX.

EPISTOLA XLIII.

CELERO SENATORI] Eadem inflexione, 98.
qua Celeri eiusdem filium epistola XXXV. dixit pro Celeris, quod Græci quoque Κέλερος dicunt. Fuit hic Magister Officiorũ, notus expeditione Persica, cui, vt Procopius lib. II. scribit, inter coteros Duces præfuit τῶν ἐν παλατίῳ ταγμάτων ἀρχηγὸς Κέλερ. μάγιστρον Ῥωμαῖοι τὴν ἀρχὴν καλεῖν νενομίκασιν. notus & discrimine quod adiit, cùm ad placandum populum Trisagij causa effera-

Digitized by Google

tum, missus esset ab Anastasio, vt Marcellinus Comes in Chronico narrat Paulo & Muschiano Coss. Sed & Consulatum cum Venantio Liberij filio Celerem gessisse Fasti fidem faciunt, & bonarum partium fuisse testatur, tum Hormisdæ ad Celerem epistola xxxiv. tum altera Celeris ipsius ad Hormisdam de pace inter Ecclesias composita.

Epistola XLIV.

99. Domno Sigismundo] Dictarat, opinor, Auitus nomine Sigismundi, non solùm superiores litteras ad Vitalianum, sed proximas etiam ad Celerem. Ad has ergo in Græciam, vt Græcis auribus obstrepant, abituras alludit, & Laurentij filium patri redditum gratulatur.

Epistola XLV.

100. V. i. Apollinari] Sidonij filio, si rectè ad epistolam xxii. coniecimus, cùm is ab Alarico rege, apud quem delatus fuerat, illæsa gratia rediisset.

101. Parentum communium sortem] Mox, *appeti visa est familia nostra.* Tanta erat Auiti familiæ cum Sidoniana coniunctio, vt eamdem faciat, vicissimque nomina transferat & commutet. Cur ergo Sidonium patrem suum dicat Auitus, apertum est, quia is pater fuit Apollinaris. Archadius verò, quem Apollinari patrem affingit, quis fuerit, aut quæ obloquia passus sit, quærendum est. Nam de Sidonio ex eius vita & epistolis patet.

Digitized by Google

PLACVISSE VOBIS LIBELLOS] Placuiſſe Apollinari poëmatum ſuorum libros gaudet, de quibus trepidè in epiſtola XXXIIX. illius iudicium expectabat. Nec immeritò. Sidonio enim patre non indignus filius, ad quem ſcribens Ruricius libro II. epiſt. XXV. *Cuius vos,* inquit, *eſſe filios non ſolùm generoſitate proſapiæ, verùm etiam & eloquentiæ flore, & omni virtutum genere comprobatis.* & poſt alia. *Quem ſi diuina clementia vſque ad hoc tempus ſupereſſe voluiſſet, ſicut iam tum de veſtra imitatione lætabatur, ita nunc de perfectione gauderet, cùm ſpem ad rem cerneret perueniſſe, nec ſibi inuideret æqualem, quem optauerat eſſe meliorem.* 102.

EPISTOLA XLVI.

V. I. APOLLINARI] Eidem Sidonij filio, de re eadem, id eſt, de proſpero exitu diſcriminis quod apud Alaricum regem adierat. monétque porrò, vt inimicorum dolos, & inſidias iam expertus, eas diligentiùs caueat in poſterum. 103.

EPISTOLA XLVII.

V. I. HERACLIO] Senatori, non in Italia, vel in Græcia, vt plerique ſuperiorum, ſed in Gallia, & in aula regis Burgundionum, nobili oratori, cui pro ſuſcepta fidei catholicæ coram Gundobado defenſione, Epiſcopalem cathedram vaticinatur. Quod ſi vanum augurium non fuit, Heraclium hunc opinor Epiſcopum illum Tricaſtinenſem, cuius nomen in Conciliis aliquot ſubnotatum cernimus, vt in 104.

Carpentoratensi, & in Arausicano & Vasensi II. ac denique in IV. Aurelianensi. Ad eundem scripta item epistola XXCVI. cui subdita est ipsius responsio.

EPISTOLA XLIX.

108. V. I. ANSEMVNDO] Nomen hoc verò planè Celticum, ac fortasse hoc loco Burgundicum. cuius generis inter Comites, qui Burgundionum legibus subscripsere, Aunemundus, Andemundus, Fredegundus & Godemundus. Ansemundo eidem inscriptæ sunt etiam epistolæ LXXI. LXVII.

SI SPONSAM DEO DICATAM] In eos, qui sibi sacras virgines matrimonio iungunt, Gallicanorum Antistitum, ne alios memorem, apertæ sunt sententiæ. In Concilio Turon. I. can. VI. *Qui se sacratis virginibus per coniunctionem nefandam miscuerint, vel propositum professæ religionis dereliquerint, vtrique à communione habeantur alieni. quia si quis templum Dei violauerit, disperdet illum Deus, donec resipiscentes ad auxilium pœnitentiæ reuertantur.* & in Concilio Parisiensi III. can. V. *Sacratarum virginum neque per raptum, neque per competitiones aliquas, quisquam coniugia sortiatur. Quòd si contra interdicta quis venerit, & sacerdotem suum audire neglexerit, & in præsenti à communione catholica Ecclesia habeatur extraneus, & in perpetuum anathemate feriatur.* In Turonensi denique II. canone XX. similiter statutum, *Vt nullus sacratam Deo virginem, quæ in honorem Christi vestem mutauit,*

Digitized by Google

aut rapere, aut competere, aut sibi coniugio sociare præsumat. Quòd si pastorem suum audire, & se de vetito coniugio separare despexerint, perenni excommunicatione damnentur. Hactenus Leges Ecclesiasticæ. Nam iure ciuili etiam apud nos, qui sacratam virginem sibi in matrimonio sociarat, capitali sententia feriebatur, ex Clotarij II. regis constitutione, quæ inter Concilia Galliæ subnexa est Concilio V. Parisiensi.

PROPTER QVOD SOLVM DEVS] Hinc patet, persuasum adhuc illis temporibus in Gallia fuisse, propter fornicationem separari virum ab vxore, & aliam ducere, Christi permissu licuisse. quod ex Concilio quoque Venetico canone II. manifestum est. *Eos qui relictis vxoribus suis, sicut in Euangelio dicitur, excepta causa fornicationis, sine adulterij probatione alias duxerint, statuimus à communione arcendos.* 110.

AD ROM. ECCLESIÆ AVDIENTIAM] Quod in Galliæ quoque prouinciis vsitatum docet Leo Magnus, ad Episcopos Prouinciæ Viennensis. *Nobiscum*, inquit, *vestra fraternitas recognoscat, Apostolicam sedem pro suî reuerentia, à vestra etiam prouincia sacerdotibus innumeris relationibus esse consultam, & per diuersarum, quemadmodum vetus consuetudo poscebat, appellationem causarum, aut retractata, aut confirmata fuisse iudicia.* 110.

EPISTOLA L.

V. I. MESSIANO] Messiani per hæc tem- 111.

Digitized by Google

pora duo præter iſtum in Gallia noti. Vnus Auiti Imp. Patricius, quem Ricimer, cùm Auitum Placentiæ ſpoliaret imperio, è vita ſuſtulit: alter S. Cæſarij Epiſcopi Notarius, pòſt presbyter, qui vnà cum Stephano Diacono poſteriorem ipſius Vitæ librum conſcripſit. Inter vtrumque hic noſter. omnibus antiquior Meſſianus Proconſul Africæ poſt conſulatum Bautonis, de quo S. Auguſtinus libro I. contra litteras Petiliani cap. XXIII.

EPISTOLA LI.

112. VIVENTIOLO RHETORI] Refellit hominis imperiti inſcitiam, qui vitioſum Auito accentum obiecerat in Homilia, quam Lugduni in Baſilicæ dedicatione pronuntiarat. Homilia hæc interiit. Laudat verò etiam Fauſti Reienſis Epiſcopi, in eiuſdem Eccleſiæ Lugdunenſis dedicatæ feſtis prædicationes Sidonius libro IX. epiſt. III. quæ ipſæ pariter interierunt.

EPIST. LII. LIII. &c.

114. Sequētes aliquot Epiſtolæ ex genere ſunt earum, per quas Epiſcopi olim, ſolenniſſimis diebus Natalis Domini & Reſurrectionis, conſalutare ſe inuicem, & quàm proſperè feſtiuitatem celebraſſent, nuntiare ſolebant. Huiuſmodi complures inter Theodoreti epiſtolas in lucem nuper editas paſſim adſperſæ leguntur, quæ morem hunc moríſque cauſas, mutuæ ſcilicet beneuolentiæ caritatíſque ſtudium, repræſentant. vt epiſt. IV. ἑορταστικοῖς συνήθως κεχρήμεθα γράμμασι. *Feſtiuas de more litteras ſcripſimus*: & epiſt.

epist. v. τῆς φιλίας τὸ μέτρον ἐκτίνομεν, κατὰ νόμον τῆς ἑορτῆς. *Amicitiæ officio fungimur, vt festi lex postulat.* & epist. XXVI. τοῦτο γὰρ ὁ τῆς ἑορτῆς καὶ ὁ τῆς ἀγάπης παρακελεύεται νόμος. *Hoc enim & festi & caritatis lex suadet.* Denique hoc vnum illarum fuit argumentum. quod ex epistola LVI. videre est, quam integram, quia breuior, subiicimus. ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΗ. Ἀκμάζει μὲν ἔτι τὰ τῆς λύπης· καὶ χαλεπῶς αὐτῇ προσβάλλει τῷ λογισμῷ. τὸν δὲ τῆς ἑορτῆς πληρῶσαι γόμον ὑπέλαβον δίκαιον. αὐτίκα γοῦν καὶ τοῖς γράμμασι κέχρημαι, καὶ τὴν εὐλάβειάν σου προσφθέγγομαι, καὶ τῆς ἀγάπης ἐκτίνω τὸ χρέος. *Vrget quidē adhuc me tristitia, & mentem grauiter concutit. attamen diei festi legem implere iustum existimaui. Nunc itaque, & scribo, & reuerentiam tuam saluto, & caritatis debitum exsoluo* Ex his patet, ἑορταστικάς, hoc est festiuas, siue festales, ex eo dictas, quòd festis diebus scriberentur: quo modo apud Alexandrinos ἑορταστικαὶ item nuncupatæ sunt epistolæ Paschales, Theophili, Cyrilli, & aliorum Patriarcharum, quibus proximi Paschæ diem ceteris Ecclesiis denuntiabant. Sed illæ Paschales ideo appellatæ, quia de die Paschæ omnes: has verò partim etiam Natales dicere licuit, quia per vtramque festiuitatem mittebantur; vt in Natali Christi epistola LIV. & LVI. Auiti, in Resurrectione XXXVIII. LXIII. LXIV. Theodoreti.

VIVENTIOLO EPISCOPO] Lugdunensi, cui adhuc presbytero episcopatum auguratus est Auitus epistola XVII. Lugdunensi cathedræ præfuisse ostendunt Concilia quibus subscribit, Epaunense & Lugdunense sub Sigis-

mundo. Quàm exquisitæ autem doctrinæ vir fuerit, ex Agobardo discimus in libro de Iudaïcis superstitionibus. *Vinentiolus*, inquit, *Ecclesiæ Lugdunensis Episcopus, cuius doctrina fuerit, non solùm ipsius, sed & aliorum de eo scripta testantur.*

114. GEMELLO EPISCOPO] Vasionensem Episcopum fuisse docet eius subscriptio in Concilio Epaonensi. Vt diuersum autem ab eo Gemello credamus, quem in eadem Prouincia Præfectorum Vicarium vidimus in epistola XXXII. facit quòd in ea Synodo, quæ paucis pòst annis secuta est, veteranus Episcopus iam erat, principémque inter collegas locum obtinebat. Qua etiam de causa hoc loco Apollinari, Victorio, Claudio, & Gregorio anteponitur, qui eodem ordine in eadem Synodo subscribunt. Apollinarem Valentinum Episcopum nouimus ex epistola XI. Victorium Gratianopolitanum ex XVI. Claudius verò & Gregorius, illustris ambo nominis & famæ, alter Vesuntinam rexit Ecclesiã, alter Lingonensem.

116. VIVENTIOLO EPISCOPO] Inuitatus ad Lugdunensis Ecclesiæ festiuitatem excusat, quòd Vienna, propter aduentum principum abesse non possit. eodémque spectat & sequens epistola. Nam S. Iusti solennitas Lugduni celeberrima. de qua & Sidonius libro V. epist. XVII. *Conueneramus ad S. Iusti sepulcrum: processio fuerat antelucana, solennitas anniuersaria, populus ingens, quem capacissima basilica non caperet.* Hoc verò ad aliud pertinet genus epistolarum, quibus solebant Episcopi vicina-

rum sedium collegas Episcopos ad vrbium suarum celebritates inuitare. Cuius moris exemplum insigne est apud Basilium Magnum epist. ccxci. vbi ad Cæsariensium Martyrum diem anniuersarium, non vicinos modò, sed totius Ponticæ diœcesis Episcopos aduocat. Ἐπεὶ οὖν ἐπισημότατοι μαρτύρων, Εὐψύχιος καὶ Δάμας, καὶ ὁ περὶ αὐτοὺς χορὸς, ὧν ἡ μνήμη δι' ἔτους παρὰ τῆς πόλεως ἡμῶν, καὶ τῆς περιοικίδος δὲ πάσης τελεῖται, ὑπομιμνήσκει ὑμᾶς, τὸν ἴδιον ἑαυτῆς κόσμον, ἡ ἐκκλησία, διὰ τῆς ἡμετέρας φωνῆς παρακαλοῦσα, τὴν ἀρχαίαν ἀπολαβεῖν τῆς ἐπισκέψεως ἡμῶν συνήθειαν. *Quocirca cùm inter Martyres nobilissimi sint Eupsychius & Damas, sociique ipsorum, quorum anniuersaria memoria in vrbe nostra, totáque vicinia celebratur, admonet vos, peculiare decus suum, Ecclesia, vocéque nostra hortatur, vt antiquam visitandi nos consuetudinem repetatis.*

EPISTOLA LXI.

CONSTANTIO EPISCOPO] Duo hu- 118.
ius nominis Episcopi sub hoc tempus Concilio Epaunensi subscripserunt, vnus Octodorensis, alter Vapincensis. Quorum alteri quin adscribenda sit epistola dubium non videtur, vtri autem, incertum.

AD LAICORVM AVDIENTIAM] Cle- 118.
ricorum quippe libertati repugnat, & antiquissimo eorum priuilegio, quod à Valentiniano Cæsare post extinctam Ioannis tyrannidem renouatum est, lege vltima Cod. Theod. De Episcopis, &c. *Clericos etiam, quos indiscretim ad sæculares iudices debere deduci infaustus*

præsumptor edixerat, Episcopali audientiæ reseruamus. Fas enim non est, vt diuini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio.

118. NE PROPTER LEVES CAVSAS] Quod Canones passim inculcant, ac disertè inter Gallicanos postea sanxit secundus Concilij Aurelianensis V. *Vt nullus sacerdotum quenquam recta fidei hominem pro paruis & leuibus causis à communione suspendat, præter eas culpas, pro quibus antiqui patres ab Ecclesia arceri iusserunt committentes.* Quocirca vt hoc loco Constantium Auitus, sic Hilarium Arelatensem hoc nomine taxat Leo Magnus epist. xxcix. quòd communionem facilè denegaret.

EPIST. LXII. LXIII.

118. 119. Fratrum amore dignus conflictus. Apollinaris Auiti fratris inofficiositatem, siue, vt Auitus ipse vocat, indeuotionem, quòd ad Valentinæ Ecclesiæ festiuitatem non venerit, vlciscens, suplicij loco munera miserat: Auitus, fraterni suplicij genus laudans, pari cum studio remuneratur.

EPISTOLA LXV.

120. MAXIMO EPISCOPO] Genauensi. Cuius nomen inter Episcopos qui Epaunensi Concilio adfuerunt. Ab hoc eulogias seu munera, opimas epulas cùm accepisset, in harum latorem, Maximi famulum, lepidè iocatur.

DOMNO FILIO VESTRO] Sigismundo rege, quem Genauæ in sorte sua latem habuisse in epistolà xxix. coniiciebamus.

Digitized by Google

GRENENCENSIBVS MONACHIS] De quibus Sidonius libro VII. epist. XVII. *Fluctuantem regulam fratrum destitutorum secundùm statuta Lirinensium vel Grinincensium festinus informa.* Grinincésium monachorum familiæ prope Viennam magno olim numero fuerunt, sub cura & disciplina Episcopi Viennensis: quibus proinde visitandis occupatum se hoc tempore fuisse significat. 120.

DE RECENTIBVS] Recentes appellat recentis, aut recentati, id est ad rigorem redacti, vini potiones, quas Leonianus calente gula frequentabat. Sic epistola LXXVII. *Summa importunitate perago, vt tres recentes aliis plus præsumam.* Eò itaque spectat quod sequitur, *vtatur paterarum capacitate pro capis.* quasi dicat, pro vasculis exiguis, pateris bibat capacioribus. vbi *capis* noua inflexione posuit pro capidibus. Capides enim & capulæ apud Varronem, poculi genus, quo deplere vasa olearia solebant. Eodem quoque pertinet quod subiungit, *atterat labris phialas, quas circumdet pitaciorum densitate pro circulis.* Quo loco cui vsui forent pitacia, Petronij Arbitri in Satyrico verba declarant. *Statim allata sunt*, inquit, *amphoræ vitreæ diligenter gypsata: quarum in ceruicibus pitacia erant affixa cum hoc titulo, Falernum Opimianum annorum centum.* In vasis ergo vinariis, affixi pittaciorum tituli, vini cuiusque patriam, ætatem, pretium, & dignitatem indicabant. 121.

Digitized by Google

Epist. LXVII. LXVIII.

122.123. Domno Sigismvndo] Scripta vtraque post dies Paschales, non vno tamen anno. Prior, cùm Sigismundus festiuitatem illam Cabiloni transegisset: posterior, cùm Lugduni eandē Gundobado patri adhærens celebrasset.

Epistola LXIX.

123. Ad Imperatorem] Anastasium. ab Auito Sigismundi nomine tum scripta, cùm Sigismundus officij causa legatos cum litteris mitteret ad Imperatorem. Quòd verò militiæ fascibus, aulæque contubernio, & Romani nominis participatione ornatum se scribit, Comitiuam opinor militarem & patriciatum designat, de quibus dictum est superiùs. Quò item alludens epistola xxciii. *Coniicite nunc*, inquit, *quantum debeant quos honoribus fastigatis, quos socios triumphorum omnium successuùmque vestrorum, dignitatum titulis applicatis.*

Epistola LXX.

125. Domno Sigismvndo] Cabilonem frequentasse Sigismundum ex epistola lxvii. colligere licuit. Idem nunc confirmat annua solennitas S. Vincentij Martyris, quem præcipuo in cultu & honore, vt patronum, habent Cabilonenses. Sed & Concilium Cabilonense, quod Clodoueo II. regnante conuocatum est, in Ecclesia S. Vincentij celebratum Synodi docet Præfatio.

Digitized by Google

De Sapavdia] Non quòd in Prouinciam de Sapaudia proficiſcentibus rectum iter ſit per Viennam : ſed quia non magnum eſt diuortium, ſtudio prætеritā videri conqueritur. 125.

Epist. LXXI. LXXII.

V. 1. Ansemvndo] Aulæ regiæ Burgundionum principi, ad quem epiſtola xlix. Scriptæ ambæ poſt dies Natalis Domini, cuius ſolennitati quia rex Viennæ non adfuerat, ſcire auet, an Lugduni adfuerit. Quo poſt priorem comperto, poſteriorem epiſtolam adiecit. 125. 126.

Epistola LXXVII.

Ad v. s. sapavdvm] Diuerſi ab hoc, ætate non multo inferiores, Sapaudus Epiſcopus Arelatenſis, Placidi patricij filius, & Sapaudus abbas, qui Concilio Aurelianenſi V. ſubſcripſit pro Albino Epiſcopo Andegauenſi. Leonianus verò, nunc Archidiaconus, idem videtur cum Leoniano famulo Maximi Epiſcopi, in cuius gulam ludebat epiſtola lxv. Conuenit enim hominis ingenio & moribus epiſtola eius nomine compoſita. Sed longè diuerſus & diſſimilis, quamuis nec ætate, vt fama eſt, nec habitatione diſiunctus, Leonianus abbas, cuius ſepulcrum Viennæ nuper obſeruauimus in ſuburbana æde S. Petri, cum epitaphio, rudi quidem, ſed ſancti viri gratia haud quaquam ſpernendo, in hæc verba. 127.

EPITAPHIVM S. LEONIANI.

HIC VIR *sanctitate conspicuus in hac vrbe Viennensi Abbas extitit, Sabbaria Pannoniæ ortus, à Barbaris captiuatus, Gallorum finibus deuenit, Augustoduni primùm, deinde Viennæ claustro peculiaris cellæ conclusus, quadraginta plus annis tali ordine Christo militauit, tantæ districtionis, vt penè vultu omnibus vndequaque venientibus gnotus intronixerit, cùm esset verbo doctrina multis ad salutem notissimus. Ita vt iuxta cellulam suam quamplurimos monachos rexerit, monachos verò ambitu monasterij infra vrbem inclusos ad sexagenarium numerum mirabili ordinatione pauerit, & disciplinabiliter custodierit.*

129. PAVVS ISICIO CONCLVSVS] Aut sicut ficedula inclusa ouo pauonino apud Petronium, aut pauum dicit isiciatum, sicut pullum isiciatum Apicius, minutatim concisum, & in isicium conuersum. Apicius libro VIII cap. VII. de porcello farsili, *Porcellus hortulanus exossatur per gulam in modum vtris. mittitur in ea pullus isiciatus particulatim concisus, turdi, ficedulæ. isicium de pulpa sua*, &c.

129. DOCTI INCISORIS] Qui scindendi obsonij magister Senecæ, scissor Petronio, Iuuenali autem chironomus. à gesticulatione qua obsonia scindens vtebatur. de qua & Petronius. *Processit*, inquit, *statim scissor, & ad symphoniam ita gesticulatus lacerauit obsonium, vt putares Darium hydraula cantante pugnare.* Quamuis ergo celerrimè, & volanti cultello, vt lo-

quitur Iuuenalis, dapes erudita manu secaret, lentus auidis Leoniani faucibus videbatur.

EPISTOLA LXXVIII.

APOLLINARI EPISCOPO] Fratri, Va- 130.
lentinæ sedis Antistiti, ad quem aliæ cõplures.

MAGDALIOLA ILLA] Seplasiario- 130.
rum officinis notum vocabulum. Magdaleones enim hodiéque vocitant teretes cylindros, in quos composita emplastra redigere solent. Scribonius Largus de chirurgi Tryphonis emplastro subuiridi: *Dum desinit feruere, manibus subigetur, & redactum in rotundas ampliores, quas μαγδαλίδας dicunt, reponetur.* Rogat itaque, vt cum magdaliolis quæ promittit, indiculum mittat, qua obseruatione singulis vti oporteat.

SIGNATORIVM IGITVR] Anulum si- 130.
gnatorium, seu sigillum, cuius formam ac materiam, cum omnibus ornamentis, qualem sibi fieri velit, elegantissimè describit.

AVRI MIXTVRAM] *Omni auro*, vt Pli- 131.
nius docet, *inest argentum vario pondere. Vbicumque quinta argenti portio est, electrum vocatur.* Id cùm in metallo reperitur, natiuum dicitur. Fit autem & cura electrum argento addito. quod si iustum modum excesserit, corrumpitur mixtura, qualem in sigillo suo respuit Auitus.

REX GETARVM] Alaricus, à Clodoueo 131.
prostratus. in hoc enim corruit Vuisigothorum regnum in Gallia, cuius ruinæ prænuntiam Auitus adulterinam monetam vult fuisse. Visun-

Digitized by Google

tur ſanè nunc etiam Gothici ex electro veteres nummi, adeo pallentes, vt auri minùs habere putes quàm argenti. Ceterùm impreſſam habent regum ſuorum effigiem: quod ignoraſſe, aut tanquam illegitimum diſſimulaſſe videtur Procopius, cùm ſolis Francorum regibus id licuiſſe, barbaris aliis regibus nefas fuiſſe, ſcribit libro III. belli Gothici. De Francis enim loquens, eorúmque rege Theodeberto, qui Prouinciæ partem obtinebant, Νόμισμα δὲ χρυσοῦν, inquit, ἐκ τῶν ἐν Γάλλοις μετάλλων πεποίηνται· οὐ τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος, ἧπερ εἴθισται, χαρακτῆρα ἐνθέμενοι τῷ στατῆρι τούτῳ, ἀλλὰ τὴν σφετέραν αὐτῶν εἰκόνα. καί τοι νόμισμα μὲν ἀργυροῦν ὁ Περσῶν βασιλεὺς ᾗ βούλοιτο ποιεῖν εἴωθε· χαρακτῆρα δὲ ἴδιον ἐμβαλέσθαι στατῆρι χρυσῷ, οὔτε αὐτὸν θέμις, οὔτε ἄλλον ὁντινοῦν βασιλέα τῶν πάντων βαρβάρων. *Nummum autem aureum ex metallis quæ ſunt in Gallia fabricarunt, non Romani, vt mos eſt, Imperatoris effigiem huic ſtateri, ſed ſuam ipſorum imaginem imprimentes. Et verò nummum argenteum rex Perſarum pro arbitrio cudere ſolet: effigiem porrò ſuam aureo ſtateri apponere, neque ipſi fas eſt, neque alij cuiquam regum barbarorum.* Eſt apud nos Theodeberti regis, de quo Procopius, nummus aureus, mole quidem exiguus, ſed probæ notæ, cum ipſius effigie, ac nomine, DN. THEODEBERTVS C.

131. SIGNVM MONOGRAMMATIS MEI] Quod in ſigillo ſuo fieri iubet Auitus, hoc idem in denariis ſuis præceperat Karolus Caluus rex in edicto Piſtenſi anni DCCCLXIV. cap. XI. *Vt in denariis nouæ noſtræ monetæ ex vna parte nomen noſtrum habeatur in gyro, & in medio no-*

ſtri nominis monogramma. nempe vt implicitæ & confuſæ monogrammatis litteræ adſcripti per gyrum nominis indicio legerentur. quo modo in antiquis regum diplomatis cum monogrammate ipſum quoque regis nomen adiectum videre eſt. Ceterùm regis edicto in denariis monetarij, quod mirum eſt, non paruerunt. Obuij enim ſunt, tum ipſius Karoli, tum filij eius Ludouici denarij, in quibus per gyrum monogrammatis non nomen, ſed regia dignitas expreſſa, in Karolo, GRATIA DEI REX. in Ludouico, MISERICORDIA DEI REX.

EPISTOLA LXXIX.

APOLLINARI EPISCOPO] Eidem, 132.
gratias agens de muneribus, quæ ad ornatum Viennenſis Eccleſiæ miſerat, cùm eius feſtiuitati adeſſe ipſe non poſſet.

EPISTOLA XXC.

QVINTIANO EPISCOPO] In confeſſo
eſt Quintianum hoc tempore Aruernorum E- 133.
piſcopum fuiſſe. Quare falſa videtur epiſtolæ inſcriptio. Cùm enim ad Prouinciæ Viennenſis Epiſcopos ſcripta ſit, vt ad Concilium Epaonenſe veniant, quis locus foret Epiſcopo Aruernorum, qui non modò extra Viennenſem prouinciam erant, ſed extra ditionem quoque Burgundionum. Nam vt Agathenſe Concilium eorum tantùm fuit, qui Vviſigothorum imperio parebant, & Aurelianenſe primum eorum duntaxat, qui ſub Francorum erant poteſtate: ſic ad Epaunenſe ij tantummodò conuenerunt, qui Burgundionum finibus contine-

Digitized by Google

bantur. Hinc apparet deesse hoc loco epistolam ad Quintianum, cuius sola restat inscriptio; huius verò, quam ad Episcopos prouinciæ scriptam diximus, inscriptionem desiderari.

133. CONVENTVS BIS PER ANNVM] Hoc decreuerat Synodus Nicæna, can. v. καλῶς ἔδοξεν, ἑκάστου ἐνιαυτοῦ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δὶς τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι. *Rectè habere visum est, vt singulis annis, per vnamquamque prouinciam, bis in anno Concilia fiant.* Quò spectans Concilium Regense can. VIII. *statuit vt secundùm antiquam consuetudinem, si quies temporum erit, bis in anno conuentus agant.* & Arausicanum I. can. XXIX. *Qui patrum statuta despiciunt, quibus bis in anno, quod nobis pro temporum qualitate difficile est, sanctum est concurri.* Ob hanc opinor difficultatem, placuit deinceps Synodos singulis annis celebrari. quod apud nos in Conc. I. Agathensi statutum, in aliis postea multis repetitum est.

133. IN PAROCHIA EPONENSI] Pro Epaonensi. Epao enim plerumque dicitur, quæ aliàs Epauna. De hoc enim Concilio agi certum est: sed incertum hactenus quis locus, & quod illi hodie sit nomen. De quo multi varia coniiciunt. Qui S. Firmati Vitam conscripsit, auctor est illum, Turonibus relictis, peruenisse ad locum, cui nomen Eona super Rhodanum, ibique consedisse. Quòd si Eonam ab Epona deflexisse annuimus, vt absurdum certè non est, qui S. Firmati sepulcrum nactus fuerit, à Concilij fortasse loco non aberrabit.

134. ACERBITAS CORPOREÆ INFIRM.] Excusationem quo minus Episcopi ad Syno-

Digitized by Google

dum veniant, præter infirmitatem corporis, Canones Galliæ nullam agnoſcunt. Itaque in hoc ipſo Epaonenſi Concilio, can. I. decretum eſt, *vt niſi cauſa tædij euidentis extiterit, nullus excuſet.* & in Aurelianenſi II. can. I. *vt nullus Epiſcoporum, niſi certa tædij cauſa detentus, ad Concilium venire penitùs vlla excuſatione detrectet.* Quare excuſationes alias excludere ſolent, vt diuiſionem regiæ ſortis, Concilium Aurelianenſe III. can. I. *Hanc excuſationem ſibi nouerint eſſe ſublatam, ſi abſentiam ſuam diuiſione ſortis crediderint excuſandam.* alias omnes Concilium Turonenſe II. can. I. *Præter infirmitatem certiſſimam, nullius occaſione velaminis, neque per impedimentum ordinationis regiæ, neque ſub occaſione vtilitatis, aut cauſa propriæ, debeat à Concilio ſeparari.*

DVOS PRESBYTEROS PRO SE] Quibus ad Concilium venire infirmitatis cauſa non licebat, hi legatos vice ſua mittebant. Concilium Arelatenſe II. can. XVIII: *Si quis commonitus infirmitatis cauſa defuerit, perſonam vice ſua dirigat.* & Carpentoratenſe in epiſtola ad Agræcium Epiſcopum, *licet ad Synodum, aut per vos, aut per perſonam vicariam, debueritis adeſſe.* Quamquam ergo duos hoc loco exigat, & duos pro vno Epiſcopo vicarios in Conc. Arelatenſi V. ſubſcripſiſſe compertum ſit, ſingulos tamen ſat fuiſſe ſuperiora demonſtrant. Neque preſbyteros omnes mitti neceſſe fuit, cùm ex Conciliorum ſubſcriptionibus liqueat, nunc Abbates & preſbyteros, nunc Archidiaconos vel Diaconos legari conſueſſe. 134.

Digitized by Google

Epist. XXCIII. XXCIV.

157. Ad Imperatorem] Anastasium, vt posterior epistola declarat: quam cùm initio regni Sigismundi, post obitum Gundobadi patris, exaratam significet, confirmat in digerendis epistolis Auiti ordinem temporum obseruatum non fuisse. Conqueritur autem de Rege Italiæ, qui legationem, quam mittebat ad Imperatorem, progredi non permiserat.

Rector Italiæ] Theodericus, qui pacem hanc per legatos ab Anastasio expetiit, vt est in epistola 1. Variarum Cassiodori. *Oportet nos, clementissime Imperator, pacem quærere, qui causas iracundiæ noscimur non habere.* & post alia, *vt sinceritas pacis, quæ causis emergentibus cognoscitur fuisse vitiata, detersis contentionibus, in sua deinceps firmitate restituta permaneat.* Ad hanc pacem alludens Senatus Romanus, Anastasium sic affatur in litteris suis, quæ intextæ sunt epistolis Hormisdæ: *Proinde*, inquit, *piissime Imperator, hæc Senatus adiunxit, vt animo quàm benigno in vtraque republica concordanda fuisti, tam esse pio in Ecclesia redintegranda vnitate noscaris.* Huius quoque pacis exemplo, pacem Totilas expetit ab Iustiniano apud Procopium libro III. belli Gothici, αἰτοῦμεθα τὰ ἐκ τῆς εἰρήνης ἀγαθὰ, ὅτι προΐεσθαι αὐτὸν, καὶ ἡμῖν ξυγχωρεῖν· ὧνπερ μνημεῖα τε καὶ παραδείγματα κάλλιστα ἔχομεν, Ἀναστάσιον καὶ Θευδέριχον. *Bona pacis vt tute amplectaris, nobisque concedas, deposcimus: quorum monumenta & exempla pulcherrima habemus, Anastasium & Theodericum.* De hac denique cùm

Digitized by Google

sibi plauderet Theodericus, eandem hæredi, vt cum principe Orientali habere studeret, commendauit. Iornandes de rebus Geticis, *Athalaricum, filium filiæ suæ Amalasuentæ regem constituit, eisque in mandatis dedit, ac si testamentali voce denuntians, vt Principem Orientalem placatum semper propitiúmque haberet.*

EPISTOLA XXCVII.

PAPÆ HORMISDÆ AVITVS] Hanc 143.
epistolam codex Auiti, quo vsi sumus, non habuit. Intexta olim fuerat epistolis Hormisdæ, vnde huc illam transtulimus, cum Hormisdæ ipsius responso. qui eandem præterea, in epistola XI Anastasio scribens, designat his verbis. *Pendent*, inquit, *anxia corda cunctorum: ab vltimis ad nos Galliis directa legatio, si quid de vnitate redintegrationis solicitudo nostra promouisset, forma secuta consuluit.*

LEGATIONIS SECVNDO C. DESTIN.] 144.
Bis quidem Constantinopolim ab Hormisda missus est Ennodius, sed vnica, cùm Auitus hæc scriberet, legatio præcesserat. Ideo illi respondens Hormisda, *Legationis*, inquit, *nostra, quam semel, non secundò sicut scribitis, misimus, si votiuus contigisset euentus, alacres illico vobiscum fueramus desiderata partituri.* Prior enim legatio Ennodij Florentio Consule contigit, anno Christi DXV. quam cùm irritam fecisset Anastasij Imp. perfidia & dissimulatio, posterior adiecta est III. Nonas Aprilis Agapito Consule anno Christi DXVII. quo ipso anno Auiti epistolæ mense Februario responderat Hor-

Digitized by Google

misda. Quare secundam legationem, quæ tum adhuc parabatur, iam profectam in Orientem falsa Viennam fama pertulerat.

Epistola XXCVIII.

146. Sed qvantvm ad Græcos] Hoc docent Anastasij ad Hormisdam epistolæ, in quibus doli & fallaciæ plena omnia: docuit & secundæ huius legationis exitus, multo quàm prioris acerbior & contumeliosior. Quare frustra illo superstite pacem & concordiam Ecclesiarum tentauit Hormisda, quam ab Iustino eius successore confestim obtinuit. Tam infestum se porrò, postquam in Eutychianam hæresim apertè desiliit, orthodoxis omnibus exhibuit Anastasius, vt illum inter præcipuos Ecclesiæ hostes numerare non dubitet Nicolaus I. in epistola ad Michaëlem Imp. *Cogitate quid Imperatores, qui persecuti sunt Ecclesiam Dei, & maximè Ecclesiam Romanam, id est Nero, Diocletianus, Constantius, Anastasius, & ceteri moris eorum pertulerint, & vbi modò sint attendite diligenter, & quantum sit in Ecclesia Dei execrabilis fama eorum, & nomen detestabile, sapienter aduertite.*

147. Laicos et alienos ab Eccl. c.] Theopompum & Seuerianum, quorum officia & dignitates designat ipse Anastasius ad Hormisdam scribens: *Commendationis itaque loco, vel salutationis honore reddendo, Theopompum V. I. Comitem Domesticorum, agentem sacri palatij scholam, & Seuerianum V. C. Comitem sacri nostri Consistorij, ad vestrã direximus sanctitatem.*

Ho-

HOMILIA DE ROGATIONIBVS.

De hac Homilia Gregorius Turon. libro II. 150.
Historiæ, cap. XXXIV. *Refert Auitus in quadam Homilia, quam de Rogationibus scripsit, has ipsas Rogationes, quas ante Ascensionis Domini triumphum celebramus, à Mamerto ipsius Viennensis vrbis Episcopo, cui & hîc eo tempore præerat, institutas fuisse, dum vrbs illa multis terreretur prodigiis,* &c. Multas huius argumenti ab Auito habitas Homilias fidem faciunt Flori Diaconi Excerpta, in quibus sententiæ proferuntur ex Sermonibus die primo, secundo, & tertio Rogationum. Quin & his plures numero fuisse crediderim, sed à Floro propterea neque hanc, in qua versamur, neque alias commemorari, quòd in illis nulla Pauli epistolarum fieret mentio. Quæ in hac editione nostra discrepant à Gagneiana omnium prima, veteri exemplari debentur ex quo deprompta sunt.

CVI PATER CARNIS MEÆ] Is fuit 152.
Isicius siue Hesychius. Ado Viennẽsis in Chronico, *Auitus*, inquit, *Viennensis Episcopus, eloquentia & sanctitate præcipuus, cuius frater Apollinaris Valentiæ Episcopus, miraculis insignis, Isicij Senatoris primùm viri, postea Viennensis Episcopi, duo lumina clarissimi filij.* Senatorem se Romanum Auitus quoque filius, & in Episcopatu successor, professus est in ep. XXXI: In eâdẽ Viennensi cathedra postea sedit Isicius alter, qui in Concilio Aurelian. V. & in Paris. III. subscribit.

SEQVVTÆ QVÆD. ECCLESIÆ GALLI- 153.
CANÆ] Prima omnium, aut inter primas,

Ecclesia Aruernorum, teste Sidonio lib. VII. epist. I. ad Mamertum ipsum Rogationum auctorem. Mox tota Gallia imperatæ & obseruatæ. tum in regno Francorum, quod Gothicum iam regnum occuparat, decreto Concilij Aurelian. I. can. XXVII. *Rogationes, id est Litanias, ante Ascensionem Domini ab omnibus Ecclesiis placuit celebrari.* tum in regno Burgundionum, quo reliqua ferè pars Galliæ continebatur: quod patet ex canone VI. Concilij Lugdúnensis II. *Placuit etiam vniuersis fratribus, vt in prima hebdomada noni mensis, hoc est ante diem Dominicam, quæ prima in illo mense illuxerit, Litaniæ, sicut ante Ascensionem Domini sancti patres fieri decreuerunt, deinceps ab omnibus Ecclesiis seu parochiis celebrentur.*

HOMILIÆ VIII.

159. Confusæ adeo & intercisæ sunt schedæ antiquissimæ in cortice exaratæ, vnde hæc fragmenta collegimus, vt quæ cui Homiliarum titulo deberentur, difficile fuerit colligere, si sextum excipias, quod exordium est Homiliæ VII. dictæ in Basilica sanctorum Agaunensium.

CODEX FLORI DIACONI.

167. Magnas huic Codici gratias debemus, cuius beneficio tot Auiti librorum reliquiæ ad nos peruenerũt Hæc porrò Flori Magistri, sic enim appellatus est, expositio in epistolas S. Pauli ex decem omnino Patribus delibata est, Cypriano, Hilario, Ambrosio, Paciano, Hieronymo, Ephrem diacono, Paulino, Leone Papa,

Digitized by Google

Fulgentio,& Auito. Post hunc librum, sequitur in eodem codice Cartusiæ liber II. Flori eiusdem, de Missa, & de aliis quibusdam Ecclesiasticis institutionibus. In alio verò eiusdẽ Bibliothecæ volumine, Operibus Irenæi præfixa est Flori præfatio, cum epistola Agobardi. Eiusdem præterea Flori est Liber aduersus Ioannem Scotum, qui Ecclesiæ Lugdunensis nomine est editus, & Sermo de prædestinatione, quem integrum recitat Hincmarus in præfatione posterioris Operis contra Gothescalcum. De Floro denique, ne cetera persequar, Vvalafridi Strabi extant versus ad Agobardum eundem Episcopum Lugdunensem, & inter Agobardi opuscula, Agobardi ipsius & Flori nomine inscripta epistola ad Bartolomæum Episcopum. Erat enim Diaconus Ecclesiæ Lugdunensis, & Agobardo, vt apparet, familiaris.

POEMATVM LIBRI V.

De his libris Auitus ipse ad Apollinarem Sidonij filium scribens, epist. XLV. *Magnificentia vestra*, inquit, *litteras vidi, quibus scribebatis placuisse vobis libellos, quos de spiritalis historiæ gestis etiam lege poëmatis lusi.* Titulus hic libris omnibus communis. Nam singuli peculiares suos habent. Pro spiritali autem historia, quæ latiùs patet, Mosaicæ nomen à nobis substitutum, nec Auitus opinor ipse improbaret. Quæ operis huius primæ fuerunt editiones, princeps videlicet omnium Argentoratensis anni MDVII. & quæ altero ac tertio pòst anno Coloniæ & Parisiis prodière, cum 213.

Digitized by Google

manuſcriptis conſentientes, nihil admodum inter ſe diſcrepant, niſi quantum variare diuerſa ſolent exemplaria. At longè diſſimilis, quæ has anno MDXXXVI. ſecuta eſt, Lugdunenſis Ioannis Gagneij. Innumeris quippe locis, vt præfati ſumus, deprauata, & quingentis propè verſibus, inaudito, ac niſi auctor ipſe proderet, incredibili facinore interpolata. Quæ & in ceteras deinceps editiones paſſim recepta, ſic eas infecit, vt fucum pati neceſſe fuerit viros litteratos, & pro Auiti verſibus Gagneianos haud rarò legere & vſurpare. Hoc igitur contagio vt liber ſit Auitus in poſterum, ſuæ illum origini, genuinóque nitori reddere conati ſumus, ope nixi veterum aliquot exemplarium, cum quibus hos libros religioſè contulimus, varias lectiones nullas aſpernati, præter inutiles, aut quas aliorũ codicũ conſenſus refelleret.

De aliis Aviti Poematis eiusdem argumenti, non editis.

Præter hos quinque libros, & ſextum qui adtexi ſolet, ad Fuſcinam ſororem, carmen hactenus Auiti nullum prodiit: nec plura his olim Gregorio Turon. & Iſidoro cognita fuiſſe Auiti poëmata conſtat. Sed alia tamen non pauca diuerſis de rebus ab eo verſibus ſcripta docet epiſtola ad Apollinarem fratrem. De quibus ſermo nobis hoc loco non eſt: ſed de iis tantùm libris, qui Moſaicam hiſtoriam continuantes, Exodum, & reliquas Heptateuchi partes perſequuntur, atque Alcimi Auiti no-

Digitized by Google

mine in nonnullis Bibliothecis reperiuntur. Quos ego vt ad Auitum pertinere non abnuerim, adeò tamen rudes passim, & impolitos, ac mendis scatentes in tribus quæ vidi exemplaribus animaduerti, vt religioni sit, opus, quod auctor ipse, ni fallor, hoc habitu premi mallet, in lucem euulgare. Singulorum autem librorum initia, si cui animus est cognoscere, ex subiecto Indice deprehendet.

ALC. AVITI METRVM IN EXODVM.
Versus continet M. CCC. XXVII.

Interea varios agitant dum tempora cursus,
Et noua succiduo surgit de germine proles.

IN LEVITICVM
Versus continet CCCVIII.

Postquam conspicuo longinqua in deuia templo
Extrema est imposta manus, mox cura sacrorum
Vatibus incubuit.

IN NVMEROS
Versus continet DCXXCIX.

Verterat interea solitis se cursibus annus
Mensibus explicitis sua per vestigia currens.

IN DEVTERONOMIVM
Versus continet CCXXCVII.

Hactenus informis eremi vexatus arenis
Iordanem ad fluuium populus promouerat arma.

Digitized by Google

IN LIBRVM IESV NAVE
Verſus continet CCCCLII.

Hæc inter Dominus Ieſum dignatus adire
Promittit validis ſublimem conſore donis
Admonitum tranſire vadum Iordanis amœni.

IN LIBRVM IVDICVM.
Verſus continet DCXCV.

Poſtquam conſpicuo Ieſus deceſſerat actu,
Reddiderátque Deus famulum poſt bella quieti,
Confeſtim Iudæa tumens ſibi poſcere regem
Incipit, & Dominum qua ſit ſententia poſcit.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX EORVM
QVÆ IN NOTIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ERRATA ET VARIÆ LECTIONES.

PAg. 14. l. 9. electi & pretiosissimi.
Ead. l. 18. quanta sit soliditas.
Ead. l. 21. adhuc addit.
Ead. l. 28. in infernum descendisse.
P. 18. l. 9. veteris scilicet.
P. 19. l. 33. verum etiam & indiscussus.
P. 61. l. 12. vos retrahat, quòd simplicitatis.
P. 69. l. 31. Ibi pauperum cibus, olei cado.
P. 77. l. 29. præsentibus vobis absistat.
P. 109. l. 9. Scit enim pietas vestra.
Ead. l. 30. Non nos ista perquirimus.
P. 121. l. 13. quod eum velle cognosco, cùm simile aliquid.
P. 199. l. 22. sicut & Dominus.
P. 205. l. 17. voluntatis nostræ qualitas.
P. 214. l. vlt. collegit in vnum.
In Notis. P. 6. l. vlt. ἀφοσιῶσαι.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

SVMMA PRIVILEGII
Christianissimi Regis.

CAVTVM est auctoritate Regis, ne quis in regno suo, aliisve locis suæ ditioni subiectis intra decem proximos annos, *Alcimi Ecdicij Auiti Archiepiscopi Viennensis Opera*, &c. absque Sebastiani Cramoisy Architypographi regij permissu, imprimat, aut diuendat, à die publicationis horum exemplarium: qui secus fecerit, mulcta indicta, prout amplius in diplomate regio continetur, mulctabitur. Datum Parisiis 7. Iulij 1643.

Sic signatum, GEBERT.

Approbatio & Facultas.

IOANNES FILLÆVS Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Franciæ, potestate ad id mihi facta ab admodum R. P. N. Præposito Generali MVTIO VITELLESCO, facultatem concedo, vt P. Iacobi Sirmondi è Societate nostra Presbyteri Notæ ad Epistolas S. Auiti Viennensis Archiepiscopi, trium ex eadem Societate nostra Theologorum iudicio probatæ, typis excudantur. Datum Flexiæ die 20. Iunij 1643.

Digitized by Google

Digitized by Google

ed by Google